

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥರತ್ನಮಾಲಾ

ಸಂಖ್ಯೆ ೪೩

ಶ್ರೀ ಸಾಂ ಬ ಪು ರಾಣಂ

ಭಾಗ ೧

(ಅಧ್ಯಾಯ ೧-೩೮)

ಅನುವಾದಕ :

ಎಚ್. ಗಂಗಾಧರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ,

ಆಸ್ಟಾನ್ ವಿದ್ವಾನ್,

ಡಿ. ಬನುಮಯ್ಯನವರ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಮೈಸೂರು.

ಶ್ರೀ ವಿನಾಯಕ್ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್,

ಮೈಸೂರು.

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200999

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. K349547 vol I. Accession No K 4535-

Author గాంధీ జీవిత చరిత్ర H.

Title జై హింద్ చరిత్ర. 1947

This book should be returned on or before the date last marked below.

ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥರತ್ನಮಾಲಾ

ಸಂಖ್ಯೆ ೪೩

ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣಂ

(ಸಂಸ್ಕೃತಮೂಲ, ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಅರ್ಥಾನುವಾದದೊಡನೆ)

ಭಾಗ ೧

(ಅಧ್ಯಾಯ ೧—೩೮)

ಅನುವಾದಕ :

ಎಚ್. ಗಂಗಾಧರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ,

ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್

ಡಿ. ಬನುಮಯ್ಯನವರ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಮೈಸೂರು.

ಶ್ರೀವಿನಾಯಕ್ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್,

ಮೈಸೂರು.

೧೯೪೭

ಮುನ್ನುಡಿ

ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಪರಬ್ರಹ್ಮಣೀ ನಮಃ.

ಸಾಂಬಪುರಾಣದ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀಪತಿ ರೂಪದ ಪರಶಿವನ ಪಾರಮ್ಯವು ವಿವೃತವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಆಸಾತಕಃ ಹೊಳೆಯುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಜಾಂಬವತಿಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನೆಂಬ ಯಾದವನು ಪಿತೃಶಾಪದಿಂದ ಕುಷ್ಠರೋಗವನ್ನು ಪಡೆದು, ಅದನ್ನು ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವಿಷಯವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಅಂಶ. ಸಾಂಬನಿಗೆ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯವಾದ ಸೂರ್ಯಮಹಿಮೆಯೇ ಈ ಪುರಾಣದ ಮುಖ್ಯ ಕಥಾವಸ್ತು.

ಅಷ್ಟಾದಶ ಮಹಾಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಹದಿನೆಂಟು ಉಪಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಸೂರ್ಯದೇವತಾಪ್ರಭಾವ, ಆರಾಧನೆಯ ಕ್ರಮ, ಸೂರ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿ, ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರಾದಿಗಳು ವಿವೃತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಂಬ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ಕೇವಲ ಸೂರ್ಯೋಪಾಸನಮಾರ್ಗವೊಂದೇ ಮತ್ತಾವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಾರದು. “ಆರೋಗ್ಯಂ ಭಾಷ್ಯರಾದಿಚೈತ್” ಎಂಬ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಕಲ ಹೃದ್ರೋಗಾದಿಗಳ ನಿವಾರಕತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ಸೂರ್ಯನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ವಿಧಿಯನ್ನು ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ತೋರ್ಪಡಿಸಿರುವರು. ಭವಿಷ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಸರ್ವದ ಎಸ್ಸತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಬನ ಕಥೆಯು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಂಬನಿಗೆ ತಂದೆಯಿಂದ ಶಾಪವು ಬಂದಂತೆ, ದೂರ್ವಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಶಾಪಬಂದಿತ್ತೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅನುಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಂಬಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಅನೇಕಕಡೆ ಸಾಮ್ಯವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇವೆರಡರ ಕಾಲನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಯಾವ ಪುರಾಣದಿಂದ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಬಂದಿವೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೊರೆತ ಎರಡು ಸಾಂಬಪುರಾಣಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅನೇಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ತೋರಿಬಂದುವು. ಅಧ್ಯಾಯ ಸಂಖ್ಯೆ, ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅನುಪೂರ್ವ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಹೆಚ್ಚುವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ವಿಷಯದಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣ, ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಿ, ಸೂರ್ಯಾರಾಧನಕ್ರಮ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ

ಭವಿಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುವು. ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದೇಕಡೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಈ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿರುವರು. ಮತ್ತು ಭವಿಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸೂರ್ಯಪೂಜಾ ವಿಶೇಷಗಳು ಸಾಂಬಪುರಾಣದ ಕೊನೆಯ ಮೂವತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುವು. ಗ್ರಂಥಶೈಲಿ, ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆಯ ಕ್ರಮ ಇವು ಪ್ರಾಚೀನ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿವೆ.

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ವಿಷಯವನ್ನು ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಬೇಕು. ಪೂಜ್ಯರಾದ ವರಾಹಮಿಹಿರ, ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರ್ಯ, ಅರ್ಯಭಟ ಮೊದಲಾದ ಮೇಧಾವಿಗಳೇ ಆ ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಸುವರ್ತಕರು. ಅವರು ಆಧುನಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕರಂತೆ ಕೇವಲ ಪದಾರ್ಥದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಜೀವಿಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವರು. ಅಂತಹವರೂ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯದೇವನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡಿರುವರು. ಆದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಅವರು ಕಾರಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ. ಪ್ರಕೃತ ಈ ಪುರಾಣಕಾರರೂ ಸೂರ್ಯಪಾರಮ್ಯವನ್ನೇ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾ, ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿರುವದನ್ನೂ, ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆ ಮಾಡುವುದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂಬುದನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವರು. ಪುರಾಣಕಾರರು ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಸರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಭೂಮಿಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಗಳ ಆಕಾರನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೂ, ಚಲನವಲನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಖಂಡಿಸಿರುವರು. ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪುರಾಣಕರು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಖಂಡನೀಯವಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಿಸಿರುವರು. ಗ್ರಹಕಕ್ಷಾಕ್ರಮವನ್ನಂತೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಖಗೋಳದ ಸರಿಚಯ ವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜನರು ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರ ಭಾವನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಸಕಲ ಸನ್ಮಂಗಳಗಳನ್ನೂ ಪಡೆಯಲಿ ಎಂಬುದೇ ಪುರಾಣಕಾರರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. ಖಗೋಳ ವಿವರವನ್ನು ಜ್ಯೋತಿಷಿಕರಿಗೇ ಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೂ ಒಬ್ಬನೆನಿಸಿದರೂ, ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಕವಾದ ಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನೊಬ್ಬನೇ. ಇತರ ಗ್ರಹಗಳು ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಕಾಶಿಸಬೇಕು. ಆಕಾರದಲ್ಲಿ, ದೂರಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡಗ್ರಹಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಆಕರ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಸಮನಾದ ಗ್ರಹವೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿರುವರು. ಆದರೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ಗ್ರಹಣವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇತರ ಪುರಾಣಕಾರರು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿರುವರು.

ಇತರ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ರಾಹುಕೇತುಗಳು ರಾಕ್ಷಸರು. ಅವರು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿಂದ ತಮಗುಂಟಾದ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೀಡಿಸುವರೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಹುಕೇತುಗಳು ಅಚ್ಚಾದಕರಾಗುವರೇ ಹೊರತು ಗ್ರಹಪೀಡೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾರರು. ಭೂಭಾಯಿಯಿಂದ ಚಂದ್ರ ಗ್ರಹಣವೂ, ಚಂದ್ರಾಚ್ಚಾದನೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವೂ ಆಗುವುದೆಂಬ ಖಗೋಳಜ್ಞರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಈ ಪುರಾಣಕಾರರು ಮಾತ್ರ ಬೆಂಬಲಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರು, ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಪುರಾಣ ಕಥಾನಾಗರ್ದಿಂದಲೂ, ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನೂ, ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿ, ಸಕಲಜಗನ್ನಿ ಯಾಮಕನೆನಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೈವವೆನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಸ್ತುವು, ಅದೇ ಜಗತ್ಪೂಜ್ಯವಾದುದು, ಐಹಿಕಾಮುಷ್ಟಿಕಾದಿ ಸಕಲಸುಖಗಳೂ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಜನರಿಗೆ ಲಭಿಸುವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯಾದಿಗ್ರಹಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮವರು ವಿಮರ್ಶಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವರಾಹಮಿಹಿರಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಪುರಾಣಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ಆಸ್ತಿಕವರೇಣ್ಯರೂ, ಪಂಡಿತಮಾನ್ಯರೂ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿವರ್ಧಕರೂ ಎನಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರು ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್, ಜಿ. ಸಿ. ಬಿ., ಜಿ. ಸಿ. ಎಸ್. ಎ. ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು, ಈ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪುನರುದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಯೋಗವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ರಾಜರ್ಷಿಗಳಂತಿರುವ ಮಹಾ ಪ್ರಭುಗಳವರಿಗೂ, ಅವರ ಕುಟುಂಬವರ್ಗಕ್ಕೂ ಜಗದೀಶ್ವರನು ಸರ್ವದಾ ಆಯುರಾರೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಸತ್ಸಂತಾನಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಲಿ ಎಂದು ಶ್ರೀಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನಾನು ಸದಾ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇತಿ ಸಜ್ಜನವಿಧೇಯ,

ಶ್ರೀ ಸರ್ವಜಿನ್ನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ
ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ದ್ವಿತೀಯಾ ಗುರುವಾರ
ತಾ|| 22—5—1947.

ಹೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ, ಗಂಗಾಧರಶಾಸ್ತ್ರಿ,

ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್, ಮೈಸೂರು.

ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣದ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂವತ್ತೆಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

1—7

ಸೂರ್ಯಪ್ರಾರ್ಥನೆ-ಪುರಾಣ ಪ್ರಶಂಸೆ—ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆ.

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

8—13

ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜರ ಸಂವಾದ—ವಸಿಷ್ಠನು
ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಸೂರ್ಯಸ್ವರೂಪ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿ
ಸುವುದು.

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

14—27

ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನು ಸೂರ್ಯನ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸಾಂಬನ
ವೃತ್ತಾಂತ. ಸಾಂಬನಿಗೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಒದಗಿದ ಶಾಪ.
ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರೇ ಕಾರಣರೆಂಬ ವಿಚಾರ. ಸಾಂಬನು ಶಾಪ
ದಿಂದ ಕುಪ್ಪರೋಗಿಯಾದುದು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

28—33

ಸೂರ್ಯನ ದ್ವಾದಶ ಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪ. ಅವುಗಳಿಂದ ಭೂಲೋ
ಕಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಉಪಕಾರಗಳು. ಮಿತ್ರವನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು
ನೆಲಸಿದುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

34—42

ಚಂದ್ರ ಸಂತ್ತೀರದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುವಿಕೆ. ನಾರದರ
ಅಗಮನ. ನಾರದರು ಮಿತ್ರನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿ
ಸುವುದು. ಮಿತ್ರನು ನಾರದನಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ವಿವರಿಸುವುದು.

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

43—48

ಸಾಂಬನು ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ನಿರಪರಾಧಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸು
ವುದು—ನಾರದರಿಂದ ಕುಷ್ಮರೋಗ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸೂರ್ಯ
ರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಂಬನು
ಗ್ರಹಿಸುವುದು.

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

49—66

ನಾರದರು ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ
ವರ್ಣಿಸುವುದು. ನಾರದರು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಅವ್ಯಕ್ತ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸೂರ್ಯನೇ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ
ನೆಂದೂ ಉಪದೇಶಿಸುವುದು. ನಾರಾಯಣಶಬ್ದ ನಿರ್ವಚನ.
ಸೂರ್ಯನಾಮಗಳ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ
ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಕಿರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ. ಕಿರಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ.
ಕಿರಣಗಳು ಜಗತ್ತಯವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆ. ಸೂರ್ಯಕಿರಣ
ಗಳೇ ಇತರ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವೆಂದು ವಿವರಿಸುವಿಕೆ.

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

67--70

ಸಾಂಬನಿಗೆ ನಾರದರು ಸೂರ್ಯಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ಋತುಭೇದದಿಂದ
ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ತೋರುವ ವರ್ಣಭೇದವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವಿಕೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

71—84

ಸೂರ್ಯನಿಗಿರುವ ದ್ವಾದಶನಾಮಗಳು. ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಿಗಿರುವ
ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಿರಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ. ಸೂರ್ಯನಾಮಗಳ ಶಬ್ದ
ನಿರ್ವಚನ.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

85—90

ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನೀ ಪುತ್ರರ ವಿಷಯ. ಛಾಯಾದೇವಿಯಿಂದ ಸಂಜ್ಞಾ
ದೇವಿಯು ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅರಿಯದಂತೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ
ಕ್ರಮ. ಮಗನಾದ ವೈವಸ್ವತಮನುವು ತಾಯಿಯ ಶಾಪ
ದಿಂದ ಕುಂಟನಾಗುವುದು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸೂರ್ಯದೇವನು
ಮಾತೃಶಾಪದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನು
ಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಪತ್ನಿಯಮೇಲಿನ ಕೋಪದಿಂದ ಸೂರ್ಯ
ದೇವನು ಮಾವನಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಮೇಲೆ ಉರಿದು
ಬೀಳುವುದು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ತನ್ನ ಅಳಿಯನಾದ ಸೂರ್ಯ
ದೇವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ, ತನ್ನ (ಸೂರ್ಯನ)
ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿ
ಸುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಮತಿಯಂತೆ
ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬವನ್ನು ಭ್ರಮಿಯೆಂಬ ಯಂತ್ರ
ದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಮ್ಮಿಮಾಡಿ ಸುಂದರ ರೂಪಿ
ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

91—102

ಸೂರ್ಯನ ಎಂಟುಜನ ಮಕ್ಕಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮತ್ತು ಅವರ ಹೆಸರು
ಗಳು. ಸೂರ್ಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಗೆ ರಾಜ್ಞೀ ಎಂಬ
ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣ. ವೈವಸ್ವತ ಮನುವಿನಿಂದ
ಇಕ್ವಾಸ್ವಕು ವಂಶವು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದು. ಯಮ ಮತ್ತು
ಯಮುನೆಯರ ಉತ್ಪತ್ತಿ.

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

108—114

ಭ್ರಮಿಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಮ್ಮಿ
ಮಾಡಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ವಾಲಖಿಲ್ಯಾದಿ ಮಹ
ರ್ಷಿಗಳೂ, ರಂಭಾದ್ಯಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮ
ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದು.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

115—118

ಸೂರ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಮೀಕರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಸೂರ್ಯ
ದೇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಕ್ರಮ.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

119—127

ಬ್ರಹ್ಮನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವು ಸೃಷ್ಟನಾದ
ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು. ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು
ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿ
ಸುವುದು. ಆ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ತೃಪ್ತನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನು
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಶಾಖವನ್ನೇ ಕೊಡದೆ ಮಳೆ, ಚಳಿ,
ಗಾಳಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದು.

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

128—135

ಒಂದುಸಾರಿ ಅತಿತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನ ವೇಗವನ್ನು ತಾಳ
ಲಾರದೆ ಋಷಿಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ
ಮೊರೆಹೊಗುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮಕೃತ ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಿ.

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

136—146

ರುದ್ರಾದಿ ಸಕಲದೇವತೆಗಳೂ ಸೂರ್ಯನ ಅನುಚರರೆಂಬ ವಿಷಯ.
ಮತ್ತು ಆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸೂರ್ಯಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ
ನಾಮಾಂತರಗಳಿರುವ ವಿಚಾರ. ಸೂರ್ಯಪರಿವಾರ ದೇವತೆ
ಗಳ ಸ್ಥಾನವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯಕಾರ್ಯಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

147—152

ದಿಂಡಿನಾಮಕನಾದ ರುದ್ರದೇವನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದು.

ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಶಿವರು ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯ.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

153—170

ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಿಭಾಗಗಳು. ಕಶ್ಯಪರ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ
ಏಕಾದಶರುದ್ರರೂ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೂ, ಸಪ್ತವಾಯುಗಳು
ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳ ವಿಭಾಗ. ಚತುರ್ದಶ ಮನುಗಳು,
ಅವರ ಹೆಸರು, ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು, ಅಗ್ನಿ ಪುತ್ರರೂ, ನವಗ್ರಹಗಳು
ಇವರ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆ. ಸಪ್ತ ಊರ್ಧ್ವ
ಲೋಕಗಳು, ಸಪ್ತ ಅಧೋಲೋಕಗಳು ಇವುಗಳ ವಿವರಣೆ.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

171—178

ಮೇರುವಿನ ವರ್ಣನೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆಲ್ಲವೂ ಮೇರುವಿನ
ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ವಿಚಾರ. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವ
ಸಾಮನಸ್ಸೆಂಬ ಶಿಖರದ ವಿಷಯ.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

179 - 185

ಮೇರುವಿನ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ದಿಕ್ಪಾಲಕರ
ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನಗಳು. ಆಯಾಯಾ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋ
ದಯಾಸ್ಥಗಳ ವೃತ್ತಾಸೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕಥನ. ಸೂರ್ಯನ
ಸಂಚಾರ ಕ್ರಮ. ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಚಂದ್ರಾದಿಗಳು ಹೊಂದುವ
ಫಲಗಳು.

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

186—202

ಸೂರ್ಯರಥವರ್ಣನೆ. ಕಾಲಾವಯವಗಳೇ ಸೂರ್ಯರಥದ
ಒಂದೊಂದು ಭಾಗ ಎಂಬ ವಿಷಯ. ಸಪ್ತಾಶ್ವಗಳೆನಿಸಿದ

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಸಪ್ತಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಹೆಸರು. ಪ್ರತಿ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳು ಸೂರ್ಯನುಚರರಾಗಿರುವುದು. ಚಂದ್ರನ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಕಲ್ಪನೆ- ಸೂರ್ಯಾಶ್ವಗಳಿಗಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

204—210

ಚಂದ್ರನ ಅಮೃತಕಲೆಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ, ಪಿತೃಗಳೂ, ಹೊಂದುವ ವಿಷಯ. ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ, ಸಿನೀವಾಲೀ, ಕುಹೂ ಮುಂತಾದ ತಿಥಿಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಚಂದ್ರನ ಅವಸ್ಥಾಂತರಗಳು. ಚಂದ್ರಕಲೆಯು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ವಿಧಾನ.

ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

211—221

ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ರಾಹುವಿನ ಉದ್ದೇಶ. ರಾಹುವು ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರಿಂದ ಅಮೃತಪಾನಮಾಡುವ ವಿಧಾನ. ಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಹುವಿನ ಸ್ಥಾನನಿರ್ದೇಶ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಿತೃತರ್ಪಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಔಚಿತ್ಯ.

ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

222—231

ಸಾಂಬನು ನಾರದರಿಂದ ಸೂರ್ಯಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿತು, ತಂದೆಯ ಅನುಜ್ಞೆಪಡೆದು ಮಿತ್ರವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು. ಸಾಂಬಕೃತ ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಿ, ಸಾಂಬನಿಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಸಾಂಬಕೃತ ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಿಯ ಮಹಿಮೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

232—235

ಸೂರ್ಯ ಪ್ರೀತಿಕರಗಳಾದ ಏಕವಿಂಶತಿನಾಮಗಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾದ ವ್ರಾತಸ್ತೃತಿ.

ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

236—238

ಸಾಂಬನಿಗೆ ಚಂದ್ರಭಾಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯು ದೊರಕು
ವುದು. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ, ತನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವಿಷಯವ
ನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಾಂಬನಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವಿಕೆ. ಮಿತ್ರನನದ
ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಗೂ, ಸೂರ್ಯಾಲಯ
ರಕ್ಷಣೆಗೂ ತಕ್ಕವರು ಯಾರು ಎಂಬ ವಿಷಯ. ಮಗಾ,
ಮಾಮಗಾ, ಮಾನಸಾ, ಮಂಡಗಾ ಈ ದೇಶೀಯರ ವಿಚಾರ.
ಸಾಂಬನು ಶಾಕದ್ವೀಪದಿಂದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು
ಕರೆತರುವುದು.

ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

239—254

ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮ ವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನ ನಿರೂಪಣೆ (ಸೂರ್ಯ
ದೇವನ ಶರೀರ, ಪ್ರಣವ, ಗಾಯತ್ರೀ ಇವುಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ.)

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

255—261

ಮನುಷ್ಯದೇಹದ ನಶ್ವರತೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ದಿವ್ಯ
ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಮನೋ
ಭಾವನೆಗಳು. ಯೋಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭಕ್ತನು ಸೂರ್ಯ
ಮಂಡಲವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಕ್ರಮ.

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

262—268

ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣ ನಿರೂಪಣೆ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ವಿಧಿ. ದೇವಾ
ಲಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕ್ರಮ. ಪರಿವಾರ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಾನ
ನಿರ್ದೇಶ.

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

269—276

ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಲೋಹ, ಮತ್ತು
ಮರಗಳ ಲಕ್ಷಣ. ಆ ಮರವನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಗಾಗಿ ಉಪ

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಯೋಗಿಸುವ ಕ್ರಮ. ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹವಾದ
ವ್ಯಕ್ತಗಳು.

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

277--283

ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸದ್ಗತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ
ಕ್ರಮ. ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಬೇಕಾದ ಮುಖ, ದೃಷ್ಟಿ
ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಕಥನ.

ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

284—298

ಪ್ರತಿಮಾಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಂಭಾರಗಳು. ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ
ಅರ್ಘ್ಯಕೊಡುವ ಕ್ರಮ. ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅಧಿವಾಸ ನಡೆಸುವ
ಕ್ರಮ. ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದ ಒದಗುವ ಸುಕೃತ
ವಿಶೇಷಗಳು.

ಮೂವತ್ತುಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

299—303

ಧ್ವಜಾರೋಪಣೆಯ ಕ್ರಮ. ದ್ವಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಕ್ರಮ. ಬಲಿ
ದಾನಗಳ ಸ್ವರೂಪ. ಧ್ವಜಾರೋಪಣ ಮಂತ್ರ.

ಮೂವತ್ತುನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

304—321

ಸೂರ್ಯನ ವಾರ್ಷಿಕಾರಾಧನೆ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ. ಅಧಿವಾಸದಲ್ಲಿ,
ರಥಾರೋಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಚಾಲನೆಯು ಯುಕ್ತನೇ
ಎಂಬ ವಿಷಯ. ರಥೋತ್ಸವ ಕ್ರಮ. ರಥ ಭಂಗವಾದರೆ
ಬರುವ ವಿಪತ್ತುಗಳು. ಶಾಂತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನವಗ್ರಹ ಹೋಮ
ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ. ನವಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದ
ಸಮಿತ್ತುಗಳು. ಗ್ರಹಶಾಂತಿಯಿಂದ ಒದಗುವ ಪುಣ್ಯಫಲಗಳು.
ಶಕ್ರಧ್ವಜಾರೋಪಣ ಕಾಲನಿಯಮ.

ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುಟಗಳು

ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

322—327

ಸೂರ್ಯರಥವನ್ನು ಜಾಲನೆಮಾಡುವ ವಿಧಾನ. ರಥವನ್ನು ಎಳೆ
ಯುವವರ ಲಕ್ಷಣ. ಸೂರ್ಯಪ್ರೀತಿರವಾದ ದಾನಗಳನ್ನು
ಮಾಡುವ ತಿಥಿಗಳು. ಸೂರ್ಯಯಾಗ ದೀಕ್ಷಿತನಾದವನ ಲಕ್ಷಣ

ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

328—340

ಅಗ್ನಿ ಧೂಪ ವಿಧಿ. ಧೂಪಾದಿಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಮಾಡುವ
ಕಾಲಸ್ವರೂಪ.

ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

341—350

ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಯಮೂಲಕ, ಹೋಮಾದಿಗಳಿಂದ
ತೃಪ್ತಿಸಡಿಸುವ ವಿಧಾನ.

ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

351—366

ಸೂರ್ಯಭಕ್ತ ಲಕ್ಷಣ. ಸಪ್ತಮೀ ವ್ರತಭೇದ. ವಿಜಯಾಸಪ್ತಮೀ
ನಿರೂಪಣೆ. ದೀಪದಾನ ಫಲ. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಕೊಡುವ
ವಿಧಾನ.

* *

ಕೆ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ, ಪ್ರಿಂಟರ್,
ಶ್ರೀ ವಿನಾಯಕ್ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್,
ಮೈಸೂರು.

* *

ಶ್ರೀಃ

|| ಶ್ರೀ ಗಣೇಶಾಯ ನಮಃ ||

ಅಥ ಸಾಂಬಪುರಾಣಂ ಪ್ರಾರಭ್ಯತೇ

ಪ್ರಥಮೋಧ್ಯಾಯಃ

ನಮಃ ಸವಿತ್ರೇ ಜಗದೇಕಚಕ್ಷುಷೇ ಜಗತ್ಪ್ರಸೂತಿಸ್ಥಿ ತಿನಾಶಹೇತವೇ |

ತ್ರಯೀಮಯಾಯ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಧಾರಿಣೇ ವಿರಿಂಚಿನಾರಾಯಣ

ಶಂಕರಾತ್ಮನೇ || ೧ ||

ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣದೇಹಾಯ ಸದಾ ವಿಶುದ್ಧಬುದ್ಧಯೇ |

ತ್ರಯೀಮಯಾಯ ದೇವಾಯ ನಮೋ ಲೋಕೈಕಸಾಕ್ಷಿಣೇ

|| ೨ ||

ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯ ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವ, ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವ ಸವಿತ್ಯ ದೇವತಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನು ವೇದತ್ರಯಾತ್ಮಕನು, ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳುಳ್ಳವನು. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಂಕರರೆಂಬ ಮೂರ್ತಿತ್ರಯದಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುವವನು. ಇಂತಹ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನನ್ನು ನಾನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

೨. ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳಿಗೂ ದೇಹದಂತೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತಿರುವವನು ಸೂರ್ಯನು. ಮಾಯಾರಹಿತನಾಗಿ, ಅಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದೆ ವೇದತ್ರಯಾತ್ಮಕನಾಗಿ, ಲೋಕಚರ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

ಪಿತಾಮಹಾಯ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಯೋಗಿನೇ ವ್ಯಕ್ತರೂಪಿಣೇ ।

ಭೂತಭವ್ಯಭವಿಷ್ಯಾಯ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಪೃಷ್ಠಯೇ ನಮಃ

॥ ೩ ॥

ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಮುನೀಶಾಯ ಸನ್ನತಾಯ ತಪಸ್ವಿನೇ ।

ಶಾಂತಾಯ ವೀತರಾಗಾಯ ತಸ್ಮೈ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

॥ ೪ ॥

ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ವಿಧಾತ್ರೇ ಚ ಸ್ವವ್ಯಕ್ತಪ್ರಭವಾಯ ಚ ।

ಭೂತಸಂಹಾರತಿಗ್ಮಾಯ ಭಾಸ್ವರಾಯ ಗಭಸ್ತಿನೇ

॥ ೫ ॥

ಶಕ್ರೋ ವಹ್ನಿರ್ಯಮೋ ರಕ್ಷೋ ವರುಣೋಽಥ ಸಮೀರಣಃ ।

ಧನದಶ್ವೇಶ್ವರಶ್ಚೈವ ಅಥ ಉರ್ಧ್ವಂ ತಥೈವ ಚ

॥ ೬ ॥

ಯೇ ದಿಶೋ ವ್ಯಾಪ್ಯ ತಿಷ್ಠಂತಿ ತಸ್ಮೈ ಸರ್ವಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ।

೩. ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಂತೆಯೂ, ದುಷ್ಟನಾಶಕನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನಂತೆಯೂ, ಅವತರಿಸಿ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೂ, ವರ್ತಮಾನ, ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯತ್ತೆಂಬ ಕಾಲತ್ರಯಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಲೋಕ ನಿರ್ಮಾಣಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೪. ಸಮಸ್ತ ಮುನಿಗಳೂ ಯಾರನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುವರೋ, ಯಾರು ಕೇವಲ ತಪಸ್ವಿಯಂತೆ, ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದವನೂ, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿದವನೂ ಆಗಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ನಂದನೆ.

೫. ಲೋಕದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ, ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ, ಪಂಚ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸುವ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ದಿವಸ್ಪತಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮವು.

೬. ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಯಮ, ನಿಘೃತಿ, ವರುಣ, ವಾಯು, ಕುಬೇರ, ಈಶಾನ ಎಂಬ ದಿಕ್ಪತಿಗಳಿರುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಆ ಆಷ್ಟದಿಕ್ಪತಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಉರ್ಧ್ವಾರ್ಧೋಭಾಗಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿ, ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಶೌನಕೋ ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯೇ ಪುರಾ ಸೂತಮುಪ್ಯಚ್ಯುತ	
ಸತ್ರೇ ದ್ವಾದಶನಾರ್ಷಿಕೈ ಗತೇ ಕಾಲೇ ಚ ವಿಶ್ರುತೇ	೭
ಏತಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ ಕಾಲೇ ಕಥಾಮೇತಾನುಪ್ಯಚ್ಯುತ	
ತ್ವಯಾತ್ರ ಕಥಿತಾ ಸೂತ ಪುರಾಣಾ ಬಹುನಿಸ್ತರಾ (?)	೮
ಷಣ್ಮುಖಸ್ಯ ಕಥಾ ಚಾದೌ ಪುನರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮೇವ ಚ	
ವಾಯುನಾಪಿ ಚ ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತಥಾ ಸಾವರ್ಣಿಕೇನ ಚ	೯
ಮಾರ್ಕಂಡೇಯೇನ ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಯದ್ವೈಶಂಪಾಯನೇನ ಚ	
ದಧೀಚಿನಾ ಚ ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಯಚ್ಚ ಶರ್ವೇಣ ಭಾಷಿತಂ	೧೦
ಹರಿಣಾಪಿ ಚ ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಋಷಿಭಿಃ ಸಮುದಾಹೃತಂ	
ವಾಲಖಿಲ್ಯೈಶ್ಚ ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಯಚ್ಚುತಂ ಚರ್ಷಿಭಿಃ ಸಹ	೧೧

೭. ಹಿಂದೆ ಒಂದುಸಾರಿ ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಯಾಗವು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷವರ್ಧಂತವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶೌನಕಮಹರ್ಷಿಯು ಸೂತಮಹಾಮುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೮. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಾಂಬಪುರಾಣದ ಕಥೆಯು ಶೌನಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಸೂತನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ನೊದಲು ಶೌನಕನು ಸೂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಮುನಿಯೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿನವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳನ್ನು ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವೆ.

೯-೧೧. ನೊದಲು ಗುಹನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣ, ವಾಯುಪುರಾಣ, ಸಾವರ್ಣಿಕಪ್ರೇಕ್ಷವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ, ವೈಶಂಪಾಯನೋಕ್ತವಾದ ಮಹಾಭಾರತ, ದಧೀಚಿಯಿಂದ ಉಕ್ತವಾದ ಸದ್ವ್ಯಪುರಾಣ, ಶಿವಪುರಾಣ, ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ, ಇನ್ನೂ ವಾಲಖಿಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಇತಿಹಾಸಾದಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೂ ಇತರ ಋಷಿಗಳಿಗೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವೆ.

ಹರಿಪುತ್ರಕೃತಂ ಚಾತ್ರ ನ ತ್ವಯಾ ಕಥಿತಂ ಮುನೇ ।

ನ ಮೇ ಕರ್ಣಸುಖಂ ಮಾನಂ ಪ್ರೀಣಾತ್ಯಮೃತಸಂಮಿತಂ ॥ ೧೨ ॥

ಭಾಸ್ವರಸ್ಯ ಪುರಾಣಂ ಯತ್ಪ್ರೃಷ್ಠಂ ಸಾಂಬೇನ ಧೀಮತಾ ।

ತದೇತದ್ವಾದಶಾಕಾರಂ ನ ತ್ರಿಂಶಾರ್ಥಮೂರ್ತಿಕಂ ॥ ೧೩ ॥

ಪುರಾಣಮುಖಿಲಂ ಚಾತ್ರ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ।

ಕಥಯಸ್ವ ಮಹಾಭಾಗ ಯಥಾವಚ್ಛ್ರುತವಾನಸಿ ॥ ೧೪ ॥

॥ ಸೂತ ಉವಾಚ ॥

ಪ್ರಶ್ನಭಾರೋ ಮಹಾನೇಷ ಯಥಾ ವದಸಿ ಸುವ್ರತ ।

ಯನ್ಮಹಾಭಾರತಾಖ್ಯಾನಾದ್ಭಹ್ವರ್ಥಃ ಶ್ರುತಿಸ್ತರಾತ್ ॥ ೧೫ ॥

೧೨. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಗನಾದ ಸಾಂಬನು ಹೇಳಿರುವ ಪುರಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಇದುವರೆಗೂ ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾತನಾಡದೆ ಕುಳಿತಿರುವುದು ನನಗೆ ಕರ್ಣಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು. ಪುರಾಣ ಶ್ರವಣವು ಅಮೃತಪಾನಕ್ಕೆ ಸಮನಲ್ಲವೇ !

೧೩. ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲೋಸುಗ ಕೇಳಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ವಸಿಷ್ಠಋಷಿಗಳು ಹೇಳಿದ, ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಾನು ಈಗ ಕೇಳಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತೇನೆ. ಸೂರ್ಯನು ದ್ವಾದಶಾತ್ಮನಲ್ಲವೇ ? ಕೆಲವುಕಡೆ ಉತ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಸೂರ್ಯನು ಎಂದೂ ಪಂಚದಶಾತ್ಮಕನಲ್ಲವಷ್ಟೆ.

೧೪. ಈ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಾರವೂ ಉತ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಈಗ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಎಂದು ಶೌನಕಮಹರ್ಷಿಯು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು,

೧೫. ಸೂತಮಹರ್ಷಿಗಳು ಶೌನಕನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಶೌನಕನೇ, ನೀನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು. ಮಹಾಭಾರತದ, ಮತ್ತು ವೇದಗಳಮುಖ್ಯಸಾರವು. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉತ್ತವಾಗಿದೆ. ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇದೇ ಅಧಿಕ ಫಲಕಾರಿಯೆಂದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ.

ಪುರಾಣಾನಾಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರವರಃ ಪ್ರಶ್ನ ಉತ್ತರಃ !

ಕಥಾಶ್ಚ ನಿವಿಧಾಶ್ಚಿತ್ರಾಃ ಪುರಾಣಾಃ ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ || ೧೬ ||

ವೇದಾರ್ಥಸ್ತುತಿಸಾರಾಣಿ ವರ್ಣಧರ್ಮಾಶ್ರಮಾಣಿ ಚ |

ಭೂತಂ ಭವ್ಯಂ ಭವಿಷ್ಯಂ ಚ ಮಂತ್ರವಾದಸ್ಯ ಧೈವ ಚ || ೧೭ ||

ಉಪ್ಪತ್ತಿಃ ಪ್ರಲಯಶ್ಚೈವ ಪೂಜಾಯಾಶ್ಚ ವಿಧಾನಕಂ |

ಸಾಂಗೋಪಾಂಗಸಮಾಹಾರೋ ನಿಧಿಪೂಜಾಪ್ರವರ್ತನಂ || ೧೮ ||

ವಶ್ಯಾಕರ್ಷಣವಿದ್ವೇಷಸ್ತಂಭನೋಚ್ಚಾಟನಾದಿಕಂ |

ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣಂ ಚೈವ ಪೂಜಾವಾಸವಿಧಾನಕಂ || ೧೯ ||

ಮಂಡಲಾನಿ ಕ್ರಿಯಾಯಾಗಾಃ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಶ್ಚ ಸಾಧನಂ |

ಮಹಾಮಂಡಲಯಾಗಾಶ್ಚ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ದ್ವಾದಶಾತ್ಮನಃ || ೨೦ ||

೧೬. ಎಲ್ಲಾ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆಗಳು ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ.

೧೭-೧೮. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಗುತಿ, ಸ್ತುತಿ, ಇವುಗಳ ಸಾರಾರ್ಥವೂ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳ ವಿಷಯವೂ, ವರ್ತಮಾನ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯತ್ಪಾಲಿಕ ವೃತ್ತಾಂತಗಳೂ, ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿವೆ ಮಂತ್ರವಾದ, ಸೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಲಯ, ದೇವಪೂಜಾಕ್ರಮ, ಅಂಗ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಪೂಜಾವಿಧಿಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

೧೯-೨೦. ವಶೀಕರಣ, ಆಕರ್ಷಣ, ದ್ವೇಷಸಾಧನ, ಸ್ತಂಭನ, ಉಚ್ಚಾಟನ, ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣ, ಪೂಜಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿಧಿಗಳು. ಮಂಡಲಸಮಾಣ, ಯಾಗಗಳು, ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಗಳು, ಮಹಾಮಂಡಲ ಯಾಗಗಳೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ-ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಭೂಮೇರ್ವಾ ತೋಷಣಂ ಚೈವ ಪುಷ್ಪಧೂಪವಿಧಿಸ್ತಥಾ

ಸಪ್ತಮೀಕರಣಂ ಚೈವ ಉಪವಾಸವಿಧಿಸ್ತಥಾ

|| ೨೦ ||

ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ ಯಚ್ಚ ದಾನಸ್ಯ ಫಲಂ ಯಚ್ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ ।

ವೇಲಾಕಾಲವಿಧಾನಂ ಚ ಯಶ್ಚ ಧರ್ಮವಿಧಿಸ್ತಥಾ

|| ೨೧ ||

ಧೂಪಕರ್ಮವಿಧಿಶ್ಚೈವ ಜಯಸ್ಯಾಪಿ ತಥಾ ವಿಧಿಃ ।

ಪ್ರಯತಾ ಪ್ರಯತಸ್ಯೈವ ತಥಾ ಸ್ತಪ್ನಾನುವರ್ಣನಂ

|| ೨೨ ||

ಸ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿಧಾನಂ ಚ ತಥಾಚಾರಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ।

ದೀಕ್ಷಣಂ ಸರ್ವಶಿಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಂತ್ರೇಣಾಪಿ ವಿನಿಶ್ಚಯಃ

|| ೨೩ ||

ಸ್ತವಾಶ್ಚ ವಿವಿಧಾಶ್ಚೈವಂ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಗ್ರಂಥೇ ಸಮಾಸತಃ ।

ಭವಿಸ್ಯಂತಿ ಯಥಾನ್ಯಾಯಮಾಥಾಯ ವಿವಿಧಾಶ್ರಯಾಃ

|| ೨೪ ||

೨೦-೨೨. ಭೂಕರ್ಷಣಕ್ರಮ, ಹೂವು, ಧೂಪ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕ್ರಮ, ಸಪ್ತಮೀವ್ರತವಿಧಿ, ಪ್ರೋಕ್ಷಣ, ದಾನಫಲ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲನಿರೂಪಣ, ಧರ್ಮನಿರೂಪಣ ಇವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

೨೩-೨೪. ಧೂಪಕರ್ಮವಿಧಿ, ಜಯಲಾಭವಿಧಿ, ಪ್ರಯತ್ನವಿಧಿ, ಪ್ರಯತ್ನ ಸಿದ್ಧಿಕ್ರಮ, ಸ್ತಪ್ನ ಚಿಂತಾನರ್ವಣ, ತಪ್ಪಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿಧಿ, ಆಚಾರ್ಯಲಕ್ಷಣ, ಶಿಷ್ಯದೀಕ್ಷಾವಿಧಿ, ಮಂತ್ರವಿನಿಶ್ಚಯ, ವಿವಿಧವಾದ ದೇವತಾಸ್ತೋತ್ರಗಳು, ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಈ ಪುರಾಣವು ಆಶ್ರಯವನ್ನಿತ್ತಿದೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳು ಶೌನಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ—

ಅಭ್ಯಾಯ ೧

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂ ಬಪುರಾಣೇ ಉದ್ದೇಶಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾಕಥನಂ
ಸಾಮ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಸಾಂ ಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ
ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀ:

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

|| ಸೂತ ಉವಾಚ ||

ವಸಿಷ್ಠಂ ಸ್ವಸ್ಥಮಾಸೀನಮೃಷಿರಾಜಂ ಬೃಹದ್ವಲಃ |

ರಘುವಂಶೋದ್ಭವೋಽಪ್ಯಚ್ಛದ್ಗುರುಂ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಪರಂ

|| ೧ ||

ಭಗವನ್ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಂ |

ಯಸ್ಮಿನ್ನಪುರಾವೃತ್ತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ಮನೀಷಿಣಃ

|| ೨ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಸೂತಮಹರ್ಷಿಯು ಶೌನಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಎಲೈ ಶೌನಕಾದಿಗಳೇ, ಹಿಂದೆ ಒಂದುಸಾರಿ ಯುಷ್ಠಿಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಮಹಾಮಹಿಮನೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಯು ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೃಹದ್ವಲರಾಜನು ಬಂದು, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೨. ಪುಣ್ಯಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಯಾವ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದ ಶಾಶ್ವತ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವರೋ, ಅಂತಹ ಸನಾತನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬಯಸುವೆನು.

ಗೃಹಸ್ಥೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ವಾ ವಾನಪ್ರಸ್ಥೋಽಥ ಭಿಕ್ಷುಕಃ |
ಯ ಇಚ್ಛೇನ್ನೋಕ್ಷಮಾಸ್ಥಾತುಂ ದೇವತಾಂ ಕಾಂ ಯಜೇತ್ತುಸಃ || ೩ ||

ಕುತೋಹ್ಯಸ್ಯ ಧ್ರುವಃ ಸ್ವರ್ಗಃ ಕುತೋ ನಿಶ್ಚ್ರೇಯಸಂ ಪರಂ |
ಸ್ವರ್ಗತಶ್ಚೈವ ಕಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಯೇನ ನ ಚ್ಯವತೇ ಪುನಃ || ೪ ||

ದೇವತಾನಾಂ ಹಿ ಕೋ ದೇವಃ ಪಿತೃಣಾಮಪಿ ಕಃ ಪಿತಾ |
ಯಸ್ಮಾತ್ಪರತರಂ ನಾಸ್ತಿ ತನ್ಮೇ ಬ್ರೂಹಿ ಮಹಾಮುನೇ || ೫ ||

ಕುತಃ ಸೃಷ್ಟಮಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ |
ಪ್ರಲಯಂ ಚ ಕಮಭ್ಯೇತಿ ತದ್ಭವಾನ್ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ || ೬ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಉದ್ಯನ್ ಪಶ್ಯನ್ ಹಿ ಕುರುತೇ ಜಗದ್ಧಿ ತಿಮಿರಂ ಕರೈಃ |
ನಾತಃ ಪರತರೋ ದೇವಃ ಕಶ್ಚಿದನ್ಯೋ ನರಾಧಿಪ || ೭ ||

೩. ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಲಿ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಯಾವ ದೇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು ?

೪. ಸ್ಥಿರವಲ್ಲದ ಸ್ವರ್ಗಸುಖಕ್ಕೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದಲ್ಲವೇ ? ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆದವನು ಪುನಃ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಒರದಿರಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದೇನು ?

೫. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೇವನೆನಿಸಿ, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಪಿತೃನೆನಿಸಿ, ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವ ದೇವರು ಯಾರು ? ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಈಗ ವಿವರಿಸಬೇಕು.

೬. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೇ, ಈ ಜಗತ್ತು ಏತಕ್ಕಾಗಿ, ಎಲ್ಲಿಂದ ಸೃಷ್ಟವಾಯಿತು ? ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗತ್ತು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದು ? ಅದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ರಾಜನು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

೭. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯು ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ :— ಮಹಾರಾಜನೇ, ಪ್ರಪಂಚದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಯಾವ ದೇವನು ತನ್ನ ಕಿರಣಜಾಲಗಳಿಂದ ನಿವಾರಣೆಮಾಡುತ್ತಾ, ಲೋಕಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ದೇವರು ಮತ್ತಾರಿರುವರು ?

ಅನಾದಿನಿಧನೋಹ್ಯೇಷ ಪುರುಷಃ ಶಾರ್ವತೋವ್ಯಯಃ ।

ತಾಪಯತ್ಯೇಷ ಲೋಕಾಂಸ್ತ್ರೀನ್ ಭ್ರಮನ್ ರಕ್ತಿಭಿರುಲ್ಪಣೈಃ ॥ ೮ ॥

ಸರ್ವದೇವಾತ್ಮಕೋ ಹ್ಯೇಷ ತಪಸಾಂ ಚಾನುಭಾವನಃ ।

ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ನಾಥಃ ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷೀ ವಿಭಾವಸುಃ ॥ ೯ ॥

ಸಂಕ್ಷಿಪತ್ಯೇವ ಭೂತಾನಿ ತಥಾ ವಿಸೃಜತೇ ಪುನಃ ।

ಏಕೋ ಭಾತಿ ತಪತ್ಯೇಷ ಕರ್ಷತೇ ಚ ಗಭಸ್ತಿಭಿಃ ॥ ೧೦ ॥

ಏಷ ಥಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಚ ಭೂತಾದಿಭೂತಭಾವನಃ ।

ನ ಹ್ಯೇಷ ಕ್ರಯಮಾಯಾತಿ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಯಮಂಡಲಃ ॥ ೧೧ ॥

೮. ಸರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಧ್ವಂತಗಳಿಲ್ಲ. ಆತನು ಶಾರ್ವತಪುರುಷನು. ನಾಶ ರಹಿತನು. ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಆತನಿಗಿದೆ.

೯. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನು ಸರ್ವದೇವತಾತ್ಮಕನು, ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಭಾವ್ಯ ನಾದವನು. ಜಗತ್ಪತಿಯು. ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವವನು ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಶಾಲಿಯು.

೧೦. ಈತನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸುವನು. ಜಾಗೆಯೇ ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸುವನು. ಸೂರ್ಯದೇವನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ತನ್ನ ಸಹಸ್ರಾರು ಕಿರಣ ಗಳಿಂದ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುಡುವನು. ಮತ್ತು ಎಳೆದು ಹಿಡಿದಿರುವನು.

೧೧. ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು, ಲೋಕರಕ್ಷಕನು. ಪಂಚ ಭೂತ ಗಳಿಗೂ ಆದಿಯಾದವನು. ಪಂಚಭೂತಮಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವನೂ ಈ ದೇವನೇ. ಶಾರ್ವತವಾದ ಮಂಡಲಾಕಾರನಾಗಿ ನಾಶರಹಿತವಾಗಿರುವನೆಂದರೆ ಈ ಸೂರ್ಯ ದೇವನಲ್ಲವೇ ?

ಪಿತ್ರೂಣಾಂ ಹಿ ಪಿತಾಹ್ಯೇಷ ದೇವಾನಾಮೇಷ ದೇವತಾ ।

ಧ್ರುವಂ ಸ್ಥಾನಂ ಭಜನ್ನೇಷ ಯಸ್ಮಾನ್ನ ಚ್ಯವತೇ ಪುನಃ ॥ ೧೨ ॥

ಸರ್ಗಕಾಲೇ ಜಗತ್ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಅದಿತ್ಯಾತ್ಮಂ ಪ್ರಸೂಯತೇ ।

ಪ್ರಲಯೇ ಚ ತಮಭ್ಯೇತಿ ಅದಿತ್ಯಂ ದೀಪ್ತತೇಜಸಂ ॥ ೧೩ ॥

ಯೋಗಿನಶ್ಚಾಂತೇ ಸಾಂಖ್ಯಾಶ್ಚ ದೇಹಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪುರಾತನಂ ।

ಸಂಶುದ್ಧಾಸ್ತು ವಿಶಂತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ತೇಜೋ ರಾಶೌ ದಿನಾಕರೇ ॥ ೧೪ ॥

ಅಸ್ಯ ರಶ್ಮಿಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶಾಖಾ ಇವ ವಿಹಂಗಮಾಃ ।

ವಸಂತ್ಯಾಶ್ರಿತ್ಯ ಮುನಯಃ ಸಂಸಿದ್ಧಾ ದೈವತ್ಯೈಹ ॥ ೧೫ ॥

೧೨. ಪಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಪಿತನೇನಿಸಿ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೇವದೇವನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣನೇ ಮುಕ್ತಿಸ್ಥಾನವು. ಈತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಜನ್ಮವೊಂದು ಸಿಕ್ಕಲಾರದು.

೧೩. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಯೆನ್ನವರು. ಕೊನೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಜಗತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಅಂತಹ ತೇಜೋಮಯನಾದ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಡಗುವುದೇ ಲಯವು. ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು ಮಾತ್ರ ಕೇವಲ ತೇಜೋ ಮಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

೧೪. ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಿಗಳೂ, ಸಾಂಖ್ಯ ತತ್ತ್ವಾನುಯಾಯಿಗಳೂ, ಮೋಕ್ಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಂಚಭೌತಿಕವಾದ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಶುದ್ಧರಾಗಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.

೧೫. ಸಕಲ ಮುನಿಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ, ಈ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳನ್ನೇ, ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವರು.

ಗೃಹಸ್ಥಾ ಜನಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ರಾಜಾನೋ ಯೋಗಧಾರ್ಮಿಕಾಃ ।

ವಾಲಖಿಲ್ಯಾದಯಶ್ಚೈವ ಋಷಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ ॥ ೧೬ ॥

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ಚ ವರ್ಣ್ಯಾದ್ಯಾ ಭಿಕ್ಷುಃ ಪಂಚಶಿಖಸ್ತಥಾ ।

ಯೋಗಮಾಸ್ಥಾಯ ತೇ ಸರ್ವೇ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾಸ್ಸೂರ್ಯಮಂಡಲೇ ॥ ೧೭ ॥

ಶುಕೋ ವ್ಯಾಸಾತ್ಮಜಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಯೋಗಧರ್ಮಮವಾಹ್ಯ ಸಃ ।

ಆದಿತ್ಯಕಿರಣಾನ್ ಪೀತ್ವಾ ಹ್ಯಪುನರ್ಭವಮಾಸ್ತಿತಃ ॥ ೧೮ ॥

ಶಬ್ದಮಾತ್ರಶ್ರುತಿಮುಖಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿನಾದಯಃ ।

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋಯಂ ಪರೋ ದೇವಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತಿಮಿರನಾಶನಃ ॥ ೧೯ ॥

ತಸ್ಮಾದನ್ಯತ್ರ ಭಕ್ತಿ ರ್ಹಿಮಾ ಕಾರ್ಯಾ ಶುಭಮಿಚ್ಛತಾ ।

ದೃಷ್ಟೇನ ಬಾಧ್ಯತೇ ಯಸ್ಮಾದದೃಷ್ಟಂ ನಿತ್ಯಮೇವ ಹಿ ॥ ೨೦ ॥

೧೬-೧೭. ಜನಕರಾಜನೇ ಮೊದಲಾದ ಗೃಹಸ್ಥರಾಜರೂ, ವಾಲಖಿಲ್ಯರೇ ಮುಂತಾದ ಋಷಿಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೂ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥರೂ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಯೋಗಿಗಳೂ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಮುಹುಮೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುವರು.

೧೮-೧೯. ವ್ಯಾಸಸಾತ್ಮನೂ, ಯೋಗಿವತ್ಸನೂ ಆದ ಶುಕಮಹರ್ಷಿಯು ತನ್ನ ಯೋಗಮುಹುಮೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ಮುಕ್ತನಾದನು. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಶ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿ ಶಬ್ದಮಾತ್ರದಿಂದ ನಮಗೆ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿರುವರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಂಥಕಾರವನ್ನು ತೋಲಿಸುತ್ತಾ ದೇವದೇವನಾಗಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೈವ.

೨೦-೨೧. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವ ಸಹಕಾರಿ ನೀನು ಶುಭವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಾದರೆ ಬೇರೆ ದೇವರಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವು ಬಲವತ್ತವಾದುದು. ತನು ಮಾನಾದಿಗಳು ಪ್ರಮಾಣಗಳಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು

ತ್ವಯಾತಃ ಸಂತತಂ ರಾಜನ್ ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ ರವಿಃ ।

ಸ ಹಿ ಮಾತಾ ಪಿತಾ ಚೈವ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ ಜಗತೋ ಗುರುಃ ॥ ೨೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜನೇ, ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಗುರುವೆನಿಸಿ
ಕೊಂಡಿರುವ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನೇ ತಾಯಿಯೆಂದೂ, ತಂದೆಯೆಂದೂ, ಸಕಲ
ಬಂಧುಗಳೆಂದೂ ನಂಬಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಡು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವುಂಟಾಗುವುದು
ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯು ಬೃಹದ್ಬಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ತೃತೀಯೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಬೃಹದ್ಬಲ ಉವಾಚ ॥

ಆದ್ಯಂ ಸ್ಥಾನಂ ರವೇಃ ಕುತ್ರ ಕಸ್ಮಿನ್‌ದ್ವೀಪೇ ಮಹಾಮುನೇ ।

ಯತ್ರ ಪೂಜಾಂ ವಿಧಾನೋಕ್ತಾಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯಾತ್ಯಸೌ ಸ್ವಯಂ

॥ ೧ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಚಂದ್ರಭಾಗಾತಟೇ ರಮ್ಯೇ ಪುರಂ ಯತ್ಸಾಂಬಸಂಜ್ಞಿತಂ ।

ಭೂರ್ಲೋಕೇ ಶಾಶ್ವತಂ ಸ್ಥಾನಂ ತತ್ರ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ನಿತ್ಯತಾ

॥ ೨ ॥

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

೧. ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಸೂರ್ಯನ ಮೂಲಸ್ಥಾನವಾವುದು ? ಅದು ಯಾವ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿದೆ ? ಎಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳುವನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೨. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯು ರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳುತ್ತಾ ರಾಜನೇ, ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸಾಂಬ ಸಂಜ್ಞಕವಾದ ನಗರವೊಂದಿದೆ. ಅದು ಭೂರ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಸರ್ವದಾ ನೆಲಸಿರುವನು.

ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಸಾಂಬಸ್ಯ ತತ್ರಾರ್ಕೋ ಜಗತೋಽನುಗ್ರಹಾಯ ಚ |

ಸ್ಥಿತೋ ದ್ವಾದಶಭಾಗೇನ ಮಿತ್ರೋ ಮೈತ್ರೇಣ ಚಕ್ಷುಷಾ || ೩ ||

ತತ್ರ ಭಕ್ತಿಮತಸ್ಸರ್ವಾನ್ ಅನುಗ್ರಹಾತಿ ಭಾಷ್ಯರಃ |

ವಿಧಿಪ್ರಯುಕ್ತಾಂ ಪೂಜಾಂ ಚ ಗೃಹಾತಿ ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಯಂ || ೪ ||

|| ಬೃಹದ್ಬಲ ಉವಾಚ ||

ಕೋಯಂ ಸಾಂಬಃ ಕುತಃ ಕಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ನಾಮ್ನಾ ರವೇಃ ಪ್ರಿಯಃ |

ಯಸ್ಯ ಚಾಯಂ ಸಹಸ್ರಾಂಶುರ್ವರದಃ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಃ || ೫ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಅದಿತೇರ್ಧ್ವಾದಶಃ ಪುತ್ರೋ ವಿಷ್ಣುರ್ಯಸ್ಯ ಪುನಸ್ತ್ರಿಹ |

ವ. ಸುದೇವತ್ವಮಾಪನ್ನ ಸ್ತಸ್ಯ ಸಾಂಬೋಽಭವತ್ಪುತಃ || ೬ ||

೩. ಅಲ್ಲಿ ಲೋಕಾನುಗ್ರಹ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನು ತನ್ನ ದ್ವಾದಶಾಂಶ ಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಸಾಂಬನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವನು. ತನ್ನ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷ ದಿಂದ ಸಾಂಬನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯೇ.

೪. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳುವನು ಎಂದನು.

೫. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ವಸಿಷ್ಠರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಬೃಹದ್ಬಲನು, “ಯುಷ್ವರೈರೇ, ಆ ಸಾಂಬನು ಯಾರು? ಆತನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರೇನು? ಆತನು ಸಹಸ್ರಕಿರಣನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಭಕ್ತನಾಗಿ. ಆ ದೇವದೇವನಿಂದ ವರಪಡೆದುದು ಹೇಗೆ?” ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

೬. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠಮುಷಿಯು ತಿಳಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ:— “ರಾಜನೇ, ಅದಿತೀದೇವಿಯ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮಗನೇ ವಿಷ್ಣುವಲ್ಲವೇ? ಆತನು ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಗಾಗಿಯೂ, ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ವಸುದೇವನ ಮಗನಾಗಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ಆತನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನೇ ಸಾಂಬನು.

ಸ ತು ಪಿತ್ರಾ ಭೃಶಂ ಶಪ್ತಃ ಕುಷ್ಠರೋಗಮವಾಪ್ತವಾನ್ |

ತೇನಾಯಂ ಸ್ಥಾಪಿತಸ್ಸೂರ್ಯಃ ಸ್ವನಾಮ್ನಾ ಚ ಪುರಸ್ಕೃತಃ || ೭ ||

|| ಬೃಹದ್ವಲ ಉವಾಚ ||

ಶಪ್ತಃ ಕಸ್ಮಿನ್ನಿಮಿತ್ತೋಸೌ ಪಿತ್ರಾ ಪುತ್ರಃ ಸ್ವಸಂಭವಃ |

ಭಾವ್ಯಂ ಹಿ ಕಾರಣೇನಾತ್ರ ಯೇನಾಸೌ ಶಪ್ತವಾನ್ ಸುತಂ || ೮ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಶೃಣುಷ್ವಾವಹಿತೋ ರಾಜನ್ ತಸ್ಯ ತಚ್ಚಾಪಕಾರಣಂ |

ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮಾನಸಃ ಪುತ್ರೋ ನಾರದೋ ನಾನು ಯೋ ಮುನಿಃ || ೯ ||

ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಮುನೇಶ್ವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುಲೋಕೇ ತಥೈವ ಚ |

ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ಚ ಸತತಂ ರುದ್ರಲೋಕೇ ತಥೈವ ಚ || ೧೦ ||

ಪಿತೃರಾಕ್ಷಸನಾಗಾನಾಂ ಯಮಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಚ |

ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಚಾನುರಾವತ್ಯಾಂ ಪುರ್ಯಾಂ ತು ಧನದಸ್ಯ ಚ || ೧೧ ||

೭. ಒಂದುಸಾರಿ ಸಾಂಬನು ತಂದೆಯ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಕುಷ್ಠರೋಗಿ ಯಾಗುವಂತಹ ಶಾಪವನ್ನು ತಂದೆಯಿಂದಲೇ ಸಹಿಸಿದನು. ಆ ರೋಗ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಸಾಂಬನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವನಾಡಿ, ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡಿದನು.

೮. ಹೀಗೆಂದೊಡನೆ ಬೃಹದ್ವಲನು ಮತ್ತೆ “ಮುನಿವರನೇ, ತನ್ನ ಮಗನಿಗೇ ಕೃಷ್ಣನು ಈರಿತಿ ಶಾಪಕೊಡಲು ಕಾರಣವೇನು? ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏನೋ ದೊಡ್ಡ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು,

೯. ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು “ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಆ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ನಾನು ಈಗ ತಿಳಿಸುವೆನು, ಕೇಳು. ಒಂದು ಸಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾನಸಪುತ್ರನಾದ ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಯು,

೧೦-೧೧. ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ, ವಿಷ್ಣುಲೋಕ, ಸೂರ್ಯಲೋಕ, ರುದ್ರಲೋಕ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಪಿತೃಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಯಮ, ವರುಣ, ಇಂದ್ರ,

ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸಾರ್ಥಿನಾದ್ಯಾ ಯೇ ಯೇ ಸಾಕಾಲಸಮುದ್ಯವಾಃ ।

ಸದಾ ವೇಶ್ಮಸು ತೇಷಾಂ ಚ ತಸ್ಯಾಪ್ರತಿಹತಾ ಗತಿಃ

॥ ೧೨ ॥

ನಾಸುದೇವಂ ಸ ವೈ ದ್ರಷ್ಟ್ವಂ ನೀತ್ವಾ ದ್ವಾರವತೀಂ ಪುರೀಂ ।

ಅಯಾತೋ ಋಷಿಭಿಸ್ಸಾರ್ಥಂ ಕ್ರೋಧನೋ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ

॥ ೧೩ ॥

ಅಥಾತ್ರಾಗಚ್ಛತಸ್ತಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಯದುಕುಮಾರಕಾಃ ।

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಪ್ರನುಖಾ ಯೇ ತೇ ಪ್ರಹ್ಲೇಣಾವನತಾಃ ಸ್ಥಿತಾಃ

॥ ೧೪ ॥

ಅಭಿನಾದ್ಯಾಘ್ನಸಾದ್ಯೈಶ್ಚ ಪೂಜಾಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಯತ್ನತಃ ।

ಸಾಂಬಸ್ತ್ವವಶ್ಯಂ ಧಾವಿತ್ವಾತ್ಸಸ್ಯ ಶಾಪಸ್ಯ ಮೋಹಿತಃ

॥ ೧೫ ॥

ಅವಜ್ಞಾಂ ಕುರುತೇ ನಿತ್ಯಂ ನಾರದಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ತತಃ ಕ್ರೀಡಾಸು ಸತತಂ ರೂಪಯಾವನಗರ್ವಿತಃ

॥ ೧೬ ॥

ಕುಬೇರ ಇವರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರವರ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರಿಸಿ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಸ್ತರಾಜರುಗಳ ಅರಮನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಾತಾಳಲೋಕಕ್ಕೂಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದನು.

೧೩. ಅಲ್ಲಿಂದ ದ್ವಾರಕಾವತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಲುಬಂದನು. ಅವನಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕಋಷಿಗಳೂ ಬಂದು ಸೇರಿದರು.

೧೪. ಹೀಗೆ ಬಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನೇ ಮೊದಲಾದ ಯದುಕುಮಾರರು ಋಷಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಿಂತರು.

೧೫. ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಋಷಿಯನ್ನು ಅರ್ಘ್ಯ ಪಾಡ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಸಾಂಬನುಮಾತ್ರ ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಶಾಪವು ಅವನಿಗೆ ಬರಲೇಬೇಕಾದ ಸಂಭವವಿತ್ತು.

೧೬. ಆತನು ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಾರದನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ರೂಪು ಯಾವನ ಇವುಗಳಿಂದ ಗರ್ವಿತನಾಗಿ ಅಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಋಷಿಯನ್ನು ನೋಡಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಅವಿನೀತಂ ಸುತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ನಾರದಃ |

ಅಸ್ಯಾಹಮವಿನೀತಸ್ಯ ಕರಿಷ್ಯೇ ವಿನಯಂ ಭೃಶಂ || ೧೭ ||

ಏವಂ ಸಂಚಿಂತಯಿತ್ವಾ ತು ವಾಸುದೇವಂ ತತೋಽಬ್ರವೀತ್ |

ಇವಾಃ ಷೋಡಶಸಾಹಸ್ರೈಃ ಪತ್ನೋ ದೇವಸ್ಯ ಯಾಸ್ತವ || ೧೮ ||

ಸರ್ವಾಸಾಂ ಚ ಮನಾಂಸ್ಯಾಸಾಂ ಸಾಂಬೇನ ಕಿಲ ಕೇಶವ |

ಹೃತಾನಿ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ರೂಪಯೌವನಶಾಲಿನಾ |

ರೂಪೇಣಾಪ್ರತಿಮಸ್ಸಾಂಬೋ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ನಚರಾಚರೇ |

ಅತೋ ಹೀಚ್ಛಂತಿ ತಾಸ್ತಸ್ಯ ದರ್ಶನಂ ಹೃಸಿ ತೇ ಸ್ತ್ರಿಯಃ || ೧೯ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಶ್ರುತ್ವೈತನ್ನಾರದಾದ್ವಾಕ್ಯಂ ಭಾವಿನಾರ್ಥೇನ ಮೋಹಿತಃ |

ಅವಿಚಾರ್ಯೈವ ತತ್ಸರ್ವಂ ದೇವಃ ಪ್ರೋವಾಚ ನಾರದಂ || ೨೦ ||

೧೭. ನಾರದನು ಅವಿಧೇಯನಾಗಿರುವ ಈ ಕೃಷ್ಣ ಸುತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಇವನ ಅವಿಧೇಯತೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

೧೮-೧೯. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲೋಚಿಸಿ ಮುಂದೆಬಂದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ “ವಾಸುದೇವನೇ, ಈಗ ಒಂದು ಹೊಸ ವಿಸಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ನಿನ್ನ ಮಗನು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರನೂ, ಯುವಕನೂ ಆಗಿರುವನು. ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿರುವವರು ಮೂರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯರಾಗಿರುವ ಹದಿನಾರುಸಾವಿರ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ, ನಿನ್ನ ಮಗನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆ ಸಾಂಬನನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ ಅವನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ತವಕಪಡುತ್ತಿರುವರು.” ಎಂದು, ನಾರದನು ಹೇಳಿದನು.

೨೦. ನಾರದನಿಂದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಮೋಡನೆಯೇ ಅದನ್ನು ನಿಜವೆಂದೇ ಭ್ರಮಿಸಿ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಯಾವುದನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ನಾರದನೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದನು.

॥ ವಾಸುದೇವ ಉವಾಚ ॥

ನ ಹೃದಂ ಶ್ರದ್ಧಧಾಮ್ನೋವಂ ಯದೇತದ್ವ್ಯಾಹೃತಂ ತ್ವಯಾ ।

ಬ್ರುನಾಣಮೇವಂ ದೇವಂ ತು ನಾರದಃ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ಹ ॥ ೨೦ ॥

ತಥಾಹಂ ತತ್ಕುರಿಷ್ಯಾಮಿ ಯಥಾ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಯತೇ ಭವಾನ್

॥ ೨೧ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಯಯೌ ಭೂಯೋ ನಾರದಸ್ತು ಯಥಾಗತಃ ।

ತತಃ ಕತಿಪಂಸೇಚಾಹ್ನಿ ದ್ವಾರಕಾಂ ಪುನರಭ್ಯಗಾತ್ ॥ ೨೨ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ನಹನಿ ದೇವೋಪಿ ಸಹಾಂತಃಪುರಿಕಾಜನೈಃ ।

ಅನುಭೂಯ ಜಲಕ್ರೀಡಾಂ ಯಾನಮಾಸೇವತೇ ರಹಃ ॥ ೨೩ ॥

ರಮ್ಯೇ ರೈವತಕೋದ್ಯಾನೇ ಹರ್ಯಮಾಲೋಪಶೋಭಿತೇ ।

ಸರ್ವತುಳುಸುಮೈರ್ನಿತ್ಯಂ ವಾಸಿತೇ ಚಿತ್ರಕಾನನೇ ॥ ೨೪ ॥

೨೦-೨೨. ನೀನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ನಾನು ನಂಬಲಾರೆ ನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ವಾಸುದೇವನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾರದನು ಪುನಃ ನಾನು ನಿನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟನು.

೨೩. ಹೀಗೆ ನಾರದನು ವಾಸುದೇವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಪುನಃ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳು ಕಳೆದಮೇಲೆ ದ್ವಾರಕಾ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

೨೪. ಆ ದಿವಸ ವಾಸುದೇವನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಆಡಿ ಬಳಲಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

೨೫-೨೮. ವಾಸುದೇವನು ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೈವತಕೋದ್ಯಾನವು ಈರೀತಿ ರಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು — ಎಲ್ಲಾ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆಯಾಯಾ ಋತು ಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅರಳುವ ಸಕಲ ಪುಷ್ಪಗಳೂ, ಋತುಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ

ಸೃತ್ಯದ್ಭಿರ್ಬರ್ಹಿಭಿರ್ನಿತ್ಯಂ ಕೇಕಾಶತನಿನಾದಿತೇ ।

ಕೋಕಿಲಾರಾವಸಂಘುಷ್ಪೇ ಚಕ್ರವಾಕೋಪಶೋಭಿತೇ || ೨೬ ||

ಕೋಕಿಲಾಮಧುರಾಲಾಪೇ ಜಲಕುಕ್ಕುಟಿನಾದಿತೇ ।

ಷಟ್ಪದೋದ್ಗೀತಮಧುರೇ ಶುಕಚಾತಕನಾದಿತೇ || ೨೭ ||

ನಾನಾಜಲಜಪುಷ್ಪಾಭಿದೀರ್ಘಿಕಾಭಿರಲಂಕೃತೇ ।

ಹಂಸಾರಾವಸುಸಂಘುಷ್ಪೇ ಸಾರಸೈಸ್ಸಮಲಂಕೃತೇ || ೨೮ ||

ಶ್ರೂಯತೇ ಚಾಪ್ಯಯಂ ಶ್ಲೋಕಃ ಪುರಾಣೇ ಪಠ್ಯತೇ ಯಥಾ ।

ತಸ್ಮಿನ್ನ ರಮತೇ ದೇವಃ ಸ್ತ್ರೀಭಿಃ ಪರಿವೃತಸ್ತದಾ ।

ಹಾರನೂಪುರಕೇಯೂರರಶನಾದ್ಯೈರ್ವಿಭೂಷಣೈಃ || ೨೯ ||

ಭೂಷಿತಾನಾಂ ವರಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಚಾರ್ವಂಗೀಣಾಂ ವಿಶೇಷತಃ ।

ಕ್ರೀಡಾರ್ಥಂ ಪದ್ಮಪತ್ರೇಷು ನಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯಥಾರ್ಹತಃ | ೩೦ ||

ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ಫಲಮಿಡುತ್ತಿದ್ದವು ಉಪ್ಪರಿಗೆಮನೆಗಳು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು ಈ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ನವಿಲುಗಳು ನರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತ ಕೇಕಾಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೋಗಿಲೆಗಳು ತಮ್ಮಮಧುರವಾದ ಸ್ವರದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದವು; ಸೀರುಕೋಳಿ, ಭ್ರಮರ, ಗಿಳಿ, ಮತ್ತುಚಾತಕ ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಮೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಮಲವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಸಣ್ಣ ಸರೋವರಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಂಸ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಸಾರಸ ಹಕ್ಕಿಗಳೂ, ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಿದ್ದವು.

೨೯-೩೦. ಈ ರೈವತಕೋದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಾನಾಬಗೆಯ ಭೂಷಿತರಾದ ತನ್ನ ಹದಿನಾರು ಸಹಸ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯರಾದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ವಾಸುದೇವನು ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸುಂದರಿಯರಾದ ಪಕ್ಷಿಯರು ವಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕಮಲದೆಲೆಗಳನ್ನು ತರಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ವಾಸುದೇವನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಅನೇಕ ಪುಷ್ಪ

ತತ್ರ ಸ್ಥಿನ್ನೀಯತೇ ತಾಸಾಂ ಮಿಷ್ಠಂ ಪಾನಂ ಸುರಾಸವಂ ।

ಮಣಿಕಾಂಚನಪಾತ್ರೇಷು ನಾನಾಪುಷ್ಪಾಭಿವಾಸಿತಂ

॥ ೩೧ ॥

ವೃಂತ್ಯೈಶ್ಚ ಸಹಕಾರಾಣಾಂ ಭಗ್ನೈರ್ನಿಲೋತ್ಪಲೈರಪಿ ।

ಏತಸ್ಥಿನ್ನಂತರೇ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಮದ್ಯಮತ್ತಾ ಇತಿ ಸ್ತ್ರಿಯಃ

॥ ೩೨ ॥

ಉವಾಚ ನಾರದಸ್ಸಾಂಬಂ ಸುಖೋದ್ಯ ತ್ವರಯನ್ನಿದಂ ।

ಗಚ್ಛ ರೈವತಕಂ ಸಾಂಬಮಾ ತಿಷ್ಠ ಸ್ವ ಕುಮಾರಕ

॥ ೩೩ ॥

ತ್ವಾಂ ಸಮಾಹೂಯ ತೇ ದೇವೋ ನ ಯುಕ್ತಂ ಸ್ಥಾತುಮತ್ರ ತೇ ।

ತದ್ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಮಬುದ್ಧೈವ ಧಾವಿನಾರ್ಥೇನ ಚೋದಿತಃ

॥ ೩೪ ॥

ಗತ್ವಾ ತು ಸತ್ತರಂ ಸಾಂಬಃ ಪ್ರಣಾಮಮಕರೋತ್ತಿತುಃ ।

ಏತಸ್ಥಿನ್ನಂತರೇ ತತ್ರ ಯಾಃ ಕಾಶ್ಚಿತ್ತುಲ್ಕಸಾತ್ತಿಕಾಃ

॥ ೩೫ ॥

ಗಳಿಂದಲೂ, ಮಾವಿನ ಚಿಗುರುಗಳಿಂದಲೂ, ಅರಳಿದ ಕನ್ನೆದಿರೆ ಹೂವುಗಳಿಂದಲೂ ಸುವಾಸಿತವಾಗಿರುವ ಸುಧೆಯನ್ನು ಮಿತವಾಗಿ ರತ್ನಮಯವಾದ ಚಿನ್ನದ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು.

೩೨-೩೩. ಸಮಯವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ನಾರದನು ಸಾಂಬನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಇದೇ ಸರಿಯಾದ ಸಮಯವೆಂದರಿತು, ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಮದ್ಯಪಾನದಿಂದ ಮತ್ತರಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಾಂಬನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ “ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ; ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ನೀನು ರೈವತೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡು, ಒಂದುಕ್ಷಣವೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನನ್ನರಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನಿಲ್ಲಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೩೪ ಸಾಂಬನು ತನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಲು ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ, ನಾರದನ ಯೋಚನೆಯನ್ನರಿಯದೆ ದೈವಪ್ರೀತನಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ರೈವತಕೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಮದಿಸಿದನು.

೩೫-೩೬. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಪಾನ ಮತ್ತರಾಗಿ ಸಾತ್ವಿಕರಾಗಿದ್ದ ಆ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತಾವು ನೋಡದೆ, ಈಗ ಅನಿರೀಕ್ಷೆ

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಾಃ ಸಹಸಾ ಸಾಂಬಂ ಸರ್ವಾಶ್ಚಕ್ಷುಷ್ಣುಭಿರೇ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ।

ನ ಚ ದೃಷ್ಟಃ ಪುರಾ ಯಾಭಿಃ ಪುಷ್ಪಕೇ ತು ಸಮೋ ಯುನಾ ॥ ೩೬ ॥

ಮದ್ಯದೋಷಾತ್ತತಸ್ತಾಸಾಂ ಸ್ಪೃತಿಲೋಪಾತ್ಪಥೈವ ಚ ।

ಯೋಷಿತಾಮಲ್ಪಸತ್ವಾನಾಂ ಯೋನ್ಯಃ ಶೀಘ್ರಂ ಪ್ರಸುಸ್ರವುಃ ॥ ೩೭ ॥

ಶ್ರೂಯತೇ ಚಾಪ್ಯಯಂ ಶ್ಲೋಕಃ ಪುರಾಣೇ ಪಠ್ಯತೇ ಯಥಾ ।

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇಽಸಿ ವರ್ತಂತಾಃ ಸಾಧ್ವಾ ಅಸಿ ತಥಾ ಶೃಣು ॥ ೩೮ ॥

ದೃಶ್ಯಂತು ಪುರುಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಕ್ಲಿದ್ಯತೇ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ।

ಲೋಕೇ ಚ ಶ್ರೂಯತೇ ಹ್ಯೇತನ್ಮದ್ಯಸ್ಯಾತಿಪ್ರಸೇವನಾತ್ ॥ ೩೯ ॥

ತವಾಗಿ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವ ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಸಮನಾದ ಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳ ಯುವಕನಾದ ಸಾಂಬನನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸು ಕಲಕಿ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಟ್ಟಿತು.

೩೭. ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೀನವಾಗಿದ್ದುದರ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಬಹು ಬೇಗ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಯೋನಿಗಳು ಕೂಡಲೆ ಅದ್ರವಾದವು.

೩೮-೪೦. ಅನವರತವೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವರಿಗೂ, ಪತಿ ವ್ರತಾ ಶಿರೋಮಣಿ ಎನಿಸಿದ ಸತಿಗೂ ಸಹ, ಸುಂದರನಾದ ಪುರುಷನ ದರ್ಶನವು ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ರವತೆಯನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾದ ಮದ್ಯಸೇವನೆಯಿಂದ ಈ ರೀತಿಯಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಸತ್ಕುಲ ಪ್ರಸೂತರಾದ ಮತ್ತು ಲಜ್ಜಾವತಿಯರಾದ ನಾರಿಯರೂ ಸಹ ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಯುವುದು ಸಹಜ. ಮಾಂಸ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಭೋಜನವೂ ಜಿಡ್ಡಿನ

ಲಜ್ಜಾಂ ಮುಂಚಂತಿ ಹ್ರೀಮತ್ಕಃ ನಾರ್ಯಸ್ಸತ್ಕುಲಜಾ ಅಸಿ ।

ಸಮಾಂ ಸೈರ್ಭೋಜನೈಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೈಸ್ತಥಾ ಮಧುರಸಾಸವೈಃ ॥ ೪೦ ॥

ಗಂಧೈರ್ಮನೋಜ್ಞೈರ್ವಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ಕಾಮಃ ಸ್ತ್ರೀಷು ವಿಜೃಂಭತೇ ।

ಏತದ್ವದ್ಧ್ಯಾ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಮಮಿಚ್ಛತಾ ।

ಮದ್ಯಂ ನ ದೇಯಮಲ್ಪಂ ವಾ ಪುರುಷೇಣ ವಿಪಶ್ಚಿತಾ ॥ ೪೧ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ನಾರದೋಕ್ಯಥ ತಂ ಸಾಂಬಂ ಪ್ರೇಷಯಿತ್ವಾ ತ್ವರಾನ್ವಿತಃ ।

ಆಜಗಾಮಾಥ ತತ್ರೈವ ಸಾಂಬಸ್ಯಾನುಪದೇನ ತು ॥ ೪೨ ॥

ಆಯಾಂತಂ ತಮಭಿಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಗುರುಂ ದೇವರ್ಷಿಸತ್ತಮಮ್ ।

ಸಹಸೈವೋತ್ಥಿತಾಸ್ಸರ್ವಾಃ ಸ್ತ್ರೀಯಸ್ತಾ ಮದವಿಹ್ಸಲಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ಪದಾರ್ಥಗಳೂ, ಮಧು ಮತ್ತು ಸುರಾಪಾನಗಳೂ, ಮನೋಹರವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕಾಮೋದ್ರೇಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಎಂದು ಜನಗಳ ಅನುಭವವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ.

೪೧. ಕುಲ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಪುರುಷನು, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮದ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಡಬಾರದು.

೪೨. ನಾರದನೂ ಸಹ ಮೊದಲು ಆ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಜಾಗ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಾಂಬನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ತಾನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು.

೪೩. ಆತುರಾತುರವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ದೇವರ್ಷಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಗುರುವೂ ಆದ ನಾರದನನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಮದದಿಂದ ಕಾತುರರಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತುಕೊಂಡರು.

ತಾಸಾನುಭೋತಿ ತಾನಾಂ ತು ವಾಸುದೇವಸ್ತು ಪಶ್ಯತ ।

ಭಿತ್ವಾ ವಾಸಾಂಸಿ ಶುಕ್ಲಾನಿ ಪತ್ರೇಷು ಪತಿತಂ ಮದಂ

॥ ೪೪ ॥

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ಹರಿಃ ಕ್ರುದ್ಧಃ ತಾಶ್ಚಶಾಪ ತದಾ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ।

ಯಸ್ಮಾದ್ಭೃತಾನಿ ಚೇತಾಂಸಿ ಮಾಂ ಮುಕ್ತ್ವಾನ್ಯತ್ರ ವಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥ ೪೪ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ಪತಿಕ್ಯತಾನ್ಲೋಕಾನಾಯುಷೋಂತೇ ನ ಯಾಸ್ಯಥ ।

ಪತಿಲೋಕಾಪ್ನರಿಭ್ರಷ್ಟಾಃ ಸ್ವರ್ಗಂ ಚಾಪಿ ಗತೇ ಮಯಿ ।

ಭೂತ್ವಾಹ್ಯಶರಣಾ ಯೂಯಂ ದಸ್ಯುಹಸ್ತಂ ಗಮಿಸ್ಯಥ

॥ ೪೫ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಶಾಪದೋಷಾತ್ಪತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಸ್ವರ್ಗಂಗತೇ ಹೌ ।

ಹೃತಾಃ ಪಾಂಚನದೈಶ್ಚೋರೈರರ್ಜುನಸ್ಯ ತು ಪಶ್ಯತಃ

॥ ೪೬ ॥

೪೪-೪೫. ಹಾಗೆ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎದ್ದು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಶುಭ್ರವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಜಾರಿ ಅವರ ಮದ ಶೋಣಿತವು ಕಮಲ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ವಾಸುದೇವನು ನೋಡಿ ಕೋಪಗೊಂಡು. “ ಆಹಾ! ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಆಸಕ್ತವಾಯಿತು. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಆಯುರ್ದಾಯವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ, ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಶೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರಿರಿ. ಮತ್ತು ನಾನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನಂತರ ಇಲ್ಲಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ರಕ್ಷಕರಿಂದ ಕಳ್ಳರ ಪಾಲಾಗುವಿರಿ ” ಎಂದು ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಶಪಿಸಿದನು.

೪೬. ದರಿಯು ಶಾಪವಿತ್ತನಂತರ, ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತೆರಳಲು ಅವನ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಆ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಆ ಶಾಪದೋಷದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಪಂಚನದ ದೇಶದ ಕಳ್ಳರುಗಳಿಂದ ಅರ್ಜುನನ. ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟರು.

ತತಸ್ತಾಸ್ತುಲ್ಯಶಾಪತ್ವಾದೇವಂ ಸಂದೂಷಿತಾಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ।

ಪ್ರಾಪ್ತವತ್ಕೋ ಮಹಜ್ಞಾಪಂ ಮುಕ್ತಾಃ ತಿಸ್ರಃ ಪತಿವ್ರತಾಃ ॥ ೪೮ ॥

ರುಕ್ಮಿಣೀಂ ಸತ್ಯಭಾಮಾಂ ಚ ತಥಾ ಜಾಂಬವತೀಮಪಿ ।

ಶಪ್ತೈವಂ ತಾಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಸಾಂಬಮಸ್ಯ ಶಪತ್ತತಃ ॥ ೪೯ ॥

॥ ವಾಸುದೇವ ಉವಾಚ ॥

ಯಸ್ಮಾದತೀವ ಕಾಂತಂ ತೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ರೂಪಮಿಮಾಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ।

ಕ್ಷುಬ್ಧಾಃ ಸರ್ವಾಸ್ತು ತೇಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಕುಪ್ತರೋಗಮವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ॥ ೫೦ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಯಸ್ಮಿನ್ನಪ್ತಃ ಕ್ಷಣೇಚಾಸೌ ಪಿತ್ರಾ ಪುತ್ರಃ ಸ್ವಯಂಭುವಃ ।

ಪ್ರಾಪ್ತವಾನ್ಕುಪ್ತರೋಗಿತ್ವಂ ವಿರೂಪತ್ವಂ ಚ ದುಃಸಹಂ ॥ ೫೧ ॥

೪೮-೪೯. ಈ ರೀತಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೂ ದೂಷಿತರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿವ್ರತೆಯರಾದ ರುಕ್ಮಿಣೀ, ಸತ್ಯಭಾಮಾ ಮತ್ತು ಜಾಂಬವತೀ ಈ ಮೂವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಹದಿನಾರು ಸಹಸ್ರ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾನವಾದ ಪಾಪದ ದೇವಿಯಿಂದ ಮಹಾ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಇವರುಗಳಿಗೆ ಶಾಪವಿತ್ತ ನಂತರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಾಂಬನನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ರೀತಿ ಅವನಿಗೂ ಶಾಪವಿತ್ತನು.

೫೦ " ಸುಂದರವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ರೂಪನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಮೋಹಗೊಂಡರಾದ ಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಈ ರೂಪವು ಹೋಗಿ ಕುಪ್ತ ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ. "

೫೧. ತಂದೆಯಾದ ವಾಸುದೇವನು ಶಾಪವಿತ್ತ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ, ಅಯೋನಿಜನಾದ ಸಾಂಬನು ಕುಪ್ತರೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಕಾರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು.

ಸಾಂಬೇನ ಪುನರಪ್ಯೇವಂ ದುರ್ವಾಸಾಃ ಕೋಪಿತೋ ಮುನಿಃ |

ಭಾವ್ಯೇನಾರ್ಥೇನ ಚಾತ್ಯರ್ಥಂ ಪೂರ್ವಾನುಸ್ಮರಣೇನ ವೈ || ೫೨ ||

ಸ್ರಾಪ್ತವಾನ್ಸುಮಹಚ್ಛಾಪಂ ಸಾಂಬೋ ವೈ ಮನುಜೋತ್ತಮಃ |

ತಚ್ಛಾಪಾನ್ಮುಸಲಂ ಜಾತಂ ಕುಲಂ ಯೇನಾಸ್ಯ ಪಾತಿತಮ್ || ೫೩ ||

ಶ್ರುತ್ವಾ ದುರ್ವಿನಯಾದ್ಧೋಷಾನೇವಮಾದಿಸ್ತಿಪಶ್ಚಿತಾ |

ನಿತ್ಯಂ ಭಾವ್ಯಂ ವಿನೀತೇನ ಗುರುದೇವದ್ವಿಜಾತಿಷು || ೫೪ ||

ತತಃ ಶಾಪಾಭಿಭೂತೇನ ಸಾಂಬೇನಾರಾಧ್ಯ ಭಾಸ್ಮರಂ |

ಪುನಃ ಸಂಸ್ರಾಪ್ಯ ತದ್ರೂಪಂ ಸ್ವನಾಮ್ನಾ ಕೋ ನಿವೇಶಿತಃ || ೫೫ ||

೫೨-೫೩. ಸಾಂಬನು ಇನ್ನೊಂದು ಬಾರಿ ಮಹಾ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ದೂರ್ವಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ, ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥದ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಪ್ರಾರಬ್ಧ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಅವರಿಂದ ಘೋರವಾದ ಶಾಪವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಆ ಶಾಪವು ಒನಕೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಂಡಿ ಮನುಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಸಾಂಬನ ವಂಶದ ನಿರ್ಮೂಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

೫೪. ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಗಳಿಂದ ಈ ತೆರನಾದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗಮನಿಸಿ. ಮನುಷ್ಯರು, ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳು, ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಪೂಜ್ಯರಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೫೫. ಶಾಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನು ಭಗವಂತನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಪುನಃ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ತನ್ನ ಸುಂದರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಆ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೩

ನಾರದೋ ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ ತು ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಭಾವವಿಪರ್ಯಯಂ ।

ಸಾಂಬಂ ಶಾಪೇನ ಸಂಯೋಜ್ಯ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ

॥ ೫೬ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸಾಂಬಶಾಪೋನಾಮ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೫೬. ನಾರದನಾದರೋ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮನಶ್ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅದರಿಂದ ಸಾಂಬನನ್ನು ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಶಾಪವೃತ್ತಾಂತನಿರೂಪಣರೂಪವಾದ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

—೦—

ಶ್ರೀಃ

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಚತುರ್ಥೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ||

|| ಬೃಹದ್ಬಲ ಉವಾಚ ||

ಸ್ಥಾಪಿತೋ ಯದಿ ಸಾಂಬೇನ ಸೂರ್ಯಚ್ಚಂದ್ರಸರಿತ್ವತೀ |

ತಸ್ಮಾನ್ನಾದ್ಯಮಿದಂ ಸ್ಥಾನಂ ಯಥೈತದ್ಭಾಷಿತಂ ತ್ವಯಾ || ೧ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಆದ್ಯಂ ಸ್ಥಾನಮಿದಂ ಭಾನೋಃ ಪಶ್ಚಾತ್ಸಾಂಬೇನ ನಿರ್ಮಿತಂ |

ವಿಸ್ತರೇಣಾಸ್ಯ ಚಾದ್ಯತ್ವಂ ಕಥ್ಯಮಾನಂ ನಿಚೋಧ ಮೇ || ೨ ||

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

೧. ಸಾಂಬನು ಚಂದ್ರಸರಿತ್ರಿರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಇದು ಸೂರ್ಯನ ಮೊದಲನೆಯ ಅವಾಸಸ್ಥಳವೆನಿಸಲಾರದಲ್ಲವೇ ? ಎಂದು ಬೃಹದ್ಬಲನು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿದನು.

೨. ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಯು ಬೃಹದ್ಬಲನಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, “ ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲನೇ, ಸೂರ್ಯನ ಮೊದಲಿನಸ್ಥಾನವೇ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಸಾಂಬನು ತನ್ನ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿವಾರಣೆಯಾದ ನಂತರ ಇಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಲೋಕೋಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಅದುದರಿಂದ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಾನವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿ. ಇದೇ ಮೊದಲನೆ ಸ್ಥಾನವು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕಾರಣ ವೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು

ಅನಾದ್ಯೋ ಲೋಕನಾಥಃ ಸ ವಿಶ್ವಮಾಲೀ ಜಗತ್ಪತಿಃ ।

ಮಿತ್ರತ್ವೇನ ಸ್ಥಿತೋ ದೇವಃ ತಪಸ್ತೇಜೇ ನರಾಧಿಪಃ

॥ ೩ ॥

ಅನಾದಿನಿಧನೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಿತ್ಯಶ್ಚಾಕ್ಷರ ಏವ ಚ ।

ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಜಾಪತೀನ್ಸರ್ವಾನ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಚ ವಿವಿಧಾಃ ಪ್ರಜಾಃ

॥ ೪ ॥

ತತಃ ಸ ಚ ಸಹಸ್ರಾಂಶುರವ್ಯಕ್ತಪುರುಷಸ್ತ್ವಯಂ ।

ಕೃತ್ವಾ ದ್ವಾದಶಧಾತ್ಮಾನಮದಿತ್ಯಾಮುದಪದ್ಯತ

॥ ೫ ॥

ಇಂದ್ರೋ ಧಾತಾಃ ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಪೂಷಾ ತ್ವಷ್ಟಾರ್ಯಮಾ ಭಗಃ ।

ವಿವಸ್ವಾನ್ವಿಷ್ಣುರಂಶುಶ್ಚ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರ ಏವ ಚ

॥ ೬ ॥

ಅಭಿದ್ವಾದಶಭಿಸ್ತೇನ ಸೂರ್ಯೇಣ ಪರಮಾತ್ಮನಾ ।

ಸರ್ವಂ ಜಗದಿದಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಮೂರ್ತಿಭಿಸ್ತು ನರಾಧಿಪ

॥ ೭ ॥

೩. ಆದಿರಹಿತನೂ, ಲೋಕನಾಥನೂ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಮಾಲೆಯಂತೆ ಧರಿಸಿರುವವನೂ, ಸಕಲ ಜಗತ್ತುಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದವನು ಪರಮಾತ್ಮನು. ಸಕಲ ಚರಾಚರಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈಶ್ವತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆ ದೇವನು ಒಂದು ಸಲ ತಾನೇ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದನು.

೪-೭. ಅದ್ವೈತರಹಿತನೂ, ನಿತ್ಯನೂ, ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದವನೂ ಆದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದ ನಂತರ ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ತಾನೂ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣನೆನಿಸಿ, ಇಂದ್ರ, ಧಾತಾ, ಪರ್ಜನ್ಯ, ಪೂಷಾ, ತ್ವಷ್ಟಾ, ಅರ್ಯಮಾ, ಭಗ ವಿವಸ್ವಾನ್, ವಿಷ್ಣು, ಅಂಶುಮಾನ್, ವರುಣ, ಮಿತ್ರ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಹೆಸರುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅದಿತಿದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ತನ್ನ ಈ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನು.

ತಸ್ಯ ಯಾ ಪ್ರಥಮಾಮೂರ್ತಿರಾದಿತ್ಯಸ್ತೇಂದ್ರಸಂಜ್ಞಿತಾ ।

ಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ದೇವರಾಜತ್ವೇ ದೇವಾನಾಮನುಶಾಸನೇ ॥ ೮ ॥

ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಕಸ್ಯ ಯಾ ಮೂರ್ತಿನಾರ್ಮಾ ಧಾತೇತಿ ಕೀರ್ತಿತಾ ।

ಸ್ಥಿತಾ ಪ್ರಜಾಪತಿತ್ವೇ ಸಾ ವಿವಿಧಾಃ ಸೃಜತೇ ಪ್ರಜಾಃ ॥ ೯ ॥

ತೃತೀಯಾರ್ಕಸ್ಯ ಯಾ ಮೂರ್ತಿಃ ಪರ್ಜನ್ಯ ಇತಿ ವಿಶ್ರುತಾ ।

ಮಾಘೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ತು ವರ್ಷತೇ ಚ ಗಭಸ್ತಿಭಿಃ ॥ ೧೦ ॥

ಚತುರ್ಥೀ ತಸ್ಯ ಯಾ ಮೂರ್ತಿಃ ನಾಮ್ನಾ ಪೂರ್ವೇತಿ ವಿಶ್ರುತಾ ।

ಅನ್ನೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ತು ಪ್ರಜಾಃ ಪುಷ್ಲಾತಿ ನಿತ್ಯಶಃ ॥ ೧೧ ॥

ಪಂಚಮೀ ತಸ್ಯ ಯಾ ಮೂರ್ತಿಃ ನಾಮ್ನಾ ತ್ವಷ್ಟೇತಿ ವಿಶ್ರುತಾ ।

ಸ್ಥಿತಾ ವನಸ್ಪತೌ ಸಾ ತು ಓಷಧೀಷು ಚ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೧೨ ॥

೮. ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನೇ, ಸೂರ್ಯನ ಮೊದಲನೇ ಮೂರ್ತಿಯು ಇಂದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳದ್ದು. ಇದು ದೇವತೆಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವರನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವುದು.

೯. ಸೂರ್ಯನ ಧಾತೃನಾಮಾಂಕಿತವಾದ ಎರಡನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಪ್ರಜಾಪತಿತ್ವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಧವಿಧವಾದ ಸ್ರಜಾನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಾಸಕ್ತ ವಾಗಿರುವುದು.

೧೦. ಸೂರ್ಯನ ತೃತೀಯ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಪರ್ಜನ್ಯವು ಮೇಘಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದು.

೧೧. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಸೂರ್ಯನ ಮೂರ್ತಿಯು ಪೂಷಾ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿ, ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪುಷ್ಟಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೧೨. ಕೃಷ್ಣನೆನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನ ಐದನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಕಲ ಔಷಧಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

ಮೂರ್ತಿಃ ಸ್ಥಿರವೇರ್ಯಾ ತು ಅರ್ಯಮಾ ಇತಿ ವಿಶ್ರುತಾ ।
ವಾಯೋಸ್ಸಂಚರಣಾರ್ಥಂ ಸಾ ದೇಹೇಷ್ಟೇವ ಸಮಾಶ್ರಿತಾ ॥ ೧೩ ॥

ಭಾನೋರ್ಯಾ ಸಪ್ತಮೀ ಮೂರ್ತಿಃ ನಾಮ್ನಾ ಭಗ ಇತಿ ಶ್ರುತಾ ।
ಭೂಮೌ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ತು ಶರೀರೇಷು ಚ ದೇಹಿನಾಂ ॥ ೧೪ ॥

ಮೂರ್ತಿರ್ಯಾ ಚಾಷ್ಟಮೀ ವಾಸ್ಯ ವಿವಸ್ವಾನಿತಿ ವಿಶ್ರುತಾ ।
ಅಗ್ನೌ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ತು ಪಚತ್ಯನ್ನಂ ಶರೀರಿಣಾಂ ॥ ೧೫ ॥

ನವಮೀ ಮಿತ್ರಭಾನೋರ್ಯಾ ಮೂರ್ತಿರ್ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ವಾಮತಃ ।
ಪ್ರಾದುರ್ಭವತಿ ಸಾ ನಿತ್ಯಂ ದೇವಾನಾಮುರಿಸೂದನೀ ॥ ೧೬ ॥

ದಶಮೀ ತಸ್ಯ ಯಾ ಮೂರ್ತಿ ರಂಶುಮಾನಿತಿ ವಿಶ್ರುತಾ ।
ವಾಯೌ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ಸಾ ತು ಪ್ರಹ್ಲಾದಯತಿ ಸಾ ಪ್ರಕಾಃ ॥ ೧೭ ॥

೧೩. ಅರ್ಯಮಾ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ಸೂರ್ಯನ ಆರನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ವಾಯುವು ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಶರೀರಗಳಲ್ಲೇ ನೆಲಸಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ

೧೪. ಭಗಾಖ್ಯವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಏಳನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಕವಾಗಿದೆ.

೧೫. ವಿವಸ್ವಾನೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ ಎಂಟನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ನವನ್ನು ಜೀರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೧೬. ಸೂರ್ಯನ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುತ್ತಾ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದು.

೧೭. ಅಂಶುಮಾನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆದಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಹತ್ತನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು, ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವುದು

ಮೂರ್ತಿಸ್ವೇಕಾದಶೀ ಯಾ ತು ಭಾನೋರ್ವರುಣಸಂಜ್ಞಿತಾ ।

ಸಾ ಜೀವಯತಿ ವೈ ಕೃತ್ಸಂ ಜಗದಪ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ || ೧೮ ||

ಅಪಾಂ ಸ್ಥಾನಂ ಸಮುದ್ರಸ್ತು ವರುಣೋಪ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ ।

ತಸ್ಮಾದ್ವೈ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ನಾಮ್ನಾ ಸಾಗರೋ ವರುಣಾಲಯಃ || ೧೯ ||

ಮೂರ್ತಿಯಾ ದ್ವಾದಶೀ ಭಾನೋರ್ನಾಮತೋ ಮಿತ್ರಸಂಜ್ಞಿತಾ ।

ಲೋಕಾನಾಂ ಸಾ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಸ್ಥಿತಾ ಚಂದ್ರಸರಿತ್ತಟೀ || ೨೦ ||

ವಾಯುಭಕ್ಷಸ್ತಪಸ್ತೇಹೇ ಸ್ಥಿತೋ ಮೈತ್ರೇಣ ಚಕ್ಷುಷಾ || ೨೧ ||

ಅನುಗೃಹ್ಣನ್ ಸದಾ ಭಕ್ತಾನ್ ವರ್ಯನಾವಿಧೈಸ್ತು ಸಃ ।

ಏವಮಾದ್ಯಮಿದಂ ಸ್ಥಾನಂ ಶಶ್ವಾತ್ಸಾಂಭೇನ ನಿರ್ಮಿತಂ || ೨೨ ||

೧೮. ಸೂರ್ಯನ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ವರುಣನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಜಲಪಾನದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವನು.

೧೯. ನೀರುಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯಭೂತವಾದದ್ದು ಸಮುದ್ರವು. ವರುಣನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ವರುಣಾಲಯವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

೨೦. ಮಿತ್ರಸಂಜ್ಞಕವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಸಕಲ ಲೋಕಗಳ ಹಿತಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದ್ರಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವುದು.

೨೧. ಸೂರ್ಯನು ಆ ಚಂದ್ರಸರಿತ್ತಟದಲ್ಲೇ ವಾಯುಭಕ್ಷಕನಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಪರ್ಯಂತ ಸ್ನೇಹದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು.

೨೨. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾ, ತನ್ನನ್ನು ಅರಾಧಿಸುವ ಭಕ್ತರುಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ವರಪ್ರದಾನದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯ ಭಗವಂತನು ಮೊದಲೇ ಚಂದ್ರಸರಿತ್ತಿನ ತಟದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದನು. ಕೆಲವು ದಿನ ಕಳೆದ ನಂತರ ಸಾಂಬನೂ ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದನು.

ತತ್ರ ಮಿತ್ರಃ ಸ್ಥಿತೋ ಯಸ್ಮಾತ್ ಸ್ಥಾನಿತ್ರನನಂ ಸ್ಕೃತಂ ।

ಏವಂ ದ್ವಾದಶಭಿರ್ದೇನ ಸವಿತ್ರಾ ಪರಮಾತ್ಮನಾ

॥ ೨೩ ॥

ಇತ್ಯೇವಂ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಂ ಜಗದ್ವಾತ್ಸಾ ತು ಮಾನವಃ ।

ನಿತ್ಯಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಪಠಿತ್ವಾ ಚ ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ

॥ ೨೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದ್ವಾದಶಮೂರ್ತ್ಯುಪಾಖ್ಯಾನಂ

ನಾಮ ಚತುರ್ಥೋಧ್ಯಾಯಃ.

೨೩-೨೪. ಆ ಚಂದ್ರಸರಿತ್ತೀರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಮೂರ್ತಿಯು ಮಿತ್ರಸಂಜ್ಞಕನಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ವನಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರವನವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಇಂದ್ರಾದಿ ಹನ್ನೆರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮನುಷ್ಯನು, ಆ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಕೇಳಿಯೂ ಅಥವಾ ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಓದಿಯೂ ತಿಳಿದುದಾದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಸೂರ್ಯಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಪಂಚಮೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಬೃಹದ್ಬಲ ಉವಾಚ ॥

ಯದಿ ತಾವದಸೌ ಸೂರ್ಯಶ್ಚಾದಿದೇವಸ್ಸನಾತನಃ ।

ತತ್ಕಿಮರ್ಥಂ ತಪಸ್ತೇಪೇ ವರೈಸ್ತು ಪ್ರಾಕೃತೋ ಯಥಾ ॥ ೧ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಏತತ್ತೇಹಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪರಂ ಗುಹ್ಯಂ ವಿಭಾವಸೋಃ ।

ಪುರಾ ಮಿತ್ರೇಣ ಯತ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ನಾರದಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ ॥ ೨ ॥

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧ ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅನಂತರ, ಬೃಹದ್ಬಲನು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಕುರಿತು, 'ಗುರುಗಳೇ ; ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಸೂರ್ಯನೇ, ಆದಿಯೂ, ಪುರಾತನನೂ ಆದ ದೇವನೆನಿಸಿದಮೇಲೆ, ಅವನೇ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಯಾರನ್ನು ಕುರಿತು, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತನಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ವರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುವಂತೆ, ಯಾವ ವರವನ್ನು ಹೊಂದಲೋಸುಗ, ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾವು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

೨. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದ ಬೃಹದ್ಬಲನಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯು, ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಹಿಂದೆ ಸೂರ್ಯನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಮಿತ್ರನು, ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ರಹಸ್ಯವೂ, ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಆದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು ಲಾಲಿಸೆಂದು, ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

ಪ್ರಾಜ್ಞಯೋಕ್ತಾಶ್ಚ ಯಾಸ್ತುಭ್ಯಂ ರವೇದ್ವಾದಶಮೂರ್ತಯಃ ।

ಮಿತ್ರಶ್ಚವರುಣಶ್ಚೋಭೌ ತಾಸಾಂತು ತಪಸಿ ಸ್ಥಿತೌ

॥ ೩ ॥

ಅಭಿಷ್ಠೋ ವರುಣಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ತಸ್ಮೈ ಪಶ್ಚಿಮಸಾಗರೇ ।

ಮಿತ್ರೋ ಮಿತ್ರವನೇಚಾಸ್ಮಿನ್ ವಾಯುಭಿಷ್ಠೋಚರತ್ತಪಃ

॥ ೪ ॥

ಅಥ ಮೇರೋರ್ಗಿರೇಶ್ಯಂ ಗಾತ್ರಚ್ಯುತೋ ಗಂಧಮಾದನಾತ್ ।

ನಾರದಸ್ಯ ಮಭೂದ್ಭೂಯಃ ಸರ್ವಲೋಕಾನಚೀಚರತ್

॥ ೫ ॥

ಆಜಗಾಮಾಥ ತತ್ರೈವ ಯತ್ರ ಮಿತ್ರೋಽಚರತ್ತಪಃ ।

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ತಪಸ್ಯಂತಂ ತಸ್ಯ ಕೌತೂಹಲಂ ಹ್ಯಭೂತ್

॥ ೬ ॥

ಯೋಽಕ್ಷಯಶ್ಚಾಯಶ್ಚೈವ ವ್ಯಕ್ತಾಽವ್ಯಕ್ತಃ ಸನಾತನಃ ।

ಧೃತಂ ಚೈಕಾತ್ಮನಾ ಯೇನ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಿದಮಾತ್ಮನಾ

॥ ೭ ॥

೩-೪. ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲನೆ ; ನಾನು ನಿನಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಸೂರ್ಯನ ಹನ್ನೆರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ ಈ ಎರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದುವು. ಅವರಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಿತ್ರನು ವಾಯುವನ್ನೇ ಆಹಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮಿತ್ರವನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದರು.

೫. ಅನಂತರ, ಮೇರುಪರ್ವತದ ಶಿಖರವಾದ ಗಂಧಮಾದನವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪರ್ವತದಿಂದ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯು ಹೊರಟು ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚಾರಮಾಡಿದನು.

೬-೭. ಆ ರೀತಿ ನಾರದನು ಲೋಕಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಿತ್ರನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದಸರಿತ್ತೀರದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಿತ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ನಾರದನು, “ಯಾವ

ಯಃ ಪಿತಾ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ದೈವತಂ ಚಾಪಿ ಯಃ ಪರಂ ।

ಯಜತೇ ದೇವತಾಂ ಕಾಂ ತು ಪಿತೃನ್ಯಾನ್ಯಜತೇ ಚ ಸಃ || ೮ ||

ಇತಿ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ಮನಸಾ ತಂ ದೇವಂ ನಾರದೋಽಬ್ರವೀತ್ ।

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ವೇದೇಷು ಚ ಪುರಾಣೇಷು ಸಾಂಗೋಪಾಂಗೇಷು ಗೀಯತೇ || ೯ ||

ತ್ವಮುಜಶ್ಚಾಶ್ವತೋ ಧಾತಾ ಮಹಾಭೂತಮನುತ್ತಮಃ ।

ಭೂತಂ ಭವ್ಯಂ ಭವಿಸ್ಯಂ ಚ ತ್ವಯಿ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ || ೧೦ ||

ಚತ್ವಾರೋಹ್ಯಾಶ್ರಮಾ ದೇವ ಗೃಹಸ್ಥಾಧ್ಯಾತ್ಮಭೈವಕಃ ।

ಯಜಂತೇ ತ್ವಾಮಹರಹರ್ನಾನಾಮೂರ್ತಿಸಮಾಶ್ರಿತಂ || ೧೧ ||

ಪರಮಾತ್ಮನು, ನಿತ್ಯನೂ, ನಾಶರಹಿತನೂ, ವೈಕ್ವಾನ್ಯೈಕ್ವಸ್ವರೂಪನೂ (ಅಂದರೆ ಮೂರ್ತಿಭೇದದಿಂದ ಗೋಚರನಾಗುವವನೂ, ಕೆಲವು ಸಲ, ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗದೇ ಇರುವವನು) ಪುರಾತನನೂ ಎನಿಸಿ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಧರಿಸಿರುವವನೋ, ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ತಂದೆಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆರಾಧ್ಯದೇವನೂ ಆಗಿರುವನೋ, ಆ ಈ ಪರಾತ್ಪರ ಮೂರ್ತಿಯು, ತನಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ; ಪೂಜ್ಯವೂ ಆದ ಮತ್ತಾವ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿರುವನು?" ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಆ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು.

೯-೧೨. ಎಲೈ ಪರಮಾತ್ಮನೆ ಷಡಂಗಸಹಿತವಾದ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಷ್ಟಾದಶಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನೀನು, ಉತ್ಪತ್ತಿರಹಿತನು, ಮಹಾಭೂತ ಸ್ವರೂಪನು ಮತ್ತು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನು ಎಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಗಳಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವೆ. ಭೂತಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನವಾಗಿರುವುವು. ಗೃಹಸ್ಥ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ, ಸಂನ್ಯಾಸಿ, ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳೂ ಅನೇಕ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಸಕಲ

ಹಿತಾ ಮಾತಾ ಚ ಸರ್ವಸ್ಯ ದೈವತಂ ತ್ವಂ ಹಿ ತಾಶ್ಚತಂ ।

ಯಜಸೇ ಹಿತರಂ ಕಂ ತ್ವಂ ದೇವಂ ಚಾಪಿ ನ ನೇದ್ಮ್ಯಹಂ || ೧೨ ||

|| ಮಿತ್ರ ಉವಾಚ ||

ಅವಾಚ್ಯಮೇತದ್ವಕ್ತವ್ಯಂ ಪರಂ ಗುಹ್ಯಂ ಸನಾತನಂ ।

ತ್ವಯಿ ಭಕ್ತಿಮತಿಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯಥಾತಥಂ || ೧೩ ||

ಯತ್ತತ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ನ ವಿಜ್ಞೇಯ ಮನ್ಯಕ್ತಮಚಲಂ ಧ್ರುವಂ ।

ಇಂದ್ರಿಯೈರಿಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೈಶ್ಚ ಸರ್ವಭೂತೈಶ್ಚ ವರ್ಜಿತಂ || ೧೪ ||

ಸೋಹ್ಯಂತರಾತ್ಮಾ ಭೂತಾನಾಂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಶ್ಚೈವ ಕಥ್ಯತೇ ।

ತ್ರಿಗುಣವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋಽಸೌ ಪುರುಷಶ್ಚೇತಿ ವಿಶ್ರುತಃ || ೧೫ ||

ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಮಾತಾಪಿತೃಸ್ವರೂಪನೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ದೈವವೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವಾಗ ಈಗ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಯಾವ ದೈವವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ನೀನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ ? ಅದನ್ನು ನೀನೆನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆನ್ನಲು ಮಿತ್ರನು ನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು.

೧೩-೨೪. ಎಲೈ ನಾರದನೇ ; ಪರಮರಹಸ್ಯವೂ, ಪುರಾತನವೂ ಆದ ನೀನು ಕೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬಾರದು. ಅದರೂ ನೀನು ನನ್ನ ಭಕ್ತನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಇರುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಲಾಲಿಸು. ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ವರೂಪವೂ, ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದುದೂ, ನಿಶ್ಚಲವೂ ನಿತ್ಯವೂ ಎನಿಸಿ ಸಕಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಗೋಚರವಾಗದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಾಗಿರುವ ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ, ಅದೇಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಅಂತರಾತ್ಮನೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು. ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯೇನಾದ ಪುರುಷನೂ ಇವನೇ. ಭಗವಂತನಾದ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೂ, ಬುದ್ಧಿ ಸ್ವರೂಪನೂ ಇವನೇ. ಇವನೇ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವನು. ತಾನು ಈ ರೀತಿ

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋ ಭಗವಾನ್ಸ ವೈ ಬುದ್ಧಿರಿತಿ ಸ್ತೂತಃ |

ಧೃತೇನೈಕಾತ್ಮನಾ ಯೇನ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಿದಮಾತ್ಮನಾ

|| ೧೬ ||

ಅಶರೀರಃ ಶರೀರೇಷು ಸರ್ವೇಷು ನಿವಸತ್ಯಸೌ |

ವಸನ್ಸಪಿ ಶರೀರೇಷು ನ ಸ ಲಿಪ್ಯತಿ ಕರ್ಮಭಿಃ

|| ೧೭ ||

ಮಮಾಂತರಾತ್ಮಾ ತವ ಚ ಯೇಚಾನೈ ದೇಹಸಂಜ್ಞಿತಃ |

ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಾಕ್ಷಿಭೂತೋಽಸೌ ನ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ಕೇನಚಿತ್ಕೃಚಿತ್ || ೧೮ ||

ಸಗುಣೋ ನಿರ್ಗುಣೋ ವಿಶ್ವೋ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯೋ ಹ್ಯಸೌ ಸ್ತೂತಃ || ೧೯ ||

ಸರ್ವತಃ ಪಾಣಿಪಾದೋಽಸೌ ಸರ್ವತೋಕ್ಷಿಶಿರೋ ಮುಖಃ |

ಸರ್ವತಶ್ಚೈತಿಮಾನೋಕೇ ಸರ್ವಮಾವೃತ್ಯ ತಿಷ್ಠತಿ

|| ೨೦ ||

ಗುಣರಹಿತನಾದರೂ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲಸಿರುವನು. ಆ ರೀತಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಪ್ರಾಣಿದೇಹ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಇವನನ್ನು ಸೋಂಕಲಾರವು. ನನ್ನ, ನಿನ್ನ ಮತ್ತು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾರಿಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವನು, ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನು, ನಿರ್ಗುಣನು, ಪ್ರಪಂಚಸ್ವರೂಪನೂ ಎನಿಸಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಜ್ಞಾನವೆಂದ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯನಾಗುವನು. ಇವನು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವನು. ಸರ್ವ ಇಂದ್ರಿಯಗುಣಗಳಾದ ರೂಪರಸಗಂಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಸ್ವರೂಪನೆನಿಸುವನು. ಒಂದೇ ದೀಪಜ್ವಾಲೆಯು ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಬುಟ್ಟಿ, ಲಾಂಪು, ಹಣತೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವಂತೆ ಇವನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ತನ್ನ ಅಂಶದಿಂದ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುವನು ಯಾವಾಗ ಇವನು ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವನೋ ಆಗ ತಾನು ಕೇವಲಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸುವನು. ಮಹಾ ಪ್ರಭುದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇವನಿಗೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಇವನು ತನ್ನನ್ನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೊಂದ, ಮೊರತು ಬಾಕಿ ಸ್ಥಾನರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗುವುವು. ಇವನು, ನಾಶರಹಿತನೂ,

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗುಣಾನಾಸಂ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಮುಘೋಹ್ಯಸೌ ।

ಯಥಾ ದೀಪಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸ ಚ ಏಕಃ ಪ್ರಸೂಯತೇ || ೨೦ ||

ಬುದ್ಧ್ಯತೇ ಸ ಯದಾತ್ಮಾನಂ ತದಾ ಭವತಿ ಕೇವಲಃ ।

ಏಕತ್ವಂ ಪ್ರಲಯೇಚಾಸ್ಯ ಬಹುತ್ವಂ ಚ ಪ್ರವರ್ತನಾತ್ || ೨೧ ||

ನಿತ್ಯಂ ಹಿ ನಾಸ್ತಿ ಜಗತಿ ಭೂತಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ ।

ಋತೇ ತನೇಕಮೀಶಾನಂ ಭೂತಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ || ೨೨ ||

ಅಕ್ಷಯಶ್ಚಾಪ್ಯಮೇಯಶ್ಚ ಸರ್ವಗಶ್ಚ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ।

ತಸ್ಮಾದವ್ಯಕ್ತಮುತ್ಪನ್ನಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ದ್ವಿಜಸ್ತಮ || ೨೩ ||

ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯಕ್ತಭಾವಸ್ಥಾ ಯಾ ಸಾ ಪ್ರಕೃತಿರುಚ್ಯತೇ ।

ತಾಂ ಯೋನಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿದ್ಧಿ ನಿತ್ಯಂ ಯೋಽಸೌ ಮದಾತ್ಮಕಃ ' ೨೪ ||

ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲದವನೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ಆಗಿರುವನು; ಇವನಿಂದ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋರೂಪವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

೨೫-೨೯. ನ್ಯಕ್ತವ್ಯಕ್ತಭಾವಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಾನವು. ಅದೇ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು. ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ದೈವಕರ್ಮ, ಪಿತೃಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಇವನಿಗಿಂತಲೂ ಸಾತ್ವಿಕನಾದ ಪಿತೃವಾಗಲೀ ದೇವತೆಯಾಗಲೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇವನೇ ನಮಗೆ ಆತ್ಮನೆನಿಸುವನು. ಅದುದರಿಂದ ನಾನು ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಆ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಸ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸಹ ಇವನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು. ಆ ಸ್ವರ್ಗ ನಿವಾಸಿಗಳಾದವರು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೊನೆಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಅನೇಕ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಇವನನ್ನಾರಾಧಿಸಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಅವನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಗುಣ

ಲೋಕೇ ಚ ಪೂಜ್ಯತೇ ಯೋಽಸೌ ದೈನೇ ಪಿತ್ರೈ ಚ ಕರ್ಮಣಿ ।
ನಾಸ್ತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಪರೋ ಹ್ಯನ್ಯಃ ಪಿತಾ ದೇವೋಽಪಿ ಸಾತ್ವಿಕಃ ॥ ೨೬ ॥

ಆತ್ಮಾ ಹಿ ನಃ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ತತಸ್ತಂ ಪೂಜಯಾಮ್ಯಹಂ ।
ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯಾ ಅಪಿ ಯೇ ಕೇಚಿತ್ತಂ ನಮಸ್ಯಂತಿ ದೇಹಿನಃ ॥ ೨೭ ॥

ತೇ ತತ್ಪ್ರಸಾದಾದ್ಭೃಂತಿ ತೇನೋದ್ವಿಷ್ಟಫಲಾದ್ಗತಿಂ ।
ತಂ ದೇವಾಶ್ಚಾಶ್ರಮಸ್ಯಾಶ್ಚ ನಾನಾಮೂರ್ತಿಸಮಾಶ್ರಿತಾಃ ॥ ೨೮ ॥

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಂಪೂಜಯಂತ್ಯದ್ಯ ಗತಿಂ ಚೈಷಾಂ ದದಾತಿ ಸಃ ।
ಸ ಹಿ ಸರ್ವಗತಶ್ಚೈವ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚೈವ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೨೯ ॥

ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತಮಾತ್ಮಾನಂ ಪೂಜಯಾಮಿ ಸನಾತನಂ ।
ಯೇ ತು ತದ್ಭಾವಿತಾ ಲೋಕಾ ಏಕತ್ತಂ ಚ ಸಮಾಶ್ರಿತಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ತಮೇವ ಚೈವ ತೇ ಸರ್ವೇ ವಿಶಂತ್ಯಕ್ಷಯಮವ್ಯಯಂ ।
ಏತದಭ್ಯಧಿಕಂ ತೇಷಾಂ ಯದೈನಂ ಪ್ರವಿಶಂತುತ ॥ ೩೧ ॥

ಇತಿ ಗುಹ್ಯಸಮುದ್ದೇಶಸ್ತವ ನಾರದ ಕೀರ್ತಿತಃ ।
ಅಸ್ಮದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ತು ದೇವರ್ಷೇ ತ್ವಯಾಪಿ ಪರಮಂ ಶ್ರುತಂ ॥ ೩೨ ॥

ನೆನಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನು. ನಾನೂ ಸಹ ಈರೀತಿಯಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.

೩೦-೩೧. ಯಾರು ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಸರ್ವದಾ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡುವರೋ ಅವರು ನಿತ್ಯರಾಗಿ ಆ ಶಾಶ್ವತನಾದ
ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಏಕೈಕವನ್ನು
ಹೊಂದುವರು. ಈರೀತಿ ಆಗುವುದೇ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸದ್ಗತಿಯೆನಿಸುವುದು.

೩೨-೩೩. ಎಲೈ ನಾರದನೇ ; ಈ ರೀತಿಯಾದ (ಸೂರ್ಯನ) ರಹಸ್ಯ
ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನೀನು ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ನಾನು ತಿಳಿಸಿರುವೆನು.

ಸುರೈವಾ ಮುನಿಭಿರ್ವಾಪಿ ಪುರಾಣಂ ಯೈರಿದಂ ಸ್ತುತಂ ।

ತೇ ಸರ್ವೇ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಪೂಜಯಂತಿ ದಿನಾಕರಮ್ ॥ ೩೩ ॥

ಇದಮಾಖ್ಯಾನಮಾರ್ಷೇಯಂ ಯನ್ಮಯಾ ಕೀರ್ತಿತಂ ತವ ।

ನ ಹ್ಯನಾದಿತ್ಯಭಕ್ತಾಯ ತ್ವಯಾ ದೇಯಂ ಕಥಂಚನ ॥ ೩೪ ॥

ಯಶ್ಚೈತಚ್ಛ್ರಾವಯೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಯಶ್ಚೈತಚ್ಛ್ರವಣಯಾನ್ನರಃ ।

ಸ ಸಹಸ್ರಾರ್ಚಿಷಂ ದೇವಂ ಪ್ರವಿಶೇನ್ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ॥ ೩೫ ॥

ಮುಚ್ಯೇತಾರ್ತಸ್ತಥಾ ರೋಗಾನ್ಮನೇ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕಥಾಮಿನಾಂ ।

ಜಿಜ್ಞಾಸುರ್ಲಭತೇ ಜ್ಞಾನಂ ಗತಿಮಿಷ್ಟಾಂ ತಥೈವ ಚ ॥ ೩೬ ॥

ನೀನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ತಿಳಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಯಾವ ದೇವತೆಗಳೂ ಅಥವಾ ಮುನಿಗಳೂ ಸಹ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು.

೩೪. ನಾನು ತಿಳಿಸಿದ ಪುರಾತನವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣವನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಭಕ್ತನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಬಾರದು.

೩೫. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಸೂರ್ಯೋಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವನೋ, ಮತ್ತು ಯಾರು ತಾವೇ ಸ್ವತಃ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರು ಸಹಸ್ರಕಿರಣನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯರಾಗುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಲೇಶವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

೩೬. ರೋಗಿಯು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ರೋಗದಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಆರೋಗ್ಯಹೊಂದುವನು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಪುರುಷನು ಒಳ್ಳೆಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು, ಉತ್ತಮವಾದ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷಾನುಸಾರವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

ಕ್ಷೇಮೋಽನು ಪ್ರಜತೇಽಧ್ಯಾನಮಿದಂ ಯಃ ಪಠತೇ ಪಥಿ |

ಯೋಯಂ ಕಾನುಯತೇ ಕಾನುಂ ಸ ತಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಸಂಶಯಃ : ೩೭ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಏವಮೇತನ್ಮಮಾಖ್ಯಾತಂ ನಾರದೇನ ಮಹಾತ್ಮನಾ |

ಮಯಾಪಿ ಚ ತನಾಖ್ಯಾತಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಾನೋರಿದಂ ನೃಪ || ೩೮ ||

ತ್ವಯಾ ತತ್ಸತತಂ ರಾಜನ್ ಭೃಚ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ರವಿಃ |

ಸ ಹಿ ಧಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಚ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ಗುರುಃ || ೩೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೩೭. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಪಠನ ಮಾಡಿದರೆ ಸುಖವಾಗಿ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೇ ದಾರಿಸಾಗುವುದು. ಯಾವನು ಯಾವ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವನೋ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ಈ ಕಥೆಯ ಶ್ರವಣಪಠನಾದಿಗಳಿಂದ ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಯುವವು.

೩೮-೩೯. ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನೇ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಾರದನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಸೂರ್ಯಭಕ್ತನಾದ ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡು. ಅವನೇ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಕರ್ತನೆನಿಸಿ ಜಗದ್ಗುರುವೆನಿಸಿರುವನು” ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದರು

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಷಷ್ಠೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಬೃಹದ್ಬಲ ಉವಾಚ ॥

ಕಥಂ ಸಾಂಬಃ ಪ್ರಸನ್ನೋರ್ಕಂ ಕೇನ ವಾ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಃ ।

ಉಗ್ರಂ ಶಾಪಂ ಚ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ ಸಿತರಂ ನ ಕಿಮುಕ್ತವಾನ್

॥ ೧ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ತತಃ ಶಾಪಾಭಿಭೂತಸ್ತು ಸಾಂಬಃ ಸಿತರನುಬ್ರವೀತ್ ।

ಕಿಂ ನುಯಾಪಕೃತಂ ದೇವ ಯೇನ ಶಪ್ತೋಹ್ಯಹಂ ತ್ವಯಾ

॥ ೨ ॥

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಬೃಹದ್ಬಲನು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಗುರುಗಳೇ, ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಒಗೆ ಹೇಗೆ? ಯಾರಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಅನುಗ್ರಹವುಂಟಾಯಿತು. ತಂದೆಯಾದ ವಾಸುದೇವನಿಂದ ಉಗ್ರವಾದ ಶಾಪವನ್ನು ಪಡೆದಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಂಬನು ಏನು ನುಡಿದನು? ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ನೀವು ತಿಳಿಸಬೇಕೆನ್ನಲು ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಯಿಂತೆಂದನು.

೨-೪ ವಾಸುದೇವನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಸಾಂಬನು ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ತಂದೆಯೇ, ನಿನ್ನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವಂತಹ ಅಪರಾಧವನ್ನೇನು ನಾನು ಮಾಡಿರುವೆನು? ನಿನ್ನ ಪುಣೆಯಂತೆಯೇ ನಾನು ಭಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿ ಬಂದೆನು. ಇಂತಹ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಶಪಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು? ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ನಿನಗೆ ಅಪಕಾರಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಜಗದೊಡೆಯನೇ, ಪ್ರಸನ್ನ

ಅಹಂ ತ್ವದಾಜ್ಞಯಾ ದೇವ ತ್ವರಮಾಣ ಇಹಾಗತಃ ।

ಕಥಂ ನಿಸಾತಿತಃ ಶಾಪೋ ಮಯಿ ತೇನಪಕಾರಿಣಿ || ೩ ||

ನ ತೇನಪಕುರ್ಮಹೇ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಸೀದ ಜಗತಃ ಪತೇ ।

ಶಾಪಂ ನಿಯಚ್ಛ ದೇವೇಶ ಪ್ರಾಸಾದಂ ಕುರು ಮೇ ಪ್ರಭೋ || ೪ ||

ತಮುವಾಚ ತತಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಸಾಂಬಂ ಬುದ್ಧ್ವಾಹ್ಯನಾಗಸಂ || ೫ ||

ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮೇವ ಪೃಚ್ಛಸ್ವ ಪ್ರಸಾದ್ಯ ಋಷಿಸ್ತತ್ರಮಮ್ ।

ಆಖ್ಯಾಸ್ಯತಿ ಸ ತೇ ದೇವಃ ಶಾಪಂ ಯಸ್ತೇ ವಿನೇಶ್ಯತಿ || ೬ ||

ಅಭೈತತ್ಸ ಪಿತುರ್ವಾಕ್ಯಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಜಾಂಬವತೀಸುತಃ ।

ದೀನಶ್ಯಾಪಪರೀತಾಂಗಸ್ತತಸ್ಸಂಚಿತ್ಯ ವೈ ಪುನಃ || ೭ ||

ದ್ವಾರವತ್ಯಾಂ ಸ್ಥಿತಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಕದಾಚಿದ್ಧೃಷ್ಟಮಾಗತಂ ।

ವಿನಯಾದುಪಸಂಗಮ್ಯ ಸಾಂಬಃ ಪಪ್ರಚ್ಛ ನಾರದಂ || ೮ ||

ನಾಗಿ, ಕೂಡಲೇ ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥನಾದ ನೀನು, ನನ್ನ ಶಾಪವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನುಗ್ರಹಿಸು ಎಂದು ಸಾಂಬನು ತಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

೫-೬. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸಾಂಬನು ನಿರಪರಾಧಿ ಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ನೀನು ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಾರದನನ್ನೇ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಕೇಳು. 'ಅವನೇ ನಿನ್ನ ಶಾಪವು ಯಾರಿಂದ ಹೇಗೆ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೭-೮. ಅನಂತರ ಜಾಂಬವತೀ ಮಗನಾದ ಸಾಂಬನು, ಈ ರೀತಿ ನುಡಿದ ತಂದೆಯಮಾತನನ್ನು ಲಿಸಿ ಬಿನ್ನ ನೂ, ಶಾಪದವೆಸೆಯಿಂದ ವಿಕೃತವಾದ ಅಂಗವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಪುನಃ ಹಾಗೆಯೇ ಆಲೋಚಿಸಿ ಒಂದು ಸಲ ದ್ವಾರಕಾವತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಿರುವ ನಾರದರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರನ್ನು ವಿನಯ ದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಭಗವನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುತ್ರ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಲೋಕಗಃ ।

ದಯಾಂ ಹಿ ಕುರು ವಿಪ್ರೇಂದ್ರ ಪ್ರಣತಸ್ಯ ಮಮಾನಘ ॥ ೯ ॥

ತ್ವತ್ತೋಹಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ನಿಶ್ಚಯಂ ಬ್ರೂಹಿ ತನ್ಮಮ ।

ಕಃ ಸ್ತುತ್ಯಃ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಕಃ ಪರಃ ಪುರುಷೋಽವ್ಯಯಃ ॥ ೧೦ ॥

ದೀನಸ್ಥಾರ್ತಹರಃ ಕಶ್ಚ ಶರಣಂ ಕಂ ವ್ರಜಾಮ್ಯಹಂ ।

ಪಿತೃಶಾಪಸಮುತ್ಥೇನ ಕಶ್ಚಲೇನ ಮಹಾಮುನೇ ॥ ೧೧ ॥

ಅಭಿಭೂತಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋ ಮೇ ಕಿಂ ಪ್ರಪನ್ನಸ್ಯ ವೈ ಭವೇತ್ ।

ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಸ ಪೃಚ್ಛತೇ ತಸ್ಮೈ ಸಾಂಬಾಯೋವಾಚ ನಾರದಃ ॥ ೧೨ ॥

೯-೧೨. ಭಗವಂತನೂ. ಬ್ರಹ್ಮಮಾನಸಪುತ್ರನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಸಕಲ ಲೋಕಸಂಚಾರಿಯೂ, ಸೂರ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆದ ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ನಿನ್ನ ನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯೆಯಿಡು. ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಯಸುವೆನು. ಯಾರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಬೇಕು? ಯಾರು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಸಿ ಪರಮಪುರುಷನೂ, ನಾಶರಹಿತನೂ ಎನಿಸುವನು? ದೀನರಾದವರ ರೋಗಗಳನ್ನಪಹರಿಸುವನಾರು? ಈಗ ದೀನನಾಗಿರುವ ನಾನು ಯಾರನ್ನು ಮರೆಹೋಗಲಿ? ಎಲೈ ಮಹಾಮುನಿಯೇ, ಪಿತೃಶಾಪದಿಂದಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಕುಪ್ತರೋಗ ರೂಪವಾದ ಕಶ್ಮಲವನ್ನು ನಿವಾರಣೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರ ಮೊರೆ ಹೊಂದಿದರೆಸಾಧ್ಯವಾದೀತು ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

೧೨. ಈ ರೀತಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು ನಾರದನಿಂತೆಂದನು.

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಕದಾಚಿತ್ಪರ್ಯಟಿನೋಕಾನ್ಸೂರ್ಯಲೋಕಮಹಂ ಗತಃ |

ತತ್ರ ದ್ವಷ್ಟೋ ಮಯಾ ಸೂರ್ಯಃ ಸರ್ವದೇವಗಣೈರ್ವೃತಃ || ೧೩ ||

ಗಂಧರ್ವೈರಪ್ಸರೋಭಿತ ನಾಗೈರ್ಯಕ್ಷೈಸ್ಸರಾಕ್ಷಸೈಃ |

ಗಾಯಂತಿ ತತ್ರ ಗಂದರ್ವಾ ನೃತ್ಯಂತೇಽಪ್ರಸಸ್ತಥಾ || ೧೪ ||

ರಕ್ತಂತು ದ್ವತಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಾ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಪನ್ ಗಾಃ |

ಋಚೋ ಯಜುಂಷಿ ಸಾಮಾನಿ ಮೂರ್ತಿಮಂತಿ ಹಿ ತತ್ರ ಚ || ೧೫ ||

ತತ್ತ್ವೈರ್ನಿವಿದಿ, ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತುವಂತಿ ಜುಷಯೋ ರವಿಂ |

ಮೂರ್ತಿಮಂತಶು ಇವಾಹ ತ್ವತ್ಸಂಧ್ಯಾಶು ಜಾನನಾಃ || ೧೬ ||

ಗೃಹೀತ್ಸೇರ್ವಜ್ರನಾರಾಚೆರ್ಸಾರಿಚರ್ಯರವಿಸ್ಥಿತಾಃ |

ಅದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ರುದ್ರಾ ಮರುತಶಾಸ್ತ್ರಿನೌ ತಥಾ || ೧೭ ||

೧೩-೧೮ ಒಂದು ಕಾಲ ನಾನು ಲೋಕಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ
ಹೋದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಕೆಲವು ದೇವಗಣಗಳಿಂದಲೂ, ಗಂಧರ್ವರು,
ಇಕ್ಷ್ವಾಕುರರು, ನಾಗರು, ಯಕ್ಷರು, ರಾಕ್ಷಸರು ಇವರುಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ವರಿಯ
ಬ್ರಹ್ಮರನ್ನು, ಸುತಲೂ ಗಂಧರ್ವರೂ ಸಂಗೀತ ಹಾಡುತ್ತಲೂ, ಅಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತ
ನಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸ, ಪನ್ನ ಗಣಗಳು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಅಜ್ಞಾ
ಧಾರಕರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮವೇದಗಳು ಆಕಾರವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದವು.
ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಮುಷಿಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು.
ಮಂಗಳಕರಗಳಾದ ಮೂರು ಸಂಧ್ಯೆಗಳೂ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವಜ್ರಾಯುಧ
ಮತ್ತು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.
ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೂ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳೂ, ಏಕಾದಶರುದ್ರರೂ, ಸಪ್ತಮರುತ್ತುಗಳೂ,

ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಂ ಪೂಜಯಂತ್ಯರ್ಕಂ ತತ್ರಾನ್ಯೇ ಚ ದಿವಾಕಸಃ |

ಈರಯಂಜಾಯಶಬ್ದಂ ತು ಶಕ್ರಸ್ತತ್ತ್ವೈವ ತಿಷ್ಠತಿ

|| ೧೮ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಪ್ರಯುಂಜಂತ್ಯಾಶಿಷಃ ಶುಭಾಃ |

ರಥಂ ಹಿ ನುಹತೇ ತಸ್ಯ ಅರುಣೋನಾನು ಸಾರಥಿಃ

|| ೧೯ ||

ಹರಿತ್ಯೈಸ್ಸಪ್ತಭಿಯುಕ್ತಂ ಛಂದೋಭಿರ್ವಾಜಿರೂಪಿಭಿಃ |

ದ್ವೇ ಭಾರ್ಯೇ ಸಾರ್ವಯೋಸ್ತಸ್ಯ ತೇ ರಾಜ್ಞೇನಿಕ್ಷುಭೇ ಶುಭೇ || ೨೦ ||

ಅನ್ಯೈಶ್ಚನಾನುಭಿದೇವಾಃ ಸಾರಿಚರ್ಯವಿಧಿಂ ಸ್ಥಿತಾಃ |

ಪಿಂಗಲೋ ದೇವಕಸ್ತತ್ರ ತತೋನ್ಯೋ ದಂಡನಾಯಕಃ

|| ೨೧ ||

ರಾಜ್ಞಃ ಸ್ತೋಷೌ ಚ ತದ್ವಾರೇ ತತಃ ಕಲ್ಮಾಷಪಕ್ಷಿಣೌ |

ತತೋ ವ್ಯೋಮ ಚತುಃಶೃಂಗಂ ಮೇರೋಃ ಸದೃಶಲಕ್ಷಣಂ

|| ೨೨ ||

ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೂ ಅಲ್ಲದೆ ಸಕಲ ಮೂವತ್ತುಮೂರುಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಮೂರು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನಾರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದ್ರನು ಜಯಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದನು.

೧೯-೨೩. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರರು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಲೂ, ಸಾರಥಿ ಯಾದ ಅರುಣನು ಛಂದೋರೂಪಗಳಾದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ರಥವನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಸೂರ್ಯನ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಞೇ ಮತ್ತು ನಿಕ್ಷುಭಾ, ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಲಮುನಿಯೇ ದೇವರ ಪೂಜಕನು. ಬೇರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದಂಡನಾಯಕನು ಅಲ್ಲಿದ್ದನು. ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಮಾಷ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷೀ ಎಂಬ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಮೇರುಸಮಾನಲಕ್ಷಣ ವುಳ್ಳ ನಾಲ್ಕು ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಂತರಿಕ್ಷವಿದ್ದಿತು. ದಿಂಡಿ ಎಂಬುವನು ನಗ್ನನಾಗಿ ಅವನ ಎದುರು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಇತರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿದ್ದರು.

ದಿಂಡಿರ್ನಗೋಗ್ರತಸ್ತಸ್ಯ ದಿಕ್ಷುಚಾನ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಾಸ್ಸರಾಃ ।

ಏವಂ ಸರ್ವಗತಂ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ಜಗತಃ ಶುಭಮ್ ।

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯೈಸ್ಸಂಸ್ತುತಂ ದೇವೈರಾದಿತ್ಯಂಶರಣಂ ವ್ರಜ

॥ ೨೩ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಭಕ್ತೈಃಪಸ್ತಾನೇ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನೂ, ನಿತ್ಯನೂ, ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವವನೂ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಶುಭ
ವನ್ನಂಟುಮಾಡುವವನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ನ್ನೇ ತ್ರ ಕೈ ಪಾತ್ರನಾದವನೂ, ಆದ
ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮರೆಹೋಗು. ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನನುಗ್ರಹಿಸುವನು ಎಂದು ನಾರದನು
ಹೇಳಿದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ

ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸಪ್ತಮೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ತತ್ತ್ವತಃ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಕಥಂ ಸರ್ವಗತೋ ರವಿಃ ।

ಕತಿಥಾ ರಶ್ಮಯಸ್ತತ್ರ ಮೂರ್ತಯಶ್ಚ ಕತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ

॥ ೧ ॥

ಕಾ ರಾಜ್ಞೀ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಕಾ ಚ ಕಶ್ಚಾಯಂ ದಂಡನಾಯಕಃ ।

ಹಿಂಗಲಶ್ಚಾಪಿ ಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕಂ ಚಾಸೌ ಲಿಖನೇ ಸದಾ

॥ ೨ ॥

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೪. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನು ನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ದೇವ ಷ್ಯಯೇ, ಸೂರ್ಯನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಎನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವನ ಕಿರಣಗಳೂ, ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಸಹ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವಿಧವಾಗಿರುವುವು? ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯರೆಂದು ಹೇಳಿದ, ರಾಜ್ಞೀ ಮತ್ತು ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯರು ಯಾರು? ನೀನು ಹೇಳಿದ ದಂಡನಾ ಯಕನೆಂಬುವನು ಯಾರು? ಹಿಂಗಳನೆಂಬುವನ ಕಾರ್ಯವೇನು? ಇವನು ಯಾವ ಗಲೂ ಬರೆಯುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೆ? ರಾಜ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಾದ ರಾಜ್ಞ ಮತ್ತು ತೋಷರೆಂಬುವರು ಯಾರು? ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ದೆಯಲ್ಲಾ! ಅವುಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವೇನು? ಮೇರುವಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ವೈಷ್ಣೇಮರೂಪ ದೈವತವು ಯಾರು? ನಗ್ನನಾಗಿರುವ ದಿಂಡಿ ಎಂಬುವನಾರು? ಎಲ್ಲಾ

ರಾಜ್ಞ ಸ್ತೋಷಾ ಚ ಕೌ ದ್ವಾರೇ ಕೌ ಚ ಕಲ್ಮಾಷಪಕ್ಷಿಣೌ ।

ಕಿಂ ದೈವತಂ ಚ ತದ್ವ್ಯೋಮ ಮೇರೋಸ್ಸದೃಶಲಕ್ಷಣಂ ॥ ೩ ॥

ಕೋ ದಿಂಡಿನ್ನ ಗ್ನು ಕೋ ಯಶ್ಚ ಕೇ ದೇವಾ ದಿಷ್ಟು ಯೇ ಸ್ಥಿತಾಃ ।

ತತ್ತ್ವತೋ ನಿಗಮಂ ಚೈವ ವಿಸ್ತರೇಣ ವದಸ್ವ ಮೇ ॥ ೪ ॥

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ವಿಸ್ತರೇಣಾನುಪೂರ್ವ್ಯಾ ಚ ಸೂರ್ಯಂ ನಿಗದಿತಂ ಶೃಣು ।

ತತಃ ಶೇಷಾನ್ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ ವಿವಸ್ವತೇ ॥ ೫ ॥

ಅನ್ಯಕ್ತಂ ಕಾರಣಂ ಯತ್ತನ್ನಿತ್ಯಂ ಸದಸದಾತ್ಮಕಂ ।

ಪ್ರಧಾನಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಚೇತಿ ತಮಾಹುಸ್ತತ್ತಚಿಂತಕಾಃ ॥ ೬ ॥

ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ದೇವತೆಗಳ ಸಮಾಚಾರವೇನು? ತತ್ವದಿಂದ ಅಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಾವುದು? ಇನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ” ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

೫. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು ನಾರದನು, ಎಲೈ, ಸಾಂಬನೆ, ಮೊದಲು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನೂ ಬಿಡದೇ ಸೂರ್ಯನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಮೊದಲು ಸೂರ್ಯ ದೇವನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಮುಂದೆ ನವರ ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೇಳುವೆನು ಎಂದು ಮುಂದೆಹೇಳುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

೬. ತತ್ತ್ವ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವ ಜನರು ಅನ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪವೂ, ಅಂದರೆ ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದಂತೆ ಇರುವುದೂ, ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಸ್ವರೂಪವೂ, ನಿತ್ಯವೂ, ಸದಸದ್ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಅಂದರೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮೂರ್ತಿ ಭೇದದಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ತೋರುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದೂ ಅದೇ ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರಧಾನ, ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುವರು.

ಗಂಧರ್ವರ್ಣರಸೈರ್ಹೀನಂ ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶವಿವರ್ಜಿತಂ ।

ಜಗದ್ಯೋನಿಸಮುದ್ಭೂತಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್ || ೭ ||

ವಿಗ್ರಹಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಅವ್ಯಕ್ತಮುಭವತ್ಪರಾ ।

ಅನಾದ್ಯಂ ತಮಜಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ಪ್ರಭವಾಸ್ಕಯಂ || ೮ ||

ಅಸಾಂಪ್ರತಮತಿ ಜ್ಞೇಯಂ ತಮಾಹುಃ ಪರಮಂ ಪದಂ ।

ತೇನಾತ್ಮನಾ ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಮಹಾತ್ಮನಾ || ೯ ||

ತಸ್ಯೇಶ್ವರಸ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಲಕ್ಷಣಾ ।

ಧರ್ಮೇಶ್ವರ್ಯಕೃತಾ ಬುದ್ಧಿಬ್ರಾಹ್ಮೀ ತಸ್ಯಾಭಿಮಾನಿತಾ || ೧೦ ||

೭. ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವು ಗಂಧ, ವರ್ಣ, ರಸ, ಇವುಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಜಗತ್ತೆಂಬ ಯೋನಿ (ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನ) ಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿ ಪ್ರೇಷ್ಯವೂ, ಪುರಾತನವೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆನಿಸುವುದು.

೮-೯. ಸರ್ವಭೂತಮೂರ್ತಿಯೆನಿಸಿ ಮೊದಲು ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪ ವೆನಿಸಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನೇ ಆದಿ ಇಲ್ಲದವನೂ, ಉತ್ಪತ್ತಿರಹಿತನೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ ಸತ್ತ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣ ರೂಪನೂ, ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥನೂ, ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಅನಾ ದಿವಾಸನೂ ಬಲದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೂ, ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಪರ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನೇ ಪರಮ ಪದವೆಂತಲೂ ಕರೆಯುವರು. ಈ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವನು.

೧೦. ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಮೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಧರ್ಮ, ಸಂಸದ್ರೂಪಪಾದ ಬುದ್ಧಿ, ಜ್ಞಾನವೇ ಆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಅಹಂಕಾರವು.

ಅನ್ಯಕ್ತಾಜ್ಞಾಯತೇ ತಸ್ಯ ಮನಸಾ ಯದ್ಯದಿಚ್ಛತಿ |

ಚತುರ್ಮುಖಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವೇ ಕಾಲತ್ವೇ ಚಾಂತಕೃದ್ಭವಃ

|| ೧೧ ||

ಸಹಸ್ರಮೂರ್ಧಾ ಪುರುಷಃ ತಿಸ್ರೋವಸ್ಥಾಃ ಸ್ವಯಂಭುವಃ |

ಸತ್ತಂ ರಜಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವೇ ಕಾಲತ್ವೇ ಚ ರಜಸ್ತಮಃ

|| ೧೨ ||

ಸಾತ್ವಿಕಂ ಪುರುಷತ್ವೇ ಚ ಗುಣಾವೃತ್ತಂ ಸ್ವಯಂಭುವಃ |

ಬ್ರಹ್ಮತ್ವೇ ಸೃಜತೇ ಲೋಕಾಃ ಕಾಲತ್ವೇ ಸ ಕ್ಷಿಪತ್ಯಸಿ

|| ೧೩ ||

ಪುರುಷತ್ವೇಪ್ಯುಪಾಸೀನಃ ತಿಸ್ರೋವಸ್ಥಾಃ ಸ್ವಯಂಭುವಃ |

ತ್ರಿಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ಚಾತ್ಮಾನಂ ತ್ರೈಕಾಲ್ಯಂ ಸಂಪ್ರವರ್ತತೇ

|| ೧೪ ||

೧೧. ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಇಚ್ಛಿಸುವುದೆಲ್ಲವೂ, ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ, ಲಯಕರ್ತನಾದ ಶಿವನು, ಪಾಲಕನಾದ ಸಹಸ್ರ ಶಿರಸ್ಸುಳ್ಳ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನಾಕಾರದ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳುಂಟು.

೧೨. ಅಯೋನಿಜನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿದಾಗ, ಸತ್ತರಜೋ ಗುಣಗಳೂ, ಕಾಲ ಅಥವಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೆನಿಸಿದಾಗ ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳೂ ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವೆನಿಸಿದಾಗ ಸತ್ತಗುಣ ಮಾತ್ರವೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನಾವರಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ.

೧೩-೧೪. ಇವನು ಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿ ಲೋಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವನು; ಕಾಲನೆನಿಸಿ ನಾಶಮಾಡುವನು. ಪುರುಷನೆನಿಸಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ರಕ್ಷಿಸಲು ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳು. ತಾನೇ ಸತ್ತರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳನ್ನೆಸಗುವನು. ಮೂರು ವಿಭಾಗಮಾಡಿಕೊಂಡು ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುವನು. ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅನೇಕ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು :—

ಸೃಜತೇ ಗ್ರಸತೇ ಚೈವ ವೀಕ್ಷತೇ ಚ ತ್ರಿಭಿಃ ಸ್ವಯಂ ।

ಅಗ್ರೇ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ತು ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೇ ಸ್ವಯಂಭುನಿ || ೧೫ ||

ಅದಿತ್ಯಸ್ತಾದಿದೇವತ್ವಾದಜಾತತ್ವಾದಜಃ ಸ್ತೂತಃ ।

ದೇವೇಷು ಚ ಮಹಾನ್ದೇವೋ ಮಹಾದೇವಸ್ತತಃ ಸ್ತೂತಃ || ೧೬ ||

ಸರ್ವಸತ್ತ್ವಾಚ್ಚ ಲೋಕಸ್ಯ ಹ್ಯವಶ್ಯತ್ವಾತ್ಸಚೇಶ್ವರಃ ।

ಬೃಹತ್ತ್ವಾಚ್ಚ ಸ್ತೂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಭೂತತ್ವಾಧ್ಯನ ಉಚ್ಯತೇ || ೧೭ ||

ಯಾಂತಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಜಾಸ್ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರಿತಿ ಸ್ತೂತಃ ।

ಪುರ್ಯಾಂ ತು ಶೇತೇ ಯಸ್ಮಾಚ್ಚ ತಸ್ಮಾತ್ಪುರುಷ ಉಚ್ಯತೇ || ೧೮ ||

ನೋತ್ಪಾದನತ್ವಾತ್ಪೂರ್ವತ್ವಾತ್ ಸ್ವಯಂಭೂರಿತಿ ಸ್ತೂತಃ ।

ಹಿರಣ್ಮೇನ ತು ಗರ್ಭಸ್ಥೋ ಯಸ್ಮಾದೇವ ಸಮಾವೃತಃ || ೧೯ ||

೧೫-೧೬. ಮೊದಲು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಸೂರ್ಯನು ಅದಿದೇವನಾದುದರಿಂದಲೂ, (ಅಂದರೆ ಇವನು ಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಯಾವದೇವತೆಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದ ಕಾರಣ) ಉತ್ಪತ್ತಿರಹಿತನಾದುದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಅಜನಿಸಿದನು. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಮೊದ್ದನಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮಹಾದೇವನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೧೭. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಧೀನನಲ್ಲದೆ ಅನಶ್ವಕವಾಗಿ ಇವನು ಬೇಕಾದುದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಈಶ್ವರನೆನಿಸಿದನು. ಮೊದ್ದವನೂ, ವ್ಯಾಪಕನೂ ಆದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ, ಪಂಚ ಭೂತಸ್ವರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಭವನಂದೂ ಇವನನ್ನು ಕರೆಯುವರು.

೧೮. ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಮೊದಲು ಇವನಿಂದಲೇ ಹೊರಬೀಳುವರಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆಂದೂ, ಭಕ್ತರ ಹೃದಯ ಕೊಹರದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವನಾದ ಕಾರಣ ಪುರುಷನೆಂದೂ ಇವನಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು ಬಂದವು.

೧೯. ಇವನಿಗೆ ಜನಕಸ್ಥಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಚೀನನಾದುದರಿಂದಲೂ, ಸ್ವಯಂಭೂ ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಹಿರಣ್ಯರೂಪದಿಂದಲೇ, ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ, ಆ ಹಿರಣ್ಯರೂಪಿಯಾಗಿಯೇ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೆಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ತಸ್ಮಾದ್ಧಿರಣ್ಯಗರ್ಭೀತಿ ಸೂರ್ಯೋ ದೇವೋ ನಿಗದ್ಯತೇ ।

ಆಪೋ ನಾರಾ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಋಷಿಭಿಸ್ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಭಿಃ || ೨೦ ||

ಅಯನಂ ತಸ್ಯ ತತ್ಸೂರ್ವಂ ತೇನ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ಪೃತಃ ।

ಅರಮಿತೈಷ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥೇ ನಿಪಾತಃ ಕವಿಭಿಃ ಸ್ಪೃತಃ || ೨೧ ||

ಏಕಾರ್ಣವೇ ಪುರಾ ತಸ್ಮಿನ್ ನಷ್ಟೇ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮೇ ।

ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಃ ಪುರುಷಃ ಸುಷ್ವಾಪ ಸಲಿಲೇ ತದಾ || ೨೨ ||

೨೦-೨೨. ತತ್ತ್ವಜ್ಞರಾದ ಋಷಿಗಳು, ನಾರಾ ಎಂದರೆ ನೀರು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಆ ನೀರುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮೂಲಸ್ಥಾನವೆನಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಾರಾ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಯನ ಶಬ್ದವು ನಾರಾಯಣನೆನಿಸಿ ನೀರುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮೂಲಕಾರಣವೆನಿಸಿತು. ಅಂದರೆ ಸಕಲ ಜಲಸ್ಥಿತಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದ ರೂಢಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಕವಿಗಳು ಅರೆ, ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಪಾತವೆನ್ನುವರು. ಇದನ್ನೇ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನ + ಅರಾ : = ನಾರಾ : . ಇಲ್ಲಿ ನ ಎಂಬ ನಜಿಗೆ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ, ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಲಾಗಿ, ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ನೀರು ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲುವುದು. “ಅದ್ವೈತೈವೈಧಿವೀ” ; “ಅಪವನಸಸರ್ಜಾದೌತಾಸು ವೀರ್ಯಮವಾಸೃಜತ್” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟುವುದು. ನಾರಾಣಾಂ + ಅಯನಂ = ನಾರಾಯಣಂ ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮುಂದೆ ನಾರಾಯಣಂ ಅಸ್ಮಿನ್ನಸ್ತೀತಿ ನಾರಾಯಣಃ ಅಂದರೆ ಅಂತಹ ನೀರುಗಳಿಗೂ ಮೂಲಪುರುಷನೆಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲಾ ನಾಶವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುವುದೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಆಗ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಸುಮಹಾನ್ ಸಹಸ್ರಪಾತ್ ।

ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷುರ್ಪವನಃ ಸಹಸ್ರಭುಕ್ ।

ಸಹಸ್ರಬಾಹುಃ ಪ್ರಥಮಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ।

ಸೂರ್ಯಖ್ಯತೇಜಾಃ ಪುನರುಚ್ಯತೇ ರವಿಃ

॥ ೨೩ ॥

ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೋ ಭುವನಸ್ಯ ಗೋಸ್ತಾ ಹ್ಯಪೂರ್ವ ಏಕಃ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಃ
ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಪುರುಷೋ ಮಹಾತ್ಮಾ ಸ ಇಸ್ಯತೇ ನೈ ತನುಸಃ ಪರಸ್ತಾತ್ ॥

ತುಲ್ಯಂ ಯುಗಸಹಸ್ರಸ್ಯ ನೈಶಂ ಕಾಲಮುಪಾಸ್ಯತಃ ।

ಸಂವರ್ತಂತೇ ಪ್ರಕುರುತೇ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂ ಸರ್ಗಕಾರಣಾತ್

॥ ೨೪ ॥

೨೩. ಈ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಪುನಃ, ಸಾವಿರ ತಲೆಯುಳ್ಳವನಾದ್ದರಿಂದ ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷನೆಂದೂ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದುದರಿಂದ ಸುಮಹಾ ಎಂದೂ, ಸಾವಿರ ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಸಹಸ್ರಪಾತ್ ಎಂದೂ, ಸಾವಿರ ಕುಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಸಹಸ್ರ ಚಕ್ಷುವೆಂದೂ, ಸಾವಿರ ಮುಖಗಳುಳ್ಳವನಾದ್ದರಿಂದ, ಸಹಸ್ರ ವದನನೆಂದೂ, ಸಹಸ್ರಭೋಗವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಸಹಸ್ರಭುಕ್ ಎಂದೂ, ಸಾವಿರ ತೋಳುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಸಹಸ್ರಬಾಹುವೆಂದೂ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಇವನು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಥಮನೆಂದೂ, ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚ ವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ, ಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆಂದೂ, ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೆಂದೂ ಹಿಂದಿನವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ತುತಿಸುವರು.

೨೪. ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ರಕ್ಷಣೆಮಾಡುವ, ಅಪೂರ್ವನೂ ಅಂದರೆ ಅನಾದಿಯೂ, ಅದ್ವಿತೀಯನೂ, ಪುರಾಣಪುರುಷನೂ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೂ, ಮಹಾ ಪುರುಷನೆನಿಸಿದವನೂ, ಆದ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ತಮೋಗುಣವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಪ್ರಳಯವನ್ನಂಟುಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲಪೇಕ್ಷಿಸು ವನು, ಆದರೆ ಅವನು ತಮಸ್ಸಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದವನು.

೨೫. ಹೀಗೆ ತಮೋರೂಪವಾಗಿ ಸಾವಿರ ಯುಗಗಳು ಪ್ರಳಯರೂಪವಾಗಿ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಈ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೋಸುಗ ಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸುವನು.

ಸಲಿಲೇನಾಪ್ತ ತಾಂ ಭೂಮಿಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಾರ್ಯಂ ವಿಚಿಂತ್ಯ ಸಃ |

ಭೂತ್ವಾ ವೈ ಸ ತು ನಾರಾಹೋ ಹ್ಯಪಃ ಸಂನಿಶತೇ ಪ್ರಭುಃ || ೨೬ ||

ಸಂಚಿಂತ್ಯೈವಂ ಚ ದೇವೋಽಸೌ ಭೂಮೇರುದ್ಧರಣಕ್ಷಮಃ |

ಮಹೀಂ ಮಹಾರ್ಣವೇ ಮಗ್ನಾ ಮುದ್ಧರ್ತುಮುಪಚಕ್ರಮೇ || ೨೭ ||

ಉತ್ತಿಷ್ಠತಸ್ತಸ್ಯ ಜಲಾದ್ರ್ಯಕುಕ್ಷೇಃ ಮಹಾವರಾಹಸ್ಯ ಮಹೀಂ ನಿಧಾಯ |

ವಿಧುನ್ವತೋ ವೇದಮಯಂ ಶರೀರಂ ಲೋಮಾಂತರಸ್ಥಾ ಮುನಯೋ
ಜಪಂತಿ || ೨೮ ||

ಉದ್ಭೃತ್ಯ ಚೋರ್ವೀ ಸಲಿಲಾತ್ಪ್ರಜಾಸರ್ಗಮಕಲ್ಪಯತ್ |

ವಿಸೃಜನ್ಮಾನಸಾನ್ಪುತ್ರಾನಾತ್ಮನಸ್ತೇಜಸಾ ಸಮಾನ್ || ೨೯ ||

೨೬. ಅನಂತರ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲಾ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರು ವುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ, ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಉದ್ಧಾರಮಾಡ ಲೋಸುಗ, ಹಂದಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, (ವರಾಹಾವತಾರಮಾಡಿ) ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ.

೨೭. ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ ಈ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವರಾಹ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದನು.

೨೮. ಅನಂತರ ನೀರಿನಿಂದ ತೊಯ್ದಿರುವ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ವರಾಹರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ವೇದ ಸ್ವರೂಪವಾದ ತನ್ನ ವೈಯನ್ನು ಕೊಡವಲು, ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೋಮ ಗಳಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಾ ವೇದವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೨೯-೩೦. ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದ ನಂತರ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೃಗು, ಅಂಗಿರಸ, ಅತ್ರಿ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪುಲಹ, ಕ್ರತು,

ಭೃಗ್ವಂಗಿರಸಮುತ್ರಿಂ ಚ ಪುಲಸ್ತ್ಯಂ ಪುಲಹಂ ಕೃತುಂ ।

ಮರೀಚಿನುಥ ದಕ್ಷಂ ಚ ವಸಿಷ್ಠಂ ನವಮಂ ತಥಾ ॥ ೩೦ ॥

ನವ ಪ್ರಜಾಪತೀನ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತತಃ ಸ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ।

ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಽದಿತೇಃ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ ॥ ೩೧ ॥

ಮರೀಚಿಃ ಕಶ್ಯಪಂ ಪುತ್ರಂ ನಾವಿನೈಜನಯಜ್ಜಲೇ ।

ಪ್ರಜಾಪತೀನಾಂ ದಶಮಂ ತೇಜಸಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಮಂ ॥ ೩೨ ॥

ದಕ್ಷಕನ್ಯಾಽದಿತಿನಾರ್ಮನ್ನಾ ಪತ್ನೀ ಸಾ ಕಶ್ಯಪಸ್ಯ ತು ।

ಅಂಡಂ ಸಾ ಜನಯಾಮಾಸ ಭೂನಭಸ್ತಲನಿಷ್ಕರಂ ॥ ೩೩ ॥

ತತ್ರೋತ್ಪನ್ನಸ್ತಸ್ಮಹಸ್ತ್ರಾಂಶುದ್ವಾರದಶಾತ್ಮಾ ದಿನಾಕರಃ ।

ನವ ಯೋಜನಸಾಹಸ್ರೋ ವಿಸ್ತಾರಸ್ತಸ್ಯ ನೈ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೩೪ ॥

ಮರೀಚಿ, ದಕ್ಷ, ವಸಿಷ್ಠ ಈ ಒಂಭತ್ತು ಮಾನಸ ಪುತ್ರರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಒಂಭತ್ತು ಜನರೂ ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಪರಮಾತ್ಮನು ಈ ರೀತಿ ಸೃಷ್ಟಿಹೊಂದಿದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಹ ಅದಿತಿ ದೇವಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು.

೩೨. ಮರೀಚಿ ಬ್ರಹ್ಮನು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಇವನು ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದವನಾಗಿ, ಹತ್ತನೆಯ ಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿದನು.

೩೩. ದಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗಳಾದ ಅದಿತಿಯೇ ಕಶ್ಯಪನ ಹೆಂಡತಿ. ಕಶ್ಯಪನು ಇವಳಲ್ಲಿ ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು.

೩೪. ಆ ಅಂಡದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳ ದ್ವಾದಶಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆ ಸೂರ್ಯನ ವಿಸ್ತಾರವು ಒಂಭತ್ತುಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳು. (9000) ಅವನ ಮಂಡಲದ ವಿಸ್ತಾರವು ಅಂದರೆ ಪರಿಧಿಯು ಇದರ ಮೂರರಷ್ಟು ಎಂದರೆ (27000) ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳು.

ವಿಸ್ತಾರಸ್ತ್ರಗುಣಶ್ಚಾಸ್ಯ ಪರಿಣಾಹಸ್ತು ಮಂಡಲೇ ।

ಯಥಾ ಪುಷ್ಪಂ ಕದಂಬಸ್ಯ ಸಮಂತಾತ್ಮೇಸರೈರ್ವೃತಂ ।

ತಥೈವ ತೈಜಸಂ ಗೋಲಂ ಸಮಂತಾದ್ರಸ್ತ್ರಿಭಿರ್ವೃತಮ್ || ೩೫ ||

ಸಹಸ್ರಶೇರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಿಯಾಯ ಉದಾಹೃತಃ ।

ತೈಜಸ್ತಸ್ಯ ಗೋಲಸ್ಯ ಸ ತು ಮಧ್ಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ || ೩೬ ||

ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ತಪತ್ಯೇಷ ವಿಯನ್ನಾ ಪೋಗಭಸ್ತಿಭಿಃ ।

ಸಹಸ್ರಪಾದಸ್ತೇಷೋಽಗ್ನಿರ್ವೃತಂ ಕುಂಭನಿಭಃ ಸ್ಪೃತಃ || ೩೭ ||

ಆದತ್ತೇ ಸಾ ತು ರಶ್ಮೀನಾಂ ಸಹಸ್ರೇಣ ಸಮಂತತಃ ।

ಆಪೋ ನದೀಸಮುದ್ರೇಭ್ಯೋಽ ಹ್ರದಕೂಪೇಭ್ಯ ಏವ ಚ || ೩೮ ||

ಪ್ರಭಾ ಸೌರೀತಿ ಪಾದೇನ ಹ್ಯಸ್ತಂ ಯಾತಿ ದಿನಾಕರೇ ।

ಅಗ್ನಿಮಾವಿಶತೇ ರಾತ್ರೌ ತಸ್ಮಾದ್ಧೂರಾಪ್ತೃಕಾಶ್ಯತೇ || ೩೯ ||

೩೫. ನೀಪ ಪುಷ್ಪವು ಕೇಸರ (ದಳ) ಗಳಿಂದಾವರಿಸಿರುವಂತೆ, ತೇಜಃಸ್ವರೂಪವಾದ ಈ ಗೋಳವು ಸುತ್ತಲೂ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

೩೬. ನಿಮಗೆ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸಾವಿರ ತಲೆಗಳುಳ್ಳ ಪರಮ ಪುರುಷನು, ತೇಜಸ್ವರೂಪವಾದ ಆ ಗೋಳದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವನು.

೩೭. ಈ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಜಲವನ್ನು ಸುಡುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಸಹಸ್ರ ಪಾದವುಳ್ಳ ಇವನೇ ಅಗ್ನಿಯೆಂದೂ, ಅಗ್ನಿಯು ಮಂಕಾಗಿರುವ ಗಡಿಗೆಗೆ ಸಮಾನನೆಂದೂ ಹೇಳುವರು.

೩೮. ಈ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಸಾವಿರ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ ನದಿಗಳು, ಸಮುದ್ರಗಳು, ಹಳ್ಳ ಕೊಳ್ಳಗಳು, ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳು, ಇವುಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನಾಕರ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೩೯. ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಭೆಯೆಂಬ ಕಿರಣವು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಅಮೂಲಕ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು.

ಉದಿತೇ ಚ ಪುನಃ ಸೂರ್ಯೇ ಚೌಷ್ಠ್ಯಮಾಗ್ನೀಯಮಾನಿಶತ್ |

ಪಾದೇನ ತೇಜಸಶ್ಚಾಗ್ನೇಃ ತಥಾ ತತ್ಪಪತೇ ದಿನಾ || ೪೦ ||

ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂ ಚ ತಥೌಷ್ಣ್ಯಂ ಚ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನೋರ್ಯೇ ಚ ತೇಜಸೀ |

ಪರಸ್ಪರಾನುಪ್ರವೇಶಾದಾಖ್ಯಾಯೀ ತೇ ದಿನಾನಿಶಮ್ || ೪೧ ||

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ ಚ ರಶ್ಮೀನಾಂ ನಾಮಾನಿ ಚ ನಿಬೋಧ ಮೇ |

ಹೇತಯಃ ಕಿರಣಾ ಗಾವೋ ರಶ್ಮಯೋಽಥ ಗಭಸ್ತಯಃ || ೪೨ ||

ಅಭೀಷವೋವನಾನ್ಯುಸ್ರಾಃ ಘೃಣಯೋಽಥ ಮರೀಚಯಃ |

ನಾಡ್ಯೋ ದೀಧಿತಯಸ್ಸಾಧ್ಯಾ ಮಯೂಖಾ ಭಾನವೋಂಶವಃ || ೪೩ ||

ಸಪ್ತರ್ಷಯಃ ಸುಪರ್ಣಾಶ್ಚ ಕರಾಃ ಪಾದಾಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಏವಂ ನಾಮ್ನಾಂ ತು ಪರ್ಯಾಯಾಃ ರಶ್ಮೀನಾಂ ವಿಂಶತಿಃ ಸ್ತೃತಾಃ || ೪೪ ||

೪೦. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿದನಂತರ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ಕಿರಣವು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು. ಇದರಿಂದ ಪುನಃ ಹಾಗೆಯೇ ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ತೇಜಃ ಕಿರಣದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾನೆ.

೪೧. ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವುಂಟುಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಯ ಸುಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರಿಂದ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

೪೨-೪೪. ನಾರದನು ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳ ವ್ಯಾಪಕತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು” ಎಂದು ಇಂತೆಂದನು. ಹೇತಯಃ ಕಿರಣಾಃ, ಗಾವಃ, ರಶ್ಮಯಃ, ಗಭಸ್ತಯಃ, ಅಭೀಷವಃ, ವನಾನಿ, ಉಸ್ರಾಃ, ಘೃಣಯಃ, ಮರೀಚಯಃ, ನಾಡ್ಯಃ, ದೀಧಿತಯಃ, ಸಾಧ್ಯಾಃ, ಮಯೂಖಾಃ, ಭಾನವಃ, ಅಂಶವಃ, ಸಪ್ತರ್ಷಯಃ, ಸುಪರ್ಣಾಃ, ಕರಾಃ, ಪಾದಾಃ, ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಹೆಸರುಗಳಿವೆ.

ವಂದನಾದೀನಿ ವಂದ್ಯಾನಿ ನಾಮಾನ್ಯೇಷಾಂ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ |

ರವೇಃ ಕರಸಹಸ್ರಂ ತು ಶೀತವರ್ಷೋಷ್ಣಭಿಸ್ತಪನ್ || ೪೫ ||

ತಾಸಾಂ ಚತುಃಶತಂ ನಾಡ್ಯೋ ವರ್ಷಂತೇ ಚಾತ್ಯಮೂರ್ತಯಃ |

ವಂದನಾಶ್ಚೈವ ಮೇಧ್ಯಾಶ್ಚ ಕಾತನಾಕೇತನಾಸ್ತಥಾ || ೪೬ ||

ಅಮೃತಾನಾಮತಃ ಸರ್ವಾ ರಶ್ಮಯೋ ವೃಷ್ಟಿಸರ್ಜನಾಃ |

ಹಿಮಾವಹಾಸ್ತು ತ್ರಿಂಶದ್ವೈ ತಾಭ್ಯೋನ್ಯಾ ರಶ್ಮಯಃ ಸ್ತೃತಾಃ || ೪೭ ||

ಚಂದ್ರಾಸ್ತಾ ನಾಮತಃ ಸರ್ವಾಃ ಪೀತಾಭಾಸ್ತು ಗಭಸ್ತಯಃ |

ರಶ್ಮಯೋ ಮೇಘಪೌಷ್ಕೃಶ್ಚ ಹ್ನಾದಿನೋ ಹಿಮಸರ್ಜನಾಃ || ೪೮ ||

ಸಮ್ಯಗ್ವಿಭ್ರತಿ ತಾಃ ಸರ್ವಾ ಮನುಷ್ಯಾನ್ ದೇವತಾಃ ಪಿತೃನ್ |

ಮನುಷ್ಯಾನೋಷಧೀಭಿಸ್ತು ಸ್ವಧಯಾ ಚ ಪಿತೃನಪಿ || ೪೯ ||

೪೫. ಈ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನ ಹೆಸರುಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಇವೆ. ಸೂರ್ಯನ ಸಾವಿರ ಕಿರಣಗಳೂ, ಭಳಿ, ಮಳೆ, ಸೆಖೆ ಇವುಗಳಿಂದ ತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ.

೪೬. ಈ ಸಾವಿರ ಕಿರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೂರು (400) ಕಿರಣಗಳು ಅಚಿಂತ್ಯ ಸ್ವರೂಪಗಳೆನಿಸಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಮುರಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳೂ, ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವದವುಗಳು; ಕಾತನಾ, ಕೇತನಾ ಮತ್ತು;

ಅಮೃತಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ, ಈ ನಾನೂರು ಕಿರಣಗಳು ಮಳೆಯನ್ನು ಮುರಿಸುವುವು.

೪೭-೪೮. ಮೂನತ್ತು (30) ಕಿರಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಹಿಮವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಕಿರಣಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಅವು ಹೊಂಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುವು. ಮೇಘ ಮತ್ತು ಪೌಷ್ಕೃ ಎಂಬ ಕಿರಣಗಳು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ಹಿಮವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವುವು.

೪೯. ಆ ಕಿರಣಗಳು, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವತೆ, ಪಿತೃಗಳು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ, ಜಿನ್ನಾಗಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಧರಿಸುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಜ್ಯೋತಿರ್ಲತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಸ್ವಧಾ ತರ್ಪಣಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಮೃತದಿಂದಲೂ, ಸಹ ಮೂರು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ, ಮೂವರನ್ನೂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಮೃತೇನ ಸುರಾನ್ಸರ್ವಾನ್ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಭಿರತರ್ಪಯತ್ |

ವಸಂತೇ ಚೈವ ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ಚ ಶತೈಃ ಪ್ರತಪತಿ ತ್ರಿಭಿಃ

|| ೫೦ ||

ಶರತ್ಸು ಚೈವ ವರ್ಷಾಸು ಚತುರ್ಭಿಃ ಸಂಪ್ರವರ್ಷತಿ |

ಹೇಮಂತೇ ಶಿಶಿರೇ ಚೈವ ಹಿಮೋತ್ಸರ್ಗಂ ತ್ರಿಭಿಃ ಪುನಃ

|| ೫೧ ||

ಓಷಧೀಷು ಬಲಂ ಧತ್ತೇ ಸ್ವಧಾಯಾಂ ಚ ಸ್ವಧೀಪುನಃ |

ಸೂರ್ಯೋಽಮೃತೇ ಚಾವಭೃತಂ ತ್ರಯಂ ತ್ರಿಷು ನಿಯಚ್ಛತಿ

|| ೫೨ ||

ಕಾಲೇಽಗ್ನಿಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚೈವ ದ್ವಾದಶಾತ್ಮಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ತಪತ್ಯೇಷ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ತ್ರೀನ್ಸೋಕಾನ್ಸಚರಾಚರಾನ್

|| ೫೩ ||

ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಏಷ ಏವ ಮಹೇಶ್ವರಃ |

ಋಚೋ ಯಜುಂಷಿ ಸಾಮಾನಿ ಹ್ಯೇಷ ಏವ ನ ಸಂಶಯಃ

|| ೫೪ ||

೫೦. ವಸಂತ ಮತ್ತು ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೂರು [300] ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಂಚವನ್ನು ತಾಪಗೊಳಿಸುವನು. ಅಂದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಜನರು ತಾಪಗೊಳ್ಳುವರು.

೫೧. ಶರದ್ವತ್ಸು ವರ್ಷಾರ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೇಮಂತ ಮತ್ತು ಶಿಶಿರ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರೇ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಮಂಜನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೫೨. ಈ ಸೂರ್ಯ ಭಗವಂತನು ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವನ್ನೂ, ಸ್ವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಧಿಯನ್ನೂ, ಅಮೃತದಲ್ಲಿ ಅವಭೃತವನ್ನೂ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಜಾ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿರುವನು.

೫೩. ದ್ವಾದಶ ಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೊಡೆಯನೂ, ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಈ ಸೂರ್ಯನು ಆಯಾಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಪಹ ತಾಪಗೊಳಿಸುವನು.

೫೪. ಈ ಸೂರ್ಯನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರ ಸ್ವರೂಪನು ; ಋಗ್ಯಜು ಸಾಮವೇದಗಳೂ ಇವನೇ ; ಇಥರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ.

ಉದ್ಯನ್ಸಂದೀಪ್ಯತೇ ಋಗ್ವಿಃ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಯಜುಭಿಸ್ತಥಾ |
ಸಾಮುಭಿಶ್ಚಾಪಿ ಸಾಯಾಹ್ನೇ ದೀಪ್ಯತೇ ಭಾಸ್ಕರಃ ಕ್ರಮಾತ್ || ೫೫ ||

ಸ ಏಷ ತೇಜಸೋ ರಾಶಿದಿಪ್ತಿಮಾನ್ಸಾರ್ವಲೋಕಿಕಃ |
ಪಾರ್ಶ್ವೇ ನೋರ್ಧ್ವಮಧಶ್ಚೈವ ಪ್ರತಪತ್ಯೇಷ ಸರ್ವತಃ || ೫೬ ||

ಯಥಾ ಪ್ರಭಾಕರೋ ದೀಪೋ ಗೃಹಮಧ್ಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |
ಪಾರ್ಶ್ವೇ ನೋರ್ಧ್ವಮಧಶ್ಚೈವ ತನೋ ನಾಶಯತೇ ಸಮಮ್ || ೫೭ ||

ತದ್ವತ್ಸಹಸ್ರಕರಣೋ ಗೃಹರಾಜೋ ಜಗತ್ಪತಿಃ |
ತ್ರೀಣಿ ರಶ್ಮಿಶತಾನ್ಯಸ್ಯ ಭೂರ್ಲೋಕಂ ದ್ಯೋತಯಂತಿ ಚ || ೫೮ ||

೫೫. ಈ ಭಾಸ್ಕರನು ಉದಯಿಸುವಾಗ ಋಗ್ವೇದದಿಂದಲೂ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಜುರ್ವೇದದಿಂದಲೂ, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮ ವೇದದಿಂದಲೂ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ.

೫೬. ತೇಜೋರಾಶಿಯೂ, ಹೊಳೆಯುವ ಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಅದ ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮೇಲು ಕೆಳ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

೫೭-೫೮. ಮನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರಿಸಿರುವ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕುಳ್ಳ ದೀಪವು ಹೇಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವ, ಮೇಲುಭಾಗ, ಕೆಳಭಾಗ, ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ, ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ತಾನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೇ ಅದರಂತೆಯೇ, ಗೃಹರಾಜನೂ, ಜಗದೊಡೆಯನೂ ಅದ ಈ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣನು ಪ್ರಸಂಚದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನೀಗುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮುನ್ನೂರು (300) ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಭೂಲೋಕವನ್ನೂ, ನಾನೂರು (400) ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಪಿತೃಲೋಕವನ್ನೂ, ಉಳಿದ ಮುನ್ನೂರು (300) ಕಿರಣಗಳಿಂದ ದೇವ ಲೋಕವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವನು.

ಚತ್ವಾರಿ ತು ಪಿತ್ವಂಸ್ತಿಯುಕ್ ತ್ರೀಣೈವೋರ್ಧ್ವಸುರಾಲಯಂ ।

ಇತ್ಯೇತನ್ಮಂಡಲಂ ಶುಕ್ಲಂ ಭಾಸ್ಕರಂ ಲೋಕಸಂಜ್ಞಿತಂ ॥ ೫೯ ॥

ನಕ್ಷತ್ರಗ್ರಹಸೋಮಾನಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಯೋನಿರೇವ ಚ ।

ಚಂದ್ರಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಗ್ರಹಾಃ ಸರ್ವೇ ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ ಸೂರ್ಯಸಂಭವಾಃ ॥ ೬೦ ॥

ರವೇಃ ಕರಸಹಸ್ರಂ ಯತ್ಪ್ರಾಜ್ಞಯಾ ಸಮುದಾಹೃತಂ ।

ತೇಷಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಶುಭಾಃ ಸಪ್ತ ರಶ್ಮಯೋ ಗ್ರಹಯೋನಯಃ ॥ ೬೧ ॥

ಸುಷುಮ್ನೋ ಹರಿಕೇಶಶ್ಚ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ತಥೈವ ಚ ।

ವಿಶ್ವವೃಚಾಃ ಪುನಶ್ಚಾನ್ಯಃ ಸಂಯದ್ವಸುರತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೬೨ ॥

ಉದನ್ತಸುಃ ಪುನಶ್ಚಾನ್ಯಃ ಸ್ವರಾದನ್ಯಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ

॥ ೬೩ ॥

ಸುಷುಮ್ನಃ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯಃ ಕ್ಷೇಣಂ ಶಶಿನಮೇಧತೇ ।

ಅಮೃತಂ ಸ್ವರ್ಧಮಾನೇನ ಸಂಭೃತ್ಯೇಕೇನ ರಶ್ಮಿನಾ ॥ ೬೪ ॥

೫೯-೬೦. ಈರಿತಿ ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ, ನಿನಗೆ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ, ಶುಕ್ಲ ವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಕ್ಷತ್ರ ಗ್ರಹಗಳೂ, ಚಂದ್ರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದೂ ಈ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವೇ. ಚಂದ್ರಾದಿ ಸಕಲಗ್ರಹಗಳೂ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವರು.

೬೧-೬೩. ನಾನು ಹಿಂದೆ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಸಹಸ್ರಕಿರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸುಷುಮ್ನ, ಹರಿಕೇಶ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮ, ವಿಶ್ವವೃಚಾಃ, ಸಂಯದ್ವಸು, ಉದನ್ತಸು, ಸ್ವರಾಟ್ ಎಂಬ ಏಳು ಕಿರಣಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವುಗಳು. ಇವುಗಳೇ ಗ್ರಹಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದವುಗಳು.

೬೪-೬೫. ಸುಷುಮ್ನವೆಂಬ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣವು ಹೊರಿಸಿರುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಿರಣವು ಅಮೃತದೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವುದು ಅಂದರೆ ಅಮೃತವು ಹೇಗೆ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಅನಂದವುಂಟುಮಾಡುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಇದೂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದೊಂದೇ ಚಂದ್ರ

ಆಪ್ಯಾಯನಾಚ್ಚ ಲೋಕಾನಾಂ ಅದಿತ್ಯಶ್ಚಂದ್ರತಿಗ್ಗತಃ ।

ಶುಕ್ಲತ್ವಾಮೃತಶೀತಶ್ಚೇ ದೀಪ್ತಾ ಚಾಹ್ಲಾದನೇಪಿ ಚ

॥ ೬೫ ॥

ಧಾತುಶ್ಚ ದೀಪ್ತಿಬಹ್ವರ್ಥ ಸ್ತೇನಾಸೌ ಚಂದ್ರ ಉಚ್ಯತೇ ।

ಸಂಯದ್ವಸು ಸ್ತು ಯೋ ರಶ್ಮಿಯೋನಿಃ ಸೋಽಂಗಾರಕಸ್ಯ ತು ॥ ೬೬ ॥

ದಕ್ಷಿಣೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ತು ರಶ್ಮಿರಾಪ್ಯಾಯತೇ ಬುಧಂ ।

ಉದಾವಸುಸ್ತು ಯೋ ರಶ್ಮಿಯೋನಿಸ್ಸ ನು ಬೃಹತ್ಪತೇಃ

॥ ೬೭ ॥

ನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಿತೃ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಅದಿತ್ಯನೆನಿಸುವನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅವೃತವೇ ಆಹಾರ. ಅದು ಚಂದ್ರನೊಬ್ಬನಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ. ಚಂದ್ರನು ಅವೃತಮಯನಾದುದರಿಂದಲೂ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ಚಂದ್ರನು ಕ್ಷಯಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಅವನ ಕಿರಣಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದೇ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವೃತವಿಲ್ಲದೆ ಬಿನ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಸೂರ್ಯನ ಸುಷುಮ್ನಾ ರಶ್ಮಿಯು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅವನನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಹೀಗೆ ಆ ಕಿರಣವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದವುಂಟುಮಾಡಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣದಲ್ಲಿ ಶುಭ್ರತ್ವವೂ, ಅವೃತಮಯತ್ವವೂ, ಸಂತೋಷವುಂಟುಮಾಡುವಿಕೆಯೂ ಸಹ ಇರುತ್ತವೆ. ಚಂದ್ರಶಬ್ದವು, ಚವಿ ಆಹ್ಲಾದನೆ, ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ, ದೀಪ್ತ್ಯರ್ಥಕ ಧಾತುವಿನ ಸಂಸರ್ಗವೂ ಸಹ “ ಧಾತೂನಾಂ ಅನೇಕಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ” ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿ ಆನಂದವುಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಚಂದ್ರನಿಗಿದೆ.

೬೬. ಸಂಯದ್ವಸುವೆಂಬ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣವು, ಅಂಗಾರಕನಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವು, ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೬೭ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಎಂಬ ಸೂರ್ಯ ರಶ್ಮಿಯು ಬುಧನಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉದಾವಸುವೆಂಬ ಕಿರಣದಿಂದ ಬೃಹತ್ಪತಿಯು ಜನಿಸಿರುವನು.

ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪ್ತೃ ಯಃ ಪಶ್ಚಾಚ್ಛಕ್ರಯೋನಿಃ ಸ ವೈ ಸ್ತೃತಃ |

ಶನೈಶ್ಚರಂ ಪುನಶ್ಚಾಪಿ ರಶ್ಮಿರಾಪ್ಯಾಯತೇ ಸ್ವರಾಟ್

|| ೬೮ ||

ಹರಿಕೇಶಸ್ತು ಯೋ ರಶ್ಮಿಸ್ತೇಜೋನಕ್ಷತ್ರಯೋಗಿನಃ |

ನ ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಯತಸ್ತಾನಿ ತೇಷಾಂ ನಕ್ಷತ್ರತಾ ತತಃ

|| ೬೯ ||

ಕ್ಷತ್ರಂ ವೀರ್ಯಂ ಬಲಂ ತೇಜಃ ಇತಿ ಚೈಕಾರ್ಥನಾಚಕಂ |

ಸೂರ್ಯಃ ಕ್ಷತ್ರಮುಥಾದತ್ತೇ ತೇಷಾಂ ನಕ್ಷತ್ರತಾ ಸ್ತೃತಾ

|| ೭೦ ||

೬೮. ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪ್ತೃ ಎಂಬ ಕಿರಣವು ಶುಕ್ರನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗುವುದು ಸ್ವರಾಡೆಂಬ ಕಿರಣವು ಶನೈಶ್ಚರನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವುದು. ಅಂದರೆ ಅವನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೬೯. ಹರಿಕೇಶನೆಂಬ ಕಿರಣವು ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಇವುಗಳು ನಾಶಹೊಂದದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆನಿಸಿದವು. (ನಕ್ಷರತಿ, ಇತಿ ನಕ್ಷತ್ರಂ.)

೭೦-೭೧. ಕ್ಷತ್ರ, ವೀರ್ಯ, ಬಲ, ತೇಜಸ್ಸು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವುಗಳು ಅಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು. ಆಗ ಕ್ಷತ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೀರ್ಯವೆಂದು ಅರ್ಥವಾದಮೇಲೆ, “ನವಿದ್ಯತೇ ಕ್ಷತ್ರಂಯೇಷಾಂ” ಎಂದು ವಿಗ್ರಹವಾಕ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ “ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವುಗಳೆಂದರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಾವಿಭವಿಸಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಮತ್ತು ಈ ಮನೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಉತ್ತಮವಾದ ಆ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಶುಭ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಇವುಗಳಿಗೆ ತಾರಕಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಮಾಡಿದರೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ತಮಗತಿ ದೊರೆತು ನಕ್ಷತ್ರಪದವಿ

ಅಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಾದಮುಂ ಲೋಕಂ ತೀರ್ಣಾನಾಂ ಸುಕೃತೈಃ ಗೃಹಾತ್ 1
ತಾರಣಾತ್ತಾರಕಾಹ್ಯೇತಾಶ್ಚುಕ್ಲತ್ವಾಚ್ಚೈವ ತಾರಕಾಃ || ೭೧ ||

ಸೂರ್ಯಸ್ಯೈವಾಪದೋ ರಶ್ಮಿನಾಮ್ನಾ ವೃಷ್ಟಿಪತಿಃ ಸ್ತುತಃ |
ಸಮತ್ವಪ್ರತಿಬದ್ಧಸ್ತು ಸ ಜೀವಯತಿ ವೈ ಜಗತ್ || ೭೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬವುರಾಣೇ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿತ್ವನಿರೂಪಣಂ
ನಾನು ಸಪ್ತನೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ದೊರೆಯುವುದು ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಧ್ರುವ ನಕ್ಷತ್ರ
ವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಅರ್ಥವು “ ತರಂತಿ = ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ,
ಅಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಾತ್, ಈ ಲೋಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಇತಿ ತಾರಾಃ, ತಾರಾ ಏವ ತಾರಕಾಃ
ಇವರೇ ತಾರಕಾ ಎನಿಸುವರು ” ಎಂಬ ವಿಗ್ರಹವಾಕ್ಯದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. (ಶುಭ್ರವಾಗಿ
ರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಹೆಸರು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.)

೭೨. ವೃಷ್ಟಿಪತಿ ಎಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ ಇನ್ನೊಂದು ಕಿರಣವು
ತೀರ್ತೋಷ್ಟಗಳ ಸಾಮ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಾಪಾಡುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬವುರಾಣವಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀ:

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಅಷ್ಟನೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಅದಿತ್ಯಮೂಲಮುಖಿಲಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಯದುನಂದನ ।

ಭವತ್ಯಸ್ಮಾಜ್ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ಸ ದೇವಾಸುರಮಾನುಷಂ

|| ೧ ||

ರುದ್ರೋಪೇಂದ್ರಮಹೇಂದ್ರಾಣಾಂ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರಪ್ರದಿನೌಕಸಾಂ ।

ಮಹಾದ್ಯುತಿಮತಾಂ ಚೈವ ತೇಜೋ ಯತ್ಸಾರ್ವಲೌಕಿಕಂ

|| ೨ ||

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ನಾರದನು, ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, ಇಂತೆಂದನು :— ಎಲೈ ಯದುವೀರ ಕುಮಾರನೇ, ಸ್ವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯ ಪಾತಾಳವೆಂಬ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಈ ಸೂರ್ಯನೇ, ಮೂಲ ಕಾರಣನು. ಸಕಲ ದೇವ ಮಾನುಷ ರಾಕ್ಷಸ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವನಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವುದು.

೨-೩. ರುದ್ರ, ಉಪೇಂದ್ರ, ಇಂದ್ರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ, ದೇವತೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳೆನಿಸಿದ ಇತರ ಮಹಾವುರುಷರು, ಇವರಸಂಬಂಧ ವಾದ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ವಿಲ್ಲವೂ ಸೂರ್ಯನ ಸಂಬಂಧವಾದದ್ದೇ ಎಂದೂ, ಅದು ಸರ್ವ

ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಲೋಕೇಶೋ ದೇವದೇವಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೩ ||
ಸೂರ್ಯ ಏವ ತ್ರಿಲೋಕಸ್ಯ ಮೂಲಂ ಪರಮದೈವತಂ ।

ಅಗ್ನೌ ಪ್ತಿಸ್ತಾಹುತಿಃ ಸಮ್ಯಗಾದಿತ್ಯಮುಪತಿಷ್ಠತೇ ।
ಅದಿತ್ಯಾನ್ವಾಯತೇ ವೃಷ್ಟಿಃ ವೃಷ್ಟೇರನ್ನಂ ತತಃ ಪ್ರಜಾಃ || ೪ ||

ಸೂರ್ಯಾತ್ಮ್ರಸೂರ್ಯತೇ ಸರ್ವಂ ತತ್ರ ಚೈವ ಪ್ರಲೀಯತೇ ।
ಭಾವಾಭಾವಾ ಹಿ ಲೋಕಾನಾಮಾದಿತ್ಯಾನ್ನಿಃಸೃತೌ ಪುರಾ || ೫ ||

ಯತ್ತತ್ತದ್ಧ್ಯಾಯಿನಾಂ ಧ್ಯಾನಂ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚಾಪ್ಯೇಷ ಮೋಕ್ಷಿಣಾಂ ।
ಅತ್ರ ಗಚ್ಛಂತಿ ನಿರ್ವಾಣಂ ಜಾಯಂತೇಽಸ್ಮಾತ್ಪುನಃ ಪ್ರಜಾಃ || ೬ ||

ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಸಕಲಲೋಕಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆನಿಸಿದವನೂ, ಸಹ ಈ ಸೂರ್ಯನೇ ಆಗಿರುವನು.

೪. ಸೂರ್ಯನೇ ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಮೂಲಕಾರಣನೂ, ಉತ್ತಮ ವಾದ ದೇವತೆಯೂ ಸಹ ಆಗಿರುವನು. ನಾವು ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೋಮ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆಜ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಹುತಿಗಳು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಈ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಮಳೆಯೂ, ಮಳೆಯಿಂದ ಅನ್ನವೂ, ಅನ್ನದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಹ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವರು. ಮತ್ತೂ ಜೀವಿಗಳು ಜೀವಿಸುವರು.

೫. ಸಕಲವಸ್ತುಗಳೂ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿ, ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯ ವಾಗುವುವು. ಲೋಕಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ನಾಶ ಎಂಬೆರಡು ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಮೊದಲು ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಹೊರಟು ಬಂದಿವೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಸ್ಥಿತಿ ನಾಶಕಗಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯನೇ ಕಾರಣ.

೬ ಧ್ಯಾನಮಾಡತಕ್ಕವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನಸ್ವರೂಪನೂ, ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪನೂ ಸಹ ಈ ಭಾಸ್ಕರನೇ ಆಗಿರುವನು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಇವನಲ್ಲೇ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪುನಃ ಇವನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ಷಣಾ ಮುಹೂರ್ತಾ ದಿವಸಾಃ ನಿಶಾಃ ಪಕ್ಷಾಸ್ತುಭೈವ ಚ |

ವಾಸಾಸ್ಸಂವತ್ಸರಾಶ್ಚೈವ ಋತವೋಽಥ ಯುಗಾನಿ ಚ || ೭ ||

ತದಾದಿತ್ಯಾದ್ಯತೇ ಹ್ಯೇಷಾಂ ಕಾಲಸಂಖ್ಯಾ ನ ವಿದ್ಯತೇ |

ಕಾಲಾದ್ಯತೇ ನ ನಿಯಮೋ ನಾಗ್ನೇರ್ವಿಹರಣಂ ಕ್ರಿಯಾ || ೮ ||

ಋತೂನಾನುತಿಭಾಗಾಚ್ಚ ಪುಷ್ಪಮೂಲಂ ಫಲಂ ಕುತಃ |

ಕುತಶ್ಚ ಸಸ್ಯನಿಷ್ಪತ್ತಿಸ್ತೃಣಾಪಧಿಗಣಾಃ ಕುತಃ || ೯ ||

ಅಭಾವೋ ವ್ಯವಹಾರಾಣಾಂ ಜಂತೂನಾಂ ದಿವಿ ಚೇಹ ಚ |

ಜಗತ್ಪ್ರತಾಪನನ್ಮತೇ ಭಾಸ್ಕರಂ ವಾರಿತಸ್ಕರಂ || ೧೦ ||

೭-೯. ಸೂರ್ಯನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಲ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ, ಕ್ಷಣ, ಮುಹೂರ್ತ, ದಿವಸ, ನಿಶಾ, ಪಕ್ಷ, ತಿಂಗಳು, ವರ್ಷ, ಋತು, ಮತ್ತು ಯುಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾಲವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ನಿಯಮವೂ ನಡೆಯಲಾರದು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗೃಹ್ಯಕರ್ಮಗಳು, ಮುಂತಾದ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕಾಲನಿಯಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಋತುವೆಂಬ ನಿರ್ಣಯವಿಲ್ಲದೆ, ಆಯಾಯ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುವ ಹೂವು, ಗೆಡ್ಡೆ, ಹಣ್ಣು ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಸ್ಯಗಳು ಬೆಳೆಯುವ ಕಾಲವಿಂತಹದು, ಔಷಧಿ ಲತೆಗಳ ಸಮೂಹವು ಬೆಳೆಯುವುದಾವಾಗ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಒಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಮೂಲಕಾರಣನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಕಾಲನಿಯಮವನ್ನು ತಿಳಿದು, ನಿಯಮದಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಕಾಲ ಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

೧೦. ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಸುಡುವ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ, ಸೂರ್ಯನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಭೂಲೋಕ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಗಳ ಪ್ರಾಣಿ ವ್ಯವಹಾರವೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಾವೃಷ್ಟ್ಯಾ ತಪತೇ ಸೂರ್ಯಃ ನಾವೃಷ್ಟ್ಯಾ ಪರಿತುಷ್ಯತಿ ।

ನಾವೃಷ್ಟ್ಯಾ ಪರಿಸಿದ್ಧ್ಯಂತೇ ವಾರಿಣಾ ದೀಯತೇ ರವಿಃ ॥ ೧೧ ॥

ವಸಂತೇ ಕಪಿಲಃ ಸೂರ್ಯೋ ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ಕಾಂಚನಸನ್ನಿಭಃ ।

ಶ್ವೇತೋ ವರ್ಷಾಸು ವರ್ಣೇನ ಪಾಂಡುಃ ಶರದಿ ಭಾಸ್ಕರಃ ॥ ೧೨ ॥

ಹೇಮಂತೇ ತಾಮ್ರವರ್ಣಸ್ತು ಶಿಶಿರೇ ಲೋಹಿತೋ ರವಿಃ ।

ಇತಿ ವರ್ಣಾಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಋತುಸಂಭವಾಃ ॥ ೧೩ ॥

ಋತುಸ್ವಭಾವಜೈವರ್ಣೈಃ ಸೂರ್ಯಃ ಜ್ವೇಮೇ ಸುಭಿಕ್ಷಕೃತ್ ।

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತ್ವ ನಿರೂಪಣಂ ನಾನು
ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೧೧ ಸೂರ್ಯನು ಮಳೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಸಿಲನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಮಳೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂತೋಷವೂ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಮಳೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ಅದನ್ನು ನಿಷೇಧಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಹ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಳೆಗರೆದು ಸಂತೋಷವುಂಟುಮಾಡುವನು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಪಂಚ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೇ ಹೊರತು ಅವನಿಗೆ ಇದರ ಸಂಬಂಧವೇ ಸೋಂಕುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೨-೧೩. ಈಗ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ವರ್ಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ— ಸೂರ್ಯನು, ವಸಂತಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಕಪಿಲವರ್ಣದಿಂದಲೂ, ಗ್ರೀಷ್ಮರ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ, ವರ್ಷರ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತ ಅಂದರೆ ಶುದ್ಧಬಿಳುಪು ಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ, ಶರದ್ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಶುಭ್ರವಾದ ಬಿಳಿಯಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ, ಹಿಮಂತಋತುವಿನಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವರ್ಣದಿಂದಲೂ, ಶಿಶಿರಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಕೆಂಪು ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವನು. ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಆಯಾಯ ಋತುಗಳ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಆ ರೀತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣಗಳುಂಟಾಗುವುವು. ಆಯಾಯ ಬಣ್ಣವನ್ನೇ ಹೊಂದಿ ಸೂರ್ಯನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ, ಧನಧಾನ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಉಂಟುಮಾಡುವನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ನವಮೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಅಥಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ನಾಮಾನಿ ಸಾಮಾನ್ಯಾನೀಹ ದ್ವಾದಶ ।

ದ್ವಾದಶಾಽಪಿ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ತಾನಿ ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಶೇಷತಃ

॥ ೧ ॥

ಆದಿತ್ಯಸ್ವನಿತಾ ಸೂರ್ಯೋ ಮಿಹಿರೋರ್ಕಃ ಪ್ರಭಾಕರಃ ।

ಮಾರ್ತಂಡೋ ಭಾಸ್ಕರೋ ಭಾನುಶ್ಚಿತ್ರಭಾನುರ್ದಿವಾಕರಃ

॥ ೨ ॥

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯು, ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಅಯ್ಯಾ, ಸಾಂಬನೇ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಆದಿತ್ಯ, ಸವಿತಾ, ಸೂರ್ಯ, ಮಿಹಿರ, ಅರ್ಕ, ಪ್ರಭಾಕರ, ಮಾರ್ತಂಡ, ಭಾಸ್ಕರ, ಭಾನು, ಚಿತ್ರಭಾನು, ದಿವಾಕರ, ರವಿ ಎಂದು ಹನ್ನೆರಡು ಹೆಸರುಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲದೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹನ್ನೆರಡು ಹೆಸರುಗಳು ಇವೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬಿಡದಂತೆ ತಿಳಿಸುವೆನು, ಕೇಳು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ರವಿದ್ವಾದಶಕಶ್ಚೈವ ಜ್ಞೇಯಃ ಸಾಮಾನ್ಯನಾಮುಭಿಃ ।

ವಿಷ್ಣುಧಾತಾ ಭಗಃ ಪೂಷಾ ಮಿತ್ರೇಂದ್ರಾ ವರುಣೋ ಯಮಃ ॥ ೩ ॥

ವಿವಸ್ವಾನಂ ಶುಮಾಂಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ಪರ್ಜನೋ ದ್ವಾದಶ ಸ್ತುತಃ ।

ಇತ್ಯೇತೇ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಾ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಉತ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ಸದಾಹ್ಮೇತೇ ಮಾಸೈದ್ವಾದಶಭಿಃ ಕ್ರಮಾತ್ ।

ವಿಷ್ಣುಸ್ತಪತಿ ಚೈತ್ರೇ ತು ವೈಶಾಖೇ ಚಾರ್ಯಮಾ ತಥಾ ॥ ೫ ॥

ವಿವಸ್ವಾನ್ವೈಷ್ಣಮಾಸೇ ತು ಆಷಾಢೇ ಚಾಂಶುಮಾನ್ ಸ್ತುತಃ ।

ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಶ್ರಾವಣೇ ಮಾಸೇ ವರುಣಃ ಪ್ರೌಷ್ಠಸಂಜ್ಞಕೇ ॥ ೬ ॥

ಇಂದ್ರಾಖ್ಯಶ್ಚಾಸ್ತಿನೇಮಾಸೇ ಧಾತಾ ಭನತಿ ಕಾರ್ತಿಕೇ ।

ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೇ ತಪೇನ್ಮಿತ್ರಃ ಸೌಖೇ ಪೂಷಾ ದಿನಾಕರಃ ॥ ೭ ॥

೩-೪. ವಿಷ್ಣು, ಧಾತಾ, ಭಗ, ಪೂಷಾ, ಮಿತ್ರ, ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಯಮ
ವಿವಸ್ವಾನ್, ಅಂಶುಮಾನ್, ತ್ವಷ್ಟಾ, ಪರ್ಜನ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಸೂರ್ಯನ
ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಹೆಸರುಗಳು. ಇವರಿಗೇ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೆಂದೂ ಹೆಸರು.

೫-೭. ಈ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೇ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ
ಪ್ರಕಾಶಿಸುವರು. ಅಂದರೆ, ವಿಷ್ಣುವು ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ ಅರ್ಯ
ಮನೂ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವಸ್ವಂತನೂ, ಅಂಶುಮಂತನ. ಆಷಾಢದಲ್ಲಿಯೂ,
ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ಪರ್ಜನ್ಯನೂ, ಭಾದ್ರಪದದಲ್ಲಿ ವರುಣನೂ, ಅಶ್ವಯುಜಮಾಸದಲ್ಲಿ
ಇಂದ್ರನೂ, ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಧಾತೃವೂ, ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನೂ, ಪುಷ್ಯದಲ್ಲಿ
ಪೂಷನೂ, ಮಾಘದಲ್ಲಿ ಭಗನೂ, ಫಾಲ್ಗುಣಮಾಸದಲ್ಲಿ ತ್ವಷ್ಟೃವೂ ಸಹ ಪ್ರಕಾಶಿ
ಸುವರು.

ಮಾಘೇ ಭಗಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯಃ ತ್ವಷ್ಟಾ ತಪತಿ ಫಾಲ್ಗುನೇ ।

ಏತೈರ್ವಾರ್ಷದಶಭಿರ್ವಿಷ್ಣೋ ರಶ್ಮಿಭಿರ್ವೀಶ್ಯತೇ ಸದಾ

॥ ೮ ॥

ದೀಪ್ಯತೇ ಗೋಸಹಸ್ರೇಣ ಶತೈಶ್ಚ ತ್ರಿಭಿರರ್ಯಮಾ ।

ದ್ವಿಸಪ್ತಕೈರ್ವಿವಸ್ವಾಂಸ್ತು ಹ್ಯಂಶುಮಾಸ್ಪಂಚಕೈಸ್ತ್ರಿಭಿಃ

॥ ೯ ॥

ವಿವಸ್ವಾನಿವ ಪರ್ಜನೋ ಮರುಣಶ್ಚಾರ್ಯಮಾ ಯಥಾ ।

ಇಂದ್ರಸ್ತು ದ್ವಿಗುಣೈಃ ಷಡ್ವಿಧಾರ್ತೈಕಾದಶಭಿಃ ಶನೈಃ

॥ ೧೦ ॥

ಮಿತ್ರಸ್ತು ದಶಭಿಃ ಸಾಧೈಃ ಪೂಷಾ ತು ದಶಭಿಃ ಶತೈಃ ।

ಮಿತ್ರವಚ್ಛ ಭಗಸ್ತುಷ್ಟಾ ಸಹಸ್ರೇಣ ಶತೇನ ಚ

॥ ೧೧ ॥

ಉತ್ತರೋಪಕ್ರಮೇರ್ಕಸ್ಯ ವರ್ಧಂತೇ ರಶ್ಮಯುಕ್ತಥಾ ।

ದಕ್ಷಿಣೋಪಕ್ರಮೇ ತಸ್ಯ ಹ್ರಸಂತೇ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಯಃ

॥ ೧೨ ॥

೮-೧೨. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಸ್ವರೂಪಗಳಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಕಿರಣ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ಸಾವಿರ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ, (1000) ಅರ್ಯಮನು, ಸಾವಿರದ ಮುನ್ನೂರು (1300) ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ, ವಿವಸ್ವಂತನು ಸಾವಿರದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ, [1014] ಅಂಶುಮಂತನು ಸಾವಿರದ ಹದಿನೈದು [1015] ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಪರ್ಜನ್ಯನು ವಿವಸ್ವಂತನಂತೆ ಸಾವಿರದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ [1014], ಮರುಣನು ಅರ್ಯಮನಂತೆ ಸಾವಿರದ ಮುನ್ನೂರು ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ (1300), ಇಂದ್ರನು ಸಾವಿರದ ಹನ್ನೆರಡು ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ (1012), ಧಾತೃವು ಸಾವಿರದನೂರು (1100) ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಮಿತ್ರನು ಸಾವಿರದ ನೂರಹದಿನೈದು (1115) ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ. ಪೂಷನು ಸಾವಿರ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ (1000) ಭಗನು ಮಿತ್ರನಂತೆ ಸಾವಿರದ ನೂರಹದಿನೈದು ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ (1115), ತ್ವಷ್ಟುವು ಸಾವಿರದನೂರು ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ (1100) ಸಹ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವರು. ಸೂರ್ಯನು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಂಚರಿಸಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಅವನ ಕಿರಣಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುವು. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಕಿರಣಗಳು ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತಾ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುವು.

- ಏವಂ ರಶ್ಮಿಸಹಸ್ರಂ ತತ್ಪೂರ್ವಲೋಕಾರ್ಥಸಾಧಕಂ ।
ಭಿದ್ಯತೇ ಋತುಮಾಸಾದ್ಯೈಃ ಸಹಸ್ರಂ ಬಹುಧಾ ಪುನಃ ॥ ೧೩ ॥
- ಏವಂ ನಾನ್ಮಾಂ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿರೇಷಾ ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ।
ವಿಸ್ತರೇಣ ಸಹಸ್ರಂ ತು ಪುನರನ್ಯತ್ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಮ್ ॥ ೧೪ ॥
- ಅಥ ಚೈಷಾಂ ಪುನರ್ನಾಮ್ನಾಂ ಧಾತ್ವರ್ಥನಿಗಮಂ ಶೃಣು ।
ದಿವ್ಯಾನಾಂ ಪಾರ್ಥಿವಾನಾಂ ಚ ವಶಾನಾಮಿಹ ಸರ್ವಶಃ ॥ ೧೫ ॥
- ಆದನಾನ್ನಿತ್ಯಮಾದಿತ್ಯಸ್ತಪಸಾಂ ತೇಜಸಾಮಯಂ ।
ಅದಿತೇರ್ವಾ ಸುತೋ ಯಸ್ಮಾನ್ನಿಗಮಜ್ಞೈರುದಾಹೃತಃ ॥ ೧೬ ॥
- ಅಪತ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ತಸ್ಮಾತ್ಸೂರ್ಯಸ್ಯಾದಿತ್ಯತಾ ಸ್ಕೃತಾ ॥ ೧೭ ॥

೧೩. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸೂರ್ಯನ ಸಾವಿರಕಿರಣಗಳೇ ಋತು, ಮಾಸ, ದಿನಾದಿಗಳಿಂದ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯಲೋಕದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗುವುವು.

೧೪. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ನಾನು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು (24) ಹೆಸರುಗಳು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿವೆ. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಇದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಲು ಸಹಸ್ರ ಹೆಸರುಗಳು ಸೂರ್ಯನಿಗಿವೆ. ಅದನ್ನು ಅನಂತರ ತಿಳಿಸುವೆನು” ಎಂದು ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾ

೧೫. ಈಗ, ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಸ್ವರ್ಗಮರ್ತ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿರುವ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸೂರ್ಯನ ಹೆಸರುಗಳು, ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬನಿಗೇ ಬಂದವು? ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವು ಬಂದಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ಎಂದು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು.

೧೬-೧೭. ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನಾದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಅದಿತ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಅಥವಾ ಕಶ್ಯಪ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅದಿತಿಯ ಮಗನಾದುದರಿಂದಲೂ, ಇವನಿಗೆ, ಅದಿತಿ ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ಅಪತ್ಯಾರ್ಥಕವಾದ, ಣ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಅದಿತ್ಯನೆಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾಗಿದೆ.

ಸ್ರವಂತಿ ಸ್ಯಂದನಾರ್ಥೇ ಚ ಧಾತುರೇಷ ನಿಪಾತ್ಯತೇ ।

ಸ್ರವಣಾತ್ತೇಜಸೋದ್ಧಾ ಚ ತೇನಾಸೌ ಸವಿತಾ ಸ್ತುತಃ

॥ ೧೮ ॥

ಶಶ್ವಚ್ಚ ಜಾಯತೇ ಯಸ್ಮಾಚ್ಚ ಸ್ತತ್ಸಂತಿಷ್ಯತೇ ಯತಃ ।

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವೈಃ ಸ್ತುತಸ್ಸೂರ್ಯೋ ನಿಗಮಚ್ಛೈರ್ಮನೀಷಿಭಿಃ

॥ ೧೯ ॥

ನುದಿತಿ ಪ್ರೇರಣೇ ಧಾತು ಭಾರ್ಗದೀಪ್ತೌ ಚೈವ ಕೀರ್ತಿತಃ ।

ನೋದನಾತ್ಕಾರಣಾದ್ಭಾಸಾ ಭಾನುರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ

॥ ೨೦ ॥

ಚಿತ್ರಾ ಹಿ ಭಾನವೋ ಯಸ್ಯ ವರ್ಣೈಶ್ಯುಕ್ಲಾದಿಭಿರ್ಯುತಃ ।

ಭಾನವೋ ರಶ್ಮಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಚಿತ್ರಭಾನುಸ್ತುತಃ ಸ್ತುತಃ

॥ ೨೧ ॥

೧೮. ಸ್ರವಂತಿ ಎಂಬುದು “ ಸೃಸ್ರವಣೆ ” ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ರೂಪವು. ಸ್ರವಣ ಅಥವಾ ಸ್ಯಂದನ ಎಂಬುದು [ಹರಡುವಿಕೆ] ಎರಡೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು. ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಯೂ ಹರಡಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ನಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸವಿತಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಅಥವಾ ಸ್ರವಂತೀ ಎಂದರೆ ಸೋರುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ, “ತೇಜಸಃ = ತೇಜಸ್ಸುಗಳು, ಯಸ್ಮಾತ್ = ಯಾರದೇಸೆಯಿಂದ, ಸ್ರವಂತಿ = ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತವೆಯೋ [ಹೊರಡುತ್ತವೆಯೋ] ಅವನು ಸವಿತಾ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದು.”

೧೯. ಆಗಾಗ್ಗೆ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹುಟ್ಟುವನಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಯಾವಾಗಲೂ, ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಇರುವನಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞರಾದ ಪಂಡಿತರು ಇವನನ್ನು ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಕರೆಯುವರು.

೨೦. ಭಾನು ಶಬ್ದವು, ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕವಾದ, ನುದಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ ದೀಪ್ತೈರ್ಭಕವಾದ ಭಾ ಧಾತುವಿನ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೇರಣೆಮಾಡುವವನೂ, ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವವನೂ ಆದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಭಾನುವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೨೧. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು, ಬಿಳುವು, ಕೆಂಪು ಮೊದಲಾದ ನಾನಾಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಚಿತ್ರಭಾನುವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

- ಭಾಸ್ವತಸ್ತು ಕರಾಹ್ಯಸ್ಯ ಭಾರೋಽತ್ಯರ್ಥಂ ಕರೋತಿ ಚ |
 ಭಾಸ್ಯದೀಪ್ತಾ ಸ್ತೃತೋ ಧಾತುಃ ಭಾಸ್ಯರಸ್ತೇನ ಸ ಸ್ತೃತಃ || ೨೨ ||
- ಭಾದೀಪ್ತಾವಿತ್ಯಯಂ ಧಾತುಶ್ಲೋಪಸರ್ಗೇಣ ಸಂಯುತಃ |
 ಭಾಸ್ಯರೋತಿಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಭಾಕರಃ || ೨೩ ||
- ದಿನೇತಿ ಚಾನ್ಯಯಂ ಲಿಂಗಂ ಪಠ್ಯತೇ ಸೂರಿಭಿಃ ಸದಾ |
 ದಿನಾ ಕರೋತಿ ಯಸ್ಮಾಚ್ಚ ತಸ್ಮಾದೇವ ದಿನಾಕರಃ || ೨೪ ||
- ಅವತಿ ತ್ರೀನಿಮಾನ್‌ಲೋಕಾನ್ ಯಸ್ಮಾದೇವ ಪರಿಭ್ರಮನ್ |
 ಅವೇತಿ ರಕ್ಷಣೇ ಧಾತುರವನಾತ್ಸವಿತಾ ಸ್ತೃತಃ || ೨೫ ||

೨೨. ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಳೆಯುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಈ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು, ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದ, ದೀಪ್ತ್ಯರ್ಥಕವಾದ ಭಾಸ್ಯ ಧಾತು ಎನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಈ ಭಾಸ್ಯರ ಶಬ್ದವು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯ ಶಬ್ದದ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದವೆನಿಸಿತು.

೨೩. ಪ್ರ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾದೀಪ್ತಾ ಎಂಬ ಧಾತುವು “ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಾಸ್=ಬೆಳಕನ್ನು, ಕರೋತಿ=ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ” ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಭಾಕರನೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಲ್ಲುವುದು.

೨೪. ಪಂಡಿತರು ದಿನಾ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವ್ಯಯವೆಂದು ಹೇಳುವರು, ಇದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗವಚನಗಳಾವುವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಗಲು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ದಿವಾಕರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು.

೨೫. ಸೂರ್ಯನು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಅದುದರಿಂದ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಕವಾದ ಅವ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಸವಿತಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವುದು.

ದೇವೈರಭ್ಯರ್ಚಿತೋ ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಸಾದಾರ್ಥಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ।

ಅಂಡೇ ದ್ವಿಧಾ ಕೃತೇ ಹ್ಯಾರ್ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ನೇಹಾಪ್ತಿತಾಽಬ್ರವೀತ್ ।

ಆರ್ತೋ ಮಾಭವ ದೇವೇಶ ಮಾರ್ತಂಡಸ್ತೇನ ಸ ಸ್ತುತಃ ॥ ೨೬ ॥

ಯಸ್ಮಾದ್ಧಾರಯತೇ ಲೋಕಾನ್ ಭೂಮಿಂ ತೇಷಾಂ ದದಾತಿ ಚ ।

ಡುಧಾಞ್ ಧಾರಣೇ ಧಾತುಃ ತಸ್ಮಾದ್ಧಾತಾ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೨೭ ॥

ಅಚಿಪ್ರತ್ಯಯಪೂರ್ವಸ್ಯ ಯಥಾರ್ತೋರ್ಯ ನಿಪಾತ್ಯತೇ ।

ಗತೌ ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ರರೋ ನಾಸ್ತಿ ತೇನ ಸೂರ್ಯೋರ್ಯಮಾಃ ಸ್ತುತಃ॥೨೮॥

೨೬. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ದೇವನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸುವರಾದ್ದರಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಕನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಇವನು ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಅಂಡವು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಲು, ದುಃಖಿತನಾಗಿರುವ ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ, ತಂದೆಯಾದ ಕಶ್ಯಪನು, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ [ಆರ್ತೋಮಾಭವ] ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನಾಗುವವನೇ, ದುಃಖಿತನಾಗಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿ ದುಡರಿದ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮಾರ್ತಂಡನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೨೭. ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧರಿಸಿ, ಆ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ ಧಾರಣಾರ್ಥಕವಾದ, ಧಾಞ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಧಾತಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವುದು.

೨೮. ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು, ಆಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಹೊಂದಿರುವ, ಬುಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉಂಟಾದುದು. ಈ ಧಾತುವಿಗೆ ಅಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಯ್ ಎಂಬುದು ನಿಪಾತವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಗಮನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಸಿದವರಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಯಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಸ್ನೇಹೇನ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಯತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ ।

ಇಮಿದಾಸ್ನೇಹನೇ ಧಾತುಸ್ತಸ್ಮಾನ್ನಿತ್ರ ಸ್ವ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೨೯ ॥

ವರಾನ್ವಿವೃಜತೋ ದೇವಾನ್ ವರದೋ ಹಿ ವರಾರ್ಥಿನಾಂ ।

ಧಾತುಃ ವೃಜ್ಞವರಣೇ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ತೇನಾಸೌ ವರುಣಸ್ತ್ವತಃ ॥ ೩೦ ॥

ಐಶ್ವರ್ಯಂ ಪರಮಂ ಯಸ್ಯ ಪನ್ನಗಾಶ್ಚ ಸುರಾಸುರಾಃ ।

ಇದಿಶ್ಚ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯೇ ಧಾತುರಿಂದ್ರಸ್ತತಸ್ತು ಸಃ ॥ ೩೧ ॥

ಶಕ್ತೋಽಯಂ ಜಗತಃ ಕರ್ತುಂ ಸರ್ಗಾನುಗ್ರಹಸಂಗ್ರಹಾಃ ।

ಶಕ್ಲಶಕ್ತೌ ಸ್ತೃತೋ ಧಾತುಃ ಶಕ್ರಸ್ತೇನ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೩೨ ॥

೨೯. ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ, ಭಾಸ್ಕರನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಇಮಿದಾ ಸ್ನೇಹನೇ, ಅಂದರೆ, ಸ್ನೇಹನರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಮಿದಾ ಧಾತುವಿನಿಂದಾದಯಿಸಿದ ಈ ಮಿತ್ರಶಬ್ದವು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು.

೩೦. ವರುಣ ಶಬ್ದವು, ವೃಜ್ಞ ಎಂಬ ವರಣಾರ್ಥಕ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ವರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ದೇವತೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತ ವರದನೆನಿಸಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ವರುಣನೆಂದು ಹೆಸರುಬಂದಿತು.

೩೧ ಇಂದ್ರ ಶಬ್ದವು ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯಾರ್ಥಕವಾದ ಇದಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ, ನಾಗರು, ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರು ಇವರೇ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಐಶ್ವರ್ಯಶಾಲಿಯೆನಿಸಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಇಂದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

೩೨. ಶಕ್ರ ಶಬ್ದವು, ಶಕ್ತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶಕ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು, ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಇವನಿಗೆ ಶಕ್ರನೆಂದು ಹೆಸರುಬರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ವಸತ್ಯದೃಷ್ಟಃ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷ್ವಂತರ್ದಿಶೋ ರವಿಃ |

ಧಾತುರ್ವಸ ನಿವಾಸೇತಿ ವಿವಸ್ವಾನ್ಸ್ತೇನ ತೂಚ್ಯತೇ

|| ೩೩ ||

ಗರ್ಜಶಬ್ದೇ ಪ್ರಪೂರ್ವಸ್ಯ ಧಾತೋಃ ಪರ್ಜನ್ನಿಪಾತ್ಯತೇ |

ಗರ್ಜತ್ಯತೀವ ಯಸ್ಮಾಚ್ಚ ತಸ್ಮಾತ್ಪರ್ಜನ್ಯ ಉಚ್ಯತೇ

|| ೩೪ ||

ಯಸ್ಮಾತ್ಪಿಂಚತಿ ಲೋಕಾಂಸ್ತ್ರೀನ್ ಭೂರ್ಭುವಸ್ತೋಮೃತಾದಿಭಿಃ |

ಪುಷ ಪುಷ್ಪಾ ಸ್ತೃತೋ ಧಾತುಃ ತಸ್ಮಾತ್ಸ್ತೃಷಾ ಸ ಉಚ್ಯತೇ

|| ೩೫ ||

ಅಶೂ ವ್ಯಾಪ್ತಾವಯಂ ಧಾತುಃ ಪ್ರಿಯಶ್ಚಾಪ್ಯನುರಾಗತಃ |

ಸೂರ್ಯೋ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಜಗದ್ಯಸ್ಮಾತ್ ತಸ್ಮಾದಂಶುಸ್ಸ ಉಚ್ಯತೇ

|| ೩೬ ||

೩೩. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗದೇ, ಸಕಲಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ವಾಸಮಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ, ನಿವಾಸಾರ್ಥಕವಾದ, ವಸಧಾತುವಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ವಿವಸ್ವಾ ಎಂಬಶಬ್ದವು ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುವುದು.

೩೪. ಪ್ರ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗ ಪೂರ್ವಕವಾದ, ಶಬ್ದಮಾಡುವ ಎಂಬರ್ಥ ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ, ಗರ್ಜ ಧಾತುವಿಗೆ, ಪರ್ಜನ್ ಎಂಬ ನಿಪಾತವು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶಬ್ದಮಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ, (ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಗುಡುಗು, ಸಿಡಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ) ಈ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪರ್ಜನ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೩೫. ಪುಷಾ ಎಂಬ ಪದವು, ಪುಷ್ಕೃರ್ಥಕವಾದ ಪುಷ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು ಭೂಲೋಕ, ಭುವಲೋಕ, ಸುವಲೋಕವೆಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಅವ್ಯತನೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಸೇಚನೆಮಾಡುತ್ತ, ಆ ಲೋಕಗಳ ಜನಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಪಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನಾದ್ದರಿಂದ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪುಷಾ ಎಂದು ಹೆಸರುಬಂದಿತು.

೩೬. ಅಂಶು, ಎಂಬ ಶಬ್ದವು, ವ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಕವಾದ ಅಶೂ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉಂಟಾದುದು. ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಅನುರಾಗದಿಂದಲೂ, ಸಲಹುತ್ತಿರುವನಾದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಅಂಶು, ಅಥವಾ ಅಂಶುಮಾನ್; ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಸೇವ್ಯತೇ ಯಃ ಸುರೈಸ್ಸುರೈಃ ಭಾಶ್ಚೈವ ಭಜತೇ ಯತಃ |
 ಧಾತುರ್ಭಜೇತಿ ಸೇವಾಯಾಂ ತೇನಾಸೌ ಭಗ ಉಚ್ಯತೇ || ೩೭ ||
 ತುಷ ತುಷ್ಠಾ ಸ್ತೃತೋ ಧಾತುಃ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಷ್ಟಾ ನಿಸಾತ್ಯತೇ |
 ಸೃಜತೇಷ ಪ್ರಜಾಸ್ತುಷ್ಠಃ ತ್ವಷ್ಟಾ ತೇನ ಸ ಉಚ್ಯತೇ || ೩೮ ||
 ಯಸ್ಮಾದ್ವಿಶ್ವಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಆದಿತೈನೇಹ ರಶ್ಮಿಭಿಃ |
 ವಿಷುವ್ಯಾಪ್ತಾ ಸ್ತೃತೋ ಧಾತುಃ ತಸ್ಮಾದ್ವಿಷ್ಣುಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ || ೩೯ ||
 ಬೃಹದಸ್ಯ ಶರೀರಂ ಯದಪ್ರಮೇಯಂ ಪ್ರಮಾಣತಃ |
 ಬೃಹದ್ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತೇನ ಸ ಉಚ್ಯತೇ || ೪೦ ||
 ಪೂಜ್ಯತೇ ಚ ಸುರೈಸ್ಸತ್ತ್ವೈರ್ಮಹಾಂಶ್ಚೈವ ಪ್ರಮಾಣತಃ |
 ಧಾತುರ್ಮಹತ್ ಪೂಜಾಯಾಂ ಮಹಾದೇವಸ್ತತಃ ಸ್ಮೃತಃ || ೪೧ ||

೩೭. ಭಗ ಶಬ್ದವು, ಸೇವಾರ್ಥಕವಾದ ಭಜ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವನಾದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ, ಭಗನೆಂದು ಹೆಸರುಬಂದಿದೆ.

೩೮. ತ್ವಷ್ಟಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು, ತುಷ್ಕಾರ್ಥಬೋಧಕವಾದ ತುಷ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು, ಸಂತೋಷಹೊಂದಿ ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವನಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ತ್ವಷ್ಟಾ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯವು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿದೆ.

೩೯. ವಿಷ್ಣು ಶಬ್ದವು ವ್ಯಾಪ್ತಾರ್ಥಕವಾದ, ವಿಷು ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ, ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನಾದ ಕಾರಣ, ಇವನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

೪೦. ಈ ಸೂರ್ಯನ ಶರೀರವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ, ಅಳತೆಗೆ ಸಿಗದಿರುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದೂ, ಆಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಾದ ಇವನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ, ಕರೆಯುವರು.

೪೧. ಮಹಾದೇವ ಶಬ್ದವು, ಪೂಜಾರ್ಥಕವಾದ ಮಹ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉಂಟಾದುದು. ಆದಿತೃನು, ದೊಡ್ಡವನೆನಿಸಿ, ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವನಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮಹಾದೇವನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಯನ್ನಿವರ್ಹತಿ ಯದ್ವೀಕ್ಷೇದ್ಯದುಗ್ರೋ ಯತ್ಪ್ರತಾಪವಾಃ ।

ಮಾಂಸಶೋಣಿತಮಜ್ಜಾದೌ ಯತ್ತತೋ ರುದ್ರ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೨ ॥

ಯಸ್ಮಾತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯನುಗೃಹ್ಣೀತೇ ಗೃಹ್ಯತೇ ಚೈವ ಯತ್ಪುನಃ ।

ಗುಣಾತ್ಮನಾ ತು ತ್ರೈಕಾಲಃ ತಸ್ಮಾದೇವ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೪೩ ॥

ಅಯಂ ಪರಮಯಂ ನೇತಿ ಬ್ರುವತೇ ಭಿನ್ನದರ್ಶನಾಃ ।

ತಾಮಸಾನ್ ಮೂಢಭಾವಾಶ್ಚ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಾನ್ವಿಬ್ರುವಂತಿ ಚ ॥ ೪೪ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕಾರಣಂ ಕೇಚಿತ್ಕೇಚಿದಾಹುದಿದಿವಾಕರಮ್ ।

ಕೇಚಿದ್ಭಕ್ತಿಸರತ್ವೇನ ತ್ವಾಹುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ತಥಾಪರೇ ॥ ೪೫ ॥

೪೨. ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ಮೇದಸ್ಸು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರನಾಗಿ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಕಾರಣ, ಈ ಸೂರ್ಯನು ರುದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

೪೩. ಸತ್ತರಜಸ್ತಮೋಗುಣ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ, ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಸಗುತ್ತಾ, ಗುಣಸ್ವರೂಪನೆಂದೆನಿಸಿ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನಾದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ತ್ರೈಕಾಲಿಕನೆಂದು ಕರೆಯುವರು ಅಥವಾ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಪುನಃ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಬೆಳಗ್ಗೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಮತ್ತು ಸಾಯಂಕಾಲವೆಂಬ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನಾದಕಾರಣ ಇವನನ್ನು ತ್ರೈಕಾಲಿಕನೆಂದು ಕರೆಯುವರು.

೪೪. ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನದರ್ಶನವನ್ನು ತಿಳಿದವರು, ಇವನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟನು, ಇವನು ತ್ವಮನ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮೂಢ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತ, ಅವರಿಗೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಉಪದೇಶಮಾಡುವರು.

೪೫. ಕೆಲವರು, ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮೂಲ ಕಾರಣನೆನ್ನುವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು, ಸೂರ್ಯನೇ, ಆದಿ ಕಾರಣನು ಎನ್ನುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತರಾದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನೆಂದೂ ಹೇಳುವರು.

ಕಾರಣಾಸ್ತು ಸ್ತೃತಾಹ್ಯೇತೇ ನಾನಾರ್ಥೇಷು ಸುರೋತ್ತಮ |

ಏಕಃ ಸ ತು ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಸ್ವಯಂಭೂರಿತಿ ವಿಶ್ರುತಃ || ೪೬ ||

ಯದಾನುರುದ್ಧ್ಯತೇ ವರ್ಣೈರ್ವಿಚಿತ್ರೋ ಸ್ಫಟಿಕೋ ಮಣಿಃ |

ತಥಾ ಗುಣವಶಾತ್ಸ್ಯ ಸ್ವಯಂಭೂರಸುರಂಜನಾಃ || ೪೭ ||

ಏಕೋ ಭೂತ್ವಾ ಮಹಾಮೇಘಃ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನಾವತಿಷ್ಯತೇ |

ವರ್ಣತೋ ರೂಪತತ್ತ್ವೈವ ಯಥಾ ಗುಣವಶಾತ್ತ್ವ ಸಃ || ೪೮ ||

ನಭಸಃ ಪತಿತಂ ತೋಯಂ ಯಾತಿ ತೋಯಾಂತರಂ ಯಥಾ |

ಭೂಮೇರಥವಿಶೇಷೇಣ ತಥಾ ಗುಣವಶಾತ್ತ್ವ ಸಃ || ೪೯ ||

ಯಥಾ ದಿವ್ಯವಿಶೇಷಾದ್ವಾ ವಾಯುರೇಕಃ ಪೃಥಗ್ಭವೇತ್ |

ದುರ್ಗಂಧೋ ವಾ ಸುಗಂಧೋ ವಾ ತಥಾ ಗುಣವಶಾತ್ತ್ವ ಸಃ || ೫೦ ||

೪೬. ಎಲೈ ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ಸಾಂಬನೆ; ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅನೇಕ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆನು. ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕನೆನಿಸಿ ಸ್ವಯಮುತ್ಪನ್ನನಾದುದರಿಂದ ಸ್ವಯಂಭೂ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು.

೪೭-೪೮. ಸ್ಫಟಿಕ ಮಣಿಯು ಒಂದೇಆದರೂ ಅನೇಕ ವರ್ಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ, ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ಸ್ವಯಂಭೂ ಎನಿಸಿದ ಈ ದೊಡ್ಡಮೇಘವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಣಗಳಿಂದಲೂ, ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಬರುವುದು.

೪೯. ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ನೀರು ಅಧಿಷ್ಠಾನಭೇದದಿಂದ ನಾನಾಂತರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ, ಆಯಾಯ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಎಲ್ಲವೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವುವು.

೫೦. ವಾಯುವೊಂದೇ ಆದರೂ ಅಶ್ರಯ ಭೇದದಿಂದ, ದುರ್ಗಂಧವಾಗಿಯೂ ಸುಗಂಧವಾಗಿಯೂ ಹೇಗೆ ತೋರುವುದೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಸೂರ್ಯನೊಬ್ಬನೇ ಅನೇಕ ರೂಪದಿಂದ ತೋರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಯಥಾ ವಾ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯೋಗ್ನಿ ರನ್ಯತ್ಸಂಜ್ಞಾಂತರಂ ವ್ರಜೇತ್ |

ದಕ್ಷಿಣಾಹವನೀಯಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಷು ತಥಾ ಹ್ಯಸೌ

|| ೫೦ ||

ಏಕತ್ವೇ ಚ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇ ಚ ಪ್ರೋಕ್ತಮೇತನ್ನಿದರ್ಶನಂ |

ತಸ್ಮಾದ್ಭಕ್ತಿಃ ಪರಾ ಕಾರ್ಯಾ ದೇವೇಹ್ಯಸ್ತಿನ್ದಿವಾಕರೇ

|| ೫೧ ||

ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಏಷ ಏವ ಮಹೇಶ್ವರಃ |

ಏಷ ನೇದಾಶ್ಚ ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ಸ್ವರ್ಗಶ್ಚೈವ ನ ಸಂಶಯಃ

|| ೫೨ ||

ಸೂರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಮಿದಂ ವಿಶ್ವಂ ಜಗತ್ಸಾಂಧ್ಯವರಜಂಗಮಂ |

ಅದ್ಯತೇ ಪೀಯತೇ ಚೈವ ಅನ್ನಪಾನಾತ್ಮಕೋ ರವಿಃ

|| ೫೩ ||

೫೦ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಗ್ನಿಯು, ಮಂತ್ರಭೇದದಿಂದ, ವೇದಭೇದದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ, ಆಹವನೀಯವೆಂಬ ನಾಮಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ, ಈ ಸೂರ್ಯನು, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರಾದಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವನು.

೫೧. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ, ನಾನಾಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸಿದುದಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಈ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸು.

೫೨. ಈ ಸೂರ್ಯನೇ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರ ಸ್ವರೂಪನು. ಇವನೇ ವೇದಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳೂ ಮತ್ತೂ ಸ್ವರ್ಗ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

೫೩. ಸ್ಥಾನರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನು. ಅನ್ನಪಾನ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಈ ರವಿಯು ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಅನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾದಾಗ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ, ಜಲಸ್ವರೂಪವಾದಾಗ ಪಾನಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇರುವನು.

ಸರ್ವತ್ರ ಸವಿತಾ ದೇವಸ್ತನುಭಿರ್ನಾಮಭಿ ಶ್ಚ ಸಃ |

ವೃಕ್ಷೇಷು ಚ ತಿಥೌ ವಾಯೌ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಚಾಗ್ನೌ ಚ ಸರ್ವತಃ || ೫೫ ||

ಏವಂ ನಿಧೋ ಹ್ಯಯಂ ಸೂರ್ಯಃ ಸದಾ ಪೂಜ್ಯೋ ವಿಜಾನತಾ |

ಅದಿತ್ಯಂ ನೇತ್ತಿ ಯಸ್ತೇನಂ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಪ್ರಲೀಯತೇ || ೫೬ ||

ಅಪ್ಯೇಕಂ ನೇತ್ತಿ ಯೋ ನಾಮಧಾತ್ವರ್ಥನಿಗಮೈರವೇಃ |

ಸ ರೋಗೈರ್ವರ್ಜಿತಃ ಸರ್ವೈಃ ಸದ್ಯಃ ಪಾಪಾತ್ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ || ೫೭ ||

ನ ಹಿ ಪಾಪಕೃತಃ ಸಾಂಬ ಭಕ್ತಿರ್ಭವತಿ ಭಾಸ್ಕರೇ |

ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಪರಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಪದ್ಯಸ್ವ ದಿವಾಕರಮ್ || ೫೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸೂರ್ಯನಿಗಮನಂನಾಮ

ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೫೫. ಸೂರ್ಯನು, ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಕ್ಷತ್ರ, ತಿಥಿ, ವಾಯು, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಅಗ್ನಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾನಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನೆಲೆಸಿರುವನು.

೫೬. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದವನು, ಈರಿತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ತಿಳಿದು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸಿದರೆ, ಕೊನೆಗೆ ಅದಿತ್ಯನಲ್ಲೇ ಅವನು ಐಕ್ಯನಾಗುವನು.

೫೭. ಯಾರು ಸೂರ್ಯನ ಒಂದೇ ಒಂದು ಹೆಸರನ್ನಾದರೂ, ಧಾತ್ವರ್ಥಗಳ ನಿಯಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನೋ, ಅಂಥಹವನು ಸಕಲ ರೋಗಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಕೂಡಲೇ ಪಾಪರಹಿತನಾಗುವನು.

೫೮. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಪಾಪಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಉತ್ತಮವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅವನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವನಾಗು, ಎಂದು ನಾರದನು ಕೃಷ್ಣ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದಶಮೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಏವಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ತು ಕಾತ್ಸರ್ಯೇನ ಹೃಷ್ಯೋ ಜಾಂಬವತೀಸುತಃ ।

ಜಾತಕೌತೂಹಲೋ ಭೂಯಃ ಪರಿಪ್ರಚ್ಛ ನಾರದಂ

॥ ೧ ॥

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಅಹೋ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ವರ್ಣಿತಂ ಹರ್ಷವರ್ಧನಂ ।

ಯೇನ ಮೇ ಭಕ್ತಿರುತ್ಪನ್ನಾ ಪರೇ ದೇವೇ ವಿಭಾವಸೌ

॥ ೨ ॥

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಜಾಂಬವತೀ ಸುತನಾದ ಸಾಂಬನು ಈರಿತಿ ಸೂರ್ಯನ ವೃತ್ತಾಂತ ವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾರದನಿಂದ ಕೇಳಿ, ಪುನಃ ಕುತೂಹಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಾರದನನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಕೇಳಿದನು. ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ಬೃಹದ್ಬಲ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

೨-೩. ಕೃಷ್ಣ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನು ನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೈ ಮಹಾ ಮುನಿಯೇ, ಸೂರ್ಯನ ಮಹಿಮೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದು. ನೀನು ಅದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದುದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಈ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಭಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ

ಅತೋ ರಾಜ್ಞೀಂ ಮಹಾಭಾಗಾಂ ನಿಕ್ಷುಭಾಂ ಚ ಮಹಾಮುನೇ ।

ದಂಡಿನಂ ಪಿಂಗಲಾದೀಂಶ್ಚ ಏವಮೇವ ವದಸ್ವ ಮೇ || ೩ ||

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಪ್ರಾಗುಕ್ತೇರ್ಕಸ್ಯ ದ್ವೇ ಭಾರ್ಯೇ ತೇ ರಾಜ್ಞೀ ನಿಕ್ಷುಭೇ ಶುಭೇ ।

ತಯೋಶ್ಚ ರಾಜ್ಞೀ ದ್ಯೌರ್ಜ್ಞೇಯಾ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಪೃಥಿವೀ ಸ್ತೃತಾ || ೪ ||

ಪೌಷಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ದ್ಯೌರರ್ಕೇಣೇಹ ಪೂಜ್ಯತೇ ।

ಮಾಘಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ಮಹ್ಯಾ ಸಹ ಭವೇದ್ರವಿಃ || ೫ ||

ಭೂಶ್ಚಾದಿತ್ಯಶ್ಚ ಭಗವಾನ್ ಗಚ್ಛತಃ ಸಂಗಮಂ ತದಾ ।

ಋತುಸ್ನಾತಾ ಮಹೀ ತತ್ರ ಗರ್ಭಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಭಾಸ್ವರಾತ್ || ೬ ||

ನೀನು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯರೆನಿಸಿದ, ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ, ರಾಜ್ಞೀ ಎಂಬುವಳೂ, ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯೂ ಯಾರು ? ಅಲ್ಲದೇ ದಂಡೀ, ಪಿಂಗಲ ಮೊದಲಾದವರ ವೃತ್ತಾಂತವೇನು ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

೪. “ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ, ರಾಜ್ಞೀ ಮತ್ತು ನಿಕ್ಷುಭೆ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರೆಂದು, ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವರಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಞೀ ಎಂಬುವಳೇ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದೂ, ಅಥವಾ ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಂದೂ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂಬುವಳೇ ಭೂಮಿಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು”. ಎಂದು ನಾರದನು ಸಾಂಬನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

೫. ಪುಷ್ಯಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ ಸಪ್ತಮೀ ದಿವಸ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮಾಘಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ ಸಪ್ತಮೀದಿನ ಭೂಮಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸೂರ್ಯನು ಸೇವೆ ಹೊಂದುವನು.

೬. ಆ ಮಾಘ ಬಹುಳ ಸಪ್ತಮೀ ದಿವಸ, ಭೂಮಿಯೂ, ಸೂರ್ಯನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರುವರು. ಅವಾಗ ಭೂದೇವಿಯು ಋತುಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸುವಳು.

ದ್ಯೌರ್ಜಲಂ ಸೂರ್ಯತೋ ಗರ್ಭಂ ವರ್ಷಾಸ್ಪೃತುಷು ಭೂತಲೇ ।

ತತ್ರ ಲೌಕಿಕನಾರ್ತಾರ್ಥಂ ಮಹೀ ಸಸ್ಯಂ ಪ್ರಸೂಯತೇ ॥ ೭ ॥

ಸಸ್ಯೋಪಯೋಗಸಂಹೃಷ್ಟಾ ಆಹುತಿಂ ಜುಹ್ವತಿ ದ್ವಿಜಾಃ ।

ಸ್ವಾಹಾಕಾರವಷಟ್ಪಾರೈರ್ಯಜಂತೇ ಪಿತೃದೇವತಾಃ ॥ ೮ ॥

ನಿಕ್ಷುಭಾ ಕುರುತೇ ಯಸ್ಮಾದೋಷಧೀಭಿಃ ಸ್ವಧಾಮೃತೈಃ ।

ಮರ್ತ್ಯಾನ್ವಿತ್ವಾಂಶ್ಚ ದೇವಾಂಶ್ಚ ತೇನ ಭೂನಿಕ್ಷುಭಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ ೯ ॥

ಯಥಾ ರಾಜ್ಞೀ ದ್ವಿಧಾ ಭೂತಾ ಯಸ್ಯ ಚೇಯಂ ಸುತಾ ಸ್ಮೃತಾ ।

ಅಪತ್ಯಾನಿ ಚ ಯಾನ್ಯಸ್ಯಾ ತಾನಿ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತಚ್ಛೃಣು ॥ ೧೦ ॥

೭. ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಜಲರೂಪಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯು ಈ ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಈ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲೋಸುಗ ಪೈರುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತದೆ.

೮. ಈ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿ, ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪಿತೃಗಳೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ, ಸ್ವಾಹಾ ಕಾರವಷಟ್ಪಾರ ರೂಪವಾದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೯. ಭೂಮಿಯು, ಓಷಧಿಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ, ಸ್ವರ್ಧೆಯಿಂದ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ, ಅಮೃತದಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಕ್ಷೋಭೆ ಇಲ್ಲದವರನ್ನೂ ಗಿಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಈ ಭೂದೇವಿಗೆ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೧೦. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯು ಆ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಲು ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆನು. ಈಗ ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ರಾಜ್ಞೀ ಎಂಬುವಳು ಎರಡು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದುದು ಹೇಗೆ? “(ಅಂದರೆ, ರಾಜ್ಞೀ, ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಂಬ)” ಇವಳು ಯಾರ ಮಗಳು? ಇವಳ ಮಕ್ಕಳೆಷ್ಟೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು ಎಂದು ನಾರದನು ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

ಮರೀಚಿಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುತ್ರೋ ಮರೀಚೀಃ ಕಶ್ಯಪಃ ಸುತಃ ।

ತಸ್ಮಾದ್ಧಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಸ್ಯ ಚಾತ್ಮಜಃ ॥ ೧೧ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಸುತೋ ನಾಮ್ನಾ ವಿಶ್ರುತೋಽಥ ವಿರೋಚನಃ ।

ವಿರೋಚನಸ್ಯ ಭಗಿನೀ ಸಂಜ್ಞಯಾ ಜನನೀ ತು ಸಾ ॥ ೧೨ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋಃ ಪೌತ್ರೀ ದಿತೇಃ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಸಾ ಸ್ತೃತಾ ।

ಸಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಃ ಪತ್ನೀ ಪ್ರಾಹ್ಲಾದೀ ಚೋಚ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥ ೧೩ ॥

ಅಥ ನಾಮ್ನಾ ಸುರೂಪೇತಿ ಮರಿಚೇರ್ದುಹಿತಾ ಶುಭಾ ।

ಪತ್ನೀಹ್ಯಂಗಿರಸಃ ಸಾ ತು ಜನನೀ ಚ ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ॥ ೧೪ ॥

ಬೃಹಸ್ಪತೇಶ್ಚ ಭಗಿನೀ ಭುವನೀ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನೀ ।

ಪ್ರಭಾಸಸ್ಯ ತು ಸಾ ಪತ್ನೀ ವಸೂನಾಮುಷ್ಯಮಸ್ಯ ತು ॥ ೧೫ ॥

೧೧-೧೨. ಮರೀಚಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನು. ಮರೀಚಿಯ ಮಗನು ಕಶ್ಯಪನು. ಕಶ್ಯಪನ ಮಗನು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು. ಇವನ ಮಗನೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಗನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ವಿರೋಚನೆಂಬವನು. ಆ ವಿರೋಚನನಿಗೆ ಒಬ್ಬಳು ತಂಗಿಯಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಹೆಸರು ಜನನೀ ಎಂದು.

೧೩. ಕಶ್ಯಪರಿಂದ ದಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಉದಯಿಸಿದನು. ಇವನ ಮೊಮ್ಮಗಳೇ ಜನನೀ ಎಂಬುವಳು. ಇವಳು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಪತ್ನಿಯು. ಇವಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಹ್ಲಾದೀ ಎಂದೂ (ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಗಳಾದ್ದರಿಂದ) ತಿಳಿದವರು ಕರೆಯುವರು.

೧೪-೧೫. ಮರೀಚಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸುರೂಪಳೆಂಬ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಅಂಗಿರಸನ ಹೆಂಡತಿ. ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯನ ತಾಯಿಯಾದವಳು. ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ಭುವನೀ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ತಂಗಿಯಿದ್ದಳು. ಇವಳು ಎಂಟನೆಯ ವಸುವಾದ ಪ್ರಭಾಸನ ಹೆಂಡತಿ.

ಪ್ರಸೂತಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಂ ಸರ್ವಶಿಲ್ಪವತಾಂ ವರಂ ।

ಸ ವೈ ನಾಮ್ನಾ ಪುನಸ್ತ್ವಷ್ಟಾ ತ್ರಿದಶಾನಾಂ ಸ ವರ್ಧಕಃ ॥ ೧೬ ॥

ದೇವಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯೇಯಂ ದುಹಿತಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಃ ।

ಸರೇಣುರಿತಿ ನಿಖ್ಯಾತಾ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಭಾಮಿನೀ ॥ ೧೭ ॥

ರಾಜ್ಞೇ ಸಂಜ್ಞಾ ಚ ಸಾ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರಭಾ ಸೈವ ತು ಭಾಸ್ವತಃ ।

ತಸ್ಯಾ ಏವ ಸುತಾ ಛಾಯಾ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಸಾ ಮಹೀಮಯೀ ॥ ೧೮ ॥

ಸಾಸಿ ಭಾರ್ಯಾ ಭಗವತೋ ಮಾತೃಂಡಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ಸಾಧ್ವೀ ಪತಿವ್ರತಾ ದೇವೀ ರೂಪಯೌವನಶಾಲಿನೀ ।

ರಂತುಂ ವೈ ಸರರೂಪೇಣ ಸೂರ್ಯೋ ಭವತಿ ವೈ ಪುರಾ ॥ ೧೯ ॥

೧೬. ಇವಳು ಶಿಲ್ಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೆನಿಸಿದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಇವನಿಗೆ ತ್ವಷ್ಟಾ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದಿತು. ಇವನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಶಿಲ್ಪಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ, ಗೃಹರಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ ದೇವ ಶಿಲ್ಪಿವನಿಸಿದ್ದನು.

೧೭. ದೇವಾಚಾರ್ಯನಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಜನನಿಯಲ್ಲಿ ಸರೇಣು ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಇವಳು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದಳು.

೧೮. ಈ ಸರೇಣುವಿಗೇ ರಾಜ್ಞೇ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಸಂಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಸಹ ಇದ್ದವು. ಇವಳೇ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಭೆಯ ಸ್ವರೂಪಳು. ಇವಳ ಮಗಳೇ ಛಾಯಾ ಎಂಬುವಳು. ಇವಳನ್ನೇ ಭೂಮಿಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವರು.

೧೯. ಈ ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯೂ ಭಗವಂತನಾದ ಸೂರ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ ಇವಳು, ಸಾಧ್ವಿಯೂ, ಪತಿವ್ರತೆಯೂ, ರೂಪವಂತಳೂ, ಯುವತಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಇವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸೂರ್ಯನು ಹಿಂದೆ ಇವಳೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸಲು ಮನುಷ್ಯರೂಪ ವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು.

ಅದಿತ್ಯಸ್ಯ ತು ಯದ್ರೂಪಂ ಮಹತಾ ಸ್ವೇನ ತೇಜಸಾ ।

ಗಾತ್ರೇಷು ಪ್ರತಿರುದ್ಧೇಷು ನಾತಿಕ್ರಾಂತಮಿನ್ಯಾಭವತ್ ॥ ೨೦ ॥

ಅನ್ನಿತ್ಯತ್ರೇಷು ಗಾತ್ರೇಷು ಭಗಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪಿತಾಽಬ್ರವೀತ್ ।

ಆರ್ತಸ್ತ್ವಂ ಭವಮಾರ್ತಂ ಡಮಾರ್ತಂ ಡಸ್ತೇನ ಸ ಸ್ಕೃತಃ ॥ ೨೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ರಾಜ್ಞೇನಿಕ್ಷುಭೋತ್ಪತ್ತಿನಾರ್ತಮು

ದಶನೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೨೦. ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿನಿದಕೂಡಿ ದೊಡ್ಡ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಇವನು ಮನುಷ್ಯರೂಪನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅವಯವಗಳು ಸಣ್ಣವಾಗಿ ಇವನ ತೇಜಸ್ಸು ಪ್ರಕಾಶಹೀನವಾಯಿತು; ಅಂದರೆ ಹಿಂದಿನಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶವಿಲ್ಲದಾಯಿತು.

೨೧. ಆ ಸೂರ್ಯನ ಅವಯವಗಳು ಸಂಕುಚಿತವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಆಗ ತಂದೆಯಾದ ಕಶ್ಯಪನು ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ, ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೆ, ನೀನು ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮಾರ್ತಂಢನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. (ಈ ವಿಷಯವು ಹಿಂದೆಯೂ ಬಂದಿದೆ.) ಎಂದು ನಾರದನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಜಾಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ಶ್ರೀಣ್ಯಪತ್ಯಾನಿ ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಜನಯಾಮಾಸ ವೈ ರವಿಃ

॥ ೧ ॥

ದ್ವೌ ಪುತ್ರೌ ತು ಮಹಾಭಾಗೌ ಕನ್ಯಾಂ ಕಾಲಿಂದಿನೋವ ಚ ।

ಮನುರ್ವೈವಸ್ವತೋ ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ

॥ ೨ ॥

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ನಾರದನು ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೂರ್ಯಮಹಾಪುರುಷನ ಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು ಸೂರ್ಯನು ಸಂಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಮೂರನೆಯವಳೇ ಕಾಳಿಂದಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಮಗಳು. ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧದೇವನೆನಿಸಿದ, ವೈವಸ್ವತ ಮನುವೇ ಹಿರಿಯವನು, ವೈವಸ್ವತ ಯಮನು ಕಿರಿಯವನು.

ತತೋ ಯಮೋ ಯಮೀ ಚೈವ ಯಮಲೌ ಸಂಬಭೂವತುಃ ।

ತೇಜಸ್ತ್ವಭ್ಯಧಿಕಂ ತಸ್ಯ ನಿತ್ಯಮೇವ ವಿನಸ್ತತಃ ॥ ೩ ॥

ತೇನಾತಿತಾಪಯಾಮಾಸ ತ್ರಿನ್ಲೋಕಾನ್ಸಚರಾಚರಾನ್ ।

ಗೋಲಾಕಾರಂ ತು ತದ್ರೂಪಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಂಜ್ಞಾ ವಿನಸ್ತತಃ ॥ ೪ ॥

ಅಸಹಂತೀ ತು ತತ್ತೇಜಃ ಸ್ವಾಂ ಛಾಯಾಂ ಪ್ರೇಷ್ಯ ಚಾಬ್ರವೀತ್ ।

॥ ಸಂಜ್ಞೋನಾಚ ॥

ಭವ ನಾರೀ ಸ್ವರೂಪಾ ತ್ವಂ ಲಕ್ಷಣೈಃ ಸದೃಶೀ ಮಮ ॥ ೫ ॥

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸಮುತ್ಪಿಷ್ಠತ್ವಸ್ಯಾಃ ಸದೃಶಲಕ್ಷಣಾ ।

ಮಹೀಮಯೀ ತು ಸಾ ಸಂಜ್ಞಾ ತಸ್ಯಾಶ್ಚಾಯಾ ಸಮುತ್ಥಿತಾ ॥ ೬ ॥

೩. ಹಿರಿಯವನಾದ ವೈವಸ್ವತಮನುವು ಹುಟ್ಟಿದಮೇಲೆ, ಯಮ ಮತ್ತೂ ಯಮೀ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಇಬ್ಬರು ಅವಳಿ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಯಮನೆಂಬುವನೇ ವೈವಸ್ವತ ಯಮನೆಂಬುವನು. ಯಮೀ ಎಂಬುವಳೇ ಕಾಳಿಂದೀ ಎನ್ನುವಳು. ಈರಿತಿ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸು ಕಡಮೆಯಾಗದೇ ನಿತ್ಯವೂ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು.

೪. ಈರಿತಿ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಅಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗ ಮಾತ್ಮಕವಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ, ಸುಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ಇವನ ಪತ್ನಿ ಯಾದ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು, ಗೋಲಾಕಾರವಾಗಿರುವ ಇವನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ, ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೇ, ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕರೆದು, ಇಂತೆಂದಳು.

೫. ಎಲೌ ಮಗಳೇ, ನೀನು ನನ್ನಂತೆ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸು ಎಂದಳು.

೬-೮. ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು ಈರಿತಿ ಹೇಳಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪಳಾದ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು ಛಾಯೆಯು, ಅವಳಂತೆಯೇ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೈಜೋಡಿಸಿ, ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು, ಶೋಭನಾಂಗಿಯೇ, ನನ್ನನ್ನು ಎತಕ್ಕೊಸ್ಕರ, ಈ ರೂಪದಿಂದ

ಪ್ರಾಂಜಲಿಃ ಪ್ರಣತಾ ಭೂತ್ವಾ ಭಾಯೋ ಸಂಜ್ಞಾಮುಭಾಷತ || ೭ ||

ಯದರ್ಥಮಹಮುತ್ಪನ್ನಾ ತದಾಜ್ಞಾಪಯ ಶೋಭನೇ |
ಸರ್ವಮೇವ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಯದ್ಯಪಿ ಸ್ಯಾತ್ಪು ದುಷ್ಕರಮ್ || ೮ ||

|| ಸಂಜ್ಞೋವಾಚ ||

ಅಹಂ ಯಾಸ್ಯಾಮಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ಸ್ವಯಮೇವ ಗೃಹಂ ಪಿತುಃ |
ನಿರ್ವಿಕಾರೇಣ ವಸ್ತವ್ಯಂ ತ್ವಯೇಹ ಭವನೇ ಮಮ || ೯ ||

ಇಮೌ ಚ ಬಾಲಕೌ ಹ್ಯಂಕೇ ಕನ್ಯಾ ಚ ವರವರ್ಣಿನೀ |
ಸಂಭಾವ್ಯಾ ನೈವ ಚಾಪ್ಯೇಯಂ ಇದಂ ಭಗವತ್ಸ್ತ್ವಯಾ || ೧೦ ||

|| ಛಾಯೋವಾಚ ||

ನಾಖ್ಯಾಸ್ಯಾಮಿ ಮತಂ ತಸ್ಮೈ ಗಚ್ಛ ದೇವಿ ಯಥಾ ಸುಖಂ |
ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಛಾಯಯಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಜಗಾಮ ಭವನಂ ಪಿತುಃ || ೧೧ ||

ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿರುವೆ ? ನನ್ನಿಂದ ಏನಾಗಬೇಕು ? ಎಂತಹ ಕಠಿನವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿ
ದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುವೆನು. ವಿಷಯವನ್ನು
ತಿಳಿಸು, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

೯-೧೦. ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು, ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆಯ
ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ ! ನೀನು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ,
ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದದೇ, ನಾನೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರು.
ಈ ತೊಡೆಯಮೇಲಿರುವ ಇಬ್ಬರು ಬಾಲಕರನ್ನೂ ಸುಂದರಾಂಗಿಯಾದ ಈ ಕನ್ಯೆ
ಯನ್ನೂ ಸಹ ಸರಿಯಾಗಿ ಪೋಷಣೆಮಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣಬೇಕು.
ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ
ತಿಳಿಸಬಾರದು, ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

೧೧. ಅನಂತರ ಛಾಯಾದೇವಿಯು, ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು
“ ದೇವಿ, ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ, ನಾನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಈ ವಿಷಯ
ವನ್ನು ಭಗವಂತನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸಂತೋಷವಾಗಿ
ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡು ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು
ತನ್ನ ತವರು (ತಂದೆ) ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು

ಹಿತುಃ ಸಮೀಪಂ ಗತ್ವಾ ತು ಪ್ರೀಡಿತಾ ಸಾ ತಪಸ್ವಿನೀ ।
ವರ್ಷಾಣಾಂ ತು ಸಹಸ್ರಂ ವೈ ವಸಮಾನಾ ಹಿತುರ್ಗೃಹೇ ॥ ೧೨ ॥

ಭರ್ತುಃ ಸಮೀಪಂ ಯಾಹೀತಿ ಪಿತೃಲೋಕಾ ಸಾ ಪುನಃ ಪುನಃ ।
ಅಗಚ್ಛದ್ವಡಬಾ ಭೂತ್ವಾ ತೃಕ್ತಾ ರೂಪಂ ಯಶಸ್ವಿನೀ ॥ ೧೩ ॥

ಉತ್ತರಾಂಶ್ಚ ಕುರೂನಗ್ನತ್ವಾ ತೃಣಾನ್ಯಥ ಚಚಾರ ಹ ।
ತತೋ ಗತಾಯಾಂ ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಸಂಜ್ಞಾಯಾ ವಚನೇನ ಸಾ ॥ ೧೪ ॥

ಸಂಜ್ಞಾರೂಪಂ ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ಭಾಯಾ ಸೂರ್ಯಮುಪಸ್ಥಿತಾ ।
ದ್ವಿತೀಯಾಯಾಂ ತು ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಸಂಜ್ಞೇಯಮಿತ್ಯಚಿಂತಯತ್ ॥ ೧೫ ॥

ಭಾಸ್ಕರೋ ಜನಯಾಮಾಸ ಪುತ್ರೈ ಕನ್ಯಾಂ ಚ ರೂಪಿಣೀಂ ।
ಪೂರ್ವಜಸ್ಯ ಮನೋಸ್ತಲ್ಯಾ ನಾದೃಶ್ಯೇನ ಚ ತಾವುಭೌ ॥ ೧೬ ॥

೧೨-೧೩. ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು, ಈರಿತಿ ಗಂಡನ ಸಮೀಪದಿಂದ ಹೊರಟು, ತಂದೆಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತ ವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಏವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಳು ಅನಂತರ ತಂದೆಯು, ಗಂಡನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಂದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು, ಅವಳು ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಾಗಿ, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉತ್ತರ ಕುರುದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಣ ಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ, ಅದನ್ನೆ ಭಕ್ಷಣಮಾಡುತ್ತಾ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

೧೪-೧೫. ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು, ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದನೇರೆ, ಭಾಯಾದೇವಿಯು, ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ತಾನೂ ಸಂಜ್ಞಾರೂಪವನ್ನೇ ಧರಿಸಿ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಸೂರ್ಯನಾದರೋ ಎರಡನೆಯವಳಾದ ಇವಳನ್ನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಂಜ್ಞೆಯೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆ ರೀತಿ ಭಾವನೆಯೇ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ.

೧೬-೧೭. ಭಾಸ್ಕರನು ಸಂಜ್ಞಾವೇಷಧಾರಿಣಿಯಾಗಿರುವ ಆ ಭಾಯಾದೇವಿ ಯಲ್ಲಿ, ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ವೈವಸ್ವತಮನುವಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ, ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಸುಂದರಿಯಾದ ಒಬ್ಬಳು ಮಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಪಡೆದನು.

ಶ್ರುತಶ್ರವಾಃ ಸ್ವಧರ್ಮಜ್ಞಃ ಶ್ರುತಕರ್ಮಾ ತಥೈವ ಚ |

ಶ್ರುತಶ್ರವಾ ಮನುಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಸಾವರ್ಣೀಯೋ ಭವಿಸ್ಯತಿ || ೧೭ ||

ಶ್ರುತಕರ್ಮಾ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಗ್ರಹೋ ಯೋ ವೈ ಶನೈಶ್ಚರಃ |

ಕನ್ಯಾ ಚ ತಪತೀ ನಾಮ್ನಾ ರೂಪೇಣಾ ಪ್ರತಿನಾ ಭುವಿ || ೧೮ ||

ಸಂಜ್ಞಾ ತು ಪಾರ್ಥಿವೀ ತೇಷಾಮಾತ್ಮಜಾನಾಂ ಯಥಾಸ್ತಕರೋತ್ |

ಸ್ನೇಹೇನ ಪೂರ್ವಜಾನಾಂ ತು ತಥಾಸ್ತಕೃತವತೀ ತು ಸಾ || ೧೯ ||

ಮನುಸ್ತು ಕ್ಷಮತೇ ತಸ್ಯಾ ಯಮಸ್ತಸ್ಯಾ ನ ಚ ಕ್ಷಮೇತ್ |

ಬಹುಶೋ ಯಾಚ್ಯಮಾನಸ್ತು ಪಿತುಃ ಪತ್ನಾ ಸುದುಃಖತಃ || ೨೦ ||

ಆತ್ಮಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿರುವ ಶ್ರುತಶ್ರವ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಕರ್ಮ, ಇವರೇ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಶ್ರುತಶ್ರವ ಎಂಬುವನು, ಮುಂದೆ ಸಾವರ್ಣೀಯಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯುವನು. ಶ್ರುತಕರ್ಮನಾದರೋ, ಶನೈಶ್ಚರ ಗ್ರಹವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆಯುವನು. ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಿಯೆನಿಸಿ, ತಪತೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯುವಳು.

೧೯. ಸಂಜ್ಞಾರೂಪಧಾರಿಣಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯ ಆತ್ಮಚ್ಛಾಯೆಯಾದ ಛಾಯಾದೇವಿಯು, ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುವವರೆಗೆ ಯಾವರೀತಿ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಅದೇರೀತಿ ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಾದಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನವರನ್ನು ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು.

೨೦. ತಾಯಿ ಏನುಮಾಡಿದರೂ ಮನುವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಮನು ಸಹಿಸದೆ ಅನೇಕಬಾರಿ ಅವಳನ್ನು ಬೇಡಿ ಕೊಂಡನು. ಆದರೂ ಅವಳು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದರಿಂದ ಯಮನು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸ ವೈ ಕೋಸಾಚ್ಚ ಬಾಲ್ಯಾಚ್ಚ ಭಾವಿನೋಽರ್ಥಸ್ಯ ಗೌರವಾತ್ |

ಸಾದೇನ ತರ್ಜಯಾಮಾಸ ಛಾಯಾಂ ವೈವಸ್ವತೋ ಯಮುಃ || ೨೦ ||

ತಂ ಶಶಾಪ ತತಃ ಕೃದ್ಧಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಸಾ ಪಾರ್ಥಿವೀ ಶುಭಾ |

ಯದಾ ತರ್ಜಯಸೇ ಯನ್ಮಾಂ ಪಿತುರ್ಭಾರ್ಯಾಂ ಗರೀಯಸೀಂ || ೨೧ ||

ತಸ್ಮಾತ್ತವೈಷ ಚರಣಃ ಪತಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ |

ಯಮಸ್ತು ತೇನ ಶಾಪೇನ ಭೃಶಂ ಪೀಡಿತಮಾನಸಃ || ೨೨ ||

ಮನುನಾ ಸಹ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಪಿತೃ ಸರ್ವಂ ನ್ಯವೇದಯತ್ |

ಸ್ನೇಹೇನ ತುಲ್ಯಂ ಮಹತಾ ಮಾತಾ ದೇವ ನ ವರ್ತತೇ || ೨೩ ||

೨೦. ಈ ವೈವಸ್ವತ ಯಮನು ಒಂದುಸಲ ತಾಯಿಯಮೇಲಿನ ಕೋಪ ದಿಂದಲೂ, ಹುಡುಗತನದಿಂದಲೂ, ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಶಾಪದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಛಾಯಾ ದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು.

೨೧. ಆಗ ಸಂಜ್ಞಾ ರೂಪಧಾರಿಣಿಯಾಗಿರುವ ಮಂಗಳಕರಳಾದ ಪೃಥಿವೀ ದೇವಿಯು, ಕೋಪಗೊಂಡು, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಹಿರಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆಯಾದುದರಿಂದ, ಎಲೈ ಯಮನೆ, ನಿನ್ನ ಈ ಕಾಲು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದು, ಎಂದು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಳು.

೨೨. ಅನಂತರ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದ ಯಮನು ಮನುವಿನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ವಿನ್ನವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮತ್ತೂ ತನಗೆ ತಾಯಿಯಿಂದಿಂತಾದ ಶಾಪವನ್ನೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯ ಭಗವಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

೨೩-೨೪. ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ಯಮನು, ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. “ತಂದೆಯಾದ, ಸೂರ್ಯ ದೇವನೇ, ತಾಯಿಯು ಈಗ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ಸ್ನೇಹ

ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಪ್ರಾಯಶೋಽಸ್ಮಾನ್ನಾ ಕನೀಯಾಂಸೋ ವಿಧಿತ್ಸತಿ ।

ತಸ್ಯಾಂ ಮಯೋದ್ಯತಃ ಸಾದೋ ನ ಚ ದೇಹೇ ನಿಪಾತಿತಃ ॥ ೨೫ ॥

ಬಾಲ್ಯಾದ್ವಾ ಯದಿ ನಾ ನೋಹಾತ್ ತದ್ಭವಾನ್ವಕ್ತುಮರ್ಹತಿ ।

ಶಪ್ತೋಹಮೇವಂ ದೇವೇಶ ಜನನ್ಯಾ ತಪಸಾಂ ವರ ।

ತವ ಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ರಣಸ್ತ್ರಾಯತಾಂ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್ ॥ ೨೬ ॥

॥ ರವಿರುನಾಚ ॥

ಅಸಂಶಯಂ ಮರುತ್ಪುತ್ರ ಭವಿಸ್ಯತ್ಯತ್ರಕಾರಣಂ ।

ಯೇನ ತ್ವಾಮಾವಿಶತ್ಕ್ರೋಧೋ ಧರ್ಮಜ್ಞಂ ಧರ್ಮಶಾಲಿನಂ ॥ ೨೭ ॥

ವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಳು. ಈ ರೀತಿ ಇವಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಕೋಪಬಂದು, ನಾನು ಅವಳ ಮೇಲೆ ಕಾಲನ್ನೆತ್ತಿ ಹೆದರಿಸಿದೆನು. ಅವಳನ್ನು ಒದೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಪಾದವು ಅವಳ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತಗಲಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿದುದು, ಕೇವಲ ಹುಡುಗತನದಿಂದಲೋ; ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ನನಗೆ ಇದು ತಿಳಿಯದು. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಈ ಅಪರಾಧದಿಂದ ತಾಯಿಯು ಕೋಪಗೊಂಡು, ನನಗೆ ಈ ರೀತಿ “ನಿನ್ನ ಕಾಲು ಬಿದ್ದು ಹೋಗಲಿ” ಎಂದು ಶಾಪಕೊಟ್ಟಳು. ಎಲೈ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿದವನೇ, ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ಈ ಮಹಾ ಭಯದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ, ನನಗೆ ಕಾಲು ಪುನಃ ಬರುವಂತೆ ಕರುಣಿಸಬೇಕು. ಎಂದು ವೈವಸ್ವತಯಮನು, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

೨೭. ಎಲೈ ದೇವಕುಮಾರನೇ, ಧರ್ಮಜ್ಞನೂ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವವನೂ ಆದ ನಿನ್ನಂಥವನಿಗೇ ಕೋಪಬರಬೇಕಾದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕಾರಣವಿದ್ದೇ ಇದೆ, ಎಂದು ಸೂರ್ಯನು ಮಗನಾದ ಯಮನ ಮಾತಿನಿಂದ ಊಹಿಸಿದನು.

ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಪಾಪಾನಾಂ ಪ್ರತಿಘಾತಸ್ತು ವಿದ್ಯತೇ ।

ನ ತು ಮಾತ್ರಾಭಿಶಸ್ತಾನಾಂ ಕ್ವಚಿನ್ನೋಕ್ಷೋ ಭವೇದಿಹ ॥ ೨೮ ॥

ನ ಶಕ್ಯತೇ ತನ್ನಿತ್ಯಾ ತು ಕರ್ತುಂ ಮಾತುಃ ಸ್ವಯಂ ತವ ।

ಕ್ವಚಿತ್ತೇಹಂ ವಿಧಾಸ್ಯಾಮಿ ಪುತ್ರಸ್ನೇಹಾದನುಗ್ರಹಮ್ ॥ ೨೯ ॥

ಕೃಮಯೋ ಮಾಂಸಮಾದಾಯ ಪತಿಸ್ಯಂತಿ ಮಹೀತಲೇ ।

ಕೃತಮಸ್ಯಾವಚಃ ಸತ್ಯಂ ತ್ವಂ ಚ ತ್ರಾತಾ ಭವಿಷ್ಯಸಿ ॥ ೩೦ ॥

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಆದಿತ್ಯಸ್ವಬ್ರವೀಚ್ಛಾಯಾಂ ಕಿಮರ್ಥಂ ತನಯೇಷು ವೈ ।

ತುಲ್ಯೇಷ್ಟಸ್ಯಧಿಕಃ ಸ್ನೇಹಃ ಏಕತ್ರ ಕ್ರಿಯತೇ ತ್ವಯಾ ॥ ೩೧ ॥

೨೮. ಮಗನೇ, ಎಲ್ಲಾ ಶಾಪಗಳಿಗೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿರುವುವು. ಆದರೆ ತಾಯಿಯಿಂದ ಶಾಪಹೊಂದಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬಿಡುಗಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಆ ಶಾಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು.

೨೯-೩೦. ನಿನ್ನ ಸ್ವಂತ ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪುತ್ರಸ್ನೇಹದಿಂದ ನಿನಗೆ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುವೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ. ಕ್ರಿಮಿಗಳು ನಿನ್ನ ಕಾಲಿನ ಮಾಂಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ ಇದರಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮಾತೂ ಸತ್ಯವಾಗುವುದು. ನೀನೂ ಸಹ ಕಾಪಾಡಲ್ಪಡುವೆಯೆಂದು ಸೂರ್ಯನು, ಯ ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೩೧. ಯಮನನ್ನು ಹೀಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ನಂತರ ಆದಿತ್ಯನು ಛಾಯಾದೇವಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು. ದೇವಿ, ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲಾ ಸಮಾನ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವಾಗ, ನೀನು ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಏಕೆ, ಹೆಚ್ಚುಸ್ನೇಹವನ್ನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುವೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಸಾ ತತ್ಪರಿಹರಂತ್ಯಸ್ತೈ ನಾಚಚಕ್ಷೇ ವಿವಸ್ವತಃ ।

ಅತ್ಮಾನಂ ಸ ಸಮಾಧಾಯ ಯುಕ್ತಸ್ತಥ್ಯಮಪಶ್ಯತಃ ॥ ೩೨ ॥

ತಾಂ ಶಪ್ತಕಾನೋ ಭಗವಾನ್ ನಾಶಾಯ ಕುಸಿತಃ ಪ್ರಭುಃ ।

ತತಶ್ಚಾಯಾ ಯಥಾವೃತ್ತಮಾಚಚಕ್ಷೇ ವಿವಸ್ವತಃ ॥ ೩೩ ॥

ವಿವಸ್ವಾಂಸ್ತು ತತಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕ್ರೃದ್ಧಃ ಶ್ವಶುರಮಭ್ಯಗಾತ್ ।

ಸ ಚಾಪಿ ತಂ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ ಅರ್ಧಯಿತ್ವಾ ತು ರೋಷಿತಂ ॥ ೩೪ ॥

ನಿರ್ದಗ್ಧಕಾಮಂ ರೋಷೇಣ ಸಾಂತ್ವಯಾಮಾಸ ತಂ ಶನೈಃ ॥ ೩೫ ॥

॥ ವಿಶ್ವಕರ್ಮೋನಾಚ ॥

ತನಾತಿತೇಜಸಾವಿಷ್ಟಮಿದಂ ರೂಪಂ ಸುದುಃಸಹಮ್ ।

ಅಸಹಂತೀ ತು ಸಾ ಸಂಜ್ಞಾ ವನೇ ವಸತಿ ಶಾದ್ವಲೇ ॥ ೩೬ ॥

೩೨-೩೩. ಛಾಯಾದೇವಿಯು, ಇರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ, ಏನೆಂದೂ ಉತ್ತರಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸೂರ್ಯನು, ತಾನೇ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿ ಇವಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಕಾಣದೇ, ಹೋದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಇವಳ ಗರ್ವಕ್ಕೆ ಶಾಸಕೊಡಲು ಕೋಪ ಗೊಂಡನು. ಆಗ ಛಾಯಾದೇವಿಯು ಹೆದರಿ ಅಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗೆ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತ ವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು.

೩೪-೩೫. ಛಾಯಾದೇವಿಯು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದನಂತರ ಸೂರ್ಯನು ಕೋಪಗೊಂಡು ತನ್ನ ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಹಾಗೆ ಮನೆಗೆಬಂದ ಅಳಿಯನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಕೋಪಗೊಂಡು, ಕೋಪದಿಂದಲೇ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸುಡುವಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಳಿಯನನ್ನು, ಮೃದುಮಧುರವಾದ ಉಪಚಾರ ಗಳಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು.

೩೬. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಅಳಿಯನನ್ನು ಕುರಿತು, ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರೂಪನ್ನು, ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೇ, ಆ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೊಂಡು ಹುಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು.

ದ್ರಕ್ಷ್ಯಸೇ ತಾಂ ಭವಾನದ್ಯ ಸ್ವಾಂ ಭಾರ್ಯಾಂ ಶುಭಚಾರಿಣೀಂ ।

ರೂಪಾರ್ಥಂ ಭವತೋಽರಣ್ಯೇ ಚರಂತೀ ಸುಮಹತ್ತರಃ ॥ ೩೭ ॥

ಮತಂ ಮೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಾಕ್ಯಂ ಯದಿ ತೇ ದೇವ ರೋಚತೇ ।

ರೂಪಂ ನಿರ್ವರ್ತಯಾಮ್ಯದ್ಯ ತವ ಕಾಂತಮುರಿಂದಮು ॥ ೩೮ ॥

ರೂಪಂ ನಿವಸ್ತತಶ್ಚಾ ಸೀತ್ ತೀರ್ಯಗೂರ್ಧ್ವಮಧಃ ಸಮಮ್ ।

ತೇನಾಪಿ ಪೀಡಿತೋ ದೇವೋ ತದ್ರೂಪೇಣ ದಿವಸ್ತತಿಃ ॥ ೩೯ ॥

ಸಂತುಪ್ತಸ್ತಸ್ಯ ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ಬಹು ಮೇನೇ ಮಹಾತಪಾಃ ।

ಅನುಜ್ಞಾತಸ್ತತಸ್ತ್ವಾ ರೂಪನಿರ್ವರ್ತನಸ್ಯ ತು ॥ ೪೦ ॥

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಭ್ಯನುಜ್ಞಾತಃ ಶಾಕದ್ವೀಪೇ ನಿವಸ್ತತಃ ।

ಭ್ರಮಿಮಾರೋಪ್ಯ ತತ್ತೇಜಃ ಶಾಂತಯಾಮಾಸ ತಸ್ಯ ನೈ ॥ ೪೧ ॥

೩೭. ನೀನು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಈಗಲೂ ಸುಚರಿತ್ರಳಾದ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಅವಳು, ನಿನ್ನ ತೇಜೋರೂಪವನ್ನು ಸಹಿಸುವಂತಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಠಿನವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಚರಿಸುತ್ತಿರುವಳು.

೩೮. ಎಲೈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ನಾನು ಹೇಳುವಮಾತು, ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಿ ರುಚಿಸುವುದಾದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮನು ನನಗೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜೋಮಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಬದಲಾಯಿಸಿ, ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ಶತ್ರು ನಿಗ್ರಹಕರ್ತನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ? ನಿನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವೇನು? ಎಂದು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಕೇಳಿದನು.

೩೯. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ, ಮೇಲುಗಡೆ ಮತ್ತು ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುವ, ಆ ತೇಜೋರಾಶಿಯಿಂದ ತೊಂದರೆಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಮಾವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಮಾವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಒಪ್ಪಿದನು.

೪೦-೪೧. ಅನಂತರ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮಬ್ರಹ್ಮನು, ಅಳಿಯನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅವನನ್ನು ಶಾಕದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಪುಟಹಾಕಿ, ಶಾಂತನಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅಜ್ಞಯಾ ಲಿಖಿತಶ್ಚಾಸೌ ನಿಪುಣಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ ।

ಸೋಽಭ್ಯನಂದತ್ತಲ್ಲಿಖನಂ ತತಸ್ತೇನಾವತಾರಿತಃ

॥ ೪೨ ॥

ತತ್ತು ನಿಷ್ಪಾದಿತಂ ರೂಪಂ ತೇಜಸಾಃಪಹ್ಯತೇನ ತು ।

ಕಾಂತಾತ್ಮಾಂತತರಂ ಭೂತ್ವಾ ಹ್ಯಧಿಕಂ ಶುಶುಭೇ ತತಃ

॥ ೪೩ ॥

ದದರ್ಶ ಯೋಗಮಾಸ್ಥಾಯ ಸ್ವಾಂ ಭಾರ್ಯಾಂ ಬಡವಾಂ ತದಾ ।

ಅಧ್ಯಷ್ಯಾಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತೇಜಸಾ ಸ್ವೇನ ಸಂವೃತಾಂ

॥ ೪೪ ॥

ಅಶ್ವರೂಪೇಣ ಮಾರ್ತಂಡಃ ತಾಂ ಮುಖೇ ಸಮಭಾಷಯತ್ ।

ಮೈಥುನಾಯ ವಿಚೇಷ್ಟಂತೀ ಪರಪುಂಗೋ ವಿಶಂಕಯಾ

॥ ೪೫ ॥

೪೨. ಅನಂತರ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಅಳಿಯನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅವನ ರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆದನು. ಸೂರ್ಯನೂ ಸಹ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ಆನಂದಪಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಅದಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

೪೩. ಈ ರೀತಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಭಾಗವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ರೂಪವು, ಸುಂದರವಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸುಂದರವೆನಿಸಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು.

೪೪. ಅಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯನು, ತನ್ನ ಯೋಗವನ್ನನುಲಂಬಿಸಿ ಅದರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಬಡಬಾರೂಪಧಾರಿಣಿಯಾದ ತನ್ನ ಪತ್ನಿ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅವಳು ಆಗ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನೆಲ್ಲಾ, ಮರೆಸಿ ಮೃತೋಬ್ಬರಿಂದ ಮತ್ತು ತಿಳಿಯಲಸಾಧ್ಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಳು.

೪೫. ಸೂರ್ಯನು, ಅಶ್ವರೂಪದಿಂದ ಬಂದು, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವ ಬಡಬಾ (ಕಾಡುಗಿಚ್ಚು) ರೂಪಿಣಿಯಾದ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯನ್ನು, ಮುತ್ತಿಟ್ಟನು. ಅವಳು ವಿಹರಿಸಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪುರವುರುಷನೆಂಬ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಆ ಸೂರ್ಯನ ಶುಕ್ರವೆಂಬ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಕುದುರೆ ಮೂಗುಗಳಿಂದ ವಮನ ಮಾಡಿದಳು.

ಸಾ ತದ್ವಿವಸ್ವತಃ ಶುಕ್ರಂ ನಾಸಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಿರಾವಮುತ್ |
ದೇವೌ ತಸ್ಯಾಮಜಾಯೇತಾಂ ಅಸ್ತೌ ಭಿಷಜಾಂ ವರೌ || ೪೬ ||

ನಾಸತ್ಯಶ್ಚೈವ ದಸ್ರಶ್ಚ ಸ್ಪೃತೌ ತೌ ನಾಮತೋಽಶ್ವಿನೌ |
ತತಃ ಕಾಂತಂ ಸ್ವಕಂ ರೂಪಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಭಾಸ್ಕರಃ || ೪೭ ||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಾಹಿ ತಂ ಜ್ಞಾತುಂ ತುತೋಷ ಚ ಮುನೋದ ಚ |
ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಶುಕ್ರಸಂಯೋಗಾದ್ಗುಣಾದ್ಭೂಮೇಸ್ತಥೈವ ಚ || ೪೮ ||

ಅಶ್ವರೂಪಃ ಶರೀ ಧನ್ವೀ ಕುಮಾರಃ ಸಮಜಾಯತ |
ಯತೋನ್ಮಯಂ ರೇತಸೋ ಜಾತಃ ಶೇನ ದೇವೇನ ಭಾವಿತಃ || ೪೯ ||

ದೈವತೋ ನಾಮತಸ್ತೇಷ ಖ್ಯಾತಿಂ ಲೋಕೇ ಗಮಿಷ್ಯತಿ |
ಸಪ್ತದ್ವಯಾದಿತೋ ಲೋಕಾತ್ಪೂಜಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತಿ ನಿತ್ಯಶಃ || ೫೦ ||

೪೬. ಈ ರೀತಿ ವಾಂತಿಮಾಡಿದ ಅಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಸೂರ್ಯ ದೇವನ ವೀರ್ಯದಿಂದ, ನಾಸತ್ಯ, ದಸ್ರರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ವೈದ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರು.

೪೭-೪೮. ಆಮೇಲೆ ಭಾಸ್ಕರನು, ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿರುವ ರೂಪನ್ನು ಪತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ಅವಳು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ, ಇದು ನಿಜವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅವನೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸಿದಳು. ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯನ ಶುಕ್ರವೀರ್ಯದ ಸಂಯೋಗ ದಿಂದಲೂ, ಭೂಮಿಯ ಗುಣದಿಂದಲೂ ಸಹ, ಅದೇ ರೀತಿ ಅಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಬಿಲ್ಲ, ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಒಬ್ಬ ಕುಮಾರನಾದಯಿಸಿದನು.

೪೯-೫೦. ಇವನು ರೇತಸ್ಸಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದ್ದರಿಂದ, ರೈವತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆಯುವನು. ಮತ್ತೂ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನೆಗೆಯುತ್ತಲೂ, ಕುಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಲೂ, ನಾಗಾಲೋಟವಿಡುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿ ಸುವುದರಿಂದ, ಹದಿನಾಲ್ಕುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಇವನಿಗೆ ಪೂಜೆಗಳು ದೊರೆಯುವೆಂದು ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು.

ಪ್ಲವನ್ ಗಚ್ಛನ್ ಪ್ರಯನ್ಯಸ್ಮಾತ್ ವಸುಮತ್ಯಾಂ ಯತಸ್ತತಃ ।

ಮನುರ್ಯಮೋ ಯಮೀ ಚೈವ ಸಾವರ್ಣೀಶ್ಚ ಶನೈಶ್ಚರಃ ॥ ೫೧ ॥

ತಪತೀ ಚಾಶ್ವಿನಾ ಚೈವ ರೇವಂತಶ್ಚ ರವೇಃ ಸುತಾಃ ॥ ೫೨ ॥

ಏವಮೇಷಾಂ ಪುರಾ ಸಂಜ್ಞಾ ದ್ವಿತೀಯಾ ಸಾರ್ಥಿನೀ ಸ್ಫುತಾ ।

ಯಾ ಸಂಜ್ಞಾ ಸಾ ಸ್ಫುತಾ ರಾಜ್ಞೀ ಛಾಯಾಯಾ ಸಾಪಿ ನಿಕ್ಷುಭಾ॥ ೫೩ ॥

ರಾಜ್ಯದೀಪ್ತಾ ಸ್ಫುತೋ ಧಾತುಃ ರಾಜರಾಜಾಯತೇ ಸದಾ ।

ಅಧಿಕಂ ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯೋ ರಾಜತೇ ಚ ದಿನಾಕರಃ ॥ ೫೪ ॥

ಅಧಿಕಂ ರಾಜತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಮಾದ್ರಾಜಾ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ।

ರಾಜಪತ್ನೀ ತು ಸಾ ಯಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಮಾದ್ರಾಜ್ಞೀ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ ೫೫ ॥

೫೧-೫೨. (೧) ವೈವಸ್ವತಮನು, (೨) ವೈವಸ್ವತಯಮು, (೩) ಕಾಳಿಂದೀ (೪) ಸಾವರ್ಣೀಯಮನು, (೫) ಶನೈಶ್ಚರ, (೬) ತಪತೀ (೭) ನಾಸತ್ಯ, ದಸ್ರ ರೇವ ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು, (೮) ರೇವಂತ ಅಥವಾ ರೇವತನೆಂಬ, ಈ ಎಂಟು ಮಂದಿಯೂ ಸೂರ್ಯನ ಮಕ್ಕಳು.

೫೩. ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನ ಮಕ್ಕಳು ಆಯಾಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸೂರ್ಯನ ಎರಡನೇ ಪತ್ನಿಯಾದವಳೇ ಪೃಥಿವಿಯು; ಸಂಜ್ಞಾ ದೇವಿಯೇ ರಾಜ್ಞೀಎಂದು ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಳು. ಛಾಯಾ ದೇವಿಯೇ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವಳು.

೫೪-೫೫. ನಾರದರು ಈಗ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಗೆ ರಾಜ್ಞೀ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆಮಾಡುವರು:—

ರಾಜ್ಯಧಾತುವು ದೀಪ್ತ್ಯರ್ಥಕ ಅಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸು ಎಂಬರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು. ಈ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಕವಾದ ಭೂತಗಳೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಂತಿಯಿಂದಕೂಡಿ, ಪ್ರಕಾಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೂ. ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಇವನನ್ನು ರಾಜನೆಂದು, ಕರೆಯುವರು. ಸಂಜ್ಞಾ ದೇವಿಯು ಇವನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, “ರಾಜನ ಹೆಂಡತಿ ರಾಜ್ಞೀ ಎನಿಸುವಂತೆ” ಇವಳಿಗೂ ರಾಜ್ಞೀ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಸೇಯಂ ಸಂಚಾಲಿತಾ ಯಸ್ಮಾದ್ವಾಜ್ಞಾ ಯತ್ತದುದಾಹೃತಂ ।

ಕ್ಷುಭಸಂಚಲನೇ ಧಾತುಃ ನಿಕ್ಷುಭಾ ತೇನ ನಿಶ್ಚಲಾ .

॥ ೫೬ ॥

ಭವಂತ್ಯತೀವ ಯಸ್ಮಾದ್ವಾ ಸ್ವರ್ಗೇಪಿ ಕ್ಷುದ್ಧಿವರ್ಜಿತಾ ।

ಭಾಯಾಂ ತಾಂ ವಿಶತೇ ದಿವ್ಯಾಂ ಸ್ತೃತಾ ಸಾ ತೇನ ನಿಕ್ಷುಭಾ

॥ ೫೭ ॥

ಯಮಸ್ತು ತೇನ ಶಾಪೇನ ಭೃಶಂ ಪೀಡಿತಮಾನಸಃ ।

ಧರ್ಮೇಣ ರಕ್ಷಯಾಮಾಸ ಧರ್ಮರಾಜಸ್ತತೋಽಭವತ್

॥ ೫೮ ॥

ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಚೈವ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಃ ಪರಮಾಂ ದ್ಯುತಿಂ ।

ಪಿತೃಣಾಮಾಧಿಪತ್ಯಂ ಚ ಲೋಕಪಾಲತ್ವಮೇವ ಚ

॥ ೫೯ ॥

೫೬ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು, ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಾಲನೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಳು. ಅಂದರೆ ಅವಳು ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಕೆಲವುಕಾಲ ರೂಪಾಂತವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬೇರೆಕಡೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇವಳಿಗೆ ಇರುವ ಹೆಸರು ಹೇಗೆಬಂದಿತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಆಯಿತು. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ, ಈಗ ಭಾಯಾದೇವಿಗೆ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದ ರೀತಿಯನ್ನುರುಹುವೆನು, ಕೇಳು, “ಕ್ಷುಭ ಧಾತುವು ಸಂಚಲನ ರೂಪ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು. ಇದಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಅಂದರೆ, ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವುದು. ನಿಕ್ಷುಭಾ, ಈ ರೀತಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಭಾಯಾದೇವಿಗೆ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈಗ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಈ ರೀತಿ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವರು.

೫೭ ಕ್ಷುಭ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹಸಿವು ಎಂಬರ್ಥವಿಟ್ಟಕೊಂಡು, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹ ಹೆಚ್ಚು ಹಸಿವಿನಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತ ದಿವ್ಯವಾದ ಭಾಯೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಭಾಯಾದೇವಿಯನ್ನು ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.

೫೮.೫೯. ವೈವಸ್ವತ ಯಮನು ತಾಯಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಹೆಚ್ಚುನೊಂದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಧರ್ಮದಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಧರ್ಮರಾಜನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಆಚರಿಸುತ್ತ, ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನೂ, ಲೋಕಪಾಲಕತ್ವವನ್ನೂ ಪಡೆದನು.

ಯಸ್ತು ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಮನುಸ್ಮೇಷಾಂ ಸರ್ಗಸ್ತಸ್ಯ ತು ಸಾಂಪ್ರತಂ ।

ತಸ್ಯಾಹ್ಯೈಕ್ಷ್ಣಾಕವೋ ವಂಶೋ ಯಸ್ಮಿನ್ ಜಾತೋ ಬೃಹದ್ಬಲಃ ॥ ೬೦ ॥

ಕನೀಯಸೀ ತಯೋರ್ಯಾ ತು ಯಮೀ ಕನ್ಯಾ ಯಶಸ್ವಿನೀ ।

ಅಭವತ್ ಸಾ ಸರಿಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠಾ ಯಮುನಾ ಲೋಕಸಾವನೀ ॥ ೬೧ ॥

ಮನುಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಶ್ಚೈವ ಸಾವರ್ಣಿಃ ಸುಮಹಾತಪಾಃ ।

ಭಾವ್ಯಃ ಸೋನಾಗತೇ ತಸ್ಮಿನ್ನನುಃ ಸಾವರ್ಣಿಕೋಽತರೇ ॥ ೬೨ ॥

ಮೇರುಪೃಷ್ಠೇ ತಪೋ ದಿವ್ಯಮುಥಾಪಿ ಚರತಿ ಪ್ರಭುಃ ।

ಭ್ರಾತಾ ಶನೈಶ್ಚರಸ್ತಸ್ಯ ಗ್ರಹತ್ವಂ ಸ ತು ಲಬ್ಧವಾನ್ ॥ ೬೩ ॥

ತಪತೀ ನಾಮ ಯಾ ಭಾನೋಸ್ತಯೋಃ ಕನ್ಯಾ ಕನೀಯಸೀ ।

ಸಾ ಬಭೂವ ಶುಭಾ ಪತ್ನೀ ರಾಜ್ಞಃ ಸಂವರಣಸ್ಯ ತು ॥ ೬೪ ॥

೬೦. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ವೈವಸ್ವತಮನುವು, ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಈ ಬೃಹದ್ಬಲನುದಯಿಸಿದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ವಂಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

೬೧. ಕಿರಿಯ ಮಗಳೂ, ಕೀರ್ತಿವಂತಳೂ, ಆದ ಯಮುನೆಯು ನದಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆನಿಸಿ, ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ, ಪವಿತ್ರ ಮಾಡುತ್ತ ಯಮುನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಳು.

೬೨. ಮಹಾ ತಪಃಶಾಲಿಯಾದ ಸಾವರ್ಣೀಯ ಮನುವು, ಸೋನಾಗತ ವೆಂಬ ಸಾವರ್ಣಿಕ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆನಿಸಿ, ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗುವನು.

೬೩. ಈ ರೀತಿ ಇದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಸಾವರ್ಣೀಯ ಮನುವು, ಮೇರು ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವನು. ಇವನ ತಮ್ಮನಾದ ಶನೈಶ್ಚರನು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಗ್ರಹಾಧಿ ಪತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದನು.

೬೪. ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಛಾಯಾ ದೇವಿಯರ ಕಿರಿಯಮಗಳಾದ, ತಪತೀ ಎಂಬವಳು ಸಂವರಣ ರಾಜನ ಶುಭ ಪತ್ನಿಯಾದಳು.

ತಪತೀ ನಾನು ನದ್ಯೇವಂ ನಿಂಧ್ಯಪಾದನಿನಿಸ್ಯತಾ ।

ನಿತ್ಯಂ ಪುಣ್ಯಜಲಾಸ್ನಾನ್ಯೈಃ ಮಾತೃಕಾಂತನಯಾ ಶುಭಾ ॥ ೬೫ ॥

ಅಶ್ವಿನೌ ದೇವವೈದ್ಯತ್ವಂ ಲಬ್ಧವಂತೌ ಯಶಸ್ವಿನೌ ।

ತಯೋಃ ಕರ್ಮೋಪಜೀವಂತಿ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ನಿಷಜಃ ಶುಭಾಃ ॥ ೬೬ ॥

ರೇವಂತೋ ನಾನು ಯೋಽರ್ಕಸ್ಯ ರೂಪೇಣಾಪ್ರತಿಮಃ ಸುತಃ ।

ಸತ್ಸವಾನ್ವಾನನಃ ಸೋಽಥ ಶೀಘ್ರಮೇವ ಪ್ರಸೀದತಿ ॥ ೬೭ ॥

ಕ್ಷೇಮೇಣ ವ್ರಜತೇಽಧ್ವಾನಂ ಯಸ್ತಂ ಪೂಜಯತೇ ಪಥಿ ।

ಸುಖಪ್ರಸಾದೋ ಮರ್ತ್ಯಾನಾ ಆಖ್ಯಾಸ್ಯತಿ ಯಥಾ ಸುಖಂ ॥ ೬೮ ॥

ಯ ಇದಂ ಜನ್ಮದೇವಾನಾಂ ಶುಣುಯಾದ್ವಾ ಪಠೇತ್ತಥಾ ।

ನಿವರ್ಧತೇ ಚ ಪುತ್ರಾಣಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ತೈಜಸಂ ॥ ೬೯ ॥

೬೫. ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನ ಮಗಳಾದ ತಪತೀನದಿಯು, ನಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಿಂದ ಹೊರಟು, ನಿತ್ಯವೂ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದ ತೀರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿಹರಿಯುತ್ತಾ, ಸ್ನಾನಪಾನಮಾಡುವವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

೬೬. ಕೇರ್ತಿವಂತರಾದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು, ದೇವತೆಗಳ ವೈದ್ಯರಾದರು. ಅವರ ವೈದ್ಯಕರ್ಮವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಜನ ವೈದ್ಯರು, ಜೀವನನಡೆಸುತ್ತಾ, ಮಂಗಳಕರರಾಗಿರುವರು.

೬೭-೬೮. ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನೂ, ತನ್ನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ರೇವಂತನು, ಸತ್ಯಗುಣವುಳ್ಳವನೂ, ಪರಿಶುದ್ಧನೂ ಆಗಿರುವನು. ಇವನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ, ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಮಾರ್ಗವು ಸಾಗುವುದು. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವ ಈ ರೈವತನು, ಹಿತವಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಪದೇಶಿಸುವನು.

೬೯-೭೦. ಯಾರು, ದೇವತೆಗಳ ಈ ಜನ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವರೋ, ಅಥವಾ ಓದುವರೋ, ಅವರ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತೂ ಎಲ್ಲರ ತೇಜಸ್ಸು

ಅಪದಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಚ್ಛ ಮಹತ್ಫಲಂ

॥ ೭೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ.

ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಎಂತಹ ವಿಷತ್ತು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗಿ, ಉತ್ತಮವಾದ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವರು, ಎಂದು ನಾರದರು, ಜಾಂಬವತೀ ಕುಮಾರನಾದ ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀ

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದ್ವಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ||

ಶರೀರಲಿಖನಂ ಭಾನೋರುಕ್ತಂ ಸಂಕ್ಷೇಪತಸ್ತ್ವಯಾ ।

ವಿಸ್ತರಾಚ್ಛ್ರೇತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತನ್ಮಮಾಚಕ್ಷ್ವ ಸುವ್ರತ

|| ೧ ||

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಪಿತುರ್ಗೃಹಂ ಗತಾಯಾಂ ತು ಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ ಯದುನಂದನ ।

ಭಾಸ್ಕರಶ್ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ಸಂಜ್ಞಾಂ ಮದ್ರೂಪಕಾಂಕ್ಷಣೀಂ

|| ೨ ||

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಸಾಂಬನು, ಮತ್ತೆ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ನೀನು, ಸೂರ್ಯನ ಶರೀರವನ್ನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ವಿಕಾರಗೊಳಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಮ್ಮಿಮಾಡಿದನೆಂದು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವೆ. ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕೇಳಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು” ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

೨-೩. ನಾರದರು, ಎಲೈ ಯದುಕುಮಾರನಾದ ಸಾಂಬನೇ, ಸಂಜ್ಞಾ ದೇವಿಯು ತಂದೆಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಸೂರ್ಯನು ಸಂಜ್ಞಾರೂಢಾರಿಣಿಯಾಗಿರುವ ಛಾಯಾದೇವಿಯಿಂದ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು, ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸಹಿಸ

ಯಾತಾ ಪಿತುರ್ಗೃಹಂ ಯಚ್ಛ ತಪಸ್ತೇಪೇ ಯಶಸ್ವಿನೀ ।

ತಸ್ಮಾನ್ನನೀಷಿತಂ ತಸ್ಯಾಃ ಪೂರಯಾಮಿ ಮನೋರಥಂ ॥ ೩ ॥

ಏತಸ್ಮಿನ್ನಂತರೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತತ್ರಾಗತ್ಯ ದಿನಾಕರಂ ।

ಊಚೇ ಮಧುರಯಾ ವಾಚಾ ರವೇಃ ಪ್ರೀತಿಕರಂ ವಚಃ ॥ ೪ ॥

ಅದಿದೇವೋಽಸಿ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ಲಾತಮೇತತ್ಸ್ಯಯಂ ಮಯಾ ।

ಶ್ವಶುರೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ತೇ ರೂಪಂ ನಿರ್ವರ್ತಯಿಷ್ಯತಿ ॥ ೫ ॥

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ರವಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಣಮಬ್ರವೀತ್ ।

ನಿರ್ವರ್ತಯಾಸ್ಯ ರೂಪಂ ತ್ವಂ ಮಾತೃಂಡಸ್ಯ ತು ಶೋಭನಂ ॥ ೬ ॥

ಲಾರದೆ, ತನ್ನ ರೂಪವು ಸ್ವಲ್ಪ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಮನೋಹರವಾಗುವುದನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ, ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರುವಳೆಂದೂ, ಅಲ್ಲಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಟು ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿರುವಳೆಂದೂ ಆ ಕೀರ್ತಿವಂತಳ ಮನೋರಥವನ್ನು ನಾನು ಈಡೇರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

೪-೫ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಮಧುರವಾದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ, “ ಎಲೈ ಭಾಸ್ಕರನೇ, ನೀನು ಎಲ್ಲದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅದಿದೇವನಾಗಿರುವೆ, ಇದುವನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ಮಾವನಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಸುಂದರವಾಗುವಂತೆ, ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಂದು ” ಹೇಳಿದನು.

೬. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ ನಂತರ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ನೀನು ಈ ಸೂರ್ಯನ ರೂಪವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗುವಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾದೇಶಾತ್ ಭ್ರಮಿಮರೋಪ್ಯ ಭಾಸ್ಕರಂ ।

ರೂಪಂ ನಿರ್ವರ್ತಯಾಮಾಸ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಶನೈಃ ಶನೈಃ ॥ ೭ ॥

ತತಸ್ತುಷ್ಟಾನ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸರ್ವೈ ದೇವಗಣೈಃ ಸಹ ।

ಗುಹ್ಯೈಃ ನಾನಾವಿಧೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ವೇದವೇದಾಂಗಸಂಮಿತೈಃ ॥ ೮ ॥

ಸ್ವಸ್ತಿ ತೇಸ್ತು ಜಗನ್ನಾಥ ವರ್ಷಘರ್ವಹಿಮುಪ್ರದ ।

ಶಾಂತಿಂ ಜುಷಸ್ವ ಲೋಕಾನಾಂ ದೇವದೇವ ದಿನಾಕರ ॥ ೯ ॥

ತತೋ ರುದ್ರಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಭಕ್ತ್ಯಾ ತುಷ್ಟುವತ್ಪ್ರದಾ ।

ತೇಜಸ್ತೇ ವರ್ಧತಾಂ ದೇವ ಲಿಖ್ಯಮಾನಂ ದಿವಸ್ಪತೇ ॥ ೧೦ ॥

೭. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭ್ರಮಿಯಲ್ಲಿ (ಅಂದರೆ ತೇಜಸ್ಸು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಯಂತ್ರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.) ಇರಿಸಿ, ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವನ ರೂಪನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದನು.

೮. ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲ ದೇವ ಸಮೂಹಗಳೊಡನೆ, ಆ ಸೂರ್ಯ ಭಗವಂತನನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ವೇದವೇದಾಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

೯. ಅದೇನೆಂದರೆ; “ ಎಲೈ ಜಗದೊಡೆಯನೂ, ದೇವೋತ್ತಮನೂ ಆದ ದಿನಾಕರನೆ, ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಮಳೆ, ಬಿಸಿಲು ಮತ್ತು ಹಿಮಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ದೇವನೆ, ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡು. ”

೧೦. ಅನಂತರ, ರುದ್ರನೂ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವೂ ಸಹ ಆ ಭಾಸ್ಕರನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯದೇವನೆ, “ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಬದಲಾಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಲಿ”, ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರು.

ಇಂದ್ರಸ್ತಾಗತ್ಯ ತಂ ದೇವಂ ಲಿಖ್ಯಮಾನಮಥಾಸ್ತುವತ್ ।

ಜಯದೇವ ಜಯಸ್ತೇತಿ ಶಶ್ವಜ್ಜಯ ಜಗತ್ಪತೇ

॥ ೧೧ ॥

ಋಷಯಶ್ಚ ತತಃ ಸಪ್ತ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಪುರೋಗಮಾಃ ।

ತುಷ್ಪವುರ್ವಿವಿಧೈಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸ್ವಸ್ತೀತಿ ವಾದಿನಃ

॥ ೧೨ ॥

ವೇದೋಕ್ತಾಭಿಸ್ತಥಾಶೀರ್ಭಿಃ ವಾಲಖಿಲ್ಯಾಶ್ಚ ತುಷ್ಪವುಃ ।

ತ್ವಂ ನಾಥ ಮೋಕ್ಷಿಣಾಂ ಮೋಕ್ಷೋ ಧೈಯಸ್ತ್ವಂ ಧ್ಯಾಯಿನಾಂ ಸದಾ ॥

ಸ್ವರ್ಗತಿಃ ಸರ್ವಸತ್ವಾನಾಂ ತ್ವಯಿ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ।

ಶಂ ಪ್ರಜಾಭ್ಯೋಸ್ತು ದೇವೇಶ ಪ್ರಸನ್ನೋಸ್ತು ಜಗತ್ಪತೇ

॥ ೧೪ ॥

೧೧. ರೂಪ ನಿರ್ವರ್ತನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೂ ಸಹ ಬಂದು, ಸೂರ್ಯ ದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಜಗದೊಡೆಯನಾದ ದಿವಾಕರನೆ, ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ನೀನು ಜಯಶೀಲನಾಗೆಂದು” ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

೧೨. ಅನಂತರ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳೂ ಅನೇಕ ವಿಧ ವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ, ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು.

೧೩-೧೪. ಅನಂತರ, ವಾಲಖಿಲ್ಯರು, ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಅಶೀರ್ವಾದ ಗಳಿಂದ, “ ಎಲೈ, ಸೂರ್ಯದೇವನೆ, ನೀನು ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮೋಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪನು. ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಧೈಯಸ್ವರೂಪನು. ನೀನೇ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವರ್ಗಗತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು. ಎಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ಅಡಕ ವಾಗಿರುವುದು. ಜಗದೊಡೆಯನೇ, ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಪ್ರಜಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡು, ಎಂದು ” ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು.

ಯಥಾ ವಿದ್ಯಾಧರಾ ನಾಗಾಃ ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಪನ್ನಗಾಃ |

ಕೃತಾಂಜಲಿಪುಟಾಃ ಸರ್ವೇ ಶಿರೋಭಿಃ ಪ್ರಣತಾ ರವಿಂ || ೧೫ ||

ಊಚಿರೇ ವಿವಿಧಾ ನಾಚೋ ಮನಃಶ್ಶೋತ್ರಸುಖಾವಹಾಃ |

ಸಹ್ಯಂ ಭವತು ತೇಜಸ್ತೇ ಭೂತಾನಾಂ ಭೂತಭಾವನ || ೧೬ ||

ತತೋ ಹಾಹಾ ಹೂಹೂಶ್ಚೈವ ತುಷ್ಟವು ನಾರದಸ್ತಥಾ |

ಉಪಗಾಯತುಮಾರಬ್ಧಾಃ ಗಂಧರ್ವಕುಶಲಾ ರವಿಮ್ || ೧೭ ||

ಷಡ್ಜಮಧ್ಯಮಗಾಂಧಾರಗ್ರಾಮತ್ರಯವಿಶಾರದಾಃ |

ಮೂರ್ಛಾನಾಭಿಶ್ಚ ತಾಲ್ಪೈಶ್ಚ ಸಂಧಾರಿತಶಕ್ಯಃ ಶಿಕ್ಯಃ || ೧೮ ||

೧೫. ಹೀಗೆಯೇ, ವಿದ್ಯಾಧರರೂ, ನಾಗರೂ, ಯಕ್ಷರೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಪನ್ನಗರೂ, ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವಯೋಧಿ ವಿಶೇಷಗಳೂ ಕೈಜೋಡಿಸಿ, ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿಸಿ, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು.

೧೬. ಅನಂತರ ಅವರೆಲ್ಲರೂ, ಕಿರಣಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸಹ ಅನಂದವಾಗುವಂಥಾ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತ, "ಎಲೈ ಸಕಲಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗಳಿಂದ ಕಾಪಾಡುವ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಸಕಲ ಭೂತಗಳೂ (ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ) ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸಹಿಸುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ನುಡಿದರು.

೧೭. ಅನಂತರ, ಹಾಹಾ, ಹೂಹೂ, ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವರೂ, ಮತ್ತು ನಾರದದವರೂ ಸಹ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು. ಗಂಧರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಕೆಲವರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಗಾನದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದರು.

೧೮. ಷಡ್ಜ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಾರ ಈ ಮೂರು ರಾಗದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರಾದ ಈ ಗಂಧರ್ವರು, [ಮೋರ್ಚಿಂಗ್] ಬಾಯಿನಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ತಂತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಾರಿಸುವ ವಾದ್ಯ ತಾಳಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕಂಜರೀ ಮೊದಲಾದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ಹಾಡಿದರು.

ವಿಶ್ವಾಚೀ ಚ ಘೃತಾಚೀ ಚ ಹೃವಶೀ ಚ ತಿಲೋತ್ತಮಾ ।
ಮೇನಕಾ ಚ ಸುಜನ್ಯಾ ಚ ರಂಭಾ ಚಾಪ್ಸರಸಾಂ ವರಾ ॥ ೧೯ ॥

ಉಪನರ್ತಿತುಮಾರಬ್ಧಾಃ ಲಿಖ್ಯಮಾನಂ ವಿಭಾವಸುಂ ।
ಹಾವಭಾವವಿಲಾಸೈಶ್ಚ ಕುರ್ವಂತ್ಯೋಭಿನಯಾನ್ವಹೂನ್ ॥ ೨೦ ॥

ತತೋಽತೀವ ಕಲಿಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಮಧುರಂ ಚಾಭ್ಯವರ್ತತ ।
ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ದೇವಾನಾಂ ಮನಃಶ್ರೋತ್ರಸುಖಪ್ರದಮ್ ॥ ೨೧ ॥

ಪ್ರಾನ್ವಾದ್ಯಂತಸ್ತತಸ್ತಂತ್ರೀವೀಣಾವೇಣ್ವಾದಿದರ್ಪರಾಃ ।
ಪಣವಾಃ ಪುಷ್ಕರಾಶ್ಚೈವ ಮೃದಂಗಾಃ ಪಟಿಹಾಸ್ತಥಾ ॥ ೨೨ ॥

ದೇವದುಂದುಭಯಃ ಶಂಖಾಃ ಶತಶೋಢ ಸಹಸ್ರಶಃ ।
ಗಾಯದ್ಭಿಶ್ಚೈವ ಗಂಧರ್ವೈಃ ನೃತ್ಯದ್ಭಿಶ್ಚಾಪ್ಸರೋಗಣೈಃ ॥ ೨೩ ॥
ತೂರ್ಯವಾದಿತ್ರಘೋಷೈಶ್ಚ ಸರ್ವಂ ಕೋಲಾಹಲೀಕೃತಂ ॥ ೨೪ ॥

೧೯-೨೦. ಅನಂತರ ವಿಶ್ವಾಚೀ, ಘೃತಾಚೀ, ಉರ್ವಶೀ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ, ಮೇನಕಾ, ಸುಜನ್ಯಾ, ಮತ್ತು ಅಪ್ಸರಶ್ರೇಷ್ಠಳೆನಿಸಿದ ರಂಭಾ ಈ ಏಳುಜನ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಸೂರ್ಯನ ರೂಪನಿರ್ವರ್ತನವಾಗುವಾಗ, ತಮ್ಮಹಾವ, ಭಾವ, ವಿಲಾಸಗಳಿಂದ, ಅನೇಕತರಹದ ಅಭಿನಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ನರ್ತನಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

೨೧. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲದೇವತೆಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಮತ್ತು ಕಿವಿಗಳಿಗೂ ಸುಖ ವಾಗುವಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾದ ಸಂಗೀತವೂ, ಕಲಾಭಿನಯವೂ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.

೨೨-೨೩-೨೪. ಆಗಲೇ ತಂಬೂರಿ, ವೀಣೆ, ಕೊಳಲು, ನೊದಲಾದ ವಾದ್ಯಗಳೂ, ಪಣವ ಪುಷ್ಕರ (ಇವೆರಡೂ ವಾಘ್ಯವಿಶೇಷಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಜಾಗಟೆ ತರಹದ ವಾದ್ಯಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು..) ಮೃದಂಗ, ತಮಟೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳೂ, ದೇವದುಂದುಭಿಗಳೂ, ಸಾವಿರಾರು ಶಂಖಗಳೂ ಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಗಂಧರ್ವರು ಹಾಡುತ್ತಲೂ, ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮೂಹವು ನರ್ತನಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಿತು. ಶಂಖ, ಜಾಗಟೆಗಳ ಧ್ವನಿಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಸ್ಥಳವು ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಿತು.

ತತಃ ಕೃತ್ಯೈಃ ಕರಪುಟ್ಟೈಃ ಪದ್ಮಕೇಸರಸಂಯುತೈಃ |
ಲಲಾಟೋಪರಿವಿನ್ಯಸ್ತೈಃ ಪ್ರಣೇಮುಃ ಸರ್ವದೇವತಾಃ

|| ೨೫ ||

ತತಃ ಕೋಲಾಹಲೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವದೇವಸಮಾಗಮೇ |
ತೇಜಸಃ ಶಾತನಂ ಚಕ್ರೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಶನೈಃ ಶನೈಃ

|| ೨೬ ||

ಇತಿ ಹಿಮಜಲಘುರ್ಮಕಾಲಹೇತೋಃ |

ಹರಕಮಲಾಸನ ವಿಷ್ಣುಸಂಸ್ತುತಸ್ಯ ||

ತನುಪರಿಲಿಖನಂ ನಿಗದ್ಯಮಾನೋ |

ವ್ರಜತಿ ದಿನಾಕರಲೋಕಮಾಯುಷೋಽಂತೇ

|| ೨೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದ್ವಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೨೫. ಅನಂತರ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ, ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿಹಿಡಿದು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಹಣೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

೨೬. ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಒಟ್ಟುಸೇರಿ ಕೋಲಾಹಲಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ, ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ, ಮಾಡಿದನು. (ಕಡೆದನು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆನು)

೨೭. ಈರಿತಿ, ಹಿಮಗಾಲ, ಜೀಸಿಗೆಕಾಲ, ಮಳೆಗಾಲಗಳ ನಡೆಯುವಿಕೆ ಗೋಸ್ಕರ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರರಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಸೂರ್ಯದೇವನ ಶರೀರ ಮತ್ತೂ ತೇಜಸ್ಸಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡನ್ನು, ತಿಳಿಸುವ ಈ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳುವರೋ ಮತ್ತೂ ಕೇಳುವರೋ ಅವರು, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಯಸ್ಸು ಮುಗಿದ ನಂತರ ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖಿಸುವರೆಂದು ನಾರದನು ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ತ್ರಯೋದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಭ್ರಮೇ ರೂಪೇ ಲಿಖ್ಯವಾನೋ ದಿವಸ್ಪತಿಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭಿರ್ಯಥಾ ದೇವಃ ಸ್ತುತೋ ವೈ ತದ್ವದಸ್ತು ಮೇ

॥ ೧ ॥

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ತತೋ ಲಿಖಿತುಮಾರಬ್ಧಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಠೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ ।

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾಥ ಮಾರ್ತಾಂಡಂ ಸ್ತೋತ್ರೇಣಾನೇನ ಸಂಸ್ತುವನ್

॥ ೨ ॥

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಅನಂತರ ಕೃಷ್ಣಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನು ನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು “ದೇವರ್ಷಿಯೇ; ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭ್ರಮಿಯಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಅವನ ರೂಪನಿರ್ವರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈಗ ಅದನ್ನೇ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದು ಬೇಡಿದನು.

೨. ಆಗ ನಾರದನು “ಸಾಂಬನೇ ಕೇಳು, ಅನಂತರ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು, ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಮ್ಮಿಮಾಡುತ್ತ ಮಾರ್ತಾಂಡನನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದನು.

॥ ವಿಶ್ವಕರ್ಮೋವಾಚ ॥

ಪ್ರಯತ್ನತಃ ಪ್ರಣತಹಿತಾನುಕಂಪಿನೇ ।

ಮರುತ್ಸತಃ ಸಮನವಸಪ್ತಸಪ್ತಯೇ ॥

ವಿನಸ್ತತೇ ಕಮಲಕುಲಾವಚೋಧಿನೇ ।

ನಮಸ್ತಮಃ ಪಟಿಲಪಟಾವಪಾಟಿನೇ

॥ ೩ ॥

ಪಾವನಾಯ ಶುಚಿಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣೇ ನೈಕಕಾಮವಿಷಯಪ್ರದಾಯಿನೇ ।

ಭಾಸ್ವರಾಘನುಲಮಯೂಖಮಾಲಿನೇ ಸರ್ವಲೋಕಹಿತಕಾರಿಣೇ ನಮಃ ॥

ಅಜಾಯ ಲೋಕತ್ರಯಕಾರಣಾಯ ಭೂತಾತ್ಮನೇ ಗೋಪತಯೇ

ವೃಷಾಯ ।

ನಮೋ ಮಹಾಕಾರುಣಿಕೋತ್ತಮಾಯ ಸೂರ್ಯಾಯ ಸರ್ವಪ್ರಭವಾ

ಪ್ರಯಾಯ ॥ ೫ ॥

೩. ಎಲೈ ದೇವದೇವನೆ, ನೀನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಹಿತವನ್ನೂ, ದಯೆಯನ್ನೂ ತೋರುತ್ತೀಯೆ. ವಾಯುವೇಗಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ವೇಗವುಳ್ಳ ಹೊಸದಾದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳೇ ನಿನ್ನ ರಥವಾಹಕಗಳಾಗಿರುವುವು. ಪದ್ಮ ಸಮೂಹಗಳೆಲ್ಲಾ ವಿಕಾಸಹೊಂದಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೂ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ. ಎಲೈ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸರಿತವ ಕಿರಣವುಳ್ಳವನೇ, ಅಂಧಕಾರ ಸಮೂಹನೆಂಬ ಬಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವವನೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೪. ಪರಿಶುದ್ಧನೂ, ಶುದ್ಧವೂ ಪುಣ್ಯಕರವೂ ಆದ ಕರ್ಮ ಸ್ವರೂಪನೂ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಮನೋರಥಗಳ ವಿಸಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವವನೂ, ಹೊಳೆಯುವ ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ, ಆದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೫. ದೇವನೇ, ನೀನು ಉತ್ಪತ್ತಿರಹಿತನು. ಸ್ವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯ ಪಾತಾಳವೆಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಎಲೈ, ಸೂರ್ಯ ದೇವನೇ, ಪಂಚಭೂತಗಳ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಗೋವುಗಳಿಗೆ, ಅಥವಾ ಕಿರಣಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೂ, ಪುಣ್ಯ ಸ್ವರೂಪನೂ, ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಮಹಾ ದಯಾಶಾಲಿಯಾದ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನೇ, ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥನಾದ ನಿನಗೆ ವಂದನೆ.

ವಿನಸ್ತತೇ ಜ್ಞಾನಭೃದಂತರಾತ್ಮನೇ ।

ಜಗತ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯ ಜಗದ್ಭಿತ್ಯಪಿಣೇ ॥

ಸ್ವಯಂಭುವೇ ಲೋಕಸಮಸ್ತಚಕ್ಷುಷೇ ।

ಸುರೋತ್ತಮಾಯಾಸ್ಮಿತತೇಜಸೇ ನಮಃ

॥ ೬ ॥

ಕ್ಷಣಮುದಯಾಚಲಮಾಲಿನುಣಃ ಸುರಗಣವಂದ್ಯೋ ಪಿಹಿತೋ ಜಗತಃ ।

ತ್ವನುರುನಯೂಖಸಹಸ್ರವಪುಃ ಜಗತಿ ವಿಭಾಸಿ ತಮಾಂಸಿ ನುದನ್ ॥ ೭ ॥

ತವ ತಿಮಿರಾಸವಪಾನಮದಾತ್ ಭವತಿ ವಿಲೋಹಿತವಿಗ್ರಹತಾ ।

ಮಿಹಿರ ವಿಭಾಸಿ ಯತಃ ಸುತರಾಂ ತ್ರಿಭುವನಭಾವನತೀಕ್ಷ್ಣಕರೈಃ ॥ ೮ ॥

೬. ಎಲೈ, ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನೀನಡಗಿರುವೆ; ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣವೇ ನೀನು; ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ, ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ, ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ; ನೀನು ಉತ್ಪತ್ತಿರಹಿತನು, ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳೇ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ದೇವನೇ, ನಿನಗೆ ಪ್ರಣಾಮ.

೭. ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ನೀನು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಉದಯಾಚಲ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ರತ್ನಪ್ರಾಯನಾಗಿರುವೆ. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನು. ಪ್ರಪಂಚದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತ ನೀನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವೆ.

೮. ಮಿಹಿರಪ್ರಭುವೇ; ನೀನು ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕಾಪಾಡುತ್ತಾ, ಕತ್ತಲೆ ಎಂಬ ಮಧ್ಯವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಶರೀರವು ಅದರಿಂದ ಮತ್ತವಾಗಿ ಕೆಂಪಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು.

ರಥಮಧಿರುಹ್ಯ ಸಮಾವಯಮೈಃ ಪರಿವಿಧಿಕಲ್ಪಿತಭೂರುಚಿರಂ ।

ಸತತಮಖಿನ್ನಹಯೈಃ ಭಗವನ್ ಚರಸಿ ಜಗತ್ಸ್ಥಿತಯೇವಿರತಮ್ ॥ ೯ ॥

ಅಮೃತಸುಧಾಧಿರಸೇನ ಸಮಂ ಸುರಗಣಭೂತಗಣೇನ ಸಮಮ್ ।

ಪ್ರಣಿಪತಿತ್ಯೈಕಪದತ್ರಿತಯಂ ಶುಕಸಮವರ್ಣಹಯಪ್ರಥಿತಮ್ ॥ ೧೦ ॥

ತವ ಪದಪಾಂಸುಪವಿತ್ರತಮಂ ಹ್ಯಭಿರತವತ್ಸಲ ಮಾಂ ಪ್ರಣತಂ ।

ತ್ರಿಭುವನಪಾವನ ಪಾಹಿ ರನೇ ವಿವಿಧಗದಾರ್ತಿಯುತಂ ಸತತಂ ॥ ೧೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೯. ಭಗವಂತನೆ, ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖ (ಕ್ಷೇಶ) ವನ್ನೇ ಹೊಂದದಿರುವ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಸಮನಾದ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳೂ ಎಳೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ನೀನು, ಸುತ್ತಲೂ ಮಂಡಪದಂತೆ ರಚಿಸಿ, ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಸುಂದರವಾದ ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಯಾವಾಗಲೂ ಎಡಬಿಡದೆ, ಜಗದ್ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆ.

೧೦. ಎಲೈ ದೇವದೇವನೇ, ನೀನು, ಹಾಲು, ಮತ್ತು ಅಮೃತ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ರಸಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಗುಣವುಳ್ಳ ಮತ್ತು, ದೇವಗಣ, ಭೂತಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ರಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಗಿಣಿಯಬಣ್ಣಕ್ಕೆ, ಸಮಾನವಾದ ಅಂದರೆ ಹಸುರಾದ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿರುವೆ.

೧೧. ರವಿದೇವನೆ, ನಿನ್ನ ಪಾದದೂಳಿಯು ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಭಕ್ತ ವತ್ಸಲನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ನೀನು, ಅನೇಕ ರೋಗ ರುಜಿನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು, ಎಂದು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಭಗವಂತನಾದ ರವಿಯನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಚತುರ್ದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಭೂಯೋಽಪಿ ಕಥಯ ತ್ವಂ ಮಾಂ ಕಥಾಂ ಸೂರ್ಯಸಮಾಗತಾಂ ।

ನ ತೃಪ್ತಿಮಧಿಗಚ್ಛಾಮಿ ಕಥಾಂ ಶೃಣ್ವನ್ನಿ ಮಾಂ ಶುಭಾಂ ॥ ೧ ॥

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಅದಿತ್ಯಸ್ಯ ಕಥಾಂ ದಿವ್ಯಾಂ ಸರ್ವಪಾಪಪ್ರಣಾಶಿನೀಂ ।

ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಕಥಿತಾಂ ಪೂರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಲೋಕಭಾವಿನಾ ॥ ೨ ॥

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಸಾಂಬನು, ಪುನಃನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಮಹಾಮುನಿಯೇ, ಈ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನ ಕಥೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ವಾದುದರಿಂದ, ನೀನು ನನಗೆ ಸೂರ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

೨. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ, ನಾರದನು, ಸಾಂಬನೇ, ಲೋಕಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ, ಮತ್ತು ಸಕಲಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಸೂರ್ಯನ ದಿವ್ಯವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು, ಎಂದನು.

ಋಷಯಃ ಪರಿಪೃಚ್ಛಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಪಿತಾಮಹಮ್ ।

ತಾಪಿತಾಃ ಸೂರ್ಯಕಿರಣೈಃ ಋಷಯೋ ಜ್ಞಾನಮೋಹಿತಾಃ ॥ ೩ ॥

॥ ಋಷಯ ಉಚುಃ ॥

ಕೋಯಂ ದೀಪೋ ಮಹಾತೇಜಾಃ ವಹ್ನಿರಶ್ವಿನಮಪ್ರಭಃ ।

ಏತದ್ವೇದಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಃ ಪ್ರಭವೋಸ್ಯ ಕುತಃ ಪ್ರಭೋ ॥ ೪ ॥

॥ ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ ॥

ತತೋ ಭೂತೇಷು ಸರ್ವೇಷು ನಷ್ಟೇ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮೇ ।

ಪ್ರವೃತ್ತೇ ಗುಣಹೇತುತೇ ಪೂರ್ವಂ ಬುದ್ಧಿರಜಾಯತ ॥ ೫ ॥

ಅಹಂಕಾರಸ್ತತೋ ಜಾತೋ ಮಹಾಭೂತಪ್ರವರ್ತಕಃ ।

ನಾಯ್ವಗ್ನಿ ಜಲಖಂಭೂಮಿಸ್ತತಸ್ತ್ವಂ ಡಮಜಾಯತ ॥ ೬ ॥

೩. ಸೂರ್ಯನ ತೀಕ್ಷ್ಣಕಿರಣಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಾಪಗೊಂಡ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೪. ಋಷಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ಪ್ರಭುವೇ, ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೂ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಬೆಂಕಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿ ಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಹಾವುರುಷನಾರು? ಉದಯಿಸಿದ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

೫. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೀಗೆಂದನು “ ಋಷಿಗಳಿರಾ, ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲಭೂತಗಳು ನಾಶವಾಗಲಾಗಿ, ಗುಣನಿಮಿತ್ತಕವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು.

೬. ಅನಂತರ ಈ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ತೇಜೋವಾಯುರಾಕಾಶಗಳೆಂಬ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಹಂಕಾರವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಇದರಿಂದ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಅಂಡವೂ ಉಂಟಾದುವು.

ತಸ್ಮಿಂಸ್ತ್ವಂಡೇ ಇಮೇ ಲೋಕಾಃ ಸಪ್ತ ವೈ ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ।

ಸೃಥಿವೀಂ ಸಪ್ತಭಿರ್ದ್ವೀಪೈಃ ಸಮುದ್ರೈಶ್ಚೈವ ಸಪ್ತಭಿಃ ॥ ೭ ॥

ತತ್ರ ಚಾವಸ್ಥಿತಾಹ್ಯಾಸನ್ ಅಹಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಮಹೇಶ್ವರಃ ।

ವಿಮೂಢಾಸ್ತಮಸಾ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಧ್ಯಾಯೋನ್ನೀಶ್ವರಂ ಪರಂ ॥ ೮ ॥

ತತೋಽಪಿಂತ್ಯಂ ಮಹತ್ತೇಜಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಂ ತನೋನುದಂ ।

ಧ್ಯಾನಯೋಗೇನ ಚಾಸ್ಮಾಭಿಃ ವಿಜ್ಞಾತಃ ಸವಿತಾ ತದಾ ॥ ೯ ॥

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಚ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವ ಏವ ಸೃಥಕ್ ಸೃಥಕ್ ।

ದಿವ್ಯಾಭಿಸ್ತುತಿಭಿರ್ದೇವಾಸ್ತಂ ಸ್ತೋತುಮುಪಚಕ್ರಮುಃ ॥ ೧೦ ॥

೭-೮. ಆ ಅಂಡದಲ್ಲಿ ಈ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವು. (ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಭೂಲೋಕ, ಭುವಲೋಕ, ಸುವಲೋಕ, ಮಹಲೋಕ, ಜನೋಲೋಕ, ತಪೋಲೋಕ, ಸತ್ಯಲೋಕ" ಎಂಬುವು) ಅನಂತರ, ಭೂಲೋಕವನ್ನು, ಏಳು ದ್ವೀಪಗಳಿಂದಲೂ (ಅಂದರೆ, "ಜಂಬೂದ್ವೀಪ, ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ, ಕುಶದ್ವೀಪ, ಕ್ರಾಂಚದ್ವೀಪ ಶಾಕದ್ವೀಪ, ಶಾಲ್ಮಲಿದ್ವೀಪ, ಪುಷ್ಕರದ್ವೀಪ" ಇವುಗಳು ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳು) ಸ್ವೀರ ಸಮುದ್ರವೇ ನೋಡಲಾದ ಸಪ್ತ(ಏಳು) ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದಲೂ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ, ನಾನೂ, ವಿಷ್ಣುವೂ, ಮಹೇಶ್ವರನೂ, ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದೆವು. ಈರಿತಿಯಾದಮೇಲೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಮೂಢರಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದೆವು.

೯. ಆಗ, ಯೋಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಇರುವ, ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸೊಂದು ಉದಯಿಸಿತು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಧ್ಯಾನಯೋಗದಿಂದ ನೋಡಲಾಗಿ ಅದೇ ಸೂರ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು.

೧೦. ಎಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿದನಂತರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ದಿವ್ಯವಾದ ಸ್ತುತಿವಚನಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದರು.

ಅದಿದೇವೋಽಸಿ ದೇವಾನಾಂ ಐಶ್ವರ್ಯಾಚ್ಚ ತ್ವಮೀಶ್ವರಃ ।

ಅದಿಕರ್ತಾಸಿ ಭೂತಾನಾಂ ದೇವದೇವೋ ದಿವಾಕರಃ ॥ ೧೧ ॥

ಜೀವನಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ದೇವಗಂಧರ್ವರಕ್ಷಾಣಾಂ ।

ಮುನಿಕಿನ್ನರಸಿದ್ಧಾಣಾಂ ತಥೈವೋರಗಪಕ್ಷಿಣಾಂ ॥ ೧೨ ॥

ತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತ್ವಂ ಮಹಾದೇವ ಸ್ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಸ್ತ್ವಂ ಜಗತ್ಪತಿಃ ।

ವಾಯುರಿಂದ್ರಶ್ಚ ಸೋಮಶ್ಚ ವಿವಸ್ವಾನರುಣಸ್ತಥಾ ॥ ೧೩ ॥

ತ್ವಂ ಕಾಲಃ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಾ ಚ ಹಂತಾ ಭರ್ತಾ ಪ್ರಭುಸ್ತಥಾ ।

ಸರಿತಃ ಸಾಗರಾಃ ಶೈಲಾ ವಿದ್ಯುದಿಂದ್ರಧನೂಷಿ ಚ ॥ ೧೪ ॥

ಪ್ರಲಯಃ ಪ್ರಭವಶ್ಚೈವ ವ್ಯಕ್ತಾನ್ಯಕ್ತಃ ಸನಾತನಃ ।

ಈಶ್ವರಾತ್ಪರತೋ ವಿದ್ಯಾ ವಿದ್ಯಾಯಾಃ ಪಶವಃ ಶಿವಃ ॥ ೧೫ ॥

೧೧-೧೨. ಅದೇನೆಂದರೆ ; ಪರಮಾತ್ಮನೇ, ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅದಿ ದೇವನೆನಿಸಿರುವೆ. ಐಶ್ವರ್ಯಶಾಲಿಯಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಈಶ್ವರನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಅದಿಕಾರಣನಾಗಿರುವೆ. ನೀನೇ ದೇವೋತ್ತಮನು. ಮತ್ತೂ ದಿವಾಕರನು. ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ, ದೇವ ಗಂಧರ್ವ ರಾಕ್ಷಸರುಗಳಿಗೂ, ಮಹರ್ಷಿ, ಕಿನ್ನರ, ಸಿದ್ಧರಿಗೂ, ಸರ್ಪಗಳು ಪಕ್ಷಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಸತ್ತ್ವಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ಜೀವನಪ್ರದನಾಗಿರುವೆ.

೧೩. ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ವಿಷ್ಣುವೂ, ಮಹೇಶ್ವರನೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ, ನೀನೇ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನು. ವಾಯು, ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ವಿವಸ್ವಾನ, ಮತ್ತು ಅರುಣನೂ ನೀನಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆಯಲ್ಲ.

೧೪-೧೫. ಪ್ರಭುವೇ, ನೀನೇ ಯಮಸ್ವರೂಪನು, ಸಕಲ ಲೋಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶಮಾಡುವವನೂ, ಸರ್ವಸಮರ್ಥನೂ ನೀನೇ. ನದಿಗಳು, ಸಾಗರಗಳು, ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಮಿಂಚು, ಗುಡುಗು, ಸಿಡಿಲುಗಳೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ. ಪ್ರಲಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ, ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನೆ ಸಗುವವನೂ

ಶಿವಾತ್ಪರತರೋ ದೇವಸ್ತುನೋವ ಪರಮೇಶ್ವರಃ || ೧೬ ||

ಸರ್ವತಃ ಪಾಣಿಸಾದಸ್ತ್ವಂ ಸರ್ವತೋಕ್ಷಶಿರೋಮುಖಃ |

ಸರ್ವತಃ ಶ್ರುತಿಮಾನೋಕೇ ಸರ್ವಮಾವೃತ್ಯ ತಿಷ್ಠಸಿ || ೧೭ ||

ಸಹಸ್ರಾಂಶುಃ ಸಹಸ್ರಾಸ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಚರಣೇ ಕ್ಷಣಃ |

ಭೂತಾದಿಃ ಭೂರ್ಭುವಸ್ವಶ್ಚ ಮಹಃ ಸತ್ಯಂ ತಪೋ ಜನಃ || ೧೮ ||

ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ದೀಪನಂ ದಿವ್ಯಂ ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಕಾಶನಮ್ |

ದುರ್ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಂ ಸುರೇಂದ್ರಾಣಾಂ ಯದ್ರೂಪಂ ತಸ್ಯ ತೇ ನಮಃ || ೧೯ ||

ಆಶ್ರಯಭೇದಗಳಿಂದ ಜನಗಳ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗುವವನೂ, ಕೆಲವುವೇಳೆ ಗೋಚರನಾಗದೇ ಇರುವವನೂ, ಪುರಾತನನೂ, ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಈಶ್ವರನಿಗಿಂತಲೂ ವಿದ್ಯಾ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು, ವಿದ್ಯೆಗಿಂತಲೂ ಶಿವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ಅಂತಹ ಶಿವನಿಗಿಂತಲೂ ನೀನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದುದರಿಂದ ಎಲೈ ದೇವನೇ, ನೀನೇ ಪರಮೇಶ್ವರನು.

೧೭. ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನೀನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಣಿ (ಕೈ) ಪಾದ (ಕಾಲು) ಗಳುಳ್ಳವನು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಕಣ್ಣು, ತಲೆ ಮತ್ತು ಮುಖಗಳುಳ್ಳವನು ಲೋಕ ಗಳೆಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಕೆವಿಗಳುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವೆ.

೧೮. ದೇವದೇವನೆ, ನೀನು ಸಹಸ್ರಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನು. ನಿನಗೆ ಸಾವಿರ ಮುಖಗಳೂ, ಸಹಸ್ರ ಕಾಲುಗಳೂ ಮತ್ತು ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳೂ, ಇರುವುವು. ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ಆದಿಯಾಗಿರುವವನು. ಭೂಃ, ಭುವಃ, ಸ್ವಃ, ಮಹಃ, ಸತ್ಯಂ, ತಪಃ, ಜನಃ, ಎಂಬ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ.

೧೯. ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವುದೂ, ಬೆಳಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೂ, ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ, ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದೂ ಆದ ನಿನ್ನ ರೂಪವು, ದೇವ ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಂದಲೂ ನೋಡಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ದೇವದೇವನೇ, ಇಂತಹ ತೇಜೋ ರೂಪಿಯಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಸುರಸಿದ್ಧಗಣೈರ್ಜುಷ್ಯಂ ಭೃಗ್ವತ್ರಿಪುಲಹಾದಿಭಿಃ |

ಸ್ತುತಂ ಪರಮಮನ್ಯಕ್ತಂ ಯದ್ರೂಪಂ ತಸ್ಯ ತೇ ನಮಃ || ೨೦ ||

ನೇದ್ಯಂ ನೇದವಿದಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಸಮನ್ವಿತಮ್ |

ಸರ್ವದೇವಾದಿದೇವಸ್ಯ ಯದ್ರೂಪಂ ತಸ್ಯ ತೇ ನಮಃ || ೨೧ ||

ವಿಶ್ವಕೃದ್ವಿಶ್ವಭೂತಿಶ್ಚ ವೈಶ್ವಾನರಸುರಾರ್ಚಿತಂ |

ವಿಶ್ವಸ್ಥಿತಮಚಿಂತ್ಯಂ ಚ ಯದ್ರೂಪಂ ತಸ್ಯ ತೇ ನಮಃ || ೨೨ ||

ಪರಂ ವೇದಾತ್ಪರಂ ಯಜ್ಞಾತ್ ಪರಂ ಲೋಕಾತ್ಪರಂ ದಿವಃ |

ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ನಿಖ್ಯಾತಂ ತದ್ರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ತೇ ನಮಃ || ೨೩ ||

೨೦. ದೇವದೇವನೇ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೂ, ಅಗೋಚರವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು, ಭೃಗು, ಅತ್ರಿ ಮತ್ತು ಪುಲಹ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಋಷಿಗಳೂ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವರು, ಇಂತಹ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೨೧. ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ, ಸರ್ವಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನವಾದ ನಿನ್ನ ರೂಪವು ಯಾವಾಗಲೂ ತಿಳಿಯುವುದು. ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದೇವನೆನಿಸಿರುವ ದೇವದೇವನೇ, ಇಂತಹ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೨೨. ಆದಿದೇವನೇ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದೂ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೂ ಆದ ನಿನ್ನ ರೂಪವು ಅಗ್ನಿಯೇ ಮೊದಲಾಗ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ರೂಪವು ಯೋಚಿಸಲೂ ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿರುವುದು. ಇಂತಹ ರೂಪಯುಕ್ತನಾದ ಪ್ರಭುವೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೨೩. ಮಹಾಮಹಿಮನೆ, ನಿನ್ನ ರೂಪವು, ವೇದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಯಜ್ಞಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿರುವುದು. ಲೋಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮತ್ತೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೊಂಡ, ಆ ರೂಪಧರಿಸಿರುವ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಅವಿಜ್ಞೇಯಮನಾಲಕ್ಷ್ಯಮಧ್ಯಾತ್ಮಗತಿಚಾನ್ಯಯಂ ।

ಅನಾದಿನಿಧನಂ ಚೈವ ಯದ್ರೂಪಂ ತಸ್ಯ ತೇ ನಮಃ

॥ ೨೪ ॥

ನಮೋ ನಮಃ ಕಾರಣಕಾರಣಾಯ ।

ನಮೋ ನಮಃ ಪಾಪವಿನೋಚನಾಯ॥

ನಮೋ ನಮೋ ವಂದಿತವಂದಿತಾಯ ।

ನಮೋ ನಮಸ್ತು ಪವಿನಾಶನಾಯ

॥ ೨೫ ॥

ನಮೋ ನಮಃ ಸರ್ವವರಪ್ರದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ಸರ್ವಧನಪ್ರದಾಯ ।

ನಮೋ ನಮಃ ಸರ್ವಸುಖಪ್ರದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ಸರ್ವಮತಿಪ್ರದಾಯ॥

ಶ್ರುತ್ವಾ ಸ ಭಗವಾನ್ದೇವಃ ತೈಜಸಂ ರೂಪಮಾಸ್ಥಿತಃ ।

ಉವಾಚ ವಾಚಂ ಕಲ್ಯಾಣೇಂ ತೇ ವರೋ ವಃ ಪ್ರದೀಯತಾಂ ॥ ೨೬ ॥

೨೪. ತಿಳಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವೂ, ಅತ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವೂ, ನಾಶರಹಿತವೂ, ಆದ್ಯಂತ ರಹಿತವೂ ಆದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಪ್ರಭುವೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೨೫. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರರಿಗೂ ಕಾರಣಸ್ವರೂಪನು. ಇಂತಹಪ್ರಭುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಪಾಪವಿನಾಶಕನಾದ ದೇವನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮವು. ಇತರಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳೂ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನಾರಿಗೆ ಮಾಡುವರೋ ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ವಂದನೆ. ದುಃಖವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೨೬. ಸಕಲ ವರಗಳನ್ನು ನೀಡುವವನೂ, ಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯಪ್ರದನೂ, ಸರ್ವಸುಖಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ತರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಂದನೆಗಳು. ” ಎಂದು ನಾನಾ ಪರಿಯಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು.

೨೭. ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರು ಈ ರೀತಿ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡನು. ಅನಂತರ ತೈಜಸರೂಪ ವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ದೇವನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, “ನಿಮಗೆ ಯಾವ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ” ಎಂಬ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡಿದನು.

|| ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ ||

ತವಾತಿತ್ಯೈಜಸಂ ರೂಪಂ ನ ಕಶ್ಚಿತ್ಸೋಧುಮುತ್ಸಹೇತ್ |

ಸಹನೀಯಂ ಭವತ್ವೇತದ್ಧಿತಾಯ ಜಗತಃ ಪ್ರಭೋ || ೨೮ ||

ಏವಮಸ್ತ್ವಿತಿ ಸೋಽಪುಕ್ತ್ವಾ ಭಗವಾನ್ ದಿನಕೃದ್ವಿಭುಃ |

ಲೋಕಾನಾಂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧರ್ಥಂ ಘರ್ಮವರ್ಷಹಿಮಪ್ರದಃ || ೨೯ ||

ಅತಃ ಸಾಂಖ್ಯಾಶ್ಚ ಯೋಗಾಶ್ಚ ಯೇ ಚಾನ್ಯೇ ವೇಕ್ಷಕಾಂಕ್ಷಿಣಃ |

ಧ್ಯಾಯಂತಿ ಧ್ಯಾನಿನೋ ನಿತ್ಯಂ ಹೃದಯಸ್ಥಂ ದಿವಾಕರಮ್ || ೩೦ ||

ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಹೀನೋಽಪಿ ಯುಕ್ತೋ ವಾ ಸರ್ವಪಾತಕೈಃ |

ಸರ್ವಮಂತರತೇ ಪಾಪಂ ದೇವಮರ್ಕಂ ಸಮಾಶ್ರಿತಃ || ೩೧ ||

೨೮. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮನು, “ಪ್ರಭುವೇ, ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜೋಮಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಯಾರೂ ಸಹಿಸಲಾರರು. ಆದುದರಿಂದ ಜಗತ್ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಜನಗಳು ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸೆಂದು” ಕೇಳಿದನು.

೨೯. ಪರಮಾತ್ಮನು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ ಭಗವಂತನು, ಲೋಕಗಳ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ, ಬಿಸಿಲು, ಮಳೆ, ಮತ್ತು ಹಿಮಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನಾದನು.

೩೦. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ಸಾಂಖ್ಯರೂ, ಯೋಗಿಗಳೂ, ಬೇರೇ ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಮೋಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಸಹ ಅನವರತವೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೩೧. ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಮರೆ ಹೊಕ್ಕವನು ಅಥವಾ ಸೇವಿಸುವವನು ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಮತ್ತು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾದರೂ, ಅವನು ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನ ದಯೆಯಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ಚ ವೇದಾನ್ವಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ಬಹುದಕ್ಷಿಣಾಃ ।

ಭಾನೋರ್ಭಕ್ತೇರ್ನಮಸ್ಕಾರಾತ್ಕಲಾಂ ನಾರ್ಹಂತಿ ಪೋಡಶೀಂ ॥ ೩೨ ॥

ತೀರ್ಥಾನಾಂ ಪರಮಂ ತೀರ್ಥಂ ಮಂಗಲಾನಾಂ ಚ ಮಂಗಲಂ ।

ಪವಿತ್ರಾಣಾಂ ಪವಿತ್ರಂ ಚ ಪ್ರಸದ್ವೇಷಹಂ ದಿನಾಕರಮ್ ॥ ೩೩ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯೈಃ ಸಂಸ್ತುತಂ ದೇವೈಃ ಯೇ ನಮಸ್ಯಂತಿ ಭಾಸ್ಕರಮ್ ।

ಸರ್ವಕಲ್ಪಿಷಮುಕ್ತಾಸ್ತೇ ಸೂರ್ಯಲೋಕಂ ವ್ರಜಂತಿ ತೇ ॥ ೩೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಬ್ರಹ್ಮಭಾಷಿತ ಸ್ತವೋನಾಮ

ಚತುರ್ದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೩೨. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಗಳೂ, ವೇದಗಳೂ, ಬಹುದಕ್ಷಿಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞಗಳೂ ಸಹ ಸುಕೃತಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳ ಹದಿನಾರನೆಯ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನೂ ಸಹ ಹೋಲಲಾರವು.

೩೩. ಸಕಲತೀರ್ಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ತೀರ್ಥವೆನಿಸಿದುದೂ, ಮಂಗಳಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪವೂ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಾನು ಹೊಂದಿ ಭಜಿಸುವೆನೆಂದು, ನಾರದನು ಕೃಷ್ಣಾತ್ಮಜನಾದ ಸಾಂಬನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

೩೪. ನಾರದನು, ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಮಹೇಶ್ವರರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟನೋ, ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನನ್ನು, ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾರು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವರೋ ಅಂತಹವರು ಸಕಲಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುವರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಪಂಚದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಶರೀರಲಿಖನಂ ಭಾನೋಃ ಕಥಂ ವೈ ಕತಿ ವೋದಿತಃ ।

ದೇವ್ಯರ್ವಾ ಋಷಿಭಿರ್ವಾಪಿ ತನ್ಮಮಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ

॥ ೧ ॥

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಸುಖಾಸೀನಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಸಸುರಾಸುರಂ ।

ಋಷಯಶ್ಚೋಪಸಂಗಮ್ಯ ಚೇದಮೂಚುಃ ಸಮಾಹಿತಾಃ

॥ ೨ ॥

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಸಾಂಬನು, ನಾರದರನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಸೂರ್ಯನ ರೂಪನಿರ್ವರ್ತನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳೂ ಅಥವಾ ಋಷಿಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಬಗೆಯಿಂದ ನಡೆದು ಕೊಂಡರೆಂಬುದನ್ನು, ನನಗೆ, ಹೇಳಲು ನೀನೇ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದೀಯೆ ; ಆದುದರಿಂದ ದಯೆಯಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

೨. ಆಗ ನಾರದನು, ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಆಯ್ಯಾ, ಸಾಂಬನೆ, ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸಕಲ ಋಷಿಗಳು ತೆರಳಿ, ಸಾಂಧಾನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ಭಗವನ್ ಅದಿತೇಃ ಪುತ್ರೋ ಯ ಏಷ ದಿವಿ ರಾಜತೇ ।

ಮಾರ್ತಂಡ ಇತಿ ವಿಖ್ಯಾತಸ್ತಿಗ್ಮತೇಜಾ ಮಹಾತಪಾಃ

॥ ೩ ॥

ಅಸ್ಯ ತೇಜೋಭಿರಖಿಲಂ ಜಗತ್ಸಾವರಜಂಗಮಮ್ ।

ಕ್ಲಿಶ್ಯಮಾನಮನಾಕ್ರಂದಮುಪೇಕ್ಷಸಿ ಕಥಂ ಪ್ರಭೋ

॥ ೪ ॥

ನಯಮುಷ್ಯಾಹಿತಾಶಂಕಾಸ್ತೇಜಸಾ ಸಂಪ್ರಮೋಹಿತಾಃ ।

ದಿವಿ ಭುವ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಚ ಶರ್ಮ ನೋಪಲಭಾಮಹೇ ।

॥ ೫ ॥

ಏವಮುಕ್ತಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ಉನಾಚ ಕಮಲಾಸನಃ ।

ತಮೇವ ಶರಣಂ ದೇವಂ ಗಚ್ಛಾಮಃ ಸಹಿತಾ ವಯಮ್

॥ ೬ ॥

ತತಸ್ತಮುದಯೋದಗ್ರಂ ಶೈಲರಾಜಾವತಂಸಕಂ ।

ಸಪ್ರಜಾಪತಯಃ ಸರ್ವೇ ಸಂಸ್ತೋತುಮುಪಚಕ್ರಮುಃ

॥ ೭ ॥

೩-೪. ಪಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಮಾರ್ತಂಡನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆದು, ತೀಕ್ಷ್ಣಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಆದ ಈ ಅದಿತಿಯಮಗನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗ ಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು, ದುಃಖಗೊಂಡು, ಬಳಲಿ, ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಭುವೇ, ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ಏಕೆ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುವೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

೫. ನಾವೂ ಆತಂಕಗೊಂಡು ಇವನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೂರ್ಛಗೊಂಡವರಾಗಿ, ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರದೆ, ದುಃಖಪಡುತ್ತಿರುವೆವು.

೬. ಮುಷಿಗಳು ಈರಿತಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪದ್ಮವೆನ್ನೇ ಆಸನವಾಗುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಮುಷಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಹೋಗಿ ಆ ಮಾರ್ತಂಡನನ್ನೇ ಮೊರೆಹೋಗೋಣ ಬನ್ನಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೭. ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನೊಡಗೂಡಿದ ಆ ಮುಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಉದಯಪರ್ವತದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ, ಪರ್ವತರಾಜನ ಶಿರೋಭೂಷಣದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ [ಅಂದರೆ ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ] ಆ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲುಪ ಕ್ರಮಿಸಿದರು.

॥ ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ ॥

ನಮೋ ನಮಃ ಸುರವರತಿಗ್ಮತೇಜಸೇ ।

ನಮೋ ನಮಃ ಪ್ರಣತಹಿತಾನುಕಂಪಿನೇ ॥

ನಮೋ ನಮಸ್ತಿ ಭುವನಭೂತಭಾವಿನೇ ।

ಕ್ರತುಕ್ರಿಯಾಶುಭಫಲಸಂಪ್ರದಾಯಿನೇ

॥ ೮ ॥

ಶುಭಾಶುಭಪ್ರವಿಚಯಕರ್ಮಸಾಕ್ಷೀಣೇ ।

ಸಹಸ್ರಸಂದೀಧಿತಯೇ ನಮೋ ನಮಃ ॥

ಪ್ರಶಸ್ತಸಪ್ತಾಶ್ವಯುತಾಂತಪಕ್ಷಿಣೇ ।

ಧ್ರುವೈಕರಶ್ಮಿಗ್ರಥಿತಾಯ ತೇ ನಮಃ

॥ ೯ ॥

ಸವಾಲಖಿಲ್ಯಾಪ್ಸರಕಿಂನರೋರಗೈಃ ।

ಸಸಿದ್ಧಗಂಧರ್ವಪಿಶಾಚಗುಹ್ಯಕೈಃ ॥

ಸಯಕ್ಷರಕ್ಷೋಗಣಚಾರಣೋತ್ತಮೈಃ ।

ನಮೋ ನಮಃ ಸತ್ಕೃತವಂದಿತಾಯ ತೇ

॥ ೧೦ ॥

೮. ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೀಗೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು:— “ ಎಲೈ, ದೇವ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ತನ್ನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವವರಿಗೆ, ಹಿತವನ್ನೂ ಮತ್ತೂ ದಯೆಯನ್ನೂ ತೋರುವ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಮೂರುಲೋಕಗಳ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಯಾಗಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಪೂರ್ವರೂಪವಾದ ಶುಭಫಲವನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ದೇವನೇ, ನಿನಗೆ ವಂದನೆ.

೯. ದೇವದೇವನೇ, ಶುಭಾಶುಭ ವಿಭಾಗ ರೂಪವಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವವನೂ, ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಅಡಗಿರುವವನೂ ಮತ್ತೂ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

೧೦. ವಾಲಖಿಲ್ಯರೂ, ರಂಭಾದ್ಯಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಕಿಂನರ, ನಾಗಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಪಿಶಾಚಿಗಳೂ, ಗುಹ್ಯರೂ, ಯಕ್ಷಕರೂ, ರಾಕ್ಷಸ ಗಣಗಳೂ, ಮತ್ತೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಚಾರಣರೂ ಸಹ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸದಾ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇಂತಹ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಯದಾ ರಸಾಃ ಸಂಸ್ಪೃಜಸೇ ಶರೀರಿಣಾಂ ।

ಗಭಸ್ತಿಭಿರ್ಘರ್ಮಹಿಮಾಂಬುಸರ್ಜನೈಃ ॥

ಜಗಚ್ಛ ಸಂಶೋಷಯಸೇ ಸಸಾಗರಂ ।

ನನುಸ್ಸದಾಃ ಸ್ಮಾ ಯ ನುತಾಯ ಭಾಸ್ವತೇ

॥ ೧೧ ॥

ಜಡಾಂಧಮೂಕಾನ್ ಬಧಿರಾನ್ಸ ಕುಬ್ಜಾನ್ ।

ಸದದ್ರುಕುಷ್ಠಾನ್ ಕ್ರಿಮಿಭಿಃ ಸ್ರವದ್ವ್ರಣಾನ್ ॥

ಕರೋಷಿ ತಾನೇವ ಪುನರ್ನವಾನ್ಯದಾ ।

ತದಾ ಮಹಾಕಾರುಣಿಕಾಯ ತೇ ನಮಃ

॥ ೧೨ ॥

ಯದೌದರಂ ಜ್ಯೋತಿರತಿಗೃಹಂ ಸ್ಥಿತಂ ।

ಯದಪ್ಸು ತೇಜೋ ಯದಪೀಹ ಚಕ್ಷುಷಿ ॥

ಅಗ್ನಿ ಯದುಷ್ಣಂ ಭಗಣೇ ಯದಾ ಹಿತಂ ।

ತನ್ಯೇವ ತದ್ರೂಪಮನೇಕಧಾ ಸ್ಥಿತಂ

॥ ೧೩ ॥

೧೧. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲು ನೀರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವೆ. ಅನಂತರ, ಬಿಸಿಲು, ಹಿಮ ಮತ್ತು ಮಳೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವೆ. ಕಿರಣಗಳಿಂದ, ಸಪ್ತಸಮುದ್ರ ಸಮೇತವಾದ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ನೀನು ಒಣಗಿಸಿ ಬಿಡುವೆ. ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ವೇದಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವವನೂ ಆದ ದೇವೋತ್ತಮನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುವೆನು.

೧೨. ಸೋಮಾರಿಗಳೂ, ಕುರುಡರೂ, ಮೂಗರೂ, ಕಿವುಡರೂ, ಕುಜ್ಜರೂ, (ಕುಳ್ಳರೂ), ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಒಡೆದು ಬಿರುದು, ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವವರೂ, ಶ್ವೇತ ರೋಗವುಳ್ಳವರೂ, ಹುಣ್ಣಾಗಿ ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಹುಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವವರೂ. ಸಹ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅಂತಹ ದೊಡ್ಡ ರೋಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ರೋಗ ರಹಿತರಾಗಿ ಹೊಸಶರೀರವನ್ನೇ ಹೊಂದುವರು. ಮಹಾದಯಾಶಾಲಿಯಾದ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನೇ, ನಿನಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡುವೆನು.

೧೩. ಎಲೈ ಪರಮಾತ್ಮನೆ, ನೀನು ತೇಜಃಸ್ವರೂಪನು. ಆ ನಿನ್ನ ರೂಪವೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾಂತತೆಯಿಂದಿರುವುದು. ನೀರಲ್ಲಿಯೂ, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ತೇಜಸ್ಸೂ, ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ; ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸುಡುವ ಸ್ವಭಾವವೂ, ನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ನಿನ್ನದೇ ಆಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ರೂಪುಗಳಿಂದ ತೋರುತ್ತಿರುವ ದೇವದೇವನೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ಸುರದ್ವಿಷಃ ಸಾಗರತೋಯವಾಸಿನಃ ।

ಪ್ರಚಂಡಪಾಶಾಸಿಪರಶ್ವಘಾಯಧಾಃ ॥

ಸಮುತ್ಥಿತಾ ಯೇ ಭುವಿ ಪಾಪಚೇತಸಃ ।

ಪ್ರಯಾಂತಿ ನಾಶಂ ತವ ದೇವ ದರ್ಶನಾತ್ ॥ ೧೪ ॥

ಸ್ತುತಃ ಸ ಭಗವಾನೇವಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಮುಖೈಃ ಸುರೈಃ ।

ಮತ್ಪಾ ತೇಷಾಮಭಿಪ್ರಾಯಮುನಾಚ ಭಗವಾನಿದಂ ॥ ೧೫ ॥

ಹಿತಂ ಚೋಪಹಿತಂ ನಿತ್ಯಂ ಗಾಯತ್ರಂ ಯದ್ವಚಃ ಪರಂ ।

ತದ್ವೈ ಬ್ರೂತ ಸುರಾಃ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಕಿಂ ಮಯಾ ಕ್ರಿಯತಾಂ ಸ್ವಯಂ ॥ ೧೬ ॥

ಲಬ್ಧ್ವಾನುಜ್ಞಾಸ್ತತಸ್ತೇತು ಸುರಾಃ ಸಂಹೃಷ್ಯಮಾನಸಾಃ ।

೧೪. ದೇವತೆಗಳ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಸಾಗರ ಜಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ ನೀರು ಮನುಷ್ಯರೂ, ಕ್ರೂರವಾದ, ಪಾಶಾಯುಧ, ಕತ್ತಿ, ಪರಶ್ವಧಗಳೆಂಬ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವರೂ, ಮತ್ತೂ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಮಹಾ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆ ಸಗುತ್ತಿರುವವರೂ ಸಹ, ಎಲೈದೇವನೇ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಾಶಹೊಂದುವರು.

೧೫-೧೬. ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಈ ರೀತಿ ಭಗವಂತನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು, ಪರಮಾತ್ಮನು ಇವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿ ಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳಿರಾ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ನಿಮಗೇನಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ನನಗೆ, ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೧೭. ಒಡನೆಯೇ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನಿಂದ, ಅನುಜ್ಞೆ ಪಡೆದು, ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡವನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಆ ದೇವತೆಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ವಾಕ್, ಕರ್ಮ ಈ ಮೂರುವಿಧವಾದ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರು. [ಪೂಜೆ ಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಧ. ಮಾನಸಿಕಪೂಜೆ, ವಾಚಿಕಪೂಜೆ, ಕಾಯಿಕಪೂಜೆ

ತ್ವಷ್ಟಾರಂ ಪೂಜಯಾಮಾಸುಃ ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಕರ್ಮಭಿಃ || ೧೭ ||

ತತಸ್ತಂ ತೇಜಸೋ ರಾಶಿಂ ಸರ್ವಲೋಕವಿಧಾನವಿತ್ |

ಭ್ರಮಿನಾರೋಪಯಾಮಾಸ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ವಿಭಾವಸುಂ || ೧೮ ||

ಅಮೃತೇ ನಾಭಿಷಿಕ್ತಸ್ಯ ಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ಯ ಚಾರಣೈಃ |

ತೇಜಸಃ ಶಾತನಾಂ ಚಕ್ರೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಶನೈಃ ಶನೈಃ || ೧೯ ||

ಅಜಾನುಲಿಖಿತಸ್ತಾಸೌ ಸುರಾಸುರಮಹೋರಗೈಃ |

ನಾಭ್ಯನಂದತ್ಸ ಲಿಖನಂ ತತಸ್ತೇನಾವತಾರಿತಃ || ೨೦ ||

ಎಂದು. ಕೇವಲ ಮನೋಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಮಾಡುವಪೂಜೆಗೆ ಮಾನಸಿಕಪೂಜೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ತದೇಕ ಮನಸ್ಸನಾಗಿ ಬಾಯಿ ಯಲ್ಲಿಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಆರಾಧನೆಗೆ, ವಾಚಿಕಪೂಜಾ ಎಂದೂ, ಕಾಯಿಕಾಪೂಜೆಯೆಂದರೆ ವಾಚಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ನಮಸ್ಕಾರವೇ ಮೊದಲಾದಶರೀರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾಡುವ ಆರಾಧನೆಯೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಕಪೂಜೆಯೆಂದರೆ ಜಪಾದಿಗಳೆನ್ನಬಹುದು ; ವಾಚಿಕವೆಂದರೆ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಾರಾಯಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕಾಯಿಕವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡುವ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ನಮಸ್ಕಾರ, ಉತ್ಥಾನ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ, ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪೂಜೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.)

೧೮. ಸಕಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಬ್ರಹ್ಮನು, ತೇಜೋರಾಶಿಯಾದ ಅಸ್ತೋಮಾರ್ಯಭಗವಂತನನ್ನು ಭ್ರಮಿಯಲ್ಲಿ [ತಿರುಗುಪ ಚಕ್ರ] ಏರಿಸಿದನು.

೧೯. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು, ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ಭ್ರಮಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅಮೃತದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದನು. ಚಾರಣರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳು, ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಡೆದನು.

೨೦. ದೇವತೆಗಳೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಮತ್ತು ಪುನಃ ಗುಣಗಳೂ ಸಹ ಮೊಳ ಕಾಲು ಪರ್ಯಂತ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಡೆದರು. ಇದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಂತೋಷ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು, ಅದಿತ್ಯನನ್ನು, ಭ್ರಮಿಯಿಂದ ಇಳಿಸಿದನು.

ತತಃಪ್ರಭೃತಿ ದೇವಸ್ಯ ಚರಣೌ ನಿತ್ಯಸಂವೃತೌ ।

ಶಾಪಯದ್ ಹೃದಯಂ ಚೈವ ಯುಕ್ತತೇಜಾಃಭವತ್ತತಃ ॥ ೨೦ ॥

ಶಾತಿತಂ ಚಾಸ್ಯ ಯತ್ತೇಜಶ್ಚಕ್ರಂ ಚೈವ ವಿನಿರ್ಮಿತಂ ।

ತೇನ ವಿಷ್ಣುರ್ಜಘಾನೋಗ್ರಾನ್ ದಾನವಾನತಿತೇಜಸಃ ॥ ೨೧ ॥

ಶೂಲಂ ಶಕ್ತಿಂ ಗದಾಂ ಚಕ್ರಂ ಶರಾಸನಪರಶ್ವಧಾನ್ ।

ದೈವತೇಭ್ಯೋ ದದೌ ಕೃತ್ವಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಮಹಾಮತಿಃ ॥ ೨೨ ॥

ಬ್ರಹ್ಮವಕ್ತ್ರೋದ್ಭವಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಸಂಧ್ಯಯೋರುಭಯೋರ್ಜಪನ್ ।

ಕುಲಂ ಪುನಾತಿ ಪುರುಷೋ ವ್ಯಾಧಿಭಿರ್ನ ಚ ಪೀಡ್ಯತೇ ॥ ೨೩ ॥

೨೦, ಅದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸೂರ್ಯದೇವನ ಕಾಲುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಮರೆಯಾಗಿರುವುವು. ಹೃದಯವನ್ನೂ ಸಹ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಕಡೆದು ಸರಿಮಾಡಿದುದರಿಂದ, ಸಾಕಾದಷ್ಟು ತೇಜಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಉಳಿಯಿತು.

೨೧. ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಡೆಯುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇದರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ವಿಷ್ಣುವು ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ ಕ್ರೂರರೂ ಆದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದನು.

೨೨. ಅನಂತರ, ಮಹಾ ಮೇಧಾವಿಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು, ಕಡೆದುಳಿದಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ, ತ್ರಿಶೂಲ, ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧ, ಗದೆ, ಚಕ್ರ, ಬಿಲ್ಲು, ಪರಶ್ವಧ ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

೨೩. ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಎರಡು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಜಪಿಸಿದ, ಆ ಪುರುಷರು, ತನ್ನ ವಂಶವನ್ನೇ ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆರಲ್ಲದೇ ಅವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ರೋಗಾದಿಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಜಾವಾನ್ ಸಿದ್ಧಕರ್ಮಾಚ ಜೀವೇತ್ಸಾಗ್ರಶರಚ್ಛತಂ ।

ಪುತ್ರವಾನ್ ಧನವಾಂಶ್ಚೈವ ಸರ್ವತ್ರೈವಾಪರಾಜಿತಃ

॥ ೨೫ ॥

ನಿಭಿನ್ನಪ್ರಾಣಸಂಘಾತಃ ಪನಿತ್ರಂ ಲೋಕಮಾಪ್ನುಯಾತ್

॥ ೨೬ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತ ಸ್ತೋತ್ರಂ ನಾಮ

ಪಂಚದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಮತ್ತೂ, ಅವರು ಪೂರ್ಣ ಪರಿವಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿಹೊಂದುವರಾಗಿಯೂ ಆಗಿ ನೂರುವರ್ಷಗಳಪರ್ಯಂತ, ಜೀವಿಸುವರು. ಅಲ್ಲದೇ ಪುತ್ರ ಸಂತಾನವನ್ನೂ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪಡೆದು, ಎಲ್ಲಾಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಯ ಶೀಲರಾಗುವರು.

೨೬. ಈ ಲೋಕದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಸೂರ್ಯ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖಿಯಾಗಿರುವರು. ” ಎಂದು ನಾರದನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತವಾದ ಸೂರ್ಯಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀ:

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಷೋಡಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷಾಮಿ ದಂಡನಾಯಕಪಿಂಗಲೌ ।

ರಾಜ್ಞಸ್ತೋಷೌ ತಥಾ ಚಾನ್ಯಾನ್ ಪಾರ್ಶ್ವಸ್ಥಾನ್ ದಿಂಡಿನಾ ಸಹ || ೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ಸಂಗಮ್ಯ ಪುರಾ ದೇವೈರ್ವಿಚಾರಿತಂ ।

ಏಕಃ ಕಾರುಣಿಕಃ ಸೂರ್ಯೋ ದೈತ್ಯೇಭ್ಯೋ ದಾಸ್ಯತೇ ವರಾನ್ || ೨ ||

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ನಾರದರು, ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ದಂಡನಾಯಕ, ಪಿಂಗಲ, ರಾಜ್ಞ, ತೋಷ ಎಂಬವರ, ಮತ್ತು ದಿಂಡಿಯೊಡನೆ ಸೂರ್ಯನ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿರುವವರು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು ” ಎಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

೨. ಹಿಂದೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಡೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮನೊಡನೆ ಸೇರಿದ್ದರು. ಪರಮ ದಯಾಳುವಾದ ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಅವನು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ತೇ ತು ಲಬ್ಧವರಾ ಭೂತ್ವಾ ಬಾಧಯಂತೇ ದಿನಾಕಸಃ ।

ತಸ್ಮಾತ್ತೇಷಾಂ ವಿಘಾತಾರ್ಥಂ ಭವಾಮಃ ಪ್ರಣತಾ ವಯಮ್ ॥ ೩ ॥

ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಪ್ರತಿರುದ್ಧಾಸ್ತೇ ನ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಂತಿ ದಿನಾಕರಂ ।

ಸಂಮಂತ್ರೈವಂ ತತಸ್ತ್ವಿಂದ್ರೋ ನಾಮಪಾರ್ಶ್ವೇ ರವೇಃ ಸ್ಥಿತಃ ॥ ೪ ॥

ದಂಡನಾಯಕಸಂಜ್ಞಸ್ತು ಸರ್ವಲೋಕಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಭುಃ ।

ಉಕ್ತಶ್ಚ ಸ ತದಾಕರ್ಣೇಣ ತ್ವಂ ಪ್ರಜಾದಂಡನಾಯಕಃ ॥ ೫ ॥

ದಂಡನೀತಿಕರೋ ಯಸ್ಮಾತ್ ತಸ್ಮಾತ್ ತ್ವಂ ದಂಡನಾಯಕಃ ।

ಲಿಖತೇ ಯಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ತು ಸುಕೃತಂ ಯಚ್ಚ/ದುಷ್ಯತಂ ॥ ೬ ॥

೩. ಅವರು ಸೂರ್ಯನ ವರದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸುವರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಆ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವೆವು.

೪. ನಾವು ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ತಡೆದು ಅವರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡದಂತೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ದೇವತೆಗಳಿಗೊಡೆಯನಾದ ಇಂದ್ರನು ಸದಾ ಸೂರ್ಯನ ಎಡಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದೆವು.

೫. ಆ ರೀತಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ ಸೂರ್ಯನು ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, “ನೀನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸರಿಯಾಗಿ, ದಂಡನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ದುಷ್ಟ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಶಿಷ್ಟ ಪರಿಪಾಲನೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ದಂಡನಾಯಕನೆಂದು ಹೆಸರು ಬರಲಿ;” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೇ ದಂಡನಾಯಕನೆನಿಸಿದನು.

೬. ಅಗ್ನಿಯು ಸೂರ್ಯನ ಬಲ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು - ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಇವನು ಹೊಂಬಣ್ಣ ವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಪಿಂಗಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಅಗ್ನಿದರ್ಕ್ಷಣಸಾರ್ವೇ ತು ಪಿಂಗಲತ್ವಾತ್ಸಪಿಂಗಲಃ ।

ಅಶ್ವಿನೌ ಚಾಪಿ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪಾರ್ಶ್ವಯೋರುಭಯೋಃ ಸ್ಥಿತೌ ।

ಅಶ್ವರೂಪಾತ್ಸಮುತ್ಪನ್ನೌ ತೇನ ತಾವಶ್ವಿನೌ ಸ್ಕೃತೌ ॥ ೭ ॥

ಪೂರ್ವದ್ವಾರೇ ಸ್ಥಿತೌ ತಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಸ್ತೋಷೌ ಮಹಾಬಲೌ ।

ಕಾರ್ತಿಕೇಯಃ ಸ್ಕೃತೋ ರಾಜ್ಞಃ ತೋಷಶ್ಚಾಪಿ ಹರಃ ಸ್ಕೃತಃ ॥ ೮ ॥

ರಾಜ್ಯದೀಪ್ತೌ ಸ್ಕೃತೋ ಧಾತುಃ ನಕಾರಃ ಪ್ರತ್ಯಯೋಽಸ್ಯ ತು ।

ಸುರಸೇನಾಪತಿತ್ಯೇನ ಸಯಸ್ಮಾತ್ ದೀಪ್ಯತೇ ಸದಾ ।

ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಸ್ತು ನಾನ್ಮಾ ರಾಜ್ಞ ಇತಿ ಸ್ಕೃತಃ ॥ ೯ ॥

ಸ್ಕೃತಸ್ತು ಸಗತೌ ಧಾತುಃ ತಸ್ಯ ಸಃ ಪ್ರತ್ಯಯಃ ಸ್ಕೃತಃ ।

೭. ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಾಸತ್ಯ, ದಸ್ರರೆಂಬವರೂ ಸೂರ್ಯನ ಎರಡು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಂತಿರುವರು. ಇವರು ಸೂರ್ಯನು ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ದ್ವಾಗ ಹುಟ್ಟಿದವರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಇವರು, ದೇವವೈದ್ಯರು.

೮. ಸೂರ್ಯದೇವನ ಮನೆಯ ಪೂರ್ವಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ, ರಾಜ್ಞ ಮತ್ತು ತೋಷ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಷಣ್ಮುಖನೇ ರಾಜ್ಞನೆಂಬುವನು. ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತೋಷನೆಂಬುವನು.

೯. ರಾಜ್ಞಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದೀಪ್ತ್ಯರ್ಥಕವಾದ ರಾಜ್ಯ ಧಾತುವಿನ ಮೇಲೆ ನ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಷಣ್ಮುಖನು ದೇವಸೇನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನಾದ್ದರಿಂದ, ಇವನಿಗೆ ರಾಜ್ಞ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೧೦. ತೋಷ, ಎಂಬ ಪದವು ತುಸಗತೌ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಸಃ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾದ್ದರಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ತೋಷನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. “ಶಾಸ್ತ್ರಮಿಚ್ಛೇನ್ಮಹೇಶ್ವರಾತ್, ಜ್ಞಾನ ಮಿಚ್ಛೇನ್ಮಹೇಶ್ವರಾತ್” ಎಂಬ ವೃದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ, ಶಿವನು ಜ್ಞಾನ

ಗಚ್ಛತ್ಯತೀವ ಯಸ್ಮಾದ್ವಾ ರಾಜ್ಞ ಸೋಪೋ ವಿಧೀಯತೇ ' || ೧೦ ||

ಖರಂ ಹಿ ದುರತಿಕ್ರಾಂತಂ ಕೃತ್ವಾ ದ್ವಾರಂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತೌ |

ಪಕ್ಷಿಪ್ರೇತಾಧಿಪೌ ನಾನ್ಮಾ ಸ್ತೃತೌ ಕಲ್ಮಾಷಪಕ್ಷಿಣೌ || ೧೧ ||

ವರ್ಣಸ್ಯ ಶಬಲಶ್ಚಾತ್ಮ ಯಃ ಸಃ ಕಲ್ಮಾಷ ಉಚ್ಯತೇ |

ಪಕ್ಷೋಽಸ್ಯಾಸ್ತೀತ್ಯತಃ ಪಕ್ಷೇ ಗರುಡಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ || ೧೨ ||

ಸ್ಥಿತೋ ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತಸ್ಯ ಜಾಂದತಾರಃ ಸಮಾಠರಃ |

ಜಾಂದಕಾರಶ್ಚಿತ್ರಗುಪ್ತೋ ಮಾಠರಃ ಕಾಲ ಉಚ್ಯತೇ || ೧೩ ||

ಸ್ವರೂಪನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. [ಅಥವಾ ರಾಜ್ಞಃ = ಷಣ್ಮುಖನಿಗೆ, ಯಸ್ಮಾತ್ = ಯಾವನಿಂದ, ತೋಷಃ = ಸಂತೋಷವಾಯಿತೋ ಅವನೇ ಪರಮೇಶ್ವರನು. ಷಣ್ಮುಖನಿಗೆ ತಂದೆಯಾದುದರಿಂದಲೂ, ತಂದೆಯಿಂದ ಮಗನಿಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಅಥವಾ ರಾಜ್ಞಃ = ತೇಜೋಮಯನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತೋಷಃ = ಸಂತೋಷವು, ಯಾವನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅವನು ತೋಷನೆಂದಾದರೂ ಕವಿಯಬಹುದು. ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿಂದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಡಚಣೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಸುಖವು ದೊರೆಯುವುದು. ಅದರಂತೆ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ರಾಜ್ಞಃ ತೋಷಃ ಎಂಬ, ಕಾರ್ತಿಕೇಯ, ಶಿವ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಬಹುವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಸುಖನಾದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.]

೧೦. ದುಷ್ಟರನ್ನು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಕಲ್ಮಾಷ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷೀ ಎಂಬವರು ಖರ ಮತ್ತು ದ್ವಾರಿಕ ಎಂಬವರನ್ನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿರಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದರೆಂದು ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದನಲ್ಲಾ ಅವರೇ ಗರುಡ, ಮತ್ತು ಪ್ರೇತಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನಾದ ಯಮ ಇವರು.

೧೧. ಇವರಿಗೆ, ಈ ರೀತಿ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಈಗ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಪ್ರೇತಾಧಿಪತಿಯಾದ ಯಮನ ಬಣ್ಣವು ಚಿತ್ರವರ್ಣವಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕಲ್ಮಾಷ ಎಂತಲೂ, [ಚಿತ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವನು.] ರೆಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಗರುಡನಿಗೆ ಪಕ್ಷೀ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

೧೨. ಆ ಸೂರ್ಯನ, ಬಲಗಡೆ, ಜಾಂದಕಾರ ಮತ್ತು ಮಾಠರ ಎಂಬಿಬ್ಬರಿನವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಜಾಂದಕಾರನು ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು. ಮಾಠರನೇ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾದ ಯಮನು.

ಯಮಸ್ಯಾರ್ಥಕರೋ ನಿತ್ಯಂ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತೋ ಮಹಾನುತಿಃ |

ಅರ್ಥೋ ಜಾಂದ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಜಾಂದಕಾರಸ್ತುತಸ್ತು ಸಃ || ೧೪ ||

ದಕ್ಷಿಣಸ್ಯಾಂ ನಿವಾಸೋಽಸ್ಯ ದಿಶಿ ಯಸ್ಮಾತ್ತು ನಿತ್ಯಶಃ |

ಧಾತುರ್ಮತ ನಿವಾಸೇತಿ ಕಾಲಸ್ತೇನ ತು ಮಾತರಃ || ೧೫ ||

ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನಕ್ಷುತಾಯಾತು ರವೇಃ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಸ್ಥಿತೌ |

ಕ್ಷುತಾಪೋ ವರುಣೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನಸ್ತು ಸಾಗರಃ || ೧೬ ||

ಉತ್ತರೇಣ ಸ್ಥಿತೋಽರ್ಕಸ್ಯ ಕುಬೇರಃ ಸವಿನಾಯಕಃ |

ಕುಬೇರೋ ಧನದೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಹಸ್ತಿರೂಪೋ ವಿನಾಯಕಃ || ೧೭ ||

೧೪. ಮಹಾ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ಯಮನಿಗೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವನು. ಜಾಂದ ಎಂದರೆ ಅರ್ಥ ಅಂದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂತಲೂ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವನಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ (ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ) ಜಾಂದಕಾರನೆಂದೂ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

೧೫. ಮಾತರ ಶಬ್ದವು ಮಠನಿವಾಸೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ನಿವಾಸೇ, ಎಂದರೆ, ವಾಸಮಾಡುವುದೆಂದರ್ಥ. ಯಮನು ಯಾವಾಗಲೂ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಮಾತರ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

೧೬. ಸೂರ್ಯನ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನ ಮತ್ತು ಕ್ಷುತಾಪ ರೆಂಬ ಇಬ್ಬರಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ಷುತಾಪನು ವರುಣನು, ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನನೇ ಸಾಗರನು. ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

೧೭. ಸೂರ್ಯನ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿಯೊಡನೆ ಕುಬೇರನಿರ ವನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪದ್ಮಾದಿ ನವ ನಿಧಿಗಳಿಗೂ, ಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದ ಧನದನೆಂಬುವನೇ ಕುಬೇರನಾಗಿರುವನು. ಆನೆಯ ಮುಖವುಳ್ಳ ಗಣಪತಿಯೇ, ವಿನಾಯಕನಾಗಿರುವನು.

ರೇವಂತಶ್ಚೈವ ದಿಂಡಿಶ್ಚ ದ್ವಾವೇವ ಪೂರ್ವತಃ ಸ್ಥಿತೌ |

ದಿಂಡಿಜ್ಞೇಯಸ್ತಯೋ ರುದ್ರೋ ರೇವಂತಸ್ತನಯೋ ರವೇಃ || ೧೮ ||

ಇತ್ಯೇತೇನುಚರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸಂಖ್ಯಾ ಚೈಷಾಂ ನಿಬೋಧಮೇ |

ಮಾತರೋ ಜಾಂದಕಾರಶ್ಚ ಧನದೋಽಥ ವಿನಾಯಕಃ || ೧೯ ||

ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನಕ್ಷುತಾಸೌ ತು ದ್ವೌ ಚ ಕಲ್ಮಾಷಪಕ್ಷಿಣೌ |

ಅಶ್ವಿನೌ ತು ತತೋ ಜ್ಞೇಯೌ ದಂಡನಾಯಕಸಿಂಗಲೌ || ೨೦ ||

ಸಖರದ್ವಾರಿಕೌ ಜ್ಞೇಯೌ ರಾಜ್ಞಸ್ತೋಷೌ ತತಃ ಸ್ತೃತೌ |

ರೇವಂತಶ್ಚೈವ ದಿಂಡಿಶ್ಚ ಹೀತೇತೇನುಚರಾಃ ಸ್ತೃತಾಃ || ೨೧ ||

೧೮. ರೇವಂತ ಮತ್ತು ದಿಂಡಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಸೂರ್ಯನ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿರುವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೇ ದಿಂಡಿ ಎಂದೂ, ರೇವಂತನು ಸೂರ್ಯನ ಮಗನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೯-೨೦. ಓ ಸಾಂಬನೇ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ, ಸೂರ್ಯನ ಅನುಚರರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೇ ನಗ್ನನಾಗಿ - ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ದಿಂಡಿ ಎಂಬುವನೇ ರುದ್ರನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವನಾಗು. ಅವನು ಆ ರೀತಿನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುವೆನು. ಎಂದು ನಾರದನು ಅನುಚರರ ಹೆಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದನು.

೨೧. ಅಯ್ಯಾ, ಸಾಂಬನೇ, ೧) ಮಾತರ ೨) ಜಾಂದಕಾರ ೩) ಧನದ ೪) ವಿನಾಯಕ ೫) ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನ ೬) ಕ್ಷುತಾಪ ೭) ಕಲ್ಮಾಷ ೮) ಪಕ್ಷೀ ೯) ನಾಸತ್ಯಾ ೧೦) ದಸ್ರ ೧೧) ದಂಡನಾಯಕ ೧೨) ಸಿಂಗಲ ೧೩) ಖರ ೧೪) ದ್ವಾರಿಕ ೧೫) ರಾಜ್ಞ ೧೬) ತೋಷ ೧೭) ರೇವಂತ ೧೮) ದಂಡಿ ಎಂಬ ಈ ಹದಿನೆಂಟು ಮಂದಿಯೂ ಸೂರ್ಯನ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವರೆಂದು ತಿಳಿ.

ದಶಾಷ್ಟಾ ಚ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾಃ ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಸಂಖ್ಯಯಾ ಪುನಃ |
 ಇತಿ ತೇ ನಾನುಭಿಸ್ಸುತೈರ್ಧಾರ್ವನವಾರ್ಥೇ ವಿನಾಯಕಾಃ |
 ಪರಿವಾರ್ಯ ಸ್ಥಿತಾಃ ಸೂರ್ಯಂ ನಾನಾಪ್ರಹರಣಾಯುಧಾಃ || ೨೨ ||

ಸ್ವರೂಪಾಶ್ಚಾನುರೂಪಾಶ್ಚ ವಿರೂಪಾಃ ಕಾಮರೂಪಿಣಃ |
 ಪರಿವಾರ್ಯ ಸ್ಥಿತಾಃ ಸೂರ್ಯಂ ಭಾನುರೂಪಾಶ್ಚ ದೇವತಾಃ || ೨೩ ||

ಋಚೋ ಯಜುಂಷಿ ಸಾಮಾನಿ ವಾಜ್ಮಯೋಕ್ತಾನಿ ಯಾನಿ ತು |
 ನಾನಾರೂಪೈಃ ಸ್ಥಿತಾನ್ಯೇವ ರವೇಸ್ತಾನಿ ಸಮಂತತಃ || ೨೪ ||

|| ನಾರದ ಉನಾಚ ||

ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯುಪಾಂತಃ ಪುನರೇವ ದಿಂಡಿಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಪ್ರವರಂ ಪ್ರಧಾನಂ |
 ವ್ಯೋಮ್ನಾವಸಂಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಯಸ್ತು ನಗ್ನಃ ಸೋಪ್ಪುಚ್ಯತೇ ರುದ್ರ
 ಇಹಾಪಿ ದಿಂಡೀ || ೨೫ ||

೨೨-೨೩. ಈ ರೀತಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹವಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ತಡೆಯಲು, ದೇವತೆಗಳು, ತಮ್ಮ ನಿಜರೂಪದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೇಷದಿಂದಲೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜೋರೂಪರಾದ ದೇವತೆಗಳು.

೨೪. ವಾಗ್ರೂಪವಾದ ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ಸಾಮವೇದಗಳೂ ಸಹ ಅನೇಕ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವವು.

೨೫. ಓ ಸಾಂಬನೇ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ, ಸೂರ್ಯನ ಅನುಚರರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಪ್ರಧಾನನೂ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲದೇ ನಗ್ನನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ದಿಂಡಿ ಎಂಬುವನೇ ರುದ್ರನೆಂದು ತಿಳಿಯುವನಾಗು. ಅವನು ಆ ರೀತಿ ಹೆಸರುಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುವೆನು. ಎಂದು ಆ ವಿಷಯವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದನು

ಭಿತ್ತಾ ಪುರಾ ಬ್ರಹ್ಮಶಿರಃ ಶಿಲಾಃ ಸ್ಥಾಪಿತಾಃ ।

ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ತಚ್ಚಾಸ್ಯ ಶಿರಃ ಕಪಾಲಂ ॥

ಬಹೂದಕಂ ಪುಷ್ಪಫಲೈರುಪೇತಂ ।

ನಗ್ನೋ ಯಯೌ ದಾರುವನಂ ಋಷೀಣಾಂ

॥ ೨೬ ॥

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ತಂ ಭೈಷ್ಠ್ಯಕರಂ ಸುರೇಶಂ ।

ಕ್ಷುಬ್ಧಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯೋ ಮುಕ್ತವಸ್ತ್ರಾಃ ಪ್ರಯಾತಾಃ ॥

ಯೋಷಿತಸ್ತು ತಾಸು ಕ್ಷುಭಿತಾಸು ಸರ್ವೇ ।

ಜಘ್ನುರ್ಹರಂ ತೇ ಮುನಯಃ ಸುರುಷಾಃ

॥ ೨೭ ॥

ಸಹನ್ಯಮಾನೋ ಮುನಿಭಿಃ ಸರ್ವೈಃ ।

ಗೃಹೀತಲೋಪೈಃ ಋಷಿದಂಡಕಾಘೈಃ ॥

ವಿಹಾಯ ತಂ ದೇಶಮಜಃ ಸ್ವರೂಪೀ ।

ತತೋ ರವೇರ್ಲೋಕಮಥಾಽಜಗಾಮ

॥ ೨೮ ॥

೨೬. ರುದ್ರನು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಐದು ತಲೆಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಆ ತಲೆ ಬುರುಡೆಯ ಕಪಾಲವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ಪುಷ್ಪಗಳೂ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳೂ ಉಳ್ಳ ಋಷಿವನವೆಂಬ ಕಾಡಿಗೆ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಗಳೇನನ್ನೂ ಧರಿಸದೆ ನಗ್ನನಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

೨೭. ಈ ರೀತಿ ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಗ್ನನಾಗಿ ಕಪಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಋಷಿಪತ್ನಿಯರೆಲ್ಲ ನಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಮೋಹಗೊಂಡು, ವಸ್ತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೇ ಇವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರೆಲ್ಲರೂ, ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡು ವಸ್ತ್ರ ರಹಿತರಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಋಷಿಗಳೂ ಕೋಪಗೊಂಡು ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಹೊಡೆದರು.

೨೮. ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಹೀಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಒಣಗಿದ ಕಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ದಂಡಗಳಿಂದಲೂ ಮಣ್ಣು ಹೆಂಟೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಜನ್ನಾಗಿ ಹೊಡೆಯಲು, ಅನಂತರ ಹಠನೂ ನಿತ್ಯನೂ ಅದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಅದೇ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಸೂರ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಓಡಿಬಂದನು.

ಆಗಚ್ಛಮಾನಂ ಪ್ರವದಾಸ್ಸಮೂಚುಃ |

ದೇವೇಶ ನಿತ್ಯಂ ಭ್ರಮಸೇ ಕಿಮರ್ಥಂ |

ಸ ತ್ವಾ ಹತಾನ್ವಾಪವಿಮೋಹನಾರ್ಥಂ |

ಭ್ರಮಾಮಿ ತೀರ್ಥಾನಿ ಸುರಾಲಯಾಂಶ್ಚ

|| ೨೯ ||

ತೇ ಭೂಯ ಉಚುಃ ಪ್ರವರಾಸ್ತಮೇ ೮೦ |

ಅತ್ರೈವ ತಿಷ್ಠಸ್ವ ರವೇಃ ಪುರಸ್ತಾತ್ ||

ಶುದ್ಧಿಂ ತನ್ಯೈವೈಷ ಕರಿಸ್ಯತೀಹ |

ಶುದ್ಧಸ್ತತೋ ಯಾಸ್ಯಸಿ ರುದ್ರಲೋಕಮ್

|| ೩೦ ||

ಇತ್ಯೇವಮುಕ್ತಃ ಪ್ರವರೈಃ ಸರುದ್ರಃ |

ತತ್ರೈವ ತಸ್ಮೈ ರವಿಲೋಕನಾರ್ಥಮ್ ||

ನಗ್ನೋ ಜಟೀ ಯಷ್ಟಿಕಪಾಲಪಾಣೀ |

ರೂಪೇಣ ಚೈವಾಸ್ತುತಿಮಸ್ತಿಲೋಕೇ

|| ೩೧ ||

೨೯. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ನೋಡಿ ದೇವತೆಗಳು, ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೊಡೆಯನಾದ ಶಿವನೇ, ಯಾವಾಗಲೂ ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನೀನು ಈ ರೀತಿ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ, ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಆಗ ಹರನು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಸೆ ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಪುಣ್ಯ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

೩೦. ಅನಂತರ, ಸೂರ್ಯನ ಅನುಚರರಾದ ಆ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಪುನಃ ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು, ಎಲೈ ದೇವನೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ತೇಜೋಮಯನಾದ ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದುಗಡೆ ವಾಸಮಾಡು. ಭಗವಂತನಾದ ಸೂರ್ಯನು ನಿನ್ನನ್ನು ಶುದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿನಗುಂಟಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆದು ನಿನ್ನನ್ನು ಪಾವನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಅನಂತರ ನೀನು ನಿನ್ನ ರುದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

೩೧. ಸೂರ್ಯನ ಅನುಚರರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ರುದ್ರನು ಅದರಂತೆಯೇ ಸೂರ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ನಗ್ನನೂ ಜಟಾಧಾರಿಯೂ, ದಂಡ ಮತ್ತು ಕಪಾಲಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರನೂ ಎನಿಸಿದ ಮಹೇಶ್ವರನು ಆಗ ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದುಗಡೆ ನೆಲೆಸಿದನು.

ತುಷ್ಪಾವ ದೇವಂ ಸವಿತಾ ತದಾಸ್ತಹ |

ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ತಂ ನಾಗಮೃತಾತ್ಮನಾಹಂ ||

ಮದ್ವರ್ತನಾದೇವ ಭವಾನ್ ವಿಶುದ್ಧೋ |

ದಿಂಡೀ ಚ ನಾಮ್ನಾ ಭವಿತಾಽಸಿ ಲೋಕೇ

|| ೩೨ ||

ಸ್ಥಾನಂ ವ್ರಜಸ್ವ ತ್ವಮತೀವ ಪುಣ್ಯಂ |

ಸಾಪಾಪಹಂ ಲೌಕಿಕನಾಮಧೇಯಂ |

ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಕಪಾಲಂ ಪ್ರನಿಶುದ್ಧಮೂರ್ತಿಃ |

ಮಯಾ ಸಹ ಸ್ಥಾಪ್ಯಸಿ ತತ್ರ ನಿತ್ಯಂ

|| ೩೩ ||

ಅಷ್ಟಾದಶೈತೇ ಪ್ರವರಾಸ್ತು ಭಾನೋಃ |

ಚತುರ್ಧಶಾನ್ಯೇ ಚ ರವೇರಧಸ್ತಾತ್ ||

ದೇವೌ ಚ ತೌ ದ್ವೌ ತು ಋಷಿಪ್ರಧಾನೌ |

ಗಂಧರ್ವಸರ್ಪಾವನಿತಪ್ರಭಾವೌ

|| ೩೪ ||

೩೨. ಅನಂತರ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು. ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಆ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ರುದ್ರನೇ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವಾದ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವೆನು. ನನ್ನ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ನಿನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಿ ನೀನು ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿರುವೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದಿಂಡೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವೆ,” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೩೩. ಸೂರ್ಯನು, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಪುನಃ ರುದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಶಿವನೇ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಪುಣ್ಯಕರವೂ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಾದುದರಿಂದ, ಲೌಕಿಕವಾದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಅದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು (ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅದು ಒಂದು ಸ್ಥಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಹೊಂದು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಕಪಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪನಾದ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವವನಾಗುವೆ,” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೩೪-೩೫. ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೇ, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ, ಮಾಠರ, ಜಾಂದಕರ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನೆಂಟು (18) ಮಂದಿಯೂ ಸೂರ್ಯನ ಅನುಚರರೆನಿಸಿ ಮೇಲು

ಯಕ್ವಾ ಚ ಯೌ ದ್ವೌ ಚ ನಿಶಾಚರೌ ತು ।

ನೃತ್ಯೇ ಚ ಯೇ ದ್ವೈಪ್ಸರಸಾಂ ವರಿಷ್ಠೇ ॥

ವಸಂತಿ ಯೇಹಾರ್ತಿಷು ಖೇಷ್ಪು ಸೂರ್ಯೇ ।

ತೇಷಾಂ ಸಮೀತಿಶ್ಚ ತುರುತ್ತರಾಣಾಂ

॥ ೨೫ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಷೋಡಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಸೂರ್ಯನ ಕೆಳಗಡೆ ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹದಿನಾಲ್ಕು (14) ಮಂದಿ ಅನುಚರರಿರುವರು. ಅವರಾರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ; ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳೂ, ಇಬ್ಬರು ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠರೂ, ಇಬ್ಬರು ಗಂಧರ್ವರೂ, ಇಬ್ಬರು ನಾಗರೂ, ಇಬ್ಬರು ಯಕ್ಷರೂ, ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರೂ, ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದ ಇಬ್ಬರು ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಸೂರ್ಯನ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವರು. ಇದಲ್ಲದೇ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಜಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರು.” ಎಂದು ನಾರದನು ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸಪ್ತದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ದಿಂಡಿಪ್ರೋಕ್ತಮಿದಂ ಚಾಪಿ ಶೃಣು ಸಾಂಬ ಮಹಾಸ್ತವಮ್ ।

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶಿರಸಾ ದೇವಮುದಯಸ್ಥಂ ದಿನಾಕರಮ್

॥ ೧ ॥

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಾನುಂ ಪ್ರಸದ್ಯೇಹಂ ಸರ್ವಪಾಪ ಪ್ರಣಾಶನಂ ।

ದೇವದಾನವಯಕ್ಷಾಣಾಂ ಗ್ರಹಾಣಾಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಪಿ

॥ ೨ ॥

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ನಾರದನು, ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು “ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೆ, ದಿಂಡಿಯು ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಸ್ತುತಿಮಾಡಿದ ಮಹಾಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ನೀನು ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ, ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ತಲೆಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳು” ಎಂದನು.

೨-೩. ಸಕಲಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಾನು ಧ್ಯಾನಿಸುವೆನು. ದೇವತೆಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಯಕ್ಷರು, ತೇಜೋರೂಪಿಗಳಾದ ಗ್ರಹಗಳೂ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿರುವ, ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಾನು ಮರೆಹೊಗುವೆನು. ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಂತನಾದ ಶಿವನು (ದಿಂಡಿ) ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ಅನಂತರ ಧ್ಯಾನ ಮಗ್ನನಾದನು.

ತೇಜಸೋಽಭ್ಯಧಿಕಂ ದೇವಂ ವ್ರಜಾಮಿ ಶರಣಂ ಪ್ರಭುಂ ।

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ನಿರೂಪಾಕ್ಷೋ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತೋ ಬಭೂವ ಹ || ೩ ||

ಧ್ಯಾನಾತ್ಸಂಸ್ಕೃತ್ಯ ಮನಸಾ ಪೌರಾಣೀಮಾತ್ಮನಸ್ತನುಂ ।

ವಾಗ್ವಿಸ್ತುಷ್ಟಾವ ತಂ ದೇವಂ ತನೋಘ್ನಂ ರಶ್ಮಿಮಾಲಿನಂ || ೪ ||

ದಿವಿ ಸ್ಥಿತಂ ಮಯೂಖಾಗ್ರೈಃ ದ್ಯೋತಯಂತಂ ದಿಶೋ ದಶ ।

ವಸುಧಾನುಂತರಿಕ್ಷಂ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತವಂತಂ ಮರೀಚಿಭಿಃ || ೫ ||

ಅದಿತ್ಯಂ ಭಾಸ್ಕರಂ ಸೂರ್ಯಂ ಸವಿತಾರಂ ದಿನಾಕರಂ ।

ಪೂಷಾಣಮರ್ಯಮಾಣಂ ಚ ಸ್ವರ್ಭಾನುಂ ದೀಪ್ತತೇಜಸಂ || ೬ ||

೪. ಅತಿ ಪುರಾತನನಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಶರೀರವನ್ನು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು, ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನೂ ಮತ್ತು ತೇಜೋರೂಪಗಾದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಅದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

೫-೧೦. “ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ, ನೀನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಕಿರಣಗಳ ರಾಶಿಯಿಂದ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವೆ. ನಿನ್ನ ಕಿರಣಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿವೆ. ಅದಿತ್ಯನೂ, ಭಾಸ್ಕರನೂ, ಸೂರ್ಯನೂ, ಸವಿತ್ಯನೂ, ದಿನಾಕರನೂ, ಪೂಷಣನೂ, ಅರ್ಯಮಣನೂ, ಸ್ವರ್ಭಾನುವೂ, ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಸಹ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವೆನು.

ಎಲೈ ದೇವನೇ, ಕೃತ, ತ್ರೇತ, ದ್ವಾಪರ ಮತ್ತು ಕಲಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲಪಣರಾಮಗಳಿಗೂ, ನೀನೇ ಅವಧಿಯಾಗಿರುವೆ. ಕಾಲಾಗ್ನಿ (ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿ) ಸ್ವರೂಪನೂ, ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದವನೂ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಮಸ್ವರೂಪನೂ, ಯೋಗಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನೂ, ನಾಶವಿಲ್ಲದವನೂ, ಮತ್ತು ರಕ್ತ (ಕೆಂಪು) ಹಳದಿ, ಬಿಳುಪು, ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆಗಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವೆನು

ಚತುರ್ಯುಗಾಂತಂ ಕಾಲಾಗ್ನಿಂ ದುಷ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಂ ಪ್ರಲಯಾಂತಕಂ ।

ಯೋಗೇಶ್ವರಮನಂತಂ ಚ ರಕ್ತಂ ಪೀತಂ ಸಿತಾಸಿತಂ ॥ ೭ ॥

ಯುಷೇಣಾಮಗ್ನಿಹೋತ್ರೇಷು ಯಜ್ಞವೇದೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಂ ।

ಅಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷದ್ವಾರಂ ಸುರೋತ್ತಮಮ್ ॥ ೮ ॥

ಭಂದೋಭಿರಶ್ವರೂಪೈಶ್ಚ ಸಕೃದ್ಭಕ್ತೈರ್ವಿಹಂಗಮೈಃ ।

ಉದಯಾಸ್ತಮನೇ ಯುಕ್ತಂ ಸದಾ ಮೇರೋಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ॥ ೯ ॥

ಅಮೃತೀಭೂತಸತ್ಯಂ ಚ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಂ ಪೃಥಗ್ವಿಧಂ ।

ವಿಶ್ವಸ್ಥಿತಮಚಿಂತ್ಯಂ ಚ ಪ್ರಪನ್ನೋಽಸ್ಮಿ ಪ್ರಭಾಕರಂ ॥ ೧೦ ॥

ಯುಷಗಳು ಅಚರಿಸುವ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವೇ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಲ್ಕುವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನೀನೇ ನೆಲಸಿರುವೆ. ನೀನು ನಾಶ ರಹಿತನು. ನೀನೇ ಪರಮಪುರುಷನು. ರಹಸ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗದಿರುವವನೂ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲಿನಂತಿರುವವನೂ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ. ಇಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ಮೊರೆಹೊಗುವೆನು.

ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಭಂದೋರೂಪವಾದ ಕುಡುರೆ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ಉದಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ತ ಇವುಗಳನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡುತ್ತಿರುವವನೂ ಆಗಿರುವೆ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುವೆನು.

ಅಮೃತಸ್ವರೂಪನೂ, ಸತ್ಯಮೂರ್ತಿಯೂ, ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಮತ್ತೂ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ತೀರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಜಗದ್ರಕ್ಷಕನೂ, ಯೋಚನೆ ಮಾಡಲುಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನೂ ಅದ ತೇಜೋಮಯವಾದ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಾನು ನಮಿಸುವೆನು.

ತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತ್ವಂ ಮಹಾದೇವಃ ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ।

ವಾಯುರಾಕಾಶಮಾಪಶ್ಯ ಪೃಥಿವೀಗಿರಿಸಾಗರಾಃ

॥ ೧೧ ॥

ಗೃಹನಕ್ಷತ್ರಚಂದ್ರಾರ್ಕಾಃ ನನಯಸ್ತ್ವಂ ಮಹಾಷಧಂ ।

ವ್ಯಕ್ತಾಃ ವ್ಯಕ್ತೇಷು ಭೂತೇಷು ಧರ್ಮಾಃ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕಃ

॥ ೧೨ ॥

ದರ್ಶನಾದೇವ ತೇ ದೇವ ಮುಕ್ತೋಽಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಯಾ ।

ದಿವ್ಯಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ತೇ ರೂಪಂ ಪ್ರಕಾಶಂ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುಷಾ

॥ ೧೩ ॥

ಸ್ತವಧ್ವರಿವ ದೀಪ್ತಾಭಿಃ ಗೋಭಿರ್ಲೋಕಾನ್ ಪ್ರಕಾಶಯನ್ ।

ಧಾರಯನ್ ದೃಶ್ಯಸೇ ವಾಪಿ ವಿಭೂತಿಂ ಪಾರಮೇಶ್ವರೀಂ

॥ ೧೪ ॥

೧೧. ನೀನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು. ಮಹಾದೇವ, ವಿಷ್ಣು, ಪ್ರಜಾಪತಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ನೀರು, ಪೃಥಿವೀ, ದೆಟ್ಟಿಗಳು, ಮತ್ತು ಸಾಗರಗಳೂ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ.

೧೨. ಗೃಹಗಳೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರೂ, ಭೂಮಿಯೂ ಸಹ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದು. ದೇವನೇ, ನೀನೇ ಮಹಾಷಧ ಸ್ವರೂಪನು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವ, ಮತ್ತು ಗೋಚರವಾಗದೇ ಇರುವ ಸಕಲ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವನೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ.

೧೩. ಎಲೈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮ ಹತ್ಯಾದೋಷದಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವೆನು. ಈಗ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ತೇಜೋಮಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಜ್ಞಾನನೇತ್ರದಿಂದ ನೋಡುವೆನು.

೧೪. ಕೆಳಗೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದೋ ಎಂಬಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಏಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಜನಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆ." ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

ಏವಂ ಸ್ತುತಃ ಸ ದೇವೇಶಸ್ತುಷ್ಯಃ ಪ್ರೋವಾಚ ತಂ ಹರಂ ।

ಜ್ಞಾನಯೌಶ್ವರ್ಯನೋಹೌ ಚ ಕ್ಷರಾಕ್ಷರವಿಕಲ್ಪನಾ ॥ ೧೫ ॥

ಮಹತ್ವಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಾ ಚೈವ ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವನಸ್ಥಿತಿಃ ।

ಸರ್ವಂ ತತ್ತಲ್ಯನುಸ್ಮಾಕಂ ಅಹಂ ಯತ್ನ ಭವಾನಪಿ ॥ ೧೬ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮಾಹೇಶ್ವರೀ ಚೈವ ವೈಷ್ಣವೀ ಚೈವ ಯಾ ತನುಃ ।

ಏಕಃ ಸ ಪುರುಷೋ ಭೂತ್ವಾ ಕಾರಣಾದುದ್ವಹಸ್ಥಿತಿಃ ॥ ೧೭ ॥

ಏತದ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮಹಾಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮಾಮಾತ್ಮನಸ್ತನುಂ ।

ಅತ್ರೈವ ದೇವ ತಿಷ್ಠ ತ್ವಂ ವಿಮುಕ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಯಾ ॥ ೧೮ ॥

೧೫-೧೬. ರುದ್ರನಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೂರ್ಯನು, ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು, ಜ್ಞಾನ, ಮೋಕ್ಷ, ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಿವೇಕ, ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಮತ್ತು ಸಕಲ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವಿಕೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮನಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ “ ನಾನೇ, ನೀನೆಂದೂ, ನೀನೇ ನಾನೆಂದೂ ” ತಿಳಿಯುವವನಾಗು.

೧೭. ಬ್ರಾಹ್ಮೀ (ಬ್ರಹ್ಮಸಂಬಂಧವಾದುದು) ಮಾಹೇಶ್ವರೀ (ಶಿವನ ಸಂಬಂಧವಾದುದು) ವೈಷ್ಣವೀ (ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸೇರಿದುದು) ಈ ಮೂರು ಶರೀರಗಳೂ, ಒಬ್ಬನೇ ಆದ ಪರಮಪುರುಷನ ರೂಪಾಂತರವು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಆಯಾಯಾ ನಿಮಿತ್ತಗಳಿಗನುಸಾರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವನಾಗು. ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ಆಶ್ವಾಸನವಿತ್ತನು.

೧೮. ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು (ಸೂರ್ಯನನ್ನು) ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಹತ್ಯಾ ಪಾಪ ನಿರ್ಮುಕ್ತನಾಗಿ ವಾಸಿಸು.” ಎಂದು ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಹಾ ದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು.

ಅವಿಮುಕ್ತ ಇಹಾಗತ್ಯ ಮುಕ್ತಸ್ತಂ ಪಾಪ್ಮನಾ ಯಥಾ ।

ಅವಿಮುಕ್ತಂ ತಥಾ ನಾಮ್ನಾ ಜ್ಞೇತ್ರಮೇತದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೧೯ ||

ಯೇ ಕ್ರೋಶಪರಿಮಾಣೇ ತು ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಜ್ಞೇತ್ರೇ ನರಾಃ ಸ್ಥಿತಾಃ ।

ಅವಯೋಃ ಪ್ರಣಮಸ್ಯಂತಿ ತೇ ಭವಿಷ್ಯಂತ್ಯಕಲ್ಮಷಾಃ || ೨೦ ||

ಪಠನ್ ಶೃಣ್ವನ್ ತಥಾ ಚೇಮಂ ಪುಣ್ಯಂ ಸಂವಾದಮಾವಯೋಃ ।

ಕಲ್ಪಿಷಾಚ್ಚ ವಿಮುಚ್ಯೇತ ಮುಚ್ಯತೇ ಚ ಮಹಾಭಯಾತ್ || ೨೧ ||

ಚಕ್ಷುಃ ಪೀಡಾಂ ಮನಃ ಪೀಡಾಂ ಗ್ರಹಪೀಡಾಂ ತಥೈವ ಚ ।

ಶಮಯೇದೇಕಜಪ್ಯೇನ ದುಃಸ್ವಪ್ನಂ ಶಮಯೇತ್ತಥಾ || ೨೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಳಪುರಾಣೇ ಮಾಹೇಶ್ವರ ಸ್ತೋತ್ರಂ ನಾನು

ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೧೯. ಮತ್ತು ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಪಾಪ ವಿಮುಕ್ತನಾಗದೆ, ಬಂದ ಮೇಲೆ ಪಾಪದಿಂದ ದೂರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅವಿಮುಕ್ತ ಜ್ಞೇತ್ರನೆಂದು ಹೆಸರುಂಟಾಗುವುದು.

೨೦. ಯಾರು ಈ ಜ್ಞೇತ್ರದಿಂದ ಒಂದು ಕ್ರೋಶ (ಹರಿದಾರಿ) ಪರಿ ಮಾಣ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವರೋ, ಯಾರು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ (ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ದಿಂಡಿ ರೂಪಧಾರಿಯಾದ ರುದ್ರ.) ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವರೋ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗುವರು.

೨೧. ಯಾರು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಈ ಪರಸ್ಪರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಓದುವರೋ, ಮತ್ತು ಕೇಳುವರೋ, ಅವರು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಮಹಾ ಭಯಗಳಿಂದಲೂ ಪಾರಾಗುವರು.

೨೨. ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ಒಂದೇ ಸಲ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನೇತ್ರ ಪೀಡೆಗಳೂ, ಮನಸ್ಸಿನ ಆತಂಕಗಳೂ, ಮತ್ತು ದುಷ್ಟಲಪ್ತದವಾದ ಕೆಟ್ಟ ಸ್ವಪ್ನವೂ ಸಹ ನಾಶವಾಗುವುದು, ಎಂದು ಪುನಃ ಸೂರ್ಯನು ಶಿವನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಳಪುರಾಣದ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಅಷ್ಟಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಅತೋ ವ್ಯೋಮ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯತ್ರೋತ್ಪನ್ನಂ ಯಥಾ ಚ ಯತ್ ।

ಅಂಡೈರ್ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಯ ಯದಲ್ಪಂ ಗರ್ಭಸಂಜ್ಞಿತಂ

॥ ೧ ॥

ತತ್ರೋತ್ಪನ್ನಮಿದಂ ವ್ಯೋಮ ಕಪಾಲೇದ್ಯೋಮಹೀಮಯೇ ।

ಅಥೋಲ್ಪಣಃ ಕಾಂಚನಮಯಶ್ಚತುರಸ್ರೋಽಂಘ್ರಿತೋ ಮಹಾನ್ ॥ ೨ ॥

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ಅಯ್ಯಾ ಸಾಂಬನೇ, ಇದುವರೆವಿಗೆ ನಿನಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಅನುಚರರನ್ನೂ ಅವರ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ಎಂದು ನಾರದರು ಹೀಗೆಂದರು. ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನ ಗರ್ಭಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂಡದಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಕಪಾಲಗಳೂ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ವಿಕಾರವಾದವುಗಳು. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಹುಟ್ಟಿತು ಅನಂತರ;

ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿಯೂ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ದುಡೂ, ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೆನಿಸಿರುವುದೂ ಆಗಿರುವ ಸ್ವರ್ಣಮಯವಾದ ಮೇರು ಪರ್ವತವು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಶಿಖರಗಳಿರುವವು. ಯಾವಾಗಲೂ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅದು ಆಶ್ರಯವಾಗಿದೆ.

ಉತ್ಪನ್ನಃ ಸ ಚತುಃಶೃಂಗೋ ಮೇರುರ್ದೈವತ ಸಂಶ್ರಯಃ ।

ದಿಕ್ಪದ್ಮಪತ್ರಾ ಪೃಥಿವೀ ಮೇರುಸ್ತಸ್ಯಾಶ್ಚ ಕರ್ಣಿಕಾ

॥ ೩ ॥

ಯುಗಾಕ್ಷಕೋಟಿವಿನ್ಯಸ್ತಂ ತತ್ರ ಕೃತ್ವಾರಥಂ ರವಿಃ ।

ಸರ್ವೈರ್ದೇವೈಃ ಪರಿವೃತಃ ತಸ್ಯಯಾತಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ

॥ ೪ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ನೇರೌ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದ್ವಸಂತೇ ಯಾಜ್ಞಿಕಾಃ ಸುರಾಃ ।

ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಅದಿತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶೈವ ತು

॥ ೫ ॥

ತಥೈವ ವಸವೋಹ್ಯಷ್ಟಾವಶ್ವಿನೌ ಚೈವ ಯಾಜ್ಞಿಕೌ ।

ವಸೂನ್ ವದಂತಿ ಹಿ ಪಿತ್ವಾನ್ ರುದ್ರಸ್ತೈವ ಪಿತಾಮಹಾನ್

॥ ೬ ॥

೩. ಭೂಮಿಯೆಂಬ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತುದಿಕ್ಕುಗಳೆಂಬುದೆ ದಳಗಳು. ಮೇರು ಪರ್ವತವೇ ಆ ಪದ್ಮಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಈಸುಮವು (ಹೂವಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮೃದುನಾದ ಭಾಗ) ಅಂದರೆ ಮೇರುಪರ್ವತವು ಭೂಮಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೪. ಸೂರ್ಯನು ನೊಗ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚು ಇವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಸಕಲದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸುತ್ತವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಆ ಮೇರು ಪರ್ವತವನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೫. ಆ ಮೇರುಪರ್ವತದಲ್ಲಿ, ಹನ್ನೊಂದುಜನ ರುದ್ರರೂ, ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಸೂರ್ಯರೂ, ಎಂಟುಮಂದಿ ವಸುಗಳೂ, ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೂ, ಒಟ್ಟು ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಮಂದಿ (33) ದೇವತೆಗಳು, ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವರೂ ನೆಲಸಿರುವರು.

೬-೭. ವಸುಗಳನ್ನು ಪಿತೃಗಳೆಂದೂ, ರುದ್ರರನ್ನು ಪಿತಾಮಹರೆಂದೂ, ಅದಿತ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಪಿತಾಮಹರೆಂದೂ, ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಶರೀರವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಋತು, ಸಂವತ್ಸರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ಪುನಃ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ಎಂದು ನಾರದರು ಸಾಂಬನಿಗೆ ದೇವತಾ ಭೇದಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು.

ಪ್ರಸಿತಾಮಹಾಂಶಾದಿತ್ಯಾನ್ ಅಶ್ವಿನಾವಾತ್ಮನಸ್ತನಂ ।

ಪಿತ್ಯಾನ್ ಭೂಯಃ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯತುಸಂವತ್ಸರಾರ್ತವಾನ್ ॥ ೭ ॥

ಅತೋ ಯಜ್ಞಭುಜಾಮೇಷಾಂ ಪೃಥಜ್ಞಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು ।

ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನೈಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ರುದ್ರಶ್ಚ ವೀರ್ಯವಾನ್ ॥ ೮ ॥

ಹರಶ್ಚೈವಾಘಃ ಶರ್ವಶ್ಚ ತ್ರ್ಯಂಬಕಶ್ಚಾಪರಾಜಿತಃ ।

ವೃಷಾಕಪಿಶ್ಚ ಶಂಭುಶ್ಚ ಕಪರ್ದೀ ರೈವತಸ್ತಥಾ ॥ ೯ ॥

ಈಶ್ವರೋ ಭುವನಸ್ಯೇತಿ ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕೃತಾಃ ।

ಆದಿತ್ಯಾನಾಂತು ನಾಮಾನಿ ವಿಷ್ಣುಃ ಶಕ್ರಶ್ಚ ವೀರ್ಯವಾನ್ ॥ ೧೦ ॥

ಅರ್ಯಮಾ ಚೈವ ಧಾತಾ ಚ ಮಿತ್ರೋಽಘ ವರುಣಸ್ತಥಾ ।

ವಿವಸ್ವಾನ್ ಸವಿತಾ ಚೈವ ಪೂಷಾ ತ್ವಷ್ಟಾ ತಥೈವ ಚ ॥ ೧೧ ॥

ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಈಗ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ, ಪಿತೃ, ಪಿತಾಮಹ, ಪ್ರಸಿತಾಮಹ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಇವರು ಯಜ್ಞಪುರುಷರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆನು. ಈಗ ಇವರ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು ಲಾಲಿಸು, ಎಂದು ನಾರದರು ಪುನಃ ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

೮-೯. ನಿತ್ಯನೂ ಒಂದು ಪಾದವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ (1) ಮೊದಲನೆಯವನು. ಸೃಷ್ಟಾ, ವೀರ್ಯವಂತನೆಂಬ ನಾಮಾಂತರಗಳುಳ್ಳ ರುದ್ರನು (2) ಎರಡನೆಯವನು. ಹರ, (3) ಶರ್ವ (4) ತ್ರ್ಯಂಬಕ, (5) ಅಪರಾಜಿತ, (6) ವೃಷಾಕಪಿ, (7) ಶಂಭು, (8) ಕಪರ್ದೀ, (9) ರೈವತ (10) ಈಶ್ವರ, (11) ಮೊದಲಾದ ಈ ಹನ್ನೊಂದುಮಂದಿಯೂ ಜಗದ್ರಕ್ಷಕರಾದ ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರೆನಿಸುವರು.

೧೦-೧೧. ಈಗ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. (1) ವಿಷ್ಣು, (2) ಶಕ್ರ, (3) ಅರ್ಯಮಾ, (4) ಧಾತಾ, (5) ಮಿತ್ರ, (6) ವರುಣ, (7) ವಿವಸ್ವಾನ್, (8) ಸವಿತಾ, (9) ಪೂಷಾ, (10) ತ್ವಷ್ಟಾ, (11) ಅನುಮಾನ್, (12) ಭಗಃ, ಈ ರೀತಿ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ, ಇವರೇ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರು.

ಅಂಶುರ್ಭಗಶ್ಚಾತಿತೇಜಾಃ ಆದಿತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶ ಸ್ತುತಾಃ |
 ಧರೋ ಧ್ರುವಶ್ಚ ಸೋಮಶ್ಚ ಆಪಶ್ಚೈವಾನ್ವಿಲೋನಲಃ || ೧೨ ||
 ಪ್ರತ್ಯೂಷಶ್ಚ ಪ್ರಭಾತಶ್ಚ ವಸವೋಽಷ್ಟೌ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ |
 ನಾಸತ್ಯಶ್ಚೈವ ದಸ್ರಶ್ಚ ಸ್ತುತೌ ದ್ವಾವತ್ತಿನಾವಪಿ |
 ವಿಶ್ವೇದೇವಾನ್ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ನಾಮುಭಿಸ್ತನ್ನಿ ಬೋಧ ಮೇ || ೧೩ ||
 ಕೃತುರ್ದಕ್ಷೋ ವಸುಃ ಸತ್ಯಃ ಕಾಲಃ ಕಾಮೋ ಧುರಿಸ್ತಥಾ |
 ಲೋಚನಶ್ಚಾರ್ದ್ರವಶ್ಚೈವ ಪುರೂರವ ಇಮೇ ದಶ || ೧೪ ||
 ವರ್ತಮಾನಾ ಇಮೇ ದೇವಾ ಶೃಣು ಮನ್ವಂತರೇ ಭವಾನ್ |
 ಯಾಮ್ಯಾಶ್ಚ ತುಷಿತಾಶ್ಚೈವ ತಥೈವ ವಶವರ್ತಿನಃ || ೧೫ ||
 ಸತ್ಯಾಶ್ಚ ಭೂತರಜಸಃ ಸಾಧ್ಯಾಶ್ಚ ತದನಂತರಂ |
 ಉಕ್ತಮನ್ವಂತರೇಷ್ಟೇವ ದೇವಾ ದ್ವಾದಶ ದ್ವಾದಶ || ೧೬ ||

೧೨. (1) ಧರ, [2] ಧ್ರುವ, [3] ಸೋಮ, [4] ಆಪಃ, [5] ಅನಿಲ, [6] ಅನಲ, [7] ಪ್ರತ್ಯೂಷ, [8] ಪ್ರಭಾತ, ಈ ಎಂಟುಜನಗಳೇ ಅಷ್ಟವಸುಗಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ನಾಸತ್ಯ ಮತ್ತು ದಸ್ರರೆಂಬವರೇ ಇಬ್ಬರು ಅತ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಒಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹದಿನೆಂಟು ದೇವತೆಗಳು ಯಜ್ಞ ಪುರುಷರು.

೧೩-೧೪. ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೇ, ಈಗ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು, ಕೇಳು. [1] ಕೃತು, [2] ದಕ್ಷ, [3] ವಸು [4] ಸತ್ಯ [5] ಕಾಲ, [6] ಕಾಮ, [7] ಧುರಿ, [8] ಲೋಚನ [9], ಅರ್ದ್ರವ, [10] ಪುರೂರವ, ಈ ಹತ್ತು ಜನಗಳೇ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು.

೧೫-೧೬. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಹತ್ತು ಜನ ವಿಶ್ವೇದೇವರುಗಳೂ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮನ್ವಂತರದ ದೇವತೆಗಳು. ಕಳೆದ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ [ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಸ್ವಾರೋಚಿಷಾದಿ] ಯಾಮ್ಯಾಃ, ತುಷಿತಾ, ವಶವರ್ತಿನಃ, ಸತ್ಯಾಃ, ಭೂತರಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯಾಃ, ಈ ರೀತಿ ಈ ಆರುಮಂದಿಯೂ ಹನ್ನೆರಡು ಹನ್ನೆರಡು ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ, ವಿಶ್ವೇ ದೇವತೆಗಳೆನಿಸಿದ್ದರು.

ಪಾರಾವತಾಸ್ತಥಾತ್ವನೈ ಸಾಧ್ಯಾಶ್ಚ ತುಷಿತೈಃ ಸಹ ।

ಸಾಧ್ಯಾನ್ ದೇವಾನ್ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ನಾಮುಭಿಸ್ತಾನ್ನಿ ಬೋಧ ಮೇ ॥ ೧೭ ॥

ಮನೋನುಮಂತಾ ಪ್ರಾಣಶ್ಚ ನರೋ ನಾರಾಯಣ ಸ್ತಥಾ ।

ವೃತ್ತಿಸ್ತಪೋ ಹಯಶ್ಚೈವ ಹಂಸೋ ಧರ್ಮಶ್ಚ ವೀರ್ಯವಾನ್ ॥ ೧೮ ॥

ವಿಭುಶ್ಚಾಪಿ ಪ್ರಭುಶ್ಚೈವ ಸಾಧ್ಯಾ ದ್ವಾದಶ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ।

ಏವಂ ಯಜ್ಞಭುಜೋ ದೇವಾ ನಿತ್ಯಂ ಯಜ್ಞೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ಅತೀತಾನ್ ವರ್ತಮಾನಾಂಶ್ಚ ಪುನಶ್ಚೈವ ನಿಬೋಧ ಮೇ ।

ಆದಿತ್ಯಾ ಮರುತೋ ರುದ್ರಾಃ ಕಶ್ಯಪಸ್ಯಾತ್ಮಜಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ಇವರಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾರಾವತರೆಂಬವರೂ, ಸಾಧ್ಯರೂ, ತುಷಿತರೂ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು.

೧೭-೧೮. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಈಗ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾಧ್ಯಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು, ಕೇಳು. 1 ಮನೋನುಮಂತಾ, 2 ಪ್ರಾಣ, 3 ನರ, 4 ನಾರಾಯಣ, 5 ವೃತ್ತಿ, 6 ತಪಃ, 7 ಹಯ 8 ಹಂಸ, 9 ಧರ್ಮ 10 ವೀರ್ಯವಾನ್, 11 ವಿಭು, 12 ಪ್ರಭು, ಇವರೇ ಸಾಧ್ಯನಾಮಕ ದೇವತೆಗಳು.

೧೯. ಹೀಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂವತ್ತುಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

೨೦. ಆಯ್ಯಾ ಸಾಂಬನೇ, ಪುನಃ ನಿನಗೆ, ಕಳೆದು ಹೋಗಿರುವವರು, [ಅಂದರೆ ಆಯಾಯ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತರಾಗಿ ಈಗ ಆ ಮನ್ವಂತರವು ಮುಗಿದು ಹೋಗಿ ಬೇರೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದಿನವರಿಗೆ ಕಳೆದುಹೋಗಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.] ಮತ್ತು ಈಗ ಇರುವವರೂ ಆಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು, ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಸೂರ್ಯರೂ, ಏಳುಜನ ವಾಯುಗಳೂ ಹನ್ನೊಂದು ಜನ ರುದ್ರರೂ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ, ಕಶ್ಯಪ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಕ್ಕಳು.

ವಿಶ್ವೇ ಚ ವಸವಃ ಸಾಧ್ಯಾ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಧರ್ಮಸೂನವಃ ।

ಏವಂ ಧರ್ಮಸುತಃ ಸೋಮಃ ತೃತೀಯೋ ವಸುರುಚ್ಯತೇ ॥ ೨೧ ॥

ಧರ್ಮೋಽಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುತ್ರಃ ಪುರಾಣೇ ವಿಶ್ರುತೋ ಮತಃ ।

ಅಥೇಂದ್ರಾಶ್ವ ಮನೂಂಶ್ಚೈವ ನಾಮುಭಿಸ್ತು ನಿಬೋಧ ಮೇ ॥ ೨೨ ॥

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಃ ಪೂರ್ವಂ ತತಃ ಸ್ವಾರೋಚಿಷಃ ಸ್ಮೃತಃ ।

ಔತ್ತಮಿಸ್ತಾಮಸಶ್ಚೈವ ರೈವತಶ್ಚಾಪ್ತುಷಸ್ತಥಾ ॥ ೨೩ ॥

೨೧. ವಿಶ್ವೇದೇವರುಗಳೂ [10 ಮಂದಿ], ಎಂಟು ಮಂದಿ ವಸುಗಳೂ ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಸಾಧ್ಯಾದೇವತೆಗಳೂ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ, ಧರ್ಮಪುರುಷನ ಮಕ್ಕಳು. ಹೀಗೆಯೇ ಧರ್ಮಪುರುಷನ ಮಗನಾದ ಚಂದ್ರನೂ ಮೂರನೆಯ ವಸುವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವನು.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಂದೆಯಾಗಿರುವ ಧರ್ಮಪುರುಷನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನು. ಇವನು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು. ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೨೨-೨೩. ಅಯ್ಯಾ, ಸಾಂಬನೆ, ಈಗ ಇಂದ್ರರ ಮತ್ತು ಮನುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮನುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೀಗೆಂದನು. ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವು ಮೊದಲನೆಯವನು. ಅವನ ನಂತರ ಸ್ವಾರೋಚಿಷ ಮನುವು, ಅಮೇಲೆ ಔತ್ತಮಿ ಎಂಬ ಮನುವು. ಅವನಾದಮೇಲೆ ತಾಮಸ ಮನುವು. ಇವನ ನಂತರ ರೈವತ ಮನುವು, ಅನಂತರ ಚಾಕ್ಷುಷ ಮನುವು ಈ ರೀತಿ (1) ಸ್ವಾಯಂಭುವ (2) ಸ್ವಾರೋಚಿಷ, (3) ಔತ್ತಮಿ (4) ತಾಮಸ (5) ರೈವತ (6) ಚಾಕ್ಷುಷ, ಈ ಆರು ಮಂದಿ ಮನುಗಳು ಕಳೆದು ಹೋಗಿರುವರು. ಈಗ ಏಳನೆಯವನಾದ ಪ್ರವೃತ್ತ ಮನುವೇ ಇರುವನು. ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇತ್ಯೇತೇ ಷಡತಿಕ್ರಾಂತಾಃ ಸಪ್ತಮಃ ಸಾಂ ಪ್ರತೋ ಮನುಃ ।

ವೈವಸ್ವತ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಃ ಭವಿಷ್ಯಾಃ ಸಪ್ತಜಾಪರೇ || ೨೪ ||

ತೇಷಾಮಾದ್ಯೋರ್ಕಸಾವರ್ಣಿಃ ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿರೇವ ಚ ।

ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಭವಸಾವರ್ಣಿಧರ್ಮಸಾವರ್ಣಿರಿತ್ಯತಃ || ೨೫ ||

ಪಂಚನೋ ದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿಃ ಪಂಚಸಾವರ್ಣಿಯಃ ಸ್ಪೃತಾಃ ।

ರೌತೋ ಭೌತೃಶ್ಚ ದ್ವಾವಂತ್ಯಾವಿತ್ಯೇತೇ ಮನವಃ ಸ್ಪೃತಾಃ || ೨೬ ||

ಇಂದ್ರಸ್ತು ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಜ್ಞೇಯೋ ವಿಪಶ್ಚಿತ್ತದನಂತರಂ ।

ಅದ್ಭುತಸ್ತ್ರಿದಿವಶ್ಚೈವ ದಶಮಸ್ತ್ವಿಂದ್ರ ಉಚ್ಯತೇ || ೨೭ ||

ಸುಶಾಂತಿಶ್ಚ ಸುಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಋತುಧಾಮಾ ದಿವಸ್ಪತಿಃ ।

ಇತಿ ಭೂತಾ ಭವಿಷ್ಯಾಶ್ಚ ಜ್ಞೇಯಾ ಇಂದ್ರಾಶ್ಚ ತುರ್ದಶ || ೨೮ ||

೨೪-೨೬. ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಏಳುಜನ, ಭವಿಷ್ಯನ್ಮನುಗಳಲ್ಲಿ (ಮುಂದೆ ಬರುವ ಮನುಗಳು) ಮೊದಲನೆಯವನು ಆರ್ಕಸಾವರ್ಣಿ ಎಂಬುವನು. ಎರಡನೆಯವನು ಬ್ರಹ್ಮಸಾವರ್ಣಿಯು. ಮೂರನೆಯವನು ಭವಸಾವರ್ಣಿಯು. ನಾಲ್ಕನೆಯವನೇ ಧರ್ಮ ಸಾವರ್ಣಿಯು, ಐದನೆಯವನು ದಕ್ಷಸಾವರ್ಣಿಯು, ಹೀಗೆ ಐದುಮಂದಿ ಸಾವರ್ಣಿಗಳಿರುವರು. ಇವರ ಜೊತೆಗೆ, ರೌತ್ಯ ಮತ್ತೆ ಭೌತ್ಯ ರೆಂಬವರು ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು ಏಳುಮಂದಿ ಭವಿಷ್ಯ ಮನುಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವರು.

೨೭-೨೮. ಆಯ್ಕೆ ಸಾಂಬನೆ, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮನುಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತೂ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ಇಂದ್ರರ ನಾಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಕೇಳೆಂದು ನಾರದರಿಂತೆಂದರು. ಇಂದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ವಿಪಶ್ಚಿತ್, ವಿಭು, ಪ್ರಭು, ಶಿಖೀ, ಮನೋಜವ, ಅದ್ಭುತ, ತ್ರಿದಿವ, ಇಂದ್ರ, ಸುಶಾಂತಿ, ಸುಕೀರ್ತಿ, ಋತುಧಾಮಾ, ದಿವಸ್ಪತಿ, ಇವರೇ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಇಂದ್ರರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿರುವರು. ಕೆಲವರು ಮುಂದೆ ಬರುವರು.

ಕಶ್ಯಪೋಽತ್ರಿವರ್ಸಿಸ್ಯಶ್ಚ ಭರದ್ವಾಜೋಽಥ ಗೌತಮಃ |

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಜಮದಗ್ನಿಶ್ಚ ಸಪ್ತೈತೇ ಯುಷಯಃ ಸ್ತುತಾಃ || ೨೯ ||

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಮರುತೋಗ್ನೀನ್ ಪಿತೃನ್ ಗೃಹಾನ್ |

ಪ್ರವಹೋಽಥಾವಹಶ್ಚೈವೋದ್ವಹಸ್ತು ಸುವಹಸ್ತಥಾ || ೩೦ ||

ವಿನಾಹೋ ನಿವಹಶ್ಚೈವ ಪರಿವಾಹಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಅಂತರಿಕ್ಷಚರಾಹ್ನೇತೇ ಪೃಥಜ್ಜಾಗೃವಿಚಾರಿಣಃ || ೩೧ ||

ಮಹೇಂದ್ರೇಣ ಪ್ರಭಿನ್ನಾಂಗಾ ಮರುತಃ ಸಪ್ತಕೀರ್ತಿತಾಃ || ೩೨ ||

ಶೌರಾಗ್ನಿಃ ಶುಚಿನಾಮಾ ತು ವೈದ್ಯುತಃ ಸಾವಕಃ ಸ್ತುತಃ |

ನಿರ್ಮಥ್ಯ ಪರಮೋಽನ್ಯೋಗ್ನಿಸ್ತ್ರಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಇಮೇಽಗ್ನಯಃ || ೩೩ ||

೨೯. (1) ಕಶ್ಯಪರು (2) ಅತ್ರಿಗಳು (3) ವಸಿಷ್ಠರು (4) ಭರದ್ವಾಜರು (5) ಗೌತಮರು (6) ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು (7) ಜಮದಗ್ನಿ ಈ ಏಳುಮಂದಿಯೇ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು. ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೩೦-೩೧. ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೆ, ಇನ್ನು ಸಪ್ತವಾಯುಗಳು, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತೂ ಪಿತೃಗಳೂ, ಗೃಹಗಳೂ ಇವುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು. ಕೇಳು.

ಪ್ರವಹ, ಅವಹ, ಉದ್ವಹ, ಸುವಹ, ವಿನಾಹ, ಮತ್ತು ಪರಿವಾಹ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಈ ಏಳು ಸಪ್ತಮರುತ್ತುಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುವು.

೩೨. ಮೊದಲು ವಾಯುಪ್ರೇಂದೇ ಇದ್ದಿತು. ಅನಂತರ ಇಂದ್ರನು ಅದನ್ನು ಏಳು ರೂಪವಾಗಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅವು ಪ್ರವಹವೇ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಪ್ತ ಮರುತ್ತುಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ.

೩೩. ಸೂರ್ಯನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಅಗ್ನಿಗೆ, ಶುಚಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮಿಂಚಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಾವಕನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಅರಣ್ಯ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಕಡೆದು ತೆಗೆಯುವ ಅಗ್ನಿಯು ಪರಮಾಗ್ನಿ ಎನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಅಗ್ನಿಯು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುವುದು.

ಅಗ್ನಿನಾಂ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ಪಥೈವ ಚ |

ನುರುತಾಮುಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ವಿಜ್ಞೇಯಾಃ ಸಸ್ತಸಸ್ತಕಾಃ || ೩೪ ||

ಏವಂ ಸಂವತ್ಸರೋಹ್ಯಗ್ನಿಃ ಋತವಸ್ತಸ್ಯ ಜಜ್ಞಿರೇ |

ಋತುಪುತ್ರಾಣ್ಣರ್ತದಾಃ ಪಂಚ ಇತಿ ಸರ್ಗಃ ಸನಾತನಃ || ೩೫ ||

ಸಂವತ್ಸರಸ್ತು ಪ್ರಥಮೋ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪರಿವತ್ಸರಃ |

ಇದ್ವತ್ಸರಃ ತೃತೀಯಶ್ಚ ಚತುರ್ಥಸ್ತನುವತ್ಸರಃ || ೩೬ ||

ಪಂಚಮೋ ವತ್ಸರಸ್ತೇಷಾಂ ವಾಯುಶ್ಚೈವಾಸನುವತ್ಸರಃ |

ತೇಷು ಸಂವತ್ಸರೋಹ್ಯಗ್ನಿಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತು ಪರಿವತ್ಸರಃ || ೩೭ ||

೩೪. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರುಮಂದಿ ಅಗ್ನಿಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳೂ ಮತ್ತು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೂ ಒಟ್ಟುಸೇರಿ ನಲವತ್ತು (೪೦) ಜನ ಗಳಿರುವರು. ಎಲ್ಲಾ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ಏಳೇಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿರುವರು. ಅಂದರೆ ಮರುತ್ತುಗಳ ಮಕ್ಕಳು ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತು (49) ಜನರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೩೫. ಅಗ್ನಿಯೇ ಸಂವತ್ಸರಸ್ವರೂಪನು. ಋತುಗಳು ಅವನ ಮಕ್ಕಳು. (ಅಂದರೆ ವಸಂತಋತು, ಗ್ರೀಷ್ಮಋತು, ವರ್ಷಋತು, ಶರದ್ಋತು, ಹೇಮಂತಋತು, ಮತ್ತು ಶಿಶಿರಋತು, ಈ ಆರು ಮಂದಿಯೂ ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಸಂವತ್ಸರನ ಮಕ್ಕಳು.) ಈ ಋತುಗಳಿಗೆ ಆರ್ತವರೆಂಬ ಐದು ಜನ ಮಕ್ಕಳುಗಳಿದ್ದಾರೆ ; ಈ ರೀತಿ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮವು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ.

೩೬. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐದು ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವನು ಸಂವತ್ಸರನು. ಎರಡನೆಯವನು ಪರಿವತ್ಸರನು. ಮೂರನೆಯವನು ಇದ್ವತ್ಸರನು. ನಾಲ್ಕನೆಯವನು ಅನುವತ್ಸರನು, ಐದನೆಯವನೇ ವತ್ಸರನು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಐದು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ವಾಯುವೇ ಅನುವತ್ಸರನೆನಿಸುವನು.

೩೭-೩೮. ಅಗ್ನಿಯು ಸಂವತ್ಸರನೆಂದೂ, ಸೂರ್ಯನು ಪರಿವತ್ಸರನೆಂದೂ ಚಂದ್ರ (ಸೋಮ) ನು ಇದ್ವತ್ಸರನೆಂದೂ, ವಾಯುವು ಅನುವತ್ಸರನೆಂದೂ

ಸೋಮ ಇದ್ವತ್ಸರಸ್ತೇಷಾಂ ವಾಯುಶ್ಚೈವಾಃನುವತ್ಸರಃ ।

ರುದ್ರಸ್ತು ವತ್ಸರೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಪಶ್ಚಾದ್ವಾಯೋರ್ಯುಗಾತ್ಮಕಾಃ ॥ ೩೮ ॥

ಆರ್ತವಾಃ ಪಿತರೋ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಯೇ ಜಾತಾ ಯತುಸೂನವಃ ।

ಪಿತಾನುಹಾಸ್ತು ಯತವೋ ಮಾಸಂ ವೈ ಸೋಮಸೂನವಃ ॥ ೩೯ ॥

ಪ್ರಸಿತಾನುಹಾಶ್ಚ ಯತನಃ ಪಶ್ಚಾದ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸುತಾಃ ।

ಸೌಮ್ಯಾ ಒರ್ಹಿಷದಶ್ಚೈವ ಅಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತಾಶ್ಚ ತೇ ತ್ರಿಧಾ ॥ ೪೦ ॥

ಆದಿತ್ಯಶ್ಚೈವ ಸೋಮಶ್ಚ ಲೋಹಿತಾಂಗೋ ಬುಧಸ್ತಥಾ ।

ಬೃಹಸ್ಪತಿಶ್ಚ ಶುಕ್ರಶ್ಚ ತಥಾ ಚೈವ ಶನೈಶ್ಚರಃ ॥ ೪೧ ॥

ರಾಹುಶ್ಚ ಧೂಮಕೇತುಶ್ಚ ಇತ್ಯೇತೇ ವೈ ನವಗ್ರಹಾಃ ।

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಸ್ಯ ತ್ವಿಮೇ ನಿತ್ಯಂ ಭಾವಾಭಾವನಿನೇದಕಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (ಹಿಂದೆ ವಾಯುವು ಅನುವತ್ಸರನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ ಒಟ್ಟು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವಾಗ ಪುನಃ ಈಗಲೂ ಹೇಳಿದೆ) ರುದ್ರನು ವತ್ಸರನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಸಂವತ್ಸರಾದಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಯುಗ ಸ್ವರೂಪವು ವಾಯುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು.

೩೯. ಹಿಂದೆ ಋತುಗಳ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಹೇಳಿದ ಆರ್ತವರೇ ಪಿತೃಗಳು. ಋತುಗಳು, ಪಿತಾನುಹರು. ಮಾಸಗಳು ಚಂದ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೪೦. ಋತುಗಳೇ ಪ್ರಸಿತಾನುಹಸ್ವರೂಪರು. ಹಾಗೆಯೇ, ಸೌಮ್ಯಾಃ, ಒರ್ಹಿಷದಃ, ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತಾಃ ಎಂಬ ಈ ಮೂವರೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಕ್ಕಳು.

೪೧-೪೨. 1. ಆದಿತ್ಯ (ಸೂರ್ಯ) 2. ಸೋಮ (ಚಂದ್ರ) 3. ಲೋಹಿತಾಂಗ (ಕುಜ) ಕೆಂಪುಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕುಜನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇವನನ್ನು ಅಂಗಾರಕನೆಂದೂ ಕರೆಯುವರು.) 4. ಬುಧ 5. ಬೃಹಸ್ಪತಿ (ಗುರು) 6. ಶುಕ್ರ 7. ಶನೈಶ್ಚರ 8. ರಾಹು, 9. ಕೇತು, ಇವರು ನವ ಗ್ರಹಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವರು. ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಭಾವಾಭಾವ ಫಲಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ನವಗ್ರಹಗಳ, ದೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವುವು.

ಅದಿತ್ಯಶ್ಚೈವ ಸೋಮಶ್ಚ ಸ್ಪೃತೌ ದ್ವೌ ಮಂಡಲಗ್ರಹೌ ।

ರಾಹುಶ್ಚಾಯಾಗ್ರಹಶ್ಚೈವ ಶೇಷಾಸ್ತಾರಾಗ್ರಹಾಃ ಸ್ಪೃತಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ನಕ್ಷತ್ರಾಧಿಪತಿಃ ಸೋಮೋ ಗ್ರಹರಾಜೋ ದಿವಾಕರಃ ।

ಪಠ್ಯತೇ ವಾ ಸ್ವಿರಾದಿತ್ಯ ಶ್ಚಾಮ್ನಯಶ್ಚಂದ್ರಮಾಃ ಸ್ಪೃತಃ ॥ ೪೪ ॥

ಅದಿತ್ಯಃ ಪಠ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚೇಷಾಂ ಚ ಚಂದ್ರಮಾಃ ।

ಮಾಹೇಶ್ವರಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯಃ ತೃತೀಯೋಽಂಗಾರಕೋ ಗ್ರಹಃ ॥ ೪೫ ॥

ಕಶ್ಯಪಸ್ಯ ಸುತಃ ಸೂರ್ಯಃ ಸೋಮೋ ಧರ್ಮಸುತಃ ಸ್ಪೃತಃ ।

ದೇವಾಸುರಗುರೂ ದ್ವೌ ತು ಭಾನುಮಂತೌ ಮಹಾಗ್ರಹೌ ॥ ೪೬ ॥

೪೩. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ಮಂಡಲಗ್ರಹಗಳು. ರಾಹುವು ಭಾಯಾಗ್ರಹವು. ಉಳಿದ ಕುಜನೇ - ಮೊದಲಾದ ಆರುಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ತಾರಾಗ್ರಹಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. (ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಕುಜಾದಿಗ್ರಹಗಳು ನಕ್ಷತ್ರದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ತಾರಾಗ್ರಹಗಳೆಂದು ಹೆಸರು.)

೪೪. ಚಂದ್ರನು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಧಿಪತಿಯೆನಿಸುವನು. ಸೂರ್ಯನು ಗ್ರಹಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನು. ಚಂದ್ರನು ಜಲಮಯನಾಗಿರುವನು.

೪೫. ಸೂರ್ಯಗ್ರಹವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ, ಚಂದ್ರಗ್ರಹವನ್ನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದೂ ಮೂರನೆಯ ಗ್ರಹವಾದ ಅಂಗಾರಕನನ್ನು ಮಹೇಶ್ವರನೆಂದೂ, ಹೇಳುವರು.

೪೬. ಸೂರ್ಯನು ಕಶ್ಯಪಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನು. ಚಂದ್ರನು ಧರ್ಮಪುರುಷನ ಪುತ್ರನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ದೇವತೆಗಳ ಗುರುವು. ಶುಕ್ರನು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನು. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಪ್ರಜಾಪತಿಸುತಾನೇತಾಪ್ರಭೌ ಶುಕ್ರಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।

ಬುಧಃ ಸೋಮಾತ್ಮಜಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಃ ಶನೈಶ್ಚರಃ ॥ ೪೭ ॥

ಸೈಂಹಿಕೇಯಃ ಸ್ತೃತೋ ರಾಹುಃ ಕೇತುಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸುತಃ ।

ಸರ್ವೇಷಾಂ ತು ಗ್ರಹಾಣಾಂ ವೈ ಹೃದಸ್ತಾಚ್ಚರತೇ ರವಿಃ ॥ ೪೮ ॥

ರವೇರೂರ್ಧ್ವಂ ಸ್ಥಿತಃ ಸೋಮಃ ಸೋಮಾನ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲಂ ।

ನಕ್ಷತ್ರೇಭ್ಯೋ ಬುಧಸ್ತೂರ್ಧ್ವಂ ಬುಧಾದೂರ್ಧ್ವಂ ತು ಭಾರ್ಗವಃ ॥ ೪೯ ॥

ತಸ್ಮಾದಂಕಾರಕಶ್ಚೋರ್ಧ್ವಂ ತಸ್ಮಾಚ್ಚೋರ್ಧ್ವಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ।

ತಸ್ಮಾಚ್ಛನೈಶ್ಚರಶ್ಚೋರ್ಧ್ವಂ ತಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಂ ಋಷಿಮಂಡಲಂ ॥ ೫೦ ॥

೪೭-೪೮. ಬುಧನು ಸೋಮನ (ಚಂದ್ರನ) ಮಗನು. ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಶನೈಶ್ಚರನೇ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನು. ರಾಹುವು ಸಿಂಹಿಕೇಯ ಮಗನು. ಮತ್ತು ಕೇತುವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನು, ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಹಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧೋ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುವನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಗ್ರಹಮಂಡಲದ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು:—

೪೯. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲುಗಡೆ ಚಂದ್ರ ಮಂಡಲವಿರುವುದು. ನಕ್ಷತ್ರ ಮಂಡಲವು, ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲುಗಡೆ ಇರುವುದು. ಬುಧನು ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವನು. ಶುಕ್ರನು ಬುಧನಿಗಿಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವನು.

೫೦. ಅಂಗಾರಕನು ಶುಕ್ರನಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲುಭಾಗದಲ್ಲಿರುವನು. ಅಂಗಾರಕನಿಗಿಂತಲೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವನು. ಶನೈಶ್ಚರನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಿಂತಲೂ ದೂರದಲ್ಲಿರುವನು. ಋಷಿಮಂಡಲವು (ಸಪ್ತರ್ಷಿಮಂಡಲವು) ಇವನಿಗಿಂತಲೂ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವುದು. ಧ್ರುವ ಮಂಡಲವು ಋಷಿಮಂಡಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಯುಷ್ಕಭ್ಯಶ್ಚ ಧ್ರುವಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಮಾಸನಂ ಕಥಿತಂ ಬುಧೈಃ |

ಅದಿತ್ಯನಿಲಯೋ ರಾಹುಃ ಕದಾಚಿತ್ಸೋಮಮಾರ್ಗಗಃ || ೫೧ ||

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಸಂಸ್ಥ ಸ್ತು ಕೇತುನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಸರ್ಪತಿ |

ನವಯೋಜನಸಾಹಸ್ರೋ ವಿಸ್ತಾರೋ ಭಾಸ್ಕರಸ್ಯ ತು || ೫೨ ||

ವಿಸ್ತಾರಾತ್ರಿಗುಣಂ ಚಾಸ್ಯ ಪರಿಣಾಹೇನ ಮಂಡಲಂ |

ದ್ವಿಗುಣಃ ಸೂರ್ಯವಿಸ್ತಾರಾತ್ ವಿಸ್ತಾರಃ ಶಶಿನಃ ಸ್ಪೃತಂ || ೫೩ ||

ತ್ರಿಗುಣಂ ಮಂಡಲಂ ಚಾಸ್ಯ ಯಥೈವ ಸವಿತುಸ್ತಥಾ |

ಚಂದ್ರತಃ ಷೋಡಶೋ ಭಾಗೋ ಭಾರ್ಗವಸ್ಯ ವಿಧೀಯತೇ || ೫೪ ||

೫೧. ರಾಮವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು. ಒಂದೊಂದುಸಾರಿ ಚಂದ್ರನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. (ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಗ್ರಹಕಕ್ಷಾಕ್ರಮವು ಖಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆಲವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುದು.)

೫೨. ಕೇತುವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುವನು. ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದ ವ್ಯಾಸವು ಒಂಬತ್ತುಸಾವಿರ (9,000) ಯೋಜನಗಳು.

೫೩. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ವಿಸ್ತಾರವು ಅಂದರೆ ಸುತ್ತುಳತೆಯು ಸೂರ್ಯನ ವ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಮೂರುಪಾಲು ದೊಡ್ಡದು. ಅಂದರೆ $(9,000 \times 3) = (27,000)$ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳುಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಚಂದ್ರನ ವ್ಯಾಸವು ಸೂರ್ಯನ ವ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಎರಡುಪಾಲು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ $(9,000 \times 2) = (18,000)$ ಹದಿನೆಂಟುಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳು.

೫೪. ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ವಿಸ್ತಾರವೂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ವಿಸ್ತಾರ ದಂತೆಯೇ ತನ್ನ ವ್ಯಾಸದ ಮೂರರಷ್ಟಿರುವುದು. ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದವಿಸ್ತಾರ 18,000 ಯೋಜನಗಳು ಇದರ ಮೂರರಷ್ಟೆಂದರೆ $(18,000 \times 3) = (54,000)$ ಐವತ್ತುನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಚಂದ್ರನ ಹದಿನಾರ ನೆಯ ಒಂದುಭಾಗ ವಿಸ್ತಾರವು ಶುಕ್ರನದು. ಅಂದರೆ $(18,000 \div 16) = (1,125)$ ಸಾವಿರದ ನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತೈದುಯೋಜನಗಳು.

ಭಾರ್ಗವಾತ್ ಸಾದಹೀನೋ ವೈ ವಿಜ್ಞೇಯಸ್ತು ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ |

ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ಸಾದಹೀನೌ ಕುಜಸೂರ್ಯಾವುದಾಹೃತೌ || ೫೫ ||

ವಿಸ್ತಾರಮಂಡಲಾಭ್ಯಾಂ ಚ ಸಾದಹೀನಸ್ತಯೋರ್ಬುಧಃ |

ಬುಧತುಲ್ಯಾನ್ಯಿ ಋಕ್ಷಾಣಿ ಸರ್ವಹ್ರಸ್ವಾನ್ಯಿ ಯಾನ್ಯಿ ತು || ೫೬ ||

ಯೋಜನಾರ್ಧಪ್ರಮಾಣಾನ್ಯಿ ತೇಭ್ಯೋ ಹ್ರಸ್ವಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ |

ರಾಹುಃ ಸೂರ್ಯಪ್ರಮಾಣಸ್ತು ಕದಾಚಿತ್ಸ್ಯೋಧಿ ಸಮ್ನಿತಃ || ೫೭ ||

೫೫. ಅಂಗಾರಕ ಮತ್ತು ಶನೈಶ್ವರ ಇವರು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಿಂತಲೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಒಂದುಭಾಗ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳವರು.

ಬುಧನು, ಅಂಗಾರಕ ಮತ್ತು ಶನೈಶ್ವರರಿಗಿಂತಲೂ, ತನ್ನ ವ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಂಡಲದ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕನೇ ಒಂದುಪಾಲು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳವನು.

೫೬. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬುಧನಿಗೆ ಸಮನಾದ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳವುಗಳು. ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚಿಕ್ಕನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಅರ್ಧಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣಗಳುಳ್ಳವುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆಯಪ್ರಮಾಣದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೇ ಇಲ್ಲ.

೫೭. ರಾಹುವು ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಿರುವನು. ಇವನು ಛಾಯಾಗ್ರಹವಾದುದರಿಂದಲೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಇವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯವೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು.

ಕೇತುವೂ ಛಾಯಾಗ್ರಹವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೂ ನಿಯಮವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ತಸ್ಮಾದ್ಗ್ರಹಪ್ರಮಾಣಸ್ತು ಕೇತುಸ್ತ್ವನಿಯತಃ ಸ್ಪೃತಃ |

ಭೂಲೋಕೋಽಥ ಭುವಲೋಕಸ್ವರ್ಲೋಕಸ್ತದನಂತರಂ |

ಮಹರ್ಜನಸ್ತಪಸ್ಸತ್ಯಂ ಸಪ್ತಲೋಕಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ || ೫೮ ||

ಭೂರೂಪಂ ಪಾರ್ಥಿವೋ ಲೋಕೋ ಹಂತರಿಕ್ಷಂ ಭುವಃ ಸ್ಪೃತಃ |

ಸ್ವರಿತ್ಯೇವಂ ದಿವಂ ವಿದ್ಯಾತ್ ಶೇಷಾಸ್ತುರ್ಧ್ವಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ || ೫೯ ||

ಭೂತಸ್ಯಾಧಿಪತಿಶ್ಚಾಗ್ನಿಃ ತತೋ ಭೂತಪತಿಸ್ತು ಸಃ |

ನಭಸೋಽಧಿಪತಿರ್ವಾಯುಃ ತೇನ ವಾಯುರ್ನಭಸ್ಪತಿಃ || ೬೦ ||

ದಿವಸ್ತು ಸೂರ್ಯೋಽಧಿಪತಿಃ ತೇನ ಸೂರ್ಯೋ ದಿವಸ್ಪತಿಃ |

ಗಂಧರ್ವಾಃಪ್ಸರಸಶ್ಚೈವ ಗುಹ್ಯಕಾಃ ಸಹ ರಾಕ್ಷಸೈಃ |

ಭೂಲೋಕವಾಸಿನಃ ಸರ್ವೇಽಪ್ಯಂತರಿಕ್ಷಚರಾನ್ ಶೃಣು || ೬೧ ||

೫೮. ಭೂಲೋಕ, (1) ಭುವಲೋಕ, (2) ಸ್ವರ್ಲೋಕ, ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕ (3) ಮಹರ್ಲೋಕ, (4) ಜನಲೋಕ, (5) ತಪೋಲೋಕ (6) ಮತ್ತು ಸತ್ಯಲೋಕ (7) ಇವುಗಳೇ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳೆನಿಸುವುವು.

೫೯. ಪಾರ್ಥಿವ ಲೋಕವೇ ಭೂಲೋಕವೆನಿಸುವುದು. ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಭುವಲೋಕವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನೇ ಸ್ವರ್ಲೋಕವೆನ್ನುವರು. ಉಳಿದ ಮಹರ್ಲೋಕ, ಜನಲೋಕ, ತಪೋಲೋಕ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಲೋಕ ಈ ನಾಲ್ಕು ಉರ್ಧ್ವ ಲೋಕಗಳೆನಿಸಿವೆ.

೬೦. ಅಗ್ನಿಯು ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೂ (ಪೃಥಿವಿ, ಅಪ್, ತೇಜಸ್ಸು, ವಾಯು, ಮತ್ತು ಆಕಾಶ, ಇವೇ ಪಂಚಭೂತಗಳು) ಒಡೆಯನಾದುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಭೂತಪತಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ವಾಯುವು ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದುದರಿಂದ, ಅವನು ನಭಸ್ಪತಿ ಎನಿಸಿದನು. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯು ಸೂರ್ಯನೇ ಆದುದರಿಂದ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ, ದಿವಸ್ಪತಿ, ಎಂದೂ ಹೆಸರಾಯಿತು.

೬೧-೬೨. ಗಂಧರ್ವರೂ, ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳೂ, ಗುಹ್ಯಕರೂ, ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರೂ ಸಹ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುವರು. ಸಪ್ತ ಮರುತ್ತುಗಳೂ

ಮರುತಃ ಸಪ್ತಭಿಃ ಸ್ಕಂಧೈಃ ರುದ್ರಾಸ್ತತ್ತ್ವೈವ ಚಾಶ್ವಿನೌ ।

ಅದಿತ್ಯಾ ವಸವಃ ಸ್ವರ್ಗೇ ತತ್ತ್ವೈವ ಚ ಗವಾಂ ಗಣಃ

॥ ೬೨ ॥

ಚತುರ್ಥೇ ಚ ಮಹರ್ಲೋಕೇ ತಿಷ್ಠಂತ್ಯಾಕಲ್ಪವಾಸಿನಃ ।

ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪತಿಭಿಃ ಸರ್ವೈಃ ಸೇವ್ಯತೇ ಪಂಚಮೋ ಜನಃ

॥ ೬೩ ॥

ಮನುಃ ಸನತ್ಕುಮಾರಾದ್ಯಾ ವೈರಾಜಶ್ಚ ತಪಃಸ್ಥಿತಾಃ ।

ಸತ್ಯ ಸ್ತು ಸಪ್ತಮೋ ಲೋಕೋ ಹ್ಯಾಪುರ್ಮಾರ್ಗಗತಾನಿಮಾನ್ ॥ ೬೪ ॥

(ವಾಯುಗಳೂ), ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರೂ, ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವರು. ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೂ, ಅಪ್ಸವಸುಗಳೂ, ಕಾಮ ಧೇನುವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಸುಗಳೂ, ದೇವತೆಗಳ ಗಣಗಳೂ ಸಹ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರು.

೬೩. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಮಹರ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯವರಿಗೂ ಜೀವಿಸಿರುವ ಜನಗಳು ವಾಸಿಸುವರು. ಐದನೆಯದಾದ ಜನಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು ಅಂದರೆ, ಭೃಗು, ಅಂಗಿರಸ, ಅತ್ರಿ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪುಲಹ, ಕೃತು ಮರೀಚಿ, ದಕ್ಷ, ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಕಶ್ಯಪ, ಈ ಹತ್ತುಜನಗಳೂ (ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳು) ವಾಸಿಸುವರು.

೬೪. ತಪೋಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾಯಂಭುವನೇ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಮನುಗಳು, ಸನತ್ಕುಮಾರ, ಸನತ್ಸುಜಾತ, ಮೊದಲಾದ ವೈರಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳೂ ವಾಸಿಸುವರು. ಏಳನೆಯದಾದ ಸತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ, ತಪೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವವರು ವಾಸಮಾಡುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ಏಳನೆಯದಾದ ಸತ್ಯಲೋಕವೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯಶಾಂತಿ ಸುಖಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಮೀಪ್ಯದಿಂದ ದೊರೆಯುವುವು.

ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತೋ ಹ್ಯಪ್ರತೀಘಾತಲಕ್ಷಣಃ ।

ಮಹೀತಲಾತ್ ಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಶತಾದೂರ್ಧ್ವಂ ದಿನಾಕರಃ ॥ ೬೫ ॥

ದಶ ತಾನಿ ಧ್ರುವಂ ಯಾವತ್ ದ್ವಿಗುಣಾದ್ವಿಗುಣೋತ್ತರೈಃ ।

ದಶಯೋಜನಕೋಟೈಸ್ತು ಭೂಮೇರೂರ್ಧ್ವಂ ಧ್ರುವಃ ಸ್ಕೃತಃ ॥ ೬೬ ॥

ತ್ರಯೋವಿಂಶತಿಲಕ್ಷಾಣಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೋತ್ಸೇಧ ಉಚ್ಯತೇ ।

ದ್ವಿಗುಣೇಷು ಸಹಸ್ರೇಷು ಯೋಜನಾನಾಂ ಶತೇಷು ಚ ॥ ೬೭ ॥

ಲೋಕಾಂತರಮಧೈಕೈಕಂ ಧ್ರುವಾದೂರ್ಧ್ವಂ ವಿಧೀಯತೇ ।

ದೇವದಾನವಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಪನ್ನಗಾಃ ।

ಭೂತಾ ವಿದ್ಯಾಧರಾಶ್ಚೈವ ಅಷ್ಟಾ ತೇ ದೇವಯೋನಯಃ ॥ ೬೮ ॥

ತಸ್ಮಿನ್ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ತ್ವಮೀ ಲೋಕಾಃ ಸಪ್ತೈವಂ ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ।

ಮರುತಃ ಪಿತರೋ ಹ್ಯಬ್ಧಾಃ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವಾಗ್ನಯೋ ಗೃಹಾಃ ॥ ೬೯ ॥

೬೫. ಭೂಮಿಯಿಂದ ನೂರುಸಾವಿರ ಅಂದರೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿರುವನು.

೬೬. ಧ್ರುವ ನಕ್ಷತ್ರವು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಹತ್ತುಕೋಟಿ ಯೋಜನಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಭೂಲೋಕ, ಭುವರ್ಲೋಕ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಲೋಕಗಳ ಒಟ್ಟು ಔನ್ನತ್ಯವು ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಯೋಜನದೊಳಗೇ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಇರುವುವು.

೬೭. ಉಳಿದ ಮಹರ್ಲೋಕವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳೂ, ಧ್ರುವ ನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಮೇಲು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಎರಡು ಲಕ್ಷಯೋಜನ ಅಂತರದಲ್ಲಿವೆ.

೬೮. ದೇವತೆಗಳು, ದಾನವರು, ಗಂಧರ್ವರು, ಯಕ್ಷರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಪನ್ನಗಗಳು, ಭೂತಗಳು, ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರರು ಈ ಎಂಟು ಜನಗಳೂ ದೇವ ಯೋನಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವರು.

೬೯-೭೦. ಆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಭೂಲೋಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಲೋಕಗಳೂ, ಸಪ್ತಮರುತ್ತುಗಳೂ, ಪಿತೃಗಳೂ, ಸಂವತ್ಸರಗಳೂ, ಅಗ್ನಿಗಳೂ ಮತ್ತು

ಯೇಚಾಪ್ಯೇತೇ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ಮಯಾಷ್ಟಾ ದೇವಯೋನಯಃ ।

ಮೂರ್ತಯೋಽಮೂರ್ತಯಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇ ತೇ ವ್ಯೋಮ್ನೈವಸ್ಥಿತಾಃ ॥

ಏವಂ ನಿಧನಿದಂ ವ್ಯೋಮ ಸರ್ವದೇವಮಯಂ ಸ್ಥಿತಂ ।

ಸರ್ವಭೂತಮಯಂ ಚೈವ ಸರ್ವಶ್ರುತಿಮಯಂ ತಥಾ ॥ ೭೦ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ಯೋರ್ಚಯತೇ ವ್ಯೋಮ ತೇನ ಸರ್ವೇಽರ್ಚಿತಾಃ ಸುರಾಃ ।

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಶುಭಾರ್ಥೀ ವ್ಯೋಮ ಪೂಜಯೇತ್ ॥ ೭೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದೇವತಾಖ್ಯಾಪನಂ ನಾಮ

ಅಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ನವಗ್ರಹಗಳೂ ಸಹ ಇರುವುವು. ಅಲ್ಲದೇ ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಿದ ದೇವತೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ದೇವಯೋನಿಗಳೂ, ಕೆಲವು ಆಕಾರ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ರೂಪಿಲ್ಲದೆಯೂ ಸಹ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುವು.

೭೦. ಅಂತರಿಕ್ಷವು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಆಗಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೭೧. ಅಂತರಿಕ್ಷವು, ಸಕಲ ದೇವ, ಭೂತ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಿಮಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡುವವನೂ, ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಕಾರಣ, ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೋರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವ್ಯೋಮಪೂಜೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀ:

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕೋನವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಆಕಾಶಂ ಖಂ ವಿಯದ್ವ್ಯೋನು ಚಾಂತರಿಕ್ಷಂ ನಭೋಽಂಬರಂ ।

ಪುಷ್ಕರಂ ಗಗನಂ ಚೇತಿ ಮೇರುಸ್ತತ್ತ್ವೈವ ಕೀರ್ತ್ಯತೇ || ೧ ||

ಮೇರುಶ್ಚ ಪೃಥಿವೀಮಥೈ ಸಮಂತಾತ್ತಸ್ಯ ಮೇದಿನೀ ।

ಭೂಮೇ ದ್ವೀಪವಿಭಾಗಂ ತು ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸಮಂತತಃ || ೨ ||

ಜಂಬೂಶಾಕಕುಶದ್ವೀಪ ಕ್ರಾಂಚಗೋಮೇದಕಾನಿ ಚ ।

ಶಾಲ್ಮಲೀಪುಷ್ಕರಾಖ್ಯೇ ಚ ಸಪ್ತ ದ್ವೀಪಾನಿ ಭಾಗಶಃ || ೩ ||

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ನಾರದನು, ಮತ್ತೆ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, ಹೀಗೆಂದನು--ಅಯ್ಯಾ ಸಾಂಬನೇ, ಆಕಾಶ, ಖಂ, ವಿಯತ್, ವೈದ್ಯೋನು, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ನಭಃ, ಅಂಬರ, ಪುಷ್ಕರ, ಗಗನ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು. ಮೇರುವನ್ನೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಈ ಆಕಾಶಾದಿ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಯುವರು.

೨-೩. ಭೂಮಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇರುಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಇದರ ಸುತ್ತಲೂ ಭೂಮಿಯಾವರಿಸಿರುವುದು. ಈಗ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರುವ ದ್ವೀಪ ವಿಭಾಗವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. 1. ಜಂಬೂದ್ವೀಪ, 2. ಶಾಕದ್ವೀಪ, 3. ಕುಶದ್ವೀಪ, 4. ಕ್ರಾಂಚದ್ವೀಪ, 5. ಗೋಮೇದಕದ್ವೀಪ, 6. ಶಾಲ್ಮಲೀದ್ವೀಪ, ಮತ್ತು 7. ಪುಷ್ಕರದ್ವೀಪ, ಹೀಗೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಏಳು ದ್ವೀಪಗಳಿರುವುವು.

ಲವಣಕ್ಷೀರದಧ್ಯಂಬುಘೃತೋದೇಕ್ಷುರಸೋದಕಾಃ ।

ಸ್ವಾದೂದಕಶ್ಚ ಸಪ್ತೈತೇ ಸಮುದ್ರಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಹಿಮನಾನ್ ಹೇಮಕೂಟಶ್ಚ ನಿಷಢೋ ನೀಲ ಏವ ಚ ।

ಶ್ವೇತಶ್ಚ ಶೃಂಗವಾಂಶ್ಚೈವ ಷಡೇವಂ ವರ್ಷಪರ್ವತಾಃ ॥ ೫ ॥

ಮಾನಸಃ ಸಪ್ತಮಸ್ತೇಷಾಂ ಪುರ್ಯೋಽಷ್ಟೌ ಯತ್ರ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ।

ಮಾಹೇಂದ್ರೀಚಾಪ್ಯಥಾಗ್ನೇಯೀ ಯಾಮ್ಯಾ ಚ ನೈಋತೀ ತಥಾ ॥ ೬ ॥

ವಾರುಣೀ ವಾಯವೀ ಚೈವ ಸೌಮ್ಯೈಶಾನೀ ತಥೈವ ಚ ।

ಮಾನಸಾನ್ನಿರ್ಜಲಾ ಭೂಮಿಃ ಲೋಕಾಲೋಕಸ್ತತೋ ಗಿರಿಃ ॥ ೭ ॥

೪. 1. ಲವಣಸಮುದ್ರ= ಉಪ್ಪಿನಸಮುದ್ರ, 2. ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರ, = ಹಾಲಿನಸಮುದ್ರ, 3. ದಧಿಸಮುದ್ರ, = ಮೊಸರಿನಸಮುದ್ರ, 4. ಅಂಬುಸಮುದ್ರ, ನೀರಿನಸಮುದ್ರ, 5. ಘೃತಸಮುದ್ರ, = ತುಪ್ಪದಸಮುದ್ರ, 6. ಇಕ್ಷುಸಮುದ್ರ, ಕಬ್ಬಿನಹಾಲಿನ ಸಮುದ್ರ, ಮತ್ತು 7. ಸ್ವಾದೂದಕಸಮುದ್ರ, = ಸಿಹಿನೀರಿನಸಮುದ್ರ ಎಂದು ಭೂಮಿಯಮೇಲಿರುವ ಸಮುದ್ರಗಳು, ಏಳು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವುಗಳನ್ನೇ ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೫. (1) ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತ, (2) ಹೇಮಕೂಟ ಪರ್ವತ, (3) ನಿಷಧ ಪರ್ವತ, (4) ನೀಲಪರ್ವತ, (5) ಶ್ವೇತಪರ್ವತ, ಮತ್ತು (6) ಶೃಂಗಿಪರ್ವತ, ಈ ಆರು ಪರ್ವತಗಳೂ, ವರ್ಷಪರ್ವತಗಳೆಂದೂ (ಮಳೆಯನ್ನಂಟುಮಾಡುವ ಪರ್ವತಗಳೆಂದು) ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೬. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಆರು ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ, ಏಳನೆಯ ದಾದ ಮಾನಸಪರ್ವತವೊಂದಿರುವುದು. ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ 1. ಮಹೇಂದ್ರಪುರಿ 2. ಅಗ್ನಿಪುರಿ, 3. ಯಮಪುರಿ, 4. ನೈಋತಿಪುರಿ, 5. ವರುಣಪುರಿ, 6. ವಾಯು ಪುರಿ, 7. ಕುಬೇರಪುರಿ ಮತ್ತು 8. ಮಹೇಶಪುರಿ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ ಎಂಟು ಪಟ್ಟಣಗಳಿರುವುವು.

೭. ಆಮಾನಸ ಪರ್ವತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಸ್ಥಳವೆಲ್ಲವೂ, ಜಲರಹಿತವಾದ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಲೋಕಾಲೋಕ ವೆಂಬ ಪರ್ವತವಿರುವುದು.

ತತಸ್ತ್ವಂ ಡಕಸಾಲಂ ತು ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಪರತಸ್ತಮುಃ |

ತತೋಽಗ್ನಿರ್ವಾಯುರಾಕಾಶಂ ತತೋ ಭೂತಾದಿರುಚ್ಯತೇ || ೮ ||

ತತೋ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಧಾನಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಸ್ತತಃ |

ಪುರುಷಾದೀಶ್ವರೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಈಶ್ವರೇಣಾವೃತಂ ಜಗತ್ || ೯ ||

ಉರ್ಧ್ವಂ ಮಧ್ಯಮಧಶ್ಚೈತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞಯಾ ಯೇ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ |

ಭೂಯಸ್ತಾನ್ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಹ್ಯಂ ಡಾನರಣಕಾರಣಾತ್ || ೧೦ ||

ಭೂಲೋಕಶ್ಚ ಭುವಶ್ಚೈವ ತೃತೀಯಃ ಸ್ವಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ |

ಮಹರ್ಜನಸ್ತಪಃ ಸತ್ಯಂ ಸಪ್ತಲೋಕಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ || ೧೧ ||

೮. ಈ ಲೋಕಾಲೋಕ ಪರ್ವತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಅಂಡಕಸಾಲವೂ, ಅದಕ್ಕಿಂತಮುಂದೆ ತಮಸ್ಸೂ, (ಅಂಧಕಾರವೂ), ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಆಕಾಶ ಇವುಗಳೂ, ಇದಕ್ಕಿಂತಮುಂದೆ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವಿಧಾ ತ್ಮಿಕವಾದ ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವವೂ ಇರುವುವು.

೯. ಅಹಂಕಾರದಿಂದಾಚೆ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವೂ, ಅದರ ಮುಂದೆ ಪ್ರಧಾನನಾ ಮಹವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಇವರೂ, ಪುರುಷನಿಂದ ಮುಂದೆ ಈಶ್ವರನೂ ಇರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಕಲ ಲೋಕಗಳೂ, ಈಶ್ವರನಿಂದಲೇ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

೧೦. ಆಯು ಸಾಂಬನೆ, ಹಿಂದೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಉರ್ಧ್ವಲೋಕ, ಮಧ್ಯಲೋಕ, ಮತ್ತು ಅಧೋಲೋಕಗಳನ್ನೂ, ಈಗ ಪುನಃ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂಡವು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆಯಾದ ಕಾರಣ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು, ಕೇಳು.

೧೧. ಭೂಲೋಕ, 1. ಭುವಲೋಕ, 2. ಸ್ವಲೋಕ, 3. ಮಹಲೋಕ
4. ಜನಲೋಕ, 5. ತಪೋಲೋಕ, 6. ಮತ್ತು ಸತ್ಯಲೋಕ 7. ಇವೇ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳು.

ತತಸ್ತ್ವಂಡಕಪಾಲಂ ತು ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಪರತಸ್ತಮಃ |

ತತೋಗ್ನಿರ್ವಾಯುರಾಕಾಶಂ ತತೋ ಭೂತಾದಿರುಚ್ಯತೇ || ೧೨ ||

ತತೋ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಧಾನಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಸ್ತತಃ |

ಪುರುಷಾದೀಶ್ವರೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಈಶ್ವರೇಣಾವೃತಂ ಜಗತ್ || ೧೩ ||

ಭೂಮೇರಧಸ್ತಾ ಸ್ಪಷ್ಟೈವ ಲೋಕಾಸ್ತಾನ್ಮಾನುಭಿಃ ಶೃಣು |

ತಲಃ ಸುತಲ ಸಾತಾಲಾ ತನುಸ್ತಾಲಃ ತತಃ ಪರಃ |

ಸುಶಾಲಶ್ಚ ವಿಶಾಲಶ್ಚ ಸಪ್ತಮಶ್ಚ ರಸಾತಲಃ || ೧೪ ||

ತತಸ್ತ್ವಂಡಕಪಾಲಂ ತು ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಪರತಸ್ತಮಃ |

ತತೋಗ್ನಿರ್ವಾಯುರಾಕಾಶಂ ತತೋ ಭೂತಾದಿರುಚ್ಯತೇ || ೧೫ ||

೧೨ ಈ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಅಂಡಕಪಾಲವೂ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಕತ್ತಲೆಯೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಇವುಗಳೂ ಇವುಗಳಿಂದ ಮುಂದೆ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ತತ್ತ್ವವೂ ಇರುವುವು.

೧೩. ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವೂ ಮುಂದೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಪುರುಷರೂ ತೋರಿಬರುವರು. ಪುರುಷನಿಂದ ಮುಂದೆ ಈಶ್ವರನೂ ಅಂತಹ ಈಶ್ವರನಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಆವೃತವಾಗಿರುವುದು.

೧೪. ಸಾಂಬನೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭೂಮಿಯ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಏಳು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು, ಎಂದು ನಾರದರಿಂತೆಂದರು.

1 ತಲ, 2 ಸುತಲ, 3 ಸಾತಾಲ, 4 ತಾಲ, 5 ಸುಶಾಲ, 6 ವಿಶಾಲ, ಮತ್ತು 7 ರಸಾತಲ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಈ ಏಳೇ, ಸಪ್ತ ಅಧೋಲೋಕಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. [ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, 1 ಅತಲ, 2 ವಿತಲ, 3 ಸುತಲ 4 ತಲಾತಲ, 5 ರಸಾತಲ 6 ಮಹಾತಲ ಮತ್ತು 7 ಸಾತಾಲವೆಂಬುವು ಸಪ್ತ ಅಧೋಲೋಕಗಳೆಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ; ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಸರುಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.]

೧೫-೧೬. ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅಂಡವು ಎರಡುಕಪಾಲಗಳಾಗಿರುವುವು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಭೂಮಿ ಇರುವುದು, ಮೇಲಿನ ಕಪಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕವೇ

ತತೋ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಧಾನಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಸ್ತತಃ ।

ಪುರುಷಾದೀಶ್ವರೋ ಜ್ಞೇಯಃ ಈಶ್ವರೇಣಾಸ್ಸವೃತಂ ಜಗತ್ ॥ ೧೬ ॥

ಏವಂ ಮೇರೋಃ ಸಮಂತಾತ್ಮ ಸರ್ವಮೇತತ್ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ ।

ಉತ್ಪನ್ನಃ ಸಚತುಃಶೃಂಗಃ ಸುಮೇರುಃ ಶುದ್ಧಕಾಂಚನಃ ॥ ೧೭ ॥

ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸಂಸ್ಥಿತೋ ಮಧ್ಯೇ ಸಿದ್ಧಗಂಧರ್ವಸೇವಿತಃ ।

ಚತುರ್ಭಿಃ ಕಾಂಚನೈಃ ಶೃಂಗೈಃ ದಿವ್ಯೈರ್ದೇವಮಿವೋಲ್ಲಿಖನ್ ॥ ೧೮ ॥

ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಉರ್ಧ್ವ ಲೋಕಗಳೂ, ಕೆಳಗಿನ ಕಪಾಲದಲ್ಲಿ ಏಳು ಅಧೋ ಲೋಕಗಳೂ ಸಹ ಇರುವುವು. ಉರ್ಧ್ವಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ, ಅಧೋ ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಇವುಗಳನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ರಸಾತಲದಿಂದ, ಅಂಡಕಪಾಲವೂ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಕತ್ತಲೆಯೂ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೆ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಇವುಗಳೂ, ಇವುಗಳಿಂದ ಭೂತಗಳೂ, ಭೂತಗಳಿಂದ ಮಹತ್ತತ್ವ, ಪ್ರಧಾನ ಇವೆರಡೂ ಇವುಗಳಿಂದ ಮುಂದೆ ಪುರುಷನೂ, ಪುರುಷನಿಂದ ಈಶ್ವರನೂ ತೋರಿ ಬರುವನೆಂದೂ ಈ ಈಶ್ವರನಿಂದ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುವರು.

೧೬. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳೂ, ಅಗ್ನಿ ವಾಯುರಾಕಾಶಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೇರುವಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಂತಹ ಮೇರು ಪರ್ವತವು ನಾಲ್ಕು ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ, ಶುಭ್ರವಾದ ಚಿನ್ನದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿದ ಅಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು.

೧೭. ಈ ಮೇರು ಪರ್ವತವು, ಭೂಮಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾ, ಸಿದ್ಧರೂ, ಮತ್ತೂ ಗಂಧರ್ವರೂ ಇವರುಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಚಿನ್ನದ ಶಿಖರಗಳಿರುವುವು. ಇವುಗಳಿಂದ ಈ ಮೇರುಪರ್ವತವು ತನ್ನಲ್ಲಿ ದೇವಾಂಶವಿದೆ ಯೆಂಬುದನ್ನೂ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂಬುದನ್ನೂ ತೋರಿ ಸುತ್ತಿರುವುದೇ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುವುದು.

ಯೋಜನಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಚತುರಾಶೀತಿರುಚ್ಚ್ರಿತಃ ।

ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಪೋಡಶಾಧಸ್ತಾತ್ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶತಿವಿಸ್ತೃತಃ ॥ ೧೯ ॥

ವಿಸ್ತಾರಾತ್ತ್ರಿಗುಣಶ್ಚಾಸ್ಯ ಪರಿಣಾಹಃ ಸಮಂತತಃ ।

ತಸ್ಯ ಸೌಮನಸಂ ನಾನು ಶೃಂಗಮೇಕಂ ತು ಕಾಂಚನಂ ॥ ೨೦ ॥

ದ್ವಿತೀಯಂ ಪದ್ಮರಾಗಾಭಂ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಂ ನಾನು ನಾನುತಃ ।

ತೃತೀಯಂ ನಾನುತಶ್ಚಿತ್ರಂ ಸರ್ವಥಾತುಮಯಂ ಶುಭಂ ॥ ೨೧ ॥

ಚತುರ್ಥಂ ರಾಜತಂ ಶುಕ್ಲಂ ಚಾಂದ್ರಮಾಸನುತಿ ಸ್ಕೃತಂ ।

ತಸ್ಯ ಸೌಮನಸಂ ಯತ್ತತ್ ಶೃಂಗಂ ಜಾಂಬೂನದಂ ಸ್ಕೃತಂ ॥ ೨೨ ॥

೧೯. ಈ ಮೇರುಪರ್ವತವು, (84000) ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ದಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ, (16000) ಹದಿನಾರುಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ಭೂಮಿಯ ಕೆಳಗೆ ಹೋಗಿದೆ. (28000) ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಿದೆ. (ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ.)

೨೦. ವ್ಯಾಸದ ಮೂರರಷ್ಟು ಈ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಸುತ್ತಳತೆ ಇರುವುದು. ಅಂದರೆ, $(28000 \times 3) = (84000)$ ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳು ಇದರ ಸುತ್ತಳತೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಸೌಮನಸವೆಂಬ ಒಂದು ಶಿಖರವು ಶುದ್ಧ ಚಿನ್ನದ್ದೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು.

೨೧. ಈ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಎರಡನೆಯ ಶಿಖರವು ಪದ್ಮರಾಗದ ಕಾಂತಿಯಂತೆ, ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂದೂ ಇದಕ್ಕೆ “ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕ”, ಎಂಬ ಹೆಸರೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮೂರನೆಯ ಶಿಖರವು ಚಿತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳದ್ದು. ಇದು ಸಕಲ ಧಾತುರಾಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. [ಧಾತುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.]

೨೨-೨೩. ಮೇರುಪರ್ವತದ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶಿಖರವು ಬೆಳ್ಳಿಯದು. ಇದಕ್ಕೆ ಚಾಂದ್ರಮಾಸನೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಚಿನ್ನದ ಶಿಖರವಾದ ಸೌಮ

ತದೇವ ಚೋದಯನ್ನಾ ಮ್ನಾ ಯತ್ರೋದ್ಯನ್ ದೃಶ್ಯತೇ ರವಿಃ |

ಉತ್ತರೇಣ ಪರಿಕ್ರಮ್ಯ ಜಂಬೂದ್ವೀಪೇ ದಿನಾಕರಃ || ೨೩ ||

ದೃಶ್ಯೋ ಭವತಿ ಭೂತಾನಾಂ ಶಿಖರಂ ತತ್ಸಮಾಶ್ರಿತಃ |

ಕಾಂಚನಸ್ಯ ಚ ಶೃಂಗಸ್ಯ ತೇಜಸಾಽರ್ಕಸ್ಯ ಚಾವೃತೇ || ೨೪ ||

ಉಭೇ ಸಂಧ್ಯೇ ಪ್ರಕಾಶೇತೇ ಆತಾಮ್ರೇ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮೇ |

ಶೃಂಗೇ ಸೌಮನಸೇ ಸೂರ್ಯೇ ಹ್ಯುತ್ಪಿಷ್ಠತ್ಯುತ್ಪರಾಯಣೇ || ೨೫ ||

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯೇ ದಕ್ಷಿಣೇ ಚಾಪಿ ವಿಷುವೇ ಮಧ್ಯಗಸ್ತಯೋಃ |

ತಸ್ಯೇಶಾನಭವೇ ಶರ್ವಃ ಶೃಂಗೇಽಗ್ನಿಃ ಪೂರ್ವದಕ್ಷಿಣೇ || ೨೬ ||

ನಸ ಶಿಖರವನ್ನು, ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಉದಯಿಸುವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಹೊರಟು ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಗೋಚರನಾಗುವನು. ನಮಗೆ ಆಗ ಉದಯವಾದಂತೆ, ತೋರುವುದು. ಶಿಖರವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದುದರಿಂದ ಉದಯಿಸುವಾಗ, ಕೆಂಪಾಗಿ ಸುವರ್ಣದ ಒಣ್ಣದಂತೆ ತೋರುವನು.

೨೪. ಆಸೌಮನಸ್ಸೆಂಬ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿದಮೇಲೆ, ಸಕಲ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕ ವಾದ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಶಿಖರದ ಹೊಂಬಣ್ಣವು ಸೂರ್ಯನ ನ್ನು ವರಿಸಿರುತ್ತದೆಯಾದ ಕಾರಣ, ನಮಗೆ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೨೫. ಸೂರ್ಯನು, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೂ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೌಮನಸ್ಸೆಂಬ ಚಿನ್ನದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದ ರಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿ ಕಾಣುವನು. ಸೂರ್ಯದೇವನು, ಸೌಮನಸ್ಸೆಂಬ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿ ದಾಗ ಉತ್ತರಾಯಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು..

೨೬. ಸೂರ್ಯನು ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯವೆಂಬ, ಪದ್ಮರಾಗ ಮಣಿಯಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಶಿಖರವನ್ನೇರುವನು. ಅಂದರೆ, ಸೂರ್ಯನು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ವೆಂಬ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿದಾಗ ದಕ್ಷಿಣಾಯಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವಿಷುವತ್ತುಣ್ಯಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಮೇಷ ಮತ್ತು ತುಲಾರಾಶಿಯ ಸಂಚಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೌಮನಸ ಮತ್ತು ಜೋತಿಷ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಎರಡು ಶಿಖರಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವನು. ಆಗಲೇ ವಿಷುವತ್ತುಣ್ಯ ಕಾಲವೆಂದು ಹೆಸರು ಬರುವುದು.

ನೈಋತ್ಯೇ ಪಿತರೋ ಜ್ಞೇಯಾ ವಾಯವ್ಯೇ ಮರುತಸ್ತಥಾ ।
 ಮಧ್ಯೇ ನಾರಾಯಣಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಯೋತಿಂಸಿ ಚೈವ ಹಿ ।
 ಅದಿತ್ಯಃ ಸ್ವೇನ ರೂಪೇಣ ತಸ್ಮಿನ್ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ ॥ ೨೭ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ವ್ಯೋಮ್ನೋತ್ಪತ್ತಿನಾಮ
 ಏಕೋನವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೨೭. ನೈಋತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೂ, ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಪ್ತ
 ಮರುತ್ತುಗಳೂ, ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರಾಯಣನೂ, ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನ ದಿವ್ಯ
 ತೇಜಸ್ಸು ಸಹ ಆ ಮೇರುಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವುದು. ಇಂತಹ, ವ್ಯೋಮದಲ್ಲಿ
 (ಮೇರುವಿನಲ್ಲಿ) ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ನಿಜ ರೂಪಿನಿಂದ ನೆಲಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ವ್ಯೋಮದ ಉತ್ಪತ್ತಿನಿರೂಪಣವೆಂಬ
 ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಅಥ ಹೇಮನುಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ಮೇರೋಃ ಪ್ರತಿದಿಶಂ ಸ್ಥಿತಾಃ ।

ಚತುರ್ಣಾಂ ಲೋಕಸಾಲಾನಾಂ ಪುರ್ಯಸ್ತಾ ನಾನುಭಿಃ ಶೃಣು ॥ ೧ ॥

ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ಸುಮೇರೋಸ್ತು ಮಹೇಂದ್ರಸ್ಯಾಮರಾವತೀ ।

ದಕ್ಷಿಣೇ ತು ಪುನರ್ನೇರೋಃ ಯಮಸ್ಯ ಯಮನೀ ಪುರೀ ॥ ೨ ॥

ಪ್ರತೀಚ್ಯಾಂ ಚ ಪುನರ್ನೇರೋಃ ವರುಣಸ್ಯ ಸುಖಾಪುರೀ ।

ದಿಶ್ಯುತ್ತರಸ್ಯಾಂ ಮೇರೋಸ್ತು ಸೋಮಸ್ಯಾಪಿ ವಿಭಾಪುರೀ ॥ ೩ ॥

ಇಪ್ಸತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೆ, ಸ್ವರ್ಣಮಯವಾದ ಈ ಮೇರುಪರ್ವತದ, ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಲೋಕಪಾಲಕರ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಅವರ ಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು, ಕೇಳು, ಎಂದು ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು ನಾರದರು ಹೇಗೆಂದರು.

೨-೩. ಸುಮೇರುಪರ್ವತದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರನ ಅಮರಾವತೀ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವಿರುವುದು. ಮೇರುವಿನ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯಮನ, ಯಮನೀ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವಿರುವುದು ; ಮೇರುವಿನ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಸುಖಾಪುರೀ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವಿರುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನ ವಿಭಾಪುರೀ ಎಂಬ ನಗರವಿರುವುದು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನಂ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಂ ಚ ಉದಯಾಸ್ತಮನೇ ತಥಾ ।

ಕೂರ್ವಂಶ್ಚತುರ್ಷು ಪಾರ್ಶ್ವೇಷು ತಪತ್ಯೇಷ ಹಿ ಭಾಸ್ಕರಃ ॥ ೪ ॥

ಮಧ್ಯಗತ್ತಾಮರಾವತ್ಯಾಂ ಯದಾ ಭವತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ ।

ವೈವಸ್ವತೇ ಸಂಯಮನೇ ಚೋತ್ತಿಷ್ಠನ್ ದೃಶ್ಯತೇ ತದಾ ॥ ೫ ॥

ಸುಖಾಯಾಮರ್ಧರಾತ್ರಂ ತು ವಿಭಾಯಾಮಸ್ತಮೇತಿ ಚ ।

ವೈವಸ್ವತೇ ಸಂಯಮನೇ ಮಧ್ಯಗಸ್ತು ರವಿರ್ಯದಾ ॥ ೬ ॥

ಸುಖಾಯಾಮಥ ವಾರುಣ್ಯಮುತ್ಪಿಷ್ಠನ್ ದೃಶ್ಯತೇ ತದಾ ।

ವಿಭಾಯಾಮರ್ಧರಾತ್ರಂ ತು ಮಾಹೇಂದ್ರ್ಯಮಸ್ತಮೇತಿ ಚ ॥ ೭ ॥

೪. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ, ಉದಯಕಾಲ, ಮತ್ತು ಅಸ್ತಮಯಕಾಲ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಬೆಳಕು ನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

೫. ಸೂರ್ಯನು ಅಮರಾವತಿ ಪಟ್ಟಣದ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ವೈವಸ್ವತ ಯಮನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ (ಯಮಪುರಿಯಲ್ಲಿ) ಉದಯವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯನು ಅಮರಾವತೀ ಪಟ್ಟಣದ ಖಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ವರುಣನ ಸುಖಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ, ಸೋಮನ ವಿಭಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಮಯವಾದ ಹಾಗೂ ತೋರುತ್ತದೆ.

೬-೭. ಸೂರ್ಯನು, ವೈವಸ್ವತಯಮನ ಯಮಪುರಿಯಲ್ಲಿ, ಖಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಅಂದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾದಾಗ, ವರುಣನ ಸುಖಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ, ಉದಯವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ, ಸೋಮನ ವಿಭಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ, ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ಮಾಹೇಂದ್ರನ ಅಮರಾವತಿಯಲ್ಲಿ, ಅಸ್ತಮಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ, ಕಾಣುವನು.

ಸುಖಾಯಾಂ ಚಾಪಿ ವಾರುಣ್ಯಾಂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಚಾರ್ಯಮಾ ಯದಾ |
ವಿಭಾಯಾಂ ಸೋಮಪುರ್ಯಾಂ ಸ ಉತ್ತಿಷ್ಠತಿ ವಿಭಾವಸುಃ || ೮ ||

ರಾತ್ರೈರ್ಧೇ ತ್ವನುರಾವತ್ಯಾಂ ಅಸ್ತಮೇತಿ ಯಮಸ್ಯ ವೈ |
ಸೋಮಸೂರ್ಯಾಂ ವಿಭಾಯಾಂ ತು ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ತ್ವರ್ಯಮಾ ಯದಾ ||

ಮಾಹೇಂದ್ರ್ಯಾಮನುರಾವತ್ಯಾಮುತ್ತಿಷ್ಠತಿ ದಿನಾಕರಃ |
ಅರ್ಧರಾತ್ರಂ ಸಂಯಮನೋ ವಾರುಣ್ಯಾಮಸ್ತಮೇತಿ ಚ || ೧೦ ||

ಏನಂ ಚತುರ್ಷು ಪಾರ್ಶ್ವೇಷು ಮೇರೋಃ ಕುರ್ವನ್ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ |
ಉದಯಾಸ್ತಮನೇ ಚಾಸಾವುತ್ತಿಷ್ಠತಿ ಪುನಃ ಪುನಃ || ೧೧ ||

೮. ಅರ್ಯಮನು (ಸೂರ್ಯನು) ವರುಣನ ಸುಖಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಸ್ತದೇಶದಲ್ಲಿರಲು (ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಲು) ಸೋಮನ ವಿಭಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಉದಯವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಆಗ ಅನುರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯೂ, ಯಮನ ಯಮನೀಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಕಾಣಬರುವನು. (ಖಗೋಳವು ವರ್ತುಲಾಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅದರ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂದರೆ ತೊಂಬತ್ತುಭಾಗ (ಡಿಗ್ರಿ) ದಂತರಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಇಂದ್ರ, ಯಮ, ವರುಣ, ಕುಬೇರ, ಇವರ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಉದಯಾಸ್ತಕಾಲಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾಗಿರುವುದು.)

೯-೧೦. ಸೂರ್ಯನು, ಸೋಮನ ವಿಭಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವಾಗ (ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಿರುವಾಗ) ಮಾಹೇಂದ್ರನ ಅನುರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ, ಯಮನ, ಸಂಯಮನೀ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾದಂತೆಯೂ ಮತ್ತೂ ವರುಣನ ಸುಖಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ತೋರುವನು.

೧೧. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾಲ್ಕು (ಮೇರುವಿನ) ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡುತ್ತಾ, ಒಬ್ಬನೇ ಆದ ಸೂರ್ಯದೇವನು, ಉದಯಿಸುತ್ತಲೂ ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ ಅಸ್ತನಾಗುತ್ತಲೂ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುವನು.

ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇ ಚಾಗ್ರಪರಾಹ್ನೇ ಚ ದ್ವಾ ದ್ವಾ ದೇವಾಲಯೌ ತು ಸಃ |

ತಪತ್ಯೇಕಂ ಚ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ತಾಭಿರೇವ ಗಭಸ್ತಿಭಿಃ || ೧೨ ||

ಉದಿತೋ ವರ್ಧಮಾನಾಭಿಃ ಅನುಧ್ಯಾಂಕ್ರಾಂತಯೇ ರವಿಃ |

ತತಃ ಪರಂ ಹ್ರಸಂತೀಭಿಃ ಗೋಭಿರಸ್ತಂ ನಿಯಚ್ಛತಿ || ೧೩ ||

ಯತ್ರೋದ್ಯನ್ ದೃಶ್ಯತೇ ಚೈವ ಸ ತೇಷಾಮುದಯಃ ಸ್ಪೃತಃ |

ಅದೃಶ್ಯಂ ಗಚ್ಛತೇ ಯತ್ರ ತೇಷಾಮುಸ್ತಂ ತದುಚ್ಛತೇ || ೧೪ ||

ವಿದೂರಭಾರಾದರ್ಕಸ್ಯ ಭೂಮಿಲೇಖಾಗತಸ್ಯ ಚ |

ಲೀಯತೇ ನಿಶ್ಚಯೋ ಯಸ್ಮಾತ್ ತೇನ ರಾತ್ರೌ ನ ದೃಶ್ಯತೇ || ೧೫ ||

೧೨. ಸೂರ್ಯನು, ಪೂರ್ವಾಹ್ನ (ಅಂದರೆ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹದಿನೈದು ಗಳಿಗೆಯವರೆಗೆ,) ಎರಡೆರಡು ದೇವತೆಗಳ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಂದರೆ ಪಟ್ಟಣ ಗಳನ್ನೂ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವತೆಯಪಟ್ಟಣವನ್ನೂ ತನ್ನ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವನು.

೧೩. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗುವವರೆಗೂ, ಇವನ ಕಿರಣ ಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುವು. ಅನಂತರ ಮುಳುಗುವವರೆವಿಗೂ ಕಡಿಮೆ ಯಾಗುತ್ತಾ ಬರುತ್ತವೆ.

೧೪. ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಕಾಣುವನೋ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನಗಳಿಗೆ ಉದಯವೆಂದು ತೋರುವುದು ಸೂರ್ಯನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೇ ಇರುವಾಗ ಅವರು ಅಸ್ತಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು.

೧೫. ಸೂರ್ಯನು ಭೂಮಿರೇಖೆಯಿಂದ (ಕ್ಷಿತಿಜದಿಂದ) ಬಹಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ವುದರಿಂದ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇವನ ಕಿರಣಗಳು ಕ್ಷಯಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಕ್ಷಿತಿಜದ ಅಧೋಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಆದುದರಿಂದ ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಗೋಚರನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕಿರಣಗಳು ಲೀನವಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿರುವುದು.

ಲೇಖಾಯಾನಾಸ್ಥಿತಃ ಸೂರ್ಯೋ ಯತ್ರ 'ಯತ್ರ ಪ್ರದೃಶ್ಯತೇ |
ಊರ್ಧ್ವಂ ಶತಸಹಸ್ರಂ ತು ಯೋಜನಾನಾಂ ಸ ದೃಶ್ಯತೇ || ೧೬ ||

ಏವಂ ಪುಷ್ಕರಮಧ್ಯಂ ತು ಯದಾ ಭವತಿ ಭಾಸ್ವರಃ |
ತ್ರಿಂಶದ್ಭಾಗಂ ತು ಮೇದಿನ್ಯಾಂ ಮುಹೂರ್ತೇನ ಸ ಗಚ್ಛತಿ || ೧೭ ||

ಪೂರ್ಣಂ ಶತಸಹಸ್ರಾಣಾಮೇಕತ್ರಿಂಶಚ್ಛತಾಧಿಕಂ |
ನಿಮೇಷಾಂತರಮಾತ್ರೇಣ ದಿವಿ ಸೂರ್ಯಃ ಪ್ರಸರ್ಪತಿ || ೧೮ ||

ಪಂಚಾಶತಾ ತಥಾನ್ಯಾನಿ ಸಹಸ್ರಾಣ್ಯಧಿಕಾನಿ ತು |
ಮೌಹೂರ್ತಿಕೇ ಗತಿರ್ದೇಷಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ತು ವಿಧೀಯತೇ || ೧೯ ||

೧೬. ಭೂಮಿರೇಖಾದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನು ಒಂದುಲಕ್ಷ ಯೋಜನದೂರ ಮೇಲುಭಾಗದವರೆವಿಗೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಗೋಚರನಾಗುವ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಅವನು ಇರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದುಲಕ್ಷ ಯೋಜನಗಳಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

೧೭. ಸೂರ್ಯನು ಖಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾವತ್ತುಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತದಂತೆ ಸಂಚರಿಸುವನು.

೧೮. ಸೂರ್ಯನು, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟು ಒಂದುಲಕ್ಷದ ಮೂರುಸಾವಿರದ ಒಂದುನೂರು ನಿಮೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವನು. ಅಂದರೆ, ಸೂರ್ಯನ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಸಂಚಾರವು ಇಷ್ಟು ನಿಮೇಷಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೯. ಸೂರ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುವ ಕಾಲದ ಸಾವಿರದೈನೂರು ನಿಮಿಷಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತದ ಗತಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. (ಇಲ್ಲಿ ನಿಮೇಷವೆಂದರೆ ಅರೋಗಧ್ಯ ಡಕಾಯನು ರೆವೈ ಮುಟ್ಟಿಬಿಡುವಷ್ಟುಕಾಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು)

ಯೋಜನಾನಾಂ ಸಹಸ್ರೇ ದ್ವೇ ಶತೇ ದ್ವೇ ಚೈವ ಯೋಜನೇ ।

ನಿಮಿಷಾಂತರಮಾತ್ರೇಣ ದಿವಿ ಸೂರ್ಯಃ ಪ್ರಸರ್ಪತಿ || ೨೦ ||

ಸಶ್ವೀತ್ವೇನೇವ ಸರ್ಯೇತಿ ಭಾಸ್ಕರೋಲಾತಚಕ್ರವತ್ ।

ಭ್ರಮಾದ್ಯೈಃ ಭ್ರಮಮಾಣೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ವಿಹರತ್ಯಸೌ || ೨೧ ||

ಇಂದ್ರಃ ಪೂಜಯತೇ ಸೂರ್ಯಮುದಯಂತಂ ದಿನೇ ದಿನೇ ।

ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಧರ್ಮರಾಜಸ್ತು ಅಸ್ತಂ ಯಾಂತಮುಪಾಂ ಪತಿಃ || ೨೨ ||

ಸೋಮಸ್ತಥಾಸ್ಥಾರಾತ್ರೈಃ ತು ಕುಬೇರಶ್ಚೈವ ಸಾನುಗಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಪೂಜಯಂತಿ ನಿಶಾಕ್ಷಯೇ || ೨೩ ||

೨೦. ಸೂರ್ಯನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡುಸಾವಿರದ ಇನ್ನೂರು ಯೋಜನ ಗಳಷ್ಟುದೂರ ಒಂದೇ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವನು.

೨೧. ಸೂರ್ಯನು ಹೀಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ನೂಲುತೆಗೆಯುವ ರಾಟೆಯಂತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರವಹವಾಯು ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸು ವನು.

೨೨. ಇಂದ್ರನು ಉದಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸುವನು. ಧರ್ಮರಾಜನು [ಯಮನು] ಯಾವಾಗಲೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲದ ಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನಾರಾಧಿಸುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ವರುಣನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಅಸ್ತಮಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜೆಮಾಡುವನು.

೨೩. ಚಂದ್ರನು ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನಾರಾಧಿಸುವನು. ಕುಬೇ ರನೂ ಸಹ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಅನುಚರರೊಡನೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿ ಸುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಾ, ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರು ರಾತ್ರಿಕಳೆದು, ಬೆಳಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅಂದರೆ ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆರ್ಚಿಸುವರು.

ಏವಮಗ್ನಿರ್ನಿರ್ಋತಿಶ್ಚ ವಾಯುರೀಶಾನ ಏವ ಚ ।

ಪೂಜಯಂತಿ ಕ್ರಮೇಣೈವ ಭ್ರಮಮಾಣಂ ದಿನಾಕರಂ

॥ ೨೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ವಿಂಶತೀತನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೨೪. ಹೀಗೆಯೇ ಅಗ್ನಿ, ನಿರ್ಋತಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಈಶಾನರೂ ಸಹ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಾ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಿರುವರು ಎಂದು ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಯು ಸೂರ್ಯನ ಗತಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಅಥ ಸೂರ್ಯರಥಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶಂ ನಿಬೋಧ ಮೇ ।

ಸ್ಯಂದತೇ ಚೈಕಚಕ್ರೇಣ ಪಂಚಾರೇಣ ತ್ರಿನಾಭಿನಾ ॥ ೧ ॥

ಹಿರಣ್ಮಯೇನ ಕಾಂತೇನ ಹೃಷ್ಯಚರ್ಯೈಕನೇಮಿನಾ ।

ಚಕ್ರೇಣ ಭಾಸ್ವತಾ ಚೈವ ದಿವಿ ಸೂರ್ಯಃ ಪ್ರಸರ್ಪತಿ ॥ ೨ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ನಾರದರು, ಮತ್ತೆ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಅಯ್ಯಾ ಸಾಂಬನೆ, ಈಗ ಸೂರ್ಯನ ರಥದ, ರಚನೆಯು ಯಾವರೀತಿ ಇರುವುದೆಂಬುದನ್ನು, ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು.

ಸೂರ್ಯನ ರಥಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಚಕ್ರವಿರುವುದು. ಆ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಐದು ಹಾರೆ ಕಾಲುಗಳಿವೆ. (ಅಂದರೆ ಚಕ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಡ್ಡಲಾಗಿ ಹಾಕಿರುವ ಮರದ ಪಟ್ಟಿಗಳು) ಮೂರು ನಾಭಿಗಳಿವೆ ; (ಕಬ್ಬಿಣದ ಸರಳುಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಮಾಡಿರುವ ಚಕ್ರದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ರಂಧ್ರಗಳು) ಚಕ್ರದ ನೇಮಿಯು ಚನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ನೇಮಿಯೆಂದರೆ ಚಕ್ರದ ಕೊನೆಯಭಾಗ ಅಂದರೆ ಸುತ್ತಲೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಗಾಡಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಳಿರುವಂತೆ ಇರುವಭಾಗ. ಈ ನೇಮಿಯು ಎಂಟು ಹೊದಿಕೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಅವಯವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಚಕ್ರವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ ರಥವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಸಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ನವರೋಜನಸಾಹಸ್ರೋ ವಿಸ್ತಾರಾಯಾನು ಉಚ್ಯತೇ ।

ದ್ವಿಗುಣೋಽಸ್ಯ ರಥೋಪಸಾಧಿದೀಪಾದಂಡಃ ಪ್ರಮಾಣತಃ ॥ ೩ ॥

ಧುರೇಽಸ್ಮೈವ ತು ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ಹ್ಯನೂರುರ್ನಾಮ ಸಾರಥಿಃ ।

ಸ ತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸೃಷ್ಟೋ ರಥಃ ಸಂವತ್ಸರಾತ್ಮಕಃ ॥ ೪ ॥

ಅಸಂಗಃ ಕಾಂಚನೋ ದಿವ್ಯೋ ಯುಕ್ತಃ ಪರಮಗೃಹ್ಯಯೈಃ ।

ಛಂದೋಭಿರ್ವಾಜಿರೂಪೈ ಸ್ತೈರ್ಯತಶ್ಚಕ್ರಂ ತತಃ ಸ್ಥಿತ್ಯೈಃ ॥ ೫ ॥

ಕೇನಾಸೌ ಸರ್ಪತೇ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಭಾಸ್ವತಾ ತು ದಿವಸ್ಪತಿಃ ॥ ೬ ॥

೩. ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ವಿಸ್ತಾರವು ಒಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳು. ಇದರ ಎರಡರಷ್ಟು ರಥದ ಮೂಕೇ ಮರದ ಪ್ರಮಾಣವಿರುವುದು.

೪. ರಥದ ಎರಡು ದೂರೀಮರಗಳೂ ಇಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳವುಗಳು. ಅಂದರೆ ಒಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳು. ಈ ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಾರಥಿಗೆ ತೊಡೆಗಳೆ ಇಲ್ಲ. (ಅರುಣನು) ಸಂವತ್ಸರ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಈ ರಥವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ, ಸೂರ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

೫. ಈ ಸೂರ್ಯನ ರಥವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವವಸ್ತು ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ರಥವನ್ನು ಅತಿ ವೇಗವುಳ್ಳ, ಛಂದೋರೂಪವಾದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳು ಚಕ್ರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಳೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವುವು. ಅಂದರೆ ಕುದುರೆಗಳು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಚಕ್ರದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ.

೬. ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು, ಈ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರನುಮಯವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಛಂದೋರೂಪವಾದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಅರುಣಕಾಂತಿಯಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸುವನು.

ಅಥ ಮಾರೀಚಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಂಗಾನಿ ರಥಸ್ಯ ತು ।

ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯಾವಯವೈಃ ಕಲ್ಪಿತಾನಿ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ || ೭ ||

ನಾಭ್ಯಸ್ತಿಸ್ತು ಚಕ್ರಸ್ಯ ತ್ರಯಃ ಕಾಲಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।

ಆರಾಃ ಪಂಚರ್ತವಸ್ತಸ್ಯ ನೇಮಿಃ ಷಡ್ವತನಃ ಸ್ತೂತಾಃ || ೮ ||

ತಥೋರ್ವ್ಯೋ ದ್ವೇ ಸ್ತೂತೇ ತಸ್ಯ ಚಾಯನೇ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರೇ ।

ಮುಹೂರ್ತಾಬಂಧುರಾಸ್ತಸ್ಯ ಸನ್ಯಾಶ್ವಾಸ್ಯ ಕಲಾಃ ಸ್ತೂತಾಃ || ೯ ||

ತಸ್ಯ ಕಾಷ್ಠಾಃ ಸ್ತೂತಾ ಘೋಷಾ ಹ್ಯಕ್ಷದಂಡಾಃ ಕ್ಷಣಾಸ್ತು ವೈ ।

ನಿಮೇಷಾಶ್ಚಾನುಕಕ್ಷಾಶ್ಚ ಈಷಾಚಾಸ್ಯ ಲವಾಃ ಸ್ತೂತಾಃ || ೧೦ ||

ನಾಭಿರ್ಧನುದ್ಧೋರೈ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಉರ್ಧ್ವಂ ತಸ್ಯ ಸಮುಚ್ಛ್ರಿತಃ ।

ಯುಗಾಕ್ಷಕೌ ತು ತೌ ತಸ್ಯ ಚಾರ್ಧಕಾನಾವುಭೌ ಸ್ತೂತೌ || ೧೧ ||

೭. ಮರೀಚ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ರಥದ ಅವಯವ ಗಳು ಸಂವತ್ಸರದ ಅಂಗಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೂಡಿದೆ. ರಥವು ಸಂವತ್ಸರ ಸ್ವರೂಪ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗವೂ ಸಂವತ್ಸರದ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೮. ಚಕ್ರದ ಮೂರುನಾಭಿಗಳೂ (ಮಧ್ಯಭಾಗ) ಪ್ರಾತಃ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮತ್ತು ಸಾಯಂಕಾಲ, ಎಂಬ ಮೂರುಕಾಲಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಚಕ್ರದ ಐದು, ಹಾರೆ ಕೋಲುಗಳೂ, ಮತ್ತು ಚಕ್ರದನೇಮಿಯೂ, (ಕೊನೆಯಭಾಗ) ಒಟ್ಟು ಈ ಆರೂ, ವಸಂತ ಗ್ರೀಷ್ಮ, ವರ್ಷ, ಶರತ್, ಹೇಮಂತ ಮತ್ತು ಶಿಶಿರ ಋತುಗಳೆನಿಸಿವೆ.

೯-೧೧. ರಥದ ಅಕ್ಷಪಕ್ಕಗಳ ಚಲನೆ ವಲನೆಗಳೇ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಉತ್ತರಾ ಯಣಗಳೆನಿಸಿವೆ. ರಥದ ಬಂಧಗಳೇ ಮುಹೂರ್ತಗಳು. ಜಲಭಾಗವೆಲ್ಲಾ ಕಲಾತ್ಮ ಕವಾಗಿದೆ. ರಥದ ಮೂರಿಯೇ ಕಾಷ್ಠ (ಕಾಲವಿಶೇಷ) ವೆನಿಸಿದೆ ರಥದ ಅಚ್ಚು ಕ್ಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಅಚ್ಚಿನ ಪಟ್ಟಿಯೇ ನಿಮೇಷವೆನಿಸಿದೆ. ಈಚುಗೋಲೇ ಲವರೂ ಪವು. ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವ ರಥದ ಉರ್ಧ್ವಭಾಗವೇ ಧರ್ಮ. ರಥದ ಮುಂದಿನ ನೋಗವು ಅರ್ಧವೆಂಬುದು. ನೋಗದ ಪಟ್ಟಿಯೇ ಕಾಮವೆಂಬ ಪುರುಷಾರ್ಥವು.

ಅಶ್ವರೂಪಾಣಿ ಭಂಜಾಂಸಿ ವಹಂತೇ ಕ್ರಮತೋ ಧುರಂ ।

ಗಾಯತ್ರೀ ಚೈವ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಚ ಜಗತ್ಯನುಷ್ಟುಬೇವ ಚ ॥ ೧೨ ॥

ಪಂಕ್ತಿಶ್ಚ ಬೃಹತೀ ಚೈವ ಉಷ್ಣಿಗೇವ ಚ ಸಪ್ತಮೀ ।

ಚಕ್ರನುಕ್ಷನಿಬದ್ಧಂ ತು ಧ್ರುವೇ ಚಾಕ್ಷುಃ ಸನುರ್ಥಿತಃ ॥ ೧೩ ॥

ಸಹ ಚಕ್ರೋ ಭ್ರಮತ್ಯಕ್ಷುಃ ಸ ಚಾಕ್ಷೋ ಭ್ರಮತೇ ಧ್ರುವೇ ।

ಸೋಽಕ್ಷುಃ ಸಹೈವ ಚಕ್ರೇಣ ಭ್ರಮತೇಽಸೌ ಧ್ರುವೇರಿತಃ ॥ ೧೪ ॥

ಏವಮರ್ಥವಶಾತ್ಸ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶೋ ರಥಸ್ಯ ತು ।

ತಥಾ ಸಂಸರ್ಪತೇ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಸಂಸಿದ್ಧೋ ಭಾಸ್ಕರೋ ರಥಃ ॥ ೧೫ ॥

೧೨. ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ಭಾರವನ್ನು ಭಂದೋರೂಪವಾದ ಕುದುರೆಗಳು ಎಳೆಯುವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ, 1) ಗಾಯತ್ರಿ, 2) ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್, 3) ಜಗತೀ 4) ಅನುಷ್ಟುಪ್, 5) ಪಂಕ್ತಿ, 6) ಬೃಹತೀ ಮತ್ತು 7) ಉಷ್ಣಿಕ್ ಈ ಏಳು ಭಂದಸ್ಸುಗಳೇ ಸೂರ್ಯನ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳಾಗಿರುವವು.

೧೩. ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ಚಕ್ರವು ಅಚ್ಚಿನಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆ ಅಚ್ಚು ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಧ್ರುವದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

೧೪. ಈ ರಥದ ಅಚ್ಚುಮಣಿಯು ಚಕ್ರದೊಡನೆಯೇ ತಿರುಗುವುದು. ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ರಥಗಳಿಗೂ ಅಚ್ಚಿನ ಮಣಿಯಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳುಮಾತ್ರ ತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚಕ್ರಮಾತ್ರ ತಿರುಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ಅಚ್ಚು ಮಾತ್ರ ಚಕ್ರದೊಡನೆಯೇ, ತಿರುಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಅಚ್ಚಿನಮಣಿಯು ಧ್ರುವದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಿರುಗುವುದು. ಅಂದರೆ, ಅಚ್ಚು, ಚಕ್ರದೊಡನೆ ಧ್ರುವದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. (ಇದರಿಂದ ಧ್ರುವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪಚಲನೆ ಯುಂಟೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು)

೧೫. ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನ ರಥವು, ಪ್ರಯೋಜನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಂದ, ನಾನಾರೂಪವಾದ, ಕಾಲಾವಯವಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ರಥವು ಅಂತರಿಕ್ಷ ದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ದೈವನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಜೇತಾಃ ಸೌ ತು ರವಿರ್ದೇವಾನ್ ನಭಃ ಸಂಸರ್ಪತೇ ತದಾ ।

ಯುಗಾಕ್ಷಕೋಟಿಸಂಬದ್ಧೇ ತಸ್ಯ ವೈ ಸ್ಯಂದನಸ್ಯ ತು || ೧೬ ||

ತೇ ಭ್ರಮೇತೇ ಧ್ರುವಾಸಕ್ತೇ ತಚ್ಚಕ್ರಯುಗಯೋಸ್ತು ವೈ ।

ಭ್ರಮತೋ ಮಂಡಲಾನ್ಯಸ್ಯ ಖೇಚರಸ್ಯ ರಥಸ್ಯ ತು || ೧೭ ||

ಕುಲಾಲಚಕ್ರವದ್ಭಾತಿ ಮಂಡಲಂ ಸರ್ವತೋ ದಿಶಂ ।

ರಜ್ಜುಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಗೃಹೀತೇ ತೇ ಚಕ್ರೇ ವೈ ಚೇರತುರ್ಭುನೇ || ೧೮ ||

ಹ್ರಸೇತೇ ತಸ್ಯ ರಶ್ಮೀ ತೇ ಮಂಡಲೇ ದಕ್ಷಿಣಾಯನೇ ।

ಉತ್ತರೇ ತ್ವಥ ವರ್ಧೇತೇ ಪುರಾ ರಶ್ಮಿಯುಗೇ ತು ವೈ || ೧೯ ||

೧೬. ಸಕಲದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದಂತಹ ಸೂರ್ಯದೇವನು, ನೊಗ, ಅಚ್ಚು ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವನು.

೧೭-೧೮. ಅಂತರಿಕ್ಷಗಾಮಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನ ರಥ ಚಕ್ರಗಳೆರಡೂ ಧ್ರುವ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಂಡಲಾಕಾರದಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಅದು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರದಂತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತಾ, ಎರಡು ರಜ್ಜುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಧ್ರುವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುವು.

೧೯-೨೦. ಆ ಸೂರ್ಯರಥದ ಕಿರಣಗಳು ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಂಕಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಉತ್ತರಾಯಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಿರಣಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳಾಗುವುವು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಕಿರಣಗಳೂ ಸಹ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಮಂಡಲದ ಬಹಿರ್ಭಾಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವುವು. ಆ ಮಂಡಲದ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಗಳ ಅಂತರವು ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಮಂಡಲಗಳಷ್ಟು ದೂರವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. (ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡವು ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳು ನೇರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬೀಳಲಾರವು. ಉತ್ತರಾಯಣ

ತಥೈವ ಬಾಹ್ಯತಸ್ತೂರೋ ಭೃಮತೇ ಮಂಡಲಾನಿ ತು ।

ಅಶೀತಿಮಂಡಲಶತಂ ಕಾಷ್ಠಯೋರಂತರಂ ತಯೋಃ

॥ ೨೦ ॥

ಸ ರಥೋಽಧಿಷ್ಠಿತೋ ದೇವೈರಾದಿತ್ಯೈಃ ಋಷಿಭಿಶ್ಚತಾಃ ।

ಗಂಧರ್ವೈರಪ್ಸರೋಭಿಶ್ಚ ಸರ್ಪಗ್ರಾಮಣಿರಾಕ್ಷಸೈಃ

॥ ೨೧ ॥

ಏತೇ ವಸಂತಿ ಸೂರ್ಯೇ ವೈ ಮಾಸೌ ದ್ವೌ ದ್ವೌ ಕ್ರಮೇಣ ತು ।

ಧಾತಾರ್ಯಮಾ ಪುಲಸ್ತ್ಯಶ್ಚ ಪುಲಹಶ್ಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ

॥ ೨೨ ॥

ಉರಗೋ ವಾಸುಕಿಶ್ಚೈವ ಕಚ್ಛನೀರಸ್ತಥೇರಿತಃ ।

ತುಂಬುರುರ್ನಾರದಶ್ಚೈವ ಗಂಧರ್ವೌ ಗಾಯತಾಂ ವರೌ

॥ ೨೩ ॥

ಕೃತಸ್ಥಲ್ಯಪ್ಸರಾಶ್ಚೈವ ಯಾ ತಥಾ ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಾ ।

ಗ್ರಾಮಣ್ಯೌ ರಥಗೃಥ್ನೌ ಶ್ಚ ರಥೌಜಾಶ್ಚೈವ ತಾವೃಭೌ

॥ ೨೪ ॥

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಿರಣಗಳ ನೇರವಾದ ಸಂಪರ್ಕವಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರುವುದು. ಇದನ್ನೇ ಪ್ರಕಾರಾಂತರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವರು.)

೨೧. ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನ ರಥವು. ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಿಂದಲೂ, ಋಷಿಗಳಿಂದಲೂ, ಗಂಧರ್ವರಿಂದಲೂ, ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದಲೂ, ನಾಗಶ್ರೇಷ್ಠರೇ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದಲೂಪಹ ಕೂಡಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರು.

೨೨-೨೫. ಧಾತಾ, ಅರ್ಯಮ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪುಲಹ, ವಾಸುಕಿ ಎಂಬ ಸರ್ಪ, ಕಚ್ಛನೀರನೆಂಬ ಸರ್ಪ, ಗಾನವಿದ್ಯಾ ನಿಪುಣರಾದ ತುಂಬುರು ಮತ್ತು ನಾರದರು, ಕೃತಸ್ಥಲೀ ಮತ್ತು ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಾ ಎಂಬೀರ್ವರು, ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರು, ರಥಗೃಥ್ನೌ ಮತ್ತು ರಥೌಜಾ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರೂ, ವಸಂತ ಮತ್ತು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಪತಿಯಾದ ನಾರಾಯಣ ಇವರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಎರಡೆರಡು ತಿಂಗಳು

ರಕ್ಷೋಹೇತಿಃ ಪ್ರಹೇತಿಶ್ಚ ಯಾತುಧಾನಾ ಸ್ತೃತಾವುಭೌ ।

ಮಧುಮಾಧವಯೋರೇವ ಗಣೋ ವಸತಿ ಭಾಸ್ವರೇ

॥ ೨೫ ॥

ವಸಂತೋ ಗ್ರೈಷ್ಠಿಕೌ ಮಾಸೌ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚ ಹ ।

ಋಷಿರತ್ರಿವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ತಕ್ಷಕೋನಂತ ಏವಚ

॥ ೨೬ ॥

ಮೇನಕಾ ಸಹಜನ್ಮಾಚ ಗಂಧರ್ವಾಚ ಹಹಾಹುಹೂಃ ।

ರಥಸ್ವನಶ್ಚ ಗ್ರಾಮಣ್ಯಾ ರಥಚಿತ್ರಶ್ಚ ತಾವುಭೌ

॥ ೨೭ ॥

ಪೌರುಷೇಯೋ ವಧಶ್ಚೈವ ಯಾತುಧಾನಾ ಚ ತಾವುಭೌ ।

ಶುಚಿಶುಕ್ರೌ ತು ದ್ವೌ ಮಾಸೌ ಸೂರ್ಯೇ ಹ್ಯೇತೇ ವಸಂತಿ ನೈ

॥ ೨೮ ॥

ಅಥ ಸೂರ್ಯೋ ಪುನಸ್ತ್ವನ್ಮಾ ನಿವಸಂತಿ ಸ್ಮ ದೇವತಾಃ ।

ಇಂದ್ರಶ್ಚೈವ ವಿವಸ್ವಾಂಶ್ಚ ಅಂಗಿರಾ ಭೈಗುರೇವ ಚ

॥ ೨೯ ॥

ಕಾಲ ಸೂರ್ಯದೇವನಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ವಸಂತಋತುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳೆಂದರೆ ಮೇಲೆಹೇಳಿದವರೇ.

೨೬-೨೮. ಜ್ಯೇಷ್ಠ, ಆಷಾಢ ಮಾಸಾತ್ಮಕವಾದ ಗ್ರೀಷ್ಮಋತುವಿನಲ್ಲಿ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅತ್ರಿ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ತಕ್ಷಕ, ಅನಂತ ಎಂಬ ಸರ್ಪಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಮೇನಕ, ಸಹಜನ್ಯ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಹಾಹಾ, ಹೂಹೂ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಧರ್ವರೂ, ರಥಸ್ವನ ಮತ್ತು ರಥಚಿತ್ರರೆಂಬ, ಇಬ್ಬರು ಗ್ರಾಮಣಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಪೌರುಷೇಯ ಮತ್ತು ವಧ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಶುಕ್ರರೂ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವರು. .

೨೯-೩೧. ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದಮಾಸಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ವರ್ಷಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೂ, ವಿವಸ್ವಂತನೂ ಮತ್ತು ಅಂಗಿರಸಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಭೈಗುಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ಏಲಾಪತ್ರ ಮತ್ತು ಶಂಖಪಾಲರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಸರ್ಪಶ್ರೇಷ್ಠರೂ

ಏಲಾಪತ್ರಸ್ತಥಾ ಶಂಖಪಾಲಃ ಸರ್ಪ ಚ ತಾವಭೌ ।

ವಿಶ್ವಾವಸೂಗ್ರಸೇನೌ ಚ ಪ್ರೋಕ್ತೋಽಸಮರಥಸ್ತಥಾ ॥ ೩೦ ॥

ಪ್ರಮೋಚಂತ್ಯಪ್ಸರಾಶ್ಚೈವಾನುಮೋಚಂತೀ ಚ ತೇ ಶುಭೇ ।

ಯಾತುಧಾನೌ ತಥಾ ಸರ್ಪೋ ನ್ಯಾಪ್ತಾಶ್ಚೈವ ಸ್ತುತಾವುಭೌ ॥ ೩೧ ॥

ಏತೇ ನಭೋ ನಭಸ್ಕೌಚ ನಿವಸಂತಿ ದಿವಾಕರೇ ।

ಶರದ್ಯನ್ಯಾಃ ಪುನಃ ಶುಭ್ರಾ ನಿವಸಂತಿಸ್ತ ದೇವತಾಃ ॥ ೩೨ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯಶ್ಚೈವ ಪೂಷಾ ಚ ಭಾರದ್ವಾಜಃ ಸಗೌತಮಃ ।

ಚಿತ್ರಸೇನಶ್ಚ ಗಂಧರ್ವಃ ತಥಾ ವಸುರುಚಿಶ್ಚ ಯಃ ॥ ೩೩ ॥

ವಿಶ್ವಾಚೀಚ ಪೃಥಾಚೀ ಚ ಉಭೇ ತೇ ಪುಣ್ಣಲಕ್ಷಣೇ ।

ನಾಗಶ್ಚೈವ ರಾವತಶ್ಚೈವ ವಿಶ್ರುತಶ್ಚ ಧನಂಜಯಃ ॥ ೩೪ ॥

ವಿಶ್ವಾವಸು ಮತ್ತು ಉಗ್ರಸೇನರೂ, ಪ್ರೋತ ಮತ್ತು ಅಸಮರ್ಥರೆಂಬ ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಮೋಚಂತೀ ಮತ್ತು ಅನುಮೋಚಂತೀ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಸರ್ಪ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಪ್ತರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಕೂಡ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವರು.

೩೨-೩೪. ಅಶ್ವಯುಜ ಮತ್ತು ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸಗಳೆರಡೂ ಶರದ್ಋತುವಿಗೆ ಸೇರಿದ ತಿಂಗಳುಗಳು. ಈ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ, ಸರಿ ಶುದ್ಧರಾದ, ಪರ್ಜನ್ಯ, ಪೂಷಾ, ಎಂಬಿಬ್ಬರೂ, ಭಾರದ್ವಾಜ ಮತ್ತು ಗೌತಮ ಋಷಿಗಳೂ, ಚಿತ್ರಸೇನ ಮತ್ತು ವಸುರುಚಿಯೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಧರ್ವರೂ, ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪರಾದ, ವಿಶ್ವಾಚೀ ಮತ್ತು ಪೃಥಾಚೀ ಎಂಬೀರ್ವರೂ, ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಐರಾವತನೆಂಬ ಸರ್ಪವೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಧನಂಜನೆಂಬ ನಾಗನೂ, ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಸೇನಜಿತ್ ಎಂಬುವನೂ, ಸುಷೇಣನೆಂಬ ಗ್ರಾಮಣೀ ದೇವತೆಯೂ, ಮತ್ತು ಅಪವಾತ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಸಹ ವಾಸಮಾಡುವರು.

ಸೇನಜಿಜ್ಞ ಸುಷೇಣಶ್ಚ ಸೇನಾನೀಗ್ರಾಮಣೀಶ್ಚ ತೌ ।

ಆಪೋನಾತಶ್ಚ ದ್ವಾನೇತೌ ಯಾತುಧಾನೌ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ ॥ ೩೫ ॥

ನಸಂತ್ಕೇತೇ ತು ನೈ ಸೂರ್ಯೇ ಇಷೋರ್ಜೌ ಕಾಲಪರ್ಯಯಾತ್ ।

ಹೈಮಂತಿಕೌ ತು ದ್ವೌ ಮಾಸೌ ನಸಂತಿ ತು ದಿನಾಕರೇ ॥ ೩೬ ॥

ಅಂಶೋದಾಗಶ್ಚ ದ್ವಾನೇತೌ ಕಶ್ಚಪಶ್ಚ ಕ್ರತುಶ್ಚ ತೌ ।

ಭುಜಂಗಶ್ಚ ಮಹಾಪದ್ಮಃ ಸರ್ಪಃ ಕರ್ಕೋಟಿಕಸ್ತಥಾ ॥ ೩೭ ॥

ಚಿತ್ರಾಂಗದಶ್ಚ ಗಂಧರ್ವ ಉರ್ಣಾಯುಶ್ಚೈವ ತಾನುಭೌ ।

ಅಪ್ಸರಾಃ ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿಶ್ಚ ಗಂಧರ್ವಾಚೋರ್ವರೀ ತಥಾ ॥ ೩೮ ॥

ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಶ್ಚಾರಿಷ್ವನೇಮಿಶ್ಚ ಸೇನಾನೀಗ್ರಾಮಣೀಶ್ಚ ತೌ ।

ಅನಸ್ಥೂರ್ಜಶ್ಚ ವಿದ್ಯುಚ್ಚ ಯಾತುಧಾನೌ ತು ತೌ ಸ್ಮೃತೌ ॥ ೩೯ ॥

ಇಷ, ಉರ್ಣ, ಎಂಬ ಮಾಸಾಭಿಮಾನ ದೇವತೆಗಳು ಕಾಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುವರು.

೩೬-೩೯. ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಯ ಈ ಎರಡುಮಾಸಗಳಿಗೆ ಹೇಮಂತ ಋತುವೆನ್ನುವರು. ಈ ಹೇಮಂತಋತುವಿನ ಎರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅಂಶ ಮತ್ತು ಭಾಗ ಎಂಬ ನಾನ್ಮಾಂತರಗಳುಳ್ಳ ಕಶ್ಚಪ ಮತ್ತು ಕ್ರತು ಎಂಬೀ ವರ್ಷರೂ, ಮಹಾ ಪದ್ಮನೆಂಬ ಭುಜಂಗನೂ, ಕರ್ಕೋಟಿಕನೆಂಬ ಸರ್ಪನೂ, ಚಿತ್ರಾಂಗದ ಮತ್ತು ಉರ್ಣಾಯು ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವರೂ, ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿಯೆಂಬ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯೂ, ಉರ್ವಶಿಯೆಂಬ ಗಂಧರ್ವಸ್ತ್ರೀಯೂ, ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯೂ, ಅರಿಷ್ವನೇಮಿಯೆಂಬ ಗ್ರಾಮಣೀ ದೇವತೆಯೂ, ಅನಸ್ಥೂರ್ಜ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಸಹೇ ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರೇ ಎಂಬ ಮಾಸಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ವಾಸಮಾಡುವರು.

ಸಹೇಚೈವ ಸಹಸ್ಯೇಚ ವಸಂತ್ಯೇತೇ ದಿನಾಕರೇ ।

ತತಃ ಶೈಶಿರಯೋರ್ಬಾಹಿ ಮಾಸಯೋರ್ನಿವಸಂತಿ ವೈ || ೪೦ ||

ತ್ವಷ್ಟಾ ವಿಷ್ಣುರ್ಜಮದಗ್ನಿರ್ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ತಥೈವ ಚ ।

ಕಾದ್ರವೇಯೌ ತಥಾ ನಾಗೌ ಕಂಬಲಾಶ್ವತರಾವುಭೌ || ೪೧ ||

ಗಂಧರ್ವೌ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಶ್ಚ ಸೂರ್ಯವರ್ಚಾಶ್ಚ ತಾವುಭೌ ।

ಇತ್ಯೇತೇ ನಿವಸಂತಿ ಸ್ಮದ್ವಾ ದ್ವಾ ಮಾಸೌ ದಿನಾಕರೇ || ೪೨ ||

ಸ್ಥಾನಾಭಿಮಾಲಿನೋ ಹ್ಯೇತೇ ಗಣಾ ದ್ವಾದಶಸಪ್ತಕಾಃ ।

ತಿಲೋತ್ತಮಾ ಚ ರಂಭಾ ಚ ಶುಭೇ ಚಾಪ್ಸರಸಾಂ ವರೇ || ೪೩ ||

೪೦-೪೨. ಮಾಘ, ಫಾಲ್ಗುಣ ಈ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗೂ ಶಿಶಿರ ಮತ್ತು ವೇಂದು ವ್ಯವಹರವಿದೆ. ಈ ಎರಡುತಿಂಗಳಲ್ಲಿ, ತ್ವಷ್ಟಾ, ವಿಷ್ಣು, ಜಮದಗ್ನಿ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಇವರೂ, ಕಂಬಲ ಮತ್ತು ಅಶ್ವತರ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಕದ್ರೋದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಸರ್ಪಗಳೂ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯವರ್ಚಸ್ಸು ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಧರ್ವರೂ, ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವರು. ಈ ರೀತಿ ಒಂದೊಂದು ಮತ್ತು ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಯಾಯ ದೇವತೆಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ ಅವನ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ಈ ರೀತಿ, ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆಯಾಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹವು ಒಟ್ಟು ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕು (84) ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೪೩-೪೪. ತಿಲೋತ್ತಮೆ ಮತ್ತು ರಂಭೆ ಈ ಇಬ್ಬರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಮತುಜಿತ್ ಮತ್ತು ಸಪ್ತಜಿತ್ತೇಂಬ ಇಬ್ಬರು ತುಂಬಾ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾದ ಗ್ರಾಮಣೀ ದೇವತೆಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಪ್ರೇತ, ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಪ್ರೇತರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ರಾಕ್ಷಸರೂ ಕೂಡ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮ

ಗ್ರಾಮಣೀಃ ಋತುಜಿಚ್ಛೈವ ಸಪ್ತಜಿಚ್ಛ ಮಹಾಯಶಾಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರೇತಶ್ಚ ರಕ್ಷೋ ವೈ ಯಕ್ಷಪ್ರೇತಶ್ಚ ತಾವುಧಾ ॥ ೪೪ ॥

ಸೂರ್ಯನಾಸ್ಥಾಯಯಂತ್ಯೇತೇ ತೇಜಸಾಂ ತೇಜಉತ್ತಮಮ್ ।

ಪ್ರಥಿತೈಸ್ಸೌರ್ವಚೋಭಿಶ್ಚ ಸ್ತುವಂತಿ ಋಷಯೋ ರವಿಂ ॥ ೪೫ ॥

ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಶ್ಚೈವ ಗೀತನೈಶ್ಚೈರುಪಾಸತೇ ।

ವಿದ್ಯುದ್‌ಗ್ರಾಮಣೀನೋ ಯಕ್ಷಾಃ ಪ್ರಕುರ್ವಂತಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ॥ ೪೬ ॥

ಸರ್ಪಾ ನಹಂತಿ ಸೂರ್ಯಂ ನೈ ಯಾತುಧಾನಾನುಯಾಂತಿ ಚ ।

ವಾಲಖಿಲ್ಯಾ ನಯಂತ್ಯಸ್ತಂ ಪರಿವಾರ್ಯೋದಯಾದ್ಯವಿಂ ॥ ೪೭ ॥

ರೆನಿಸಿಯೂ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

೪೫. ಆಗಾಗ ಋಷಿಗಳು, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

೪೬. ಗಂಧರ್ವರೂ, ಮತ್ತೂ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಇಂಚರಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತೂ ಅಭಿನಯದಿಂದಲೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವರು. ವಿದ್ಯುತ್, ಗ್ರಾಮಣೀ, ಮತ್ತು ಯಕ್ಷರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸದಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

೪೭. ಸರ್ಪಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೊರುತ್ತಿರುವುವು. ರಾಕ್ಷಸರು. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಉದಯಕಾಲದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆವಿಗೂ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾ ವಾಲಖಿಲ್ಯರು, ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವರು.

ಏತೇಷಾಮೇವ ದೇವಾನಾಂ ಯಥಾನೀರ್ಯಂ ಯಥಾ ತಪಃ |

ಯಥಾಂಶೋಗಂ ಯಥಾತತ್ತ್ವಂ ಯಥಾಸತ್ತ್ವಂ ಯಥಾಬಲಂ || ೪೮ ||

ತಥಾ ತಪತ್ಯಕೌ ಸೂರ್ಯಃ ತೇಷಾಮಿಂದ್ರಸ್ತು ತೇಜಸಾಂ |

ಏತೇ ತಪಂತಿ ವರ್ಷಂತಿ ಯಾಂತಿ ಭಾಂತಿ ಸೃಜಂತಿ ಚ || ೪೯ ||

ಭೂತಾನಾಮಶುಭಂ ಕರ್ಮ ವ್ಯಪೋಹಂತಿ ಚ ಕೀರ್ತಿತಾಃ |

ಏತೇ ಸಹೈವ ಸೂರ್ಯೇಣ ಭ್ರಮಂತೇ ಸಾನುಗಾ ದಿವಿ || ೫೦ ||

ತಪಂತಶ್ಚ ಜಪಂತಶ್ಚ ಹ್ಲಾದಯಂತಶ್ಚ ವೈ ಪ್ರಜಾಃ |

ಗೋಪಾಯಂತಿ ಸ್ತು ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಾಣೀವಾನುಕಂಪಯಾ || ೫೧ ||

ಸ್ಥಾನಾಭಿಮಾನಿನಾಮೇತತ್ ಸ್ಥಾನಂ ಮನ್ವಂತರೇಷು ವೈ |

ಅತೀತಾಃ ಸಾಗತಾಶ್ಚೈವ ವರ್ತಂತೇ ಸಾಂಪ್ರತಂ ಚ ಯೇ || ೫೨ ||

೪೮-೪೯. ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದೇವತೆಗಳ, ಬಲ, ತಪಸ್ಸು, ಯೋಗ, ತತ್ತ್ವ, ಸತ್ತ್ವ, ಮತ್ತು ವೀರ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಇವರುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಈಶ್ವರನಾದ ಸೂರ್ಯನು, ಸ್ಥಾನಮಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನು. ಈ ದೇವತೆಗಳೇ ತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರು. ಮಳೆಗರೆಯುವವರು. ಸಂಚರಿಸುವವರು. ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರು. ಇವರೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡುವರು.

೫೦. ಈ ದೇವತೆಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತಾ, ಮಹಿಮಾಶಾಲಿಗಳೆನಿಸುವರು.

೫೧. ಈ ದೇವತೆಗಳು, ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಲೂ, ಜಪಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಮತ್ತೂ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಲೂ, ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ, ದಯೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುತ್ತಲೂ ಇರುವರು.

೫೨. ಸ್ಥಾನಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇದೇ ರೀತಿ ಸ್ಥಾನಗಳೇರ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಈಗ ಹೇಳುವೆ ಇರುವ ದೇವತೆಗಳು ಹಿಂದೆ ಕಳೆದುಹೋದ ಸ್ವಾಯಂಭುವಾದಿ ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವ ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅಯಾಯಾ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ಗ್ರೈವ್ಯೇ ಹಿಮೇ ಚ ವರ್ಷಾಸು ವಿಮುಂಚಮಾನೋ |

ಘರ್ಮಂ ಹಿಮಂ ಚ ವರ್ಷಂ ಚ ದಿನಾನಿಶಂ ಚ ||

ಗಚ್ಛತ್ಯಸಾವೃತವಶಾತ್ ನ ನಿವರ್ತ್ಯ ರಶ್ಮೀನ್ |

ದೇವಾನ್ ಪಿತೃಂಶ್ಚ ಮನುಜಾಂಶ್ಚ ಸ ತರ್ಪಯನ್ ವೈ || ೫೩ ||

ಪ್ರೀಣಾತಿ ದೇವಾನಮೃತೇನ ಸೂರ್ಯಃ |

ಸೋಮಂ ಸುಷುಮ್ನೇನ ವಿನರ್ಧಯಿತ್ವಾ ||

ಶುಕ್ಲೇ ತು ಪೂರ್ಣಂ ದಿನಸಕ್ರಮೇಣ |

ತಂ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷೇ ವಿಬುಧಾಃ ಪಿಬಂತಿ || ೫೪ ||

ಪೀತಂ ತು ಸೋಮಂ ಹಿ ಕಲಾವಿಶಿಷ್ಟಂ |

ಕೃವ್ಯೇ ಚ ಪಕ್ಷೇ ರುಚಿಭಿಃ ಕ್ಷರಂತಂ ||

೫೩. ಸೂರ್ಯದೇವನು, ಆಯಾಯ ಋತುಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ, ಬಿಸಿಲನ್ನೂ (ಸೆಖೆಯನ್ನೂ) ಹೇಮಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಹಿಮವನ್ನೂ, ವರ್ಷಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಮಳೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಸುರಿಸುತ್ತ, ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಅದೇ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೇ ಫಲ ಭೇದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾ, ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವನು.

೫೪. ಸೂರ್ಯನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅವೃತಪಾನಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವನು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಚಂದ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ಸುಷುಮ್ನವೆಂಬ ಕಿರಣದಿಂದ ಪ್ರತಿದಿವಸವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಾಡ್ಯದಿಂದ ಪೂರ್ಣಮೆಯ ವರೆವಿಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವನು. ಕೊನೆಗೆ ಚಂದ್ರನು ಅವೃತಮಯನಾಗಿರುವನು. ದೇವತೆಗಳು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವರು. ಪೂರ್ಣಮೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅವೃತವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಾಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಪಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಚಂದ್ರನು ಕ್ಷಯಿಸುವನು. ಪುನಃ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಸುಷುಮ್ನಾ ಕಿರಣದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಅವೃತಮಯನಾಗುವನು.

೫೫. ದೇವತೆಗಳು ಅವೃತಮಯನಾದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಾನ ಮಾಡುವರು. ಹಾಗೆಯೇ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಲೆಗಳಿಂದ ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಧಾ

ಸ್ವಧ್ಯಾಮೃತಂ ತಂ ಪಿತರಃ ಪಿಬಂತಿ ।

ಸರ್ಪಾಶ್ಚ ಸೌಮ್ಯಾಶ್ಚ ತಥೈವ ಕಾವ್ಯಾಃ

॥ ೫೫ ॥

ಸೂರ್ಯೇಣ ಗೋಚಿಸ್ತು ಸಮುದ್ಭೂತಾಭಿಃ ।

ಅದ್ಭಿಃ ಪುನಶ್ಚೈವ ಸಮುಚ್ಛ್ರಿತಾಭಿಃ ॥

ವೃಷ್ಣಾಃ ಪುನಶ್ಚೈವ ದ್ವಾಪಿ ತಥಾಪಧೀಭಿಃ ।

ಮರ್ತ್ಯಾಃ ಸುಧಾಮನ್ನ ರಸೈರ್ಜಯಂತಿ

॥ ೫೬ ॥

ಮಾಸಾರ್ಥತ್ವಪ್ತಿಸ್ತಸ್ಯಮೃತಾತ್ ಸುರಾಣಾಂ ।

ಮಾಸಂ ಚ ತೃಪ್ತಿಃ ಸ್ವಧಯಾ ಪಿತ್ರಾಣಾಂ ॥

ಅನ್ನೇನ ಶಶ್ಚೈವ ದಧಾತಿ ಮರ್ತ್ಯಾನ್ ।

ಸೂರ್ಯಃ ಸ್ವಯಂ ತತ್ರ ವಿಧಾತಿ ಗೋಭಿಃ

॥ ೫೭ ॥

ನಾಮಕವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಿತ್ತದೇವತೆಗಳು ಪಾನಮಾಡುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ಪಗಳೂ, ಚಂದ್ರನೊಳಗಡಲಿರುವವರೂ, ಶುಕ್ರನ ಸಂಬಂಧಿಗಳೂ, ಸಹ ಈ ಚಂದ್ರನಿಂದ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದುವರು.

೫೬. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪುನಃ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೇ ಮಳೆರೂಪಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವನು. ಆ ಮಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದಲೇ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವು. ಈ ಔಷಧಿಗಳ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಅಮೃತಪಾನಕ್ರಾಂತರೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೫೭. ಅಮೃತಪಾನದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹದಿನೈದುದಿವಸಗಳು, ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಸ್ವಧ್ಯಾಮೃತದಿಂದ ಪಿತ್ತದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳುಕಾಲ ತೃಪ್ತಿಯಾದಗುವುದು. ಅನ್ನದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಆಗಾಗ ಸಂತೋಷವು ದೊರೆಯುವುದು.

ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಪಿತ್ಯಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಸಂತೋಷವುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಅಯಂ ಚರದ್ವಿಹರ್ತೃತ್ವಸ್ತುರಂಗೈಃ ।

ಹರದ್ವಿರಾಪೋ ಹರಿತ್ವೈಶ್ಚ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ॥

ವಿಸರ್ಜಕಾಲೇವಿಸೃಜಂಶ್ಚ ತಾಃ ಪುನಃ ।

ಬಿಭರ್ತಿ ಶಶ್ವತ್ ಸವಿತಾ ಚರಾಚರಮ್

॥ ೫೮ ॥

ಅಹೋರಾತ್ರಾದ್ರಥೇನಾಸೌ ಏಕಚಕ್ರೇಣ ವೈ ಭ್ರಮನ್ ।

ಸಪ್ತದ್ವೀಪಸಮುದ್ರಾಂಗಾಂ ಸಪ್ತಭಿಃ ಸಪ್ತಭಿರ್ಧೃತಂ

॥ ೫೯ ॥

ಛಂದೋಭಿರ್ವಾಚಿರೂಪೈಸ್ತ್ವೈರ್ಯಶಶ್ಚಕ್ರಂ ತತಃ ಸ್ಥಿತೈಃ ।

ಕಾಮರೂಪೈಃ ಸಹೃದ್ಯುಕ್ತೈರ್ವಹದ್ವಿಸ್ತ್ಯೈರ್ಮನೋಜವೈಃ

॥ ೬೦ ॥

ಹರಿತ್ವೈರಥ ಯೈಃ ಪಿಂಗೈರೀಶ್ವರೈರ್ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃ ।

ತ್ಯೈಶೀತಿಮಂಡಲತತಂ ಅಹ್ನೋರ್ಧೇನ ವಿಭಾವಸೋಃ

॥ ೬೧ ॥

೫೮. ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನು ತನ್ನ ಏಳು ಹಸುರಾದ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ರಥದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ತನ್ನ ಹಸುರು ಕಿರಣಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವನು. ಅನಂತರ ಹಾಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲಾ ವರ್ಷಮುತುವಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಿಂದ ಸುರಿಸುವನು. ಅಂತೂ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೇ ಧರಿಸಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

೫೯-೬೧. ಸೂರ್ಯದೇವನು, ಹಗಲೂ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಕ್ರದ ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ, ಜಂಬು, ಪ್ಲಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ, ದಧಿ, ಕ್ಷೀರ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು. ಇವನ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳೂ, ಛಂದೋರೂಪಗಳಾಗಿರುವವು. ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳ ಈ ಕುದುರೆಗಳು ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲವು. ಇವು ಸದಾ ಚಕ್ರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಈ ಕುದುರೆಗಳು, ಹಸುರುಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ ಹೊಂಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ

ವಹಂತಿ ಹರಯಶ್ಚೈವ ಮಂಡಲಂ ದಿವಸಕ್ರಮಾತ್ |

ಕಲ್ಪಾದೌ ಸಂಪ್ರಯುಕ್ತಾಸ್ತೇ ವಹಂತ್ಯಾಭೂತಸಂಪ್ಲವಂ || ೬೨ ||

ಅನ್ಯತೋ ವಾಲಖಿಲ್ಯೈಸ್ತೈ ಭ್ರಮತೋ ರಾತ್ರೃಹಾನಿ ತು |

ಗ್ರಥಿತೈಃ ಸ್ವರ್ವಚೋಭಿಶ್ಚ ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ || ೬೩ ||

ಸೇವ್ಯತೇ ಗೀತನೃತ್ಯೈಶ್ಚ ಗಂಧರ್ವೈರಪ್ಸರೋಗಣೈಃ |

ಪತಂಗಪತಗೈ ರಶ್ಮೈ ಭ್ರಮಮಾಣೈರ್ದಿವಸ್ಪತಿಃ || ೬೪ ||

ರಂಜಿಸುವುವು. ಅಂದರೆ ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ಬಣ್ಣಗಳೂ ತೋರಿಬರುವುದುಂಟು. ಅಲ್ಲದೇ ಸರ್ವಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವ ಈ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದ ಅರಿವಿದೆ. ಇಂತಹ ಮಹಿಮೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸೂರ್ಯಾಶ್ವಗಳು, ಹಗಲಿನ ಅರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಸಾವಿರದ ಮುನ್ನೂರು ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ದಾಟುವುವು. ಅಂದರೆ ಅಷ್ಟುಸಾರಿ ಚಕ್ರವನ್ನು ಉರುಳಿಸುವುವು. ಹೀಗೆಯೇ ದಿನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಮಂಡಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿ ಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಥಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಈ ಕುದುರೆಗಳು, ಪಂಚಮಹಾ ಭೂತಗಳ ಪ್ರಳಯವಾಗುವವರೆವಿಗೂ ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಲೇ ಸಂಚರಿಸುವುವು.

೬೩. ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ವಾಲಖಿಲ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಸೂರ್ಯನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

೬೪. ಹೀಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕುದುರೆಗಳಿಂದಲೂ, ಏಕಚಕ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ರಥದಿಂದಲೂ, ಸೂರ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗಂಧರ್ವರು ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ನಾಟ್ಯಕಲೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ವೀಛ್ಯಾ ಪ್ರಯಾತಿ ಚರತಿ ನಕ್ಷತ್ರಾನುಗತಃ ಶಶೀ

॥ ೬೫ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಆದಿತ್ಯರಥವರ್ಣನಂ ನಾಮ

ಏಕವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

೬೫. ಆಗಲೇ ಚಂದ್ರನು ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ
ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದುವರಿಯುವನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ರಥನಿರೂಪಣವೆಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದ್ವಾವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಸೂರ್ಯಲೋಕಸ್ತಯಾ ದೃಷ್ಟಃ ಸೂರ್ಯಸೋಮಸಮಾಗಮಃ ।

ಸ ಕಥಂ ಕ್ಷೀಯತೇ ಸೋಮಃ ಕ್ಷೀಣಶ್ಚಾಸ್ಯಾಯತೇ ಕಥಂ ॥ ೧ ॥

ಯಥಾ ಸೋಮಂ ಪಿಬಂತಿ ಸ್ಮ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷೇಽಮೃತಾಶಿನಃ ।

ದೇವತಾಃ ಪಿತರಶ್ಚೈವ ತನ್ಮನಾಚಕ್ಷ್ವ ಸುವ್ರತ ॥ ೨ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ಆಗ ಸಾಂಬನು, ನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು “ಮಹರ್ಷಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ನಾರದರೇ, ನೀವು ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೀರೆಂದು ಹೇಳಿದರಲ್ಲವೇ! ಆ ಸೂರ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನಿಗೂ ಸಮಾಗಮವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಚಂದ್ರನು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯವಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು? ಹೀಗೆ ಕ್ಷೀಣನಾದ ಚಂದ್ರನು ಪಿತೃದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ?

ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಿತೃಗಳೂ ಅಮೃತವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಧೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಪಾನಮಾಡುವರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆಯಲ್ಲಾ! ಇದು ಹೇಗೆ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ರಾಕಾ ಚಾನ್ಯುಮತಿಶ್ಚೈವ ಪೌರ್ಣಮಾಸೀ ದ್ವಿಧಾ ಸ್ತೃತಾ ।

ಸಿನೀವಾಲೀ ಕುಹೂಶ್ಚೈವ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ದ್ವಿಧೈವ ತು ॥ ೩ ॥

ಅಮಾನಾನು ರವಿಸ್ತಸ್ಯ ಚಂದ್ರಲೋಕೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ।

ತಸ್ಯಾಂ ಸೋಮೋ ವಸೇದ್ಯಸ್ಯಾದಮಾನಾಸ್ಯಾ ತತಃ ಸ್ತೃತಾ ॥ ೪ ॥

ಪೂರ್ವೋದಿತೇ ಕಲಾಹೀನೇ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಂ ನಿಶಾಕರೇ ।

ಪೂರ್ಣಮಾನ್ಯುಮತಿಜ್ಞೇಯಾ ಪಶ್ಚಾದ್ಗಚ್ಛತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ ॥ ೫ ॥

೩. ರಾಕಾ ಮತ್ತು ಅನುಮತಿಯೆಂದು ಪೂರ್ಣಮೆಯು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿರುವುದು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯು, ಸಿನೀವಾಲೀ ಮತ್ತು ಕುಹೂ ಎಂಬುದಾಗಿ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು.

೪. ಅಮಾ ಎಂಬುದು ಸೂರ್ಯನಾಮಕವಾದ ಒಂದು ದೇವತೆ. ಅವನು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಲೋಕದಲ್ಲಿರುವನು. ಚಂದ್ರನು ಆ ಅಮಾರೂಪನಾದ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಆ ದಿನಕ್ಕೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ; ಅಮಾಯಾಂ+ವಸತಿತಿ = ಅಮಾವಾಸ್ಯಾಂ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹವಾಕ್ಯವಾಗುವುದು. (ಅಮಾ, ಸಹ, ವಸತಃ, ಚಂದ್ರಪೌರ್ಯಾ, ಯಸ್ಯಾಂ ಎಂಬ ವಿಗ್ರಹವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬರ್ಥವು ಯಥಾಶ್ರುತಾರ್ಥ)

೫. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಚಂದ್ರನು ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾಹೀನನಾಗಿದ್ದಾಗ ಆ ಪೂರ್ಣಮೆಯನ್ನು, ಅನುಮತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯನು ಚಂದ್ರನೊಡಲದಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಂಚರಿಸುವನು. (ಅಂದರೆ ಚತುರ್ದಶೀ ವಿದ್ಧವಾದ ಪೂರ್ಣಮಾ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಒಂದು ಕೌಯಿಂದ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿರುವನು. ಅಂತಹ ಪೂರ್ಣಮಾ ತಿಥಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು.)

ಯಸ್ಮಾತ್ ತಾಂ ಅನುಮನ್ಯಂತೇ ಪಿತರೋ ದೈವೈಃ ಸಹ ।

ತಸ್ಮಾದನುಮತಿನಾಮ ಪೂರ್ಣಮಾ ಪ್ರಥಮಾ ಸ್ತುತಾ ॥ ೬ ॥

ಯದಾಹ್ಯಸ್ತಮಿಯಾತ್ಸೂರ್ಯಃ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಸ್ಯ ಚೋದ್ಗಮಃ ।

ಯುಗಪತ್ ಸಾ ತು ನೈ ರಾಕಾ ತದಾ ಭವತಿ ಪೂರ್ಣಮಾ ॥ ೭ ॥

ರಾಕಾಂ ತಾನುಮನ್ಯಂತೇ ದೇವತಾಃ ಪಿತೃಭಿಃ ಸಹ ।

ರಕ್ಷಣಾಶ್ಚೈವ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಾಕೇತಿ ಕವಯೋಽಬ್ರುವನ್ ॥ ೮ ॥

ಸಿನೀವಾಲೀಪ್ರಮಾಣಂ ತು ಕ್ಷೀಣಶೇಷೋ ನಿಶಾಕರಃ ।

ಅಮಾವಾಸ್ಯಾಂ ನಿಶತ್ಯರ್ಕಂ ಸಿನೀವಾಲೀ ತತಃ ಸ್ತುತಾ ॥ ೯ ॥

೬. ಪಿತೃಗಳು, ಆಗ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಪೂರ್ಣಮೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಚಂದ್ರನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವೃತಪಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆ ಪೂರ್ಣಮೆಗೆ ಅನುಮತಿ ಪೂರ್ಣಮೆ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಪೂರ್ಣಮೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಭೇದವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೭. ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವುದೂ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸುವುದೂ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಯಾವ ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಆ ಪೂರ್ಣಮೆಯನ್ನು ರಾಕಾ ಪೂರ್ಣಮಾ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. (ಅಂದರೆ ಚತುರ್ದಶೀ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಪತ್ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಪೂರ್ಣಮೆಗೆ ರಾಕಾ ಎಂದು ಹೆಸರು.)

೮. ಹಾಗೆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಏಕಕಾಲಿಕವಾದ ಅಸ್ತೋದಯ ಕಾಲವನು ಸೂಚಿಸುವ ರಾಕಾ ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಅವೃತಪಾನ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವರು. ಅದರಿಂದ ಕವಿಗಳು ಸೂರ್ಯನು ಈ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವವನಾದ್ದರಿಂದ, ಪೂರ್ಣಮೆಗೆ ರಾಕಾ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವರು.

೯. ಸಿನೀವಾಲೀ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾರಹಿತನಾಗಿ, ಪ್ರತಿಪತ್ತಂಬಂಧದಿಂದ ಹೊಂದಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಲೆಯುಳ್ಳ ಚಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ಸಿನೀವಾಲಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಂಬಂಧವಾದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ಸಿನೀವಾಲೀ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು.

ಕುಹೇತಿ ಕೋಕಿಲಸ್ಯೋಕ್ತಿಯಾವತ್ಕಾಲಂ ಸಮಾಪ್ಯತೇ |
 ತತ್ಕಾಲತುಲ್ಯಾಚೈಷಾ ವೈ ಹ್ಯಮಾವಾಸ್ಯಾ ಕುಹೂಃ ಸ್ತುತಾ || ೧೦ ||
 ಅನುಮತ್ಯಾಂ ಸ ರಾಕಾಯಾಂ ಸಿನೀನಾಲಾಂ ಕುಹೂಂ ವಿನಾ |
 ಏತಾಸಾಂ ಪುರತಃ ಕಾಲಃ ಕುಹೂಮಾತ್ರಂ ಕುಹೂಃ ಸ್ತುತಾ || ೧೧ ||
 ಕಲಾಃ ಷೋಡಶ ಸೋಮಸ್ಥ ಶುಕ್ಲೇ ವರ್ಧಯತೇ ರವಿಃ |
 ಅಮೃತಾ ನಾಮತಃ ಕೃಷ್ಣೇ ಸೀಯಂತೇ ದೈವತೈಃ ಕ್ರಮಾತ್ || ೧೨ ||
 ಪ್ರಥಮಾಂ ಪಿಬತೇ ವಹ್ನಿಃ ದ್ವಿತೀಯಾಂ ತು ರವಿಃ ಕಲಾಂ |
 ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತೃತೀಯಂ ತು ಚತುರ್ಥೀಂ ತು ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೧೩ ||

೧೦. ಕೋಗಿಲೆಯ ಧ್ವನಿಗೆ ಕುಹೂ ಎನ್ನುವರು. ಈ ಕುಹೂ ಧ್ವನಿಯು ಎಷ್ಟುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುವದೋ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಲವುಳ್ಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ಕುಹೂ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ಅಥವಾ ಚತುರ್ದಶೀ ವೇಧೆಯಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿರುವನು. ಅಂತಹ ತಿಥಿಗೆ ಕುಹೂ ಎಂದು ಹೆಸರು.

೧೧. ಹಿಂದೆಹೇಳಿದ ಅನುಮತಿ, ರಾಕಾ, ಮುಂತಾದ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಿನೀನಾಲಿಯೆಂಬ ತಿಥ್ಯಂತರವಿದ್ದವಾದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ಅಮೃತ ಲೇಶವನ್ನಾದರೂ ಕಾಣುವರು. ಆದರೆ ಕುಹೂ ನಾಮಕವಾದ ಅಮಾತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳು ಯಾವ ಅಮೃತಕಲೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದದೆ ಕೋಗಿಲೆಯ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಕೂಗುತ್ತಾ ಅಮೃತಪಾನ ವಿಹೀನರಾಗಿ ವ್ಯಥೆಪಡುವರು. ಅವರ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಲೆಯನ್ನೂ ತುಂಬುತ್ತಾ ಬರುವನು.

೧೨. ಸೂರ್ಯನು ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಾಡ್ಯದಿಂದ ಪೂರ್ಣಮೆಯ ವರೆವಿಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವನು. ಈ ರೀತಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡ ಕಲಾಮಯನಾದ ಚಂದ್ರನ ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳನ್ನೂ ಅಮೃತವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಾನಮಾಡುವರು.

೧೩-೧೬. ಚಂದ್ರನ ಮೊದಲನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಪಾನಮಾಡುವನು. ಸೂರ್ಯನು ಎರಡನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನೂ, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ಮೂರನೆಯ

ಪಂಚಮೀಂ ವರುಣಶ್ಚಾಪಿ ಪಷ್ಠೀಂ ಪಿಬತಿ ನಾಸವಃ ।

ಸಪ್ತಮೀಂ ಋಷಯೋ ದಿನ್ಯಾ ವಸವೋಽಷ್ಟಾ ತಥಾಽಷ್ಟಮೀಂ ॥ ೧೪ ॥

ನವಮೀಂ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಸ್ಯ ಪಿಬತೀಂದೋಃ ಕಲಾಂ ಯಮಃ ।

ದಶಮೀಂ ಮರುತಶ್ಚಾಪಿ ರುದ್ರಾ ಏಕಾದಶೀಂ ಕಲಾಂ ॥ ೧೫ ॥

ದ್ವಾದಶೀಂ ತು ಕಲಾಂ ವಿಸ್ವಾಃ ಧನದಶ್ಚ ತ್ರಯೋದಶೀಂ ।

ಚತುರ್ದಶೀಂ ಪಶುಪತಿಃ ಕಲಾಂ ಪಿಬತಿ ನಿತ್ಯಶಃ ॥ ೧೬ ॥

ತತಃ ಪಂಚದಶೀಂ ಚಾಪಿ ಪಿಬಂತಿ ಪಿತರಂ ಕಲಾಃ ।

ಕಲಾವಶಿಷ್ಟೋ ನಿಃಸೀತಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಂ ।

ಅನಾಯಾಂ ವಿಶತೇ ತಸ್ಮಾದನಾವಾಸ್ಯಾ ತತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ ೧೭ ॥

ಕಲೆಯನ್ನೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಐದನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ವರುಣನೂ, ಆರನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಇಂದ್ರನೂ ಪಾನಮಾಡುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಚಂದ್ರನ ಏಳನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ದೇವಲೋಕದ ಋಷಿಗಳೂ, ಎಂಟನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಅಪ್ಸರಸುಗಳೂ, ಚಂದ್ರನ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಮನೂ ಸಹ ಪಾನಮಾಡುವನು.

ಹತ್ತನೆಯ ಚಂದ್ರನ ಕಲೆಯನ್ನು ಸಪ್ತ ಮರುತ್ತುಗಳೂ, ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಏಕಾದಶರುದ್ರರೂ, ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವೂ, ಹದಿನಾರನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಕುಬೇರನೂ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ರುದ್ರನೂ ಮತ್ತು ಹದಿನೈದನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನೂ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಪಾಡ್ಯದಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯವರೆವಿಗೆ ದಿವಸಕ್ಕೊಂದು ಕಲೆಯಂತೆ ಚಂದ್ರನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವನು. ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಕಲೆಗಳೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅನಂತರ, ದೇವತೆಗಳು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪಾಡ್ಯದಿಂದ ಚಂದ್ರನ ಕಲೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಬರುವರು.

೧೭. ಕಲೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರನ ಕಲೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಪಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನುತ್ರಿ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನಾವಾಸ್ಯೆ ಎಂದು ಹೆಸರುಬಂದಿದೆ.

ಪೂರ್ವಾರ್ಹೇ ಪ್ರವಿಶತ್ಯರ್ಕಂ ಮಧ್ಯಾರ್ಹೇ ಚ ವನಸ್ಪತಿಂ ।

ಅಪರಾರ್ಹೇ ವಿಶತ್ಯಪ್ನ ಸ್ವಯೋನಿಂ ವಾರಿಸಂಭವಃ ॥ ೧೮ ॥

ವನಸ್ಪತಿಗತೇ ಸೋಮೇ ಯಶ್ಚಿನತ್ತಿ ವನಸ್ಪತಿಂ ।

ಸಾತಯೇದಪಿ ವಾಪನ್ನೇ ಯುಜ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಯಾ ॥ ೧೯ ॥

ಅಪಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಸೋಮಸ್ತು ಶೇಷಯಾ ಕಲಯೈಕಯಾ ।

ಸೃಣಗುಲ್ಮಲತಾವೃಕ್ಷಾನ್ ನಿಷ್ಪಾದಯತಿ ಚೌಷಧೀಃ ॥ ೨೦ ॥

ತಮೋಷಧೀಗತಂ ಗಾವಃ ಚರಂತ್ಯಾಪಃ ಪಿಬಂತಿ ವೈ ।

ತದಂಗಾನುಗತಂ ಗೋಭ್ಯಃ ಕ್ಷೀರತ್ವಮುಪಗಚ್ಛತಿ ॥ ೨೧ ॥

೧೮. ಚಂದ್ರನು ಪೂರ್ವಾರ್ಹದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಮಧ್ಯಾರ್ಹದಲ್ಲಿ ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವನು. ಅಪರಾರ್ಹದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ತನಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವಾದ ನೀರನ್ನೂ ಹೊಂದುವನು.

೧೯. ಚಂದ್ರನು ವನಸ್ಪತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವವರೂ ಮತ್ತು ಕೆಡವುವವರೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಮೋಷವನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೨೦. ಆದರೆ ಚಂದ್ರನು ನೀರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಬಿಟ್ಟು ಒಂದುಕಲೆಯಿಂದ ಹುಲ್ಲು, ಪೊದೆ, ಬಳ್ಳಿ, ಮತ್ತು ಮರಗಳೂ ಔಷಧ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಂದುವುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಬೆಳೆಸುವನು.

೨೧. ಆ ಹುಲ್ಲುಗರಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾಂತರ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಹಸುಗಳು ತಿನ್ನುವುವು. ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವುವು. ಇದರಿಂದ ಆ ಚಂದ್ರನ ಕಲೆಯಿಂದಂಟಾದ ಔಷಧಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ಗೋವುಗಳ ಅವಯವದಲ್ಲಿ ಹಾಲಿನ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುವು.

ತತ್ಕ್ಷೀರಮನ್ಯುತಂ ಭೂತ್ವಾ ಮಂತ್ರಪೂತಂ ದ್ವಿಜಾತಿಭಿಃ |

ಸ್ವಾಹಾಕಾರವಷಟ್ಕಾರೈರ್ಹುತಾಶ್ವಾಹುತಯಃ ಕ್ರಮಾತ್ || ೨೨ ||

ಹುತಮಗ್ನಿಷು ದೇವಾರ್ಭೇ ಪುನಃ ಸೋಮಂ ವಿವರ್ಧಯೇತ್ |

ಏವಂ ಸಂಕ್ಷೇಯತೇ ಸೋಮಃ ಕ್ಷೀಣಶ್ವಾಹ್ಯಾಯತೇ ಪುನಃ || ೨೩ ||

ತಸ್ಮಾತ್ಸೂರ್ಯಃ ಶಶಾಂಕಸ್ಯ ವೃದ್ಧಿಕರ್ತಾ ಸ್ವರಸ್ಮಿಭಿಃ |

ಏವಂ ಸಂಪೂಜ್ಯತೇ ದೇವೈಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ || ೨೪ ||

ಗತ್ವಾ ಮಿತ್ರವನಂ ಸಾಂಬ ತ್ವಮಾರಾಧಯ ಭಾಸ್ಕರಂ |

ನ ಹಿ ಪಾಪಕೃತಃ ಸಾಂಬ ಭಕ್ತಿರ್ಭವತಿ ಭಾಸ್ಕರೇ ||

ತಸ್ಮಾತ್ ತ್ವಂ ಪರಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಪದ್ಯಸ್ವ ದಿವಾಕರಂ || ೨೫ ||

೨೨. ಆ ಹಾಲನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅವೃತ ಸದೃಶವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವರು. ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮತ್ತು ವಷಟ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಹೋಮಮಾಡುವರು. ಇದರಿಂದ ಕ್ಷೀಣನಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರನು ಪುನಃ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವನು.

೨೩. ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೇ, ಈ ರೀತಿ ಚಂದ್ರನು ಕ್ಷಯಹೊಂದುವನು. ಮತ್ತು ಕ್ಷಯಹೊಂದಿದರೂ ತನ್ನ ಅವೃತಕಲೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವನು. ಹಾಗೆ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕಲಾವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು ಸೂರ್ಯನೇ ಅಲ್ಲವೇ!

೨೪. ಆದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೇ ಚಂದ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವನು ಎಂದು ತಿಳಿ. ಈ ರೀತಿ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವನು.

೨೫. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ; ನೀನು. ಮಿತ್ರವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ದೇವನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸು. ಸಾಂಬನೇ, ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಶಾಪರೂಪವಾದ ಕುಷ್ಠರೋಗ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯ ದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡು; ಎಂದು ನಾರದರು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಾಂಬಪುರಾಣಂ

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸೋಮವೃದ್ಧಿಕ್ಷಯೋ ನಾಮ
ದ್ವಾವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ.

ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷಯನಿರೂಪಣವೆಂಬ
ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀಃ

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ತ್ರಯೋವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ||

ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ತ್ವಯಾ ವಿಪ್ರ ಗತೇನ ಋಷಿಸತ್ತಮ ।

ಆಶ್ಚರ್ಯಾಣಿ ವಿಚಿತ್ರಾಣಿ ದೃಷ್ಟಾನಿ ಸುಬಹೂನಿ ವೈ || ೧ ||

ಜನ್ಮವಿಸ್ಮಯಕರ್ತೃಣಿ ದುರ್ವಿಜ್ಞೇಯಾನಿ ಮಾನುಷೈಃ ।

ತದಿದಂ ಮಮ ಸಂದೇಹಂ ಚಿರಕಾಲಂ ಸ್ಥಿತಂ ಹೃದಿ || ೨ ||

ಯದಿ ಶ್ರಾವ್ಯಮಿದಂ ವಾಹಿ ಮನ್ಯಸೇ ಕಥಯಸ್ವ ಮೇ ।

ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಮಾಕ್ಸಸೀದ್ವಾ ಕುಲಂ ಮನಃ || ೩ ||

ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಾರದಮುನಿಯೇ, ನೀನು ಸೂರ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅನೇಕ ವಿಚಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿರುವೆ; ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಈಗ ಕೆಲವು ಸಂದೇಹಗಳಿರುವುವು. ಅವು ಯಾರಿಂದಲೂ ನಿವಾರಣೆಮಾಡಲಾಗದವು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಈ ಅನೇಕ ಸಂದೇಹಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುವು. ಈ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನಗಿರುವುದಾದರೆ ದಯವಿಟ್ಟು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ನನ್ನ ಸಂದೇಹ ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು.

೩-೫. ಅಲ್ಲದೇ, ಸೂರ್ಯನ ಗ್ರಹಣವನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬಾ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿರುವುದು. ರಾಹುಗ್ರಹವು ಅಂಧಕಾರವನ್ನೆರಚುವನು. ಸೂರ್ಯನಾದರೋ

ರಾಹುಸ್ತು ತಮಸೋ ರಾಶಿಃ ತೇಜೋರಾಶಿರ್ದಿವಾಕರಃ |
ಸ ಕಥಂ ಗ್ರಸ್ತತೇ ತೇನ ಭಾನುಃ ಸ್ವರ್ಭಾನುನಾ ಮುನೇ || ೪ ||

ಯಸ್ಯ ತೇಜೋಭಿರಖಿಲೈಃ ಪ್ರಕಾಶಂ ಕ್ರಿಯತೇ ಜಗತ್ |
ತದತ್ರ ಪರಮಾರ್ಥೋಽಯಂ ತಂ ಸಮಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ || ೫ ||

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಅವಿಜ್ಞೇಯಮನಾಲಕ್ಷ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಂ |
ರವೇಃ ಗ್ರಹಣಸಂಯೋಗಂ ಕಥ್ಯಮಾನಂ ನಿಬೋಧ ಮೇ || ೬ ||

ರಾಹುಣಾ ಗ್ರಸ್ತತೇ ನಾಸ್ತಕೋ ವ್ಯೇತು ತೇ ಹೃದಯವ್ಯಥಾ |
ಕಸ್ಯ ಶಕ್ತಿಃ ಗೃಹೀತುಂ ವೈ ತೇಜೋರಾಶಿಂ ದಿವಾಕರಂ || ೭ ||

ತೇಜೋರಾಶಿಯು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯೇ! ತೇಜಃಸ್ವರೂಪನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ಅಂಧಕಾರ ಸ್ವರೂಪನಾದ ರಾಹುವು, ನುಂಗುವುದು ತಾನೆ ಹೇಗೆ ?

ಯಾವ ಸೂರ್ಯನ ಸಕಲ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಅಂತಹವನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಗ್ರಹಣ ಉಂಟಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ? ಇದರ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥನಾದ ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಸಾಂಬನು ನಾರದರನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

೬. “ ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ! ಈ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವುದೂ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು. ಇಂತಹ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿನಗೆ ನಾನು ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳು” ಎಂದು ನಾರದರು ಹೀಗೆಂದರು.

೭-೮. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ರಾಹುವು ನುಂಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮನೋವೃಥೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ತೇಜೋರಾಶಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಯಾರು ತಾನೆ ಸಮರ್ಥರೆನಿಸುವರು ?

ಸರ್ವ ಸ್ಕೋತೃಯಮಸಂಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಹ್ಯಬುಧಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ತು ।

ಇದಂ ತ್ವದ್ವರ್ತನಂ ಸಾಂಬ ಶೃಣು ಯತ್ತೇ ವದಾಮ್ಯಹಂ ॥ ೮ ॥

ಯದ್‌ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತು ಮಹಾಜ್ಞಾನಂ ನ ಕರಿಷ್ಯತಿ ಸಂಶಯಃ ।

ಯದಿ ಸತ್ಯಮಯಂ ಗ್ರಸ್ತಃ ತೇಜೋರಾಶಿ ರ್ದಿವಾಕರಃ ॥ ೯ ॥

ತತ್ಕಥಂ ನೋದರಸ್ಥೇನ ರಾಹುಃ ಭಸ್ಮೀಕೃತಃ ಕ್ಷಣಾತ್ ।

ಅಥಾಪಿ ರಾಹುಣಾಕ್ರಮ್ಯ ಭಾನುಃ ವಕ್ತ್ರಪ್ರವೇಶಿತಃ ॥ ೧೦ ॥

ತತ್ಕಥಂ ದರ್ಶನೈಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೈಃ ಶತಧಾ ನ ವಿಖಂಡಿತಃ ।

ನಿರ್ಮುಕ್ತಸ್ತು ಪುನರ್ವ್ಯಪ್ಯಃ ತಥೈವಾಖಂಡನುಂಡಲಃ ॥ ೧೧ ॥

ಈ ಸೂರ್ಯನು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಜನಗಳಿಗೆ ಅಗೋಚರನೆನಿಸಿರುವನು. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ! ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗದೇ ಇರುವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

೯-೧೦. ಯಾವ ಈ ಸೂರ್ಯನ ಗ್ರಹಣ ವಿಷಯಕವಾದ ಮಹಾಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾದರೆ ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಶಯವೂ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದೋ ಅದನ್ನು ಈಗ ತಿಳಿಸುವೆನು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತೇಜೋರಾಶಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ರಾಹುವು ನಂಗುವುದೇ ಅದರೆ, ಹಾಗೆ ನುಂಗಿದ ರಾಹುವಿನ ಹೊಟ್ಟೆಯು ತೇಜೋರಾಶಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಹುವು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನುಂಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ;

೧೧-೧೨. ಆ ಸೂರ್ಯನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ನೋಟಗಳಿಂದ ರಾಹುವು ನೂರಾರು ಚೂರಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಹುವು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಂಡಲ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಇರುವನು. ಇವನ ತೇಜಸ್ಸು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ! ನೀನು ಹೇಳುವಂತೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು

ನ ವಾಸ್ತವ್ಯಪಹೃತಂ ತೇಜೋ ನ ಸ್ಥಾನಾದವರೋಪಿತಃ ।

ಯದಿ ಚಾಪ್ಯೇಷ ನಿಷ್ಪೀತಃ ಕಥಂ ದೀಪ್ತತರೋ ಭವೇತ್ ॥ ೧೨ ॥

ತಸ್ಮಾನ್ನ ತೇಜಸೋ ರಾಶೀ ರಾಹೋರ್ವಕ್ತ್ರಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ।

ಭಕ್ವಾರ್ಥಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಸೋಮಃ ಸೃಷ್ಟಃ ಸ್ವಯಂಭುವಾ ॥ ೧೩ ॥

ತತ್ರಸ್ತಮನ್ಯುತಂ ಚಾಪಿ ಸಂಭೂತಂ ಸೂರ್ಯತೇಜಸಾ ।

ಪಿಬಂತ್ಯಂಬುಮಯಂ ದೇವಾಃ ಪಿತರಶ್ಚ ಸ್ವಧಾಮಯಂ ॥ ೧೪ ॥

ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶತ್ ತ್ರಯಶ್ಚೈವ ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶತ್ತ್ವಥೈವ ಚ ।

ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶತ್ ಸಹಸ್ರಾಶ್ಚ ದೇವಾಃ ಸೋಮಂ ಪಿಬಂತಿ ತೇ ॥ ೧೫ ॥

ರಾಹೋರ್ಯದಾಮೃತಾದ್ಭಾಗಃ ಪುರಾ ಸೃಷ್ಟಃ ಸ್ವಯಂಭುವಾ ।

ತಸ್ಮಾತ್ತಂ ರಾಹುರಭ್ಯೇತ್ಯ ಸಾತುಮಿಚ್ಛತಿ ಪರ್ವಸು ॥ ೧೬ ॥

ರಾಹುವು ಪಾನಮಾಡುವುದೇ ಅದರೆ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿ ಇವರು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು. ? ಅದುದರಿಂದ ತೇಜೋರಾಶಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ರಾಹುವು ನುಂಗಲು ಸರ್ವಥಾ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

೧೩-೧೪. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಭಕ್ಷಣಿಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಚಂದ್ರಗ್ರಹವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವನು. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಅವೃತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿರುವನು ದೇವತೆಗಳು ಜಲಮಯನಾದ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಅವೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವರು. ಪಿತೃಗಳು ಸ್ವಧಾಮಯವಾದ ಅವೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸುವರು.

೧೫. ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಅವೃತಕಿರಣಗಳನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಮನಸ್ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವರು.

೧೬ ಬ್ರಹ್ಮನು ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ರಾಹುವಿಗೂ ಅವೃತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ರಾಹುವು ಪರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಅವೃತ ಪಾನಮಾಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವನು.

ಉದ್ಭೃತ್ಯ ಸಾರ್ಥಿವೀಂ ಭಾಯಾಮನ್ಲಾಕಾರ ಸ್ತನೋಮಯಃ ।

ಸಾತುಮಿಚ್ಛಂಸ್ತತಶ್ಚಂದ್ರಮಾಚ್ಛಾದಯತಿ ಭಾಯಯಾ ೧೭ ॥

ಶುಕ್ಲೇ ಸ ಚಂದ್ರಮಭ್ಯೇತಿ ಕೃಷ್ಣೇ ಪರ್ವಣಿ ಭಾಸ್ಕರಂ ।

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಸಂಸ್ಥಂ ತು ಚಂದ್ರಮೇವ ಜಿಘಾಂಸತಿ ೧೮ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ತಿಬತಿ ತಂ ರಾಹುಸ್ತನುಮಸ್ಯಾ ವಿನಾಶಯನ್ ।

ಅವಿಹಿಂಸನ್ ಯಥಾ ಪದ್ಮಂ ಪಿಬತೇ ಭ್ರಮರೋ ಮೃದು ೧೯ ॥

ಚಂದ್ರಸ್ಯೇವಾಮೃತಂ ತದ್ವತ್ ಅಭೇದಾತ್ ರಾಹುರಶ್ನುತೇ ।

ಚಂದ್ರಕಾಂತಾಮಣಿಯದ್ವತ್ ಹೀನಂ ಕ್ಷರತಿ ತತ್ಕ್ಷಣಾತ್ ೨೦ ॥

೧೭. ಅಂಧಕಾರ ಸ್ವರೂಪನೂ ಕೇವಲ ಶಿರೋಮಾತ್ರ ಆಕಾರವುಳ್ಳವನೂ, ಅದ ರಾಹುವು ಭೂಮಿಯ ನೆರಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನಾಗಿ, ಆ ಭೂಮಿಯ ಛಾಯೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನುಸುಳಿಸುವನು.

೧೮. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವನು. ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಅಮಾವಾಸ್ಯದಿನ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ರಾಹುವು ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವನಿಂದ ಅಮೃತಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

೧೯. ರಾಹುವು ಈರಿತಿ ಚಂದ್ರನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನ ಶರೀರವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೆ, ದುಂಬಿಯು ಪನ್ನ (ಕಮಲದ) ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಬಾಡಿಸದೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ನುಕರಂದನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಾನಮಾಡುವಂತೆ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಅಮೃತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಾನಮಾಡಿ ತೃಪ್ತನಾಗುವನು.

೨೦. ಚಂದ್ರನ ದೇಹವು ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣ ಸ್ಪರ್ಶವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಭೇದವೆಣಿಸದೆ ರಾಹುವು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೇ ಅಮೃತಪಾನ ಮಾಡುವನು. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಮಣಿಯು ತಾನು ಚಂದ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ದ್ರವರೂಪ ವಾಗಿ ಹರಿದರೂ ಸ್ಫುಲ್ಪವೂ ಬದಲಾಯಿಸದೆ ಹಿಂದಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಗೆ ಇರುವುದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ರಾಹುವಿನಿಂದ ಪಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಚಂದ್ರನೂ ಸಹ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಅವಿಕಾರಿಯಾಗಿಯೇ ನಿಲ್ಲುವನು. ಇವರಿಂದ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಬಾಧೆಯೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು.

ತುಷಾರೋಽಪಿ ನ ಹೀಯೇತ ತೇಜಸಾ ನೈವ ಮುಚ್ಯತೇ ।

ಯಥಾ ಸೂರ್ಯಮಣಿಶ್ಚಾಽಪಿ ಸೂರ್ಯಾದುತ್ಪಾದ್ಯ ಪಾವಕಂ ॥ ೨೧ ॥

ನ ಭವತ್ಯಂಗಹೀನೋ ವೈ ತೇಜಸಾ ನೈವ ಮುಚ್ಯತೇ ।

ಏವಂ ಚಂದ್ರಶ್ಚ ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ಛಾದಿತಾವಪಿ ರಾಹುಣಾ ॥ ೨೨ ॥

ತೇಜಸಾ ನ ವಿಮುಚ್ಯೇತೇ ನಾಂಗಹೀನೌ ಬಭೂವತುಃ ।

ಪರ್ವಸ್ವಥ ತು ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಮಾಣಿಕ್ಯಫಲಸಾತ್ಮತೀಃ ॥ ೨೩ ॥

ಸೋಮೇ ದೈವತಸಂಯೋಗಾತ್ ಛಾಯಾಯೋಗಾಚ್ಚ ಪಾರ್ಥಿವಾತ್ ।

ರಾಹೋಶ್ಚ ವರದಾನಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಸ್ರವತ್ಯಮೃತಂ ಶಶೀ ॥ ೨೪ ॥

೨೧-೨೨. ರಾಹುವು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಅಮೃತಪಾನಮಾಡಿದರೂ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹಿಮಕಿರಣಗಳು ಎಂದಿಗೂ ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕಾಶವೂ ಸಹ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಾರದು. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಸೂರ್ಯಕಾಂತ ಮಣಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರೂ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತವು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಮಂಕಾಗದು. ಅದರಂತೆ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರು, ರಾಹುವಿನಿಂದ ಮರೆಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಸರ್ವದಾ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವರು.

೨೩. ಚಂದ್ರನು ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಕ್ತಾಫಲದಂತೆಯೂ ರತ್ನಗಳಂತೆಯೂ ಸ್ಫುಟವಾದ ಆಕಾರದಿಂದಿರುವನು.

೨೪. ಚಂದ್ರನು, ದೈವ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದಲೂ, ಭೂಮಿಯ ನೆಳಲಿನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಲೂ, ರಾಹುವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವರದಿಂದಲೂ, ಅಮೃತವನ್ನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಮೂಲಕ ಸುರಿಸುವನು.

ಸ್ವದೋಹಕಾಲೇ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ವತ್ಸಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಯಥಾ ಚ ಗೌಃ ।

ಸ್ವಾಂಗಾದಿವ ಕ್ಷರೇತ್ ಕ್ಷೀರಂ ತಥೇಂದುಃ ಕ್ಷರತೇನ್ಮೃತಂ ॥ ೨೫ ॥

ಪಿತೇವ ಸೂರ್ಯೋ ದೇವಾನಾಂ ಸೋಮೋ ಮಾತೇವ ಲಕ್ಷ್ಮತೇ ।

ಮಾತುಸ್ಸ್ಮನಂ ಯಥಾ ಪೀತ್ವಾ ತೃಪ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಜಂತವಃ ।

ಪೀತ್ವಾನ್ಮೃತಂ ತಥಾ ಸೋಮೇ ತೃಪ್ಯಂತೇ ಪಿತೃದೇವತಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ಸಂಭೃತಂ ಪರ್ವಯೋಗೇ ತು ತಥಾಸ್ಯಂ ಕ್ಷರತೇ ಶಶೀ ।

ತಂ ಕ್ಷರಂತಂ ಯಥಾಭಾಗಮುಪಯುಂಜಂತಿ ದೇವತಾಃ ॥ ೨೭ ॥

೨೫. ಹಾಲುಕೊಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಸುವು ಕರುವನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಅವಯವದಿಂದ (ಕೆಚ್ಚಲಿನಿಂದ) ಹಾಲನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕರೆಯುವಂತೆ, ಚಂದ್ರನು, ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಆಯಾಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಅವ್ಯುತ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅನಂದದಿಂದ ಕೊಡುವನು.

ಇದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ತಂದೆಯಂತೆಯೂ, ಚಂದ್ರನು ತಾಯಿಯಂತೆಯೂ ಇರುವರೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನು ತಂದೆಯಂತೆ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣಮಾಡಿ ಬೇಕಾದ ಪ್ರೋಷಕ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವನು. ತಾಯಿಯು ಕಾಲಕಾಲದ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಗಳಿಂದಲೂ, ಅಹಾರ ದಾನಗಳಿಂದಲೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಲಹುವಂತೆ ಚಂದ್ರನು ದೇವತಾವರ್ಗಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವನು.

೨೬. ತಾಯಿಯ ಎದೆ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗವು ತೃಪ್ತಿಹೊಂದುವಂತೆ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಅವ್ಯುತಪಾನಮಾಡಿ ಪಿತೃಗಳೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಅನಂದಪಡುವರು.

೨೭. ಚಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಅವ್ಯುತಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಪರ್ವ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಕಿರಣಗಳ ಮೂಲಕ ಸುರಿಸುವನು. ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಗವನ್ನು ತಾವು ಸರಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ನಿತ್ಯಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು.

ತಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಸಮಭ್ಯೇತ್ಯ ರಾಹುರಪ್ಯಪಕರ್ಷತಿ ।

ಸರ್ವಮರ್ಥಂ ತ್ರಿಭಾಗಂ ನಾ ಪಾದಂ ಸಾದಾರ್ಥಮೇವ ನಾ || ೨೮ ||

ಆಕ್ರಮ್ಯ ಪಾರ್ಥಿವೀಂ ಭಾಯಾಂ ಯಾವತೀಂ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಂ ।

ಸ್ತೃತಃ ಸ ಭಾಗೋ ರಾಹೋಸ್ತು ದೇವಭಾಗಶ್ಚ ಶೇಷಕಃ || ೨೯ ||

ತೃಪ್ತಿಂ ವಿಧಾಯ ದೇವಾನಾಂ ರಾಹೋಃ ಪರ್ವಗತಸ್ಯ ಚ ।

ಚಂದ್ರೋ ನ ಕ್ಷೇಣತಾಂ ಯಾತಿ ತೇಜಸಾ ನೈವ ಮುಚ್ಯತೇ || ೩೦ ||

ತಿಥಿಭಾಗಸ್ತು ಯಾವಂತಂ ಪುನರರ್ಕಪ್ರಮಾಣತಃ ।

ಏವಂ ಭಾಯಾಸ್ಥಿ ತೇ ಕಾಲೇ ಭಗವಾನೇವ ಕೀರ್ತಿತಃ || ೩೧ ||

೨೮-೨೯. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರನು ಆಮೃತವನ್ನು ಸುರಿಸುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ರಾಹುವೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಅಮೃತದ ಎಲ್ಲಾಭಾಗವನ್ನೂ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಮೂರು ಭಾಗವನ್ನೂ, ಕೆಲವು ಸಲ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸಲ ನಾಲ್ಕನೇ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. ಭೂಮಿಯ ನೆರಳು ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಭಾಗ ಮರೆಮಾಡುವುದೋ ಅಷ್ಟುಭಾಗದ ಅಮೃತ ವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವನು. ಮಿಕ್ಕಭಾಗವು ದೇವಭಾಗವೆನಿಸುವುದು.

೩೦. ಹೀಗೆ ಚಂದ್ರನು ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮತ್ತೂ ರಾಹುವಿಗೂ ಅಮೃತದಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟುಮಾಡಿ, ತಾನು ಮಾತ್ರ ಕ್ಷೇಣ ನಾಗುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಅವನ ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತೂ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು.

೩೧. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಅಂತರದಿಂದ ತೋರಿಬರುವ ಭಾಗಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ತಿಥಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುವು. ಆ ತಿಥಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಭೂಭಾಯೆಯು ಚಂದ್ರನ ಮಂಡಲದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವುದು.

ಅಘೋ ರಾಹುಃ ಪರಂ ಸೋಮಃ ಸೋಮಾದೂರ್ಧ್ವಂ ದಿನಾಕರಃ |

ಪರ್ವಕಾಲೇ ಸ್ಥಿತಿಶ್ಚೇವಂ ವಿಪರೀತಾ ಗತೌ ಪುನಃ || ೩೨ ||

ಅತಶ್ಚಾದಯತೇ ರಾಹುರಭ್ರವಚ್ಛತಿಭಾಸ್ಕರೌ |

ರಾಹುರಭ್ರಕಸಂಸ್ಥಾನಂ ಸೋಮಮಾಚ್ಛಾದ್ಯ ತಿಷ್ಠತಿ || ೩೩ ||

ಉದ್ಯುತ್ಯ ಪಾರ್ಥಿವೀಂ ಛಾಯಾಂ ಧೂಮಾನೋಘ ಇವೋತ್ಥಿತಃ |

ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಯದವಸ್ಯಪ್ಸಂ ರಾಹುಣಾ ಭಾಸ್ಕರಸ್ಯ ಚ || ೩೪ ||

ತೇಽಭ್ರಾವಖಂಡಿತಂ ತಸ್ಯ ಕೇವಲಂ ಶ್ಯಾಮಲೀಕೃತಂ |

ಕರ್ದಮೇನ ಯಥಾ ವಸ್ತ್ರಂ ಶುಕ್ಲತ್ವಮುಪಹನ್ಯತೇ || ೩೫ ||

ಏಕದೇಶೇ ಚ ಪರ್ವಂ ನಾ ರಾಹುಣಾ ಚಂದ್ರಮಾಸ್ತಥಾ |

೩೨. ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಕೆಳಗಡೆ ರಾಹುವೂ, ಅವನಿಗಿಂತ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರನೂ ಚಂದ್ರನಿಗಿಂತ ಮೇಲುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೂ ಪಹ ಇರುವರು. ಮುಂದೆ ಪರ್ವಕಾಲ ದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಇವರುಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ತೋರುವುದು. ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯನು ಮೊದಲು, ಅವನ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರ, ಅವನ ಮೇಲೆ ರಾಹು ಈ ರೀತಿ ಸಂಚರಿಸುವರು.

೩೩. ಅದುದರಿಂದ ರಾಹುವು ಪರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿಗಿಂತಲೂ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಮೇಘದಂತೆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರನ್ನು ಮರೆಮಾಡುವನು. ಆಗ ರಾಹುವು ಮೇಘಸ್ಥಾನೀಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೩೪-೩೬ ರಾಹುವು ಭೂಭಾಯೆಯನ್ನು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಗೆ ಮರೆ ಮಾಡಿ ಮೇಘವು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಹಾಗೆ ಅದರಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಸುವನು. ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಗೆ ರಾಹುವಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿರುವ ಭಾಗವು, ತುಂಡಾದ ಮೇಘ ದಂತೆ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜನಗಳಿಗೆ ಆ ಭಾಗವು ಕಪ್ಪಾಗಿ ತೋರುವುದು.

ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತಂ ತದೇನೇಹ ಪುನಃ ಶುಕ್ಲತರಂ ಭವೇತ್ || ೩೬ ||

ರಾಹುಮುಕ್ತಂ ಭವೇತ್ಪದ್ವನ್ನಿರ್ಮಲಂ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಂ ।

ರಾಹುಣಾಚ್ಛಾದಿತೌ ವಾಪಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚಂದ್ರದಿವಾಕರೌ || ೩೭ ||

ವಿಸ್ರಾಃ ಶಾಂತಿಸದಾ ಭೂತ್ವಾ ಪುನರಾಪ್ಯಾಯಯಂತಿ ವೈ ।

ಏವಂ ಚ ಗೃಹ್ಯತೇ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಮಾಸ್ತತ್ರ ಗೃಹ್ಯತೇ || ೩೮ ||

ಅಬುಧಾಸ್ತನ್ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಮನುಷ್ಯಾ ಮಾಂಸಚಕ್ಷುಷಃ ।

ಜಗತ್ಸಂಮೋಹನಂ ಚೈವ ಗ್ರಹಣಂ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಯೋಃ || ೩೯ ||

ಬಿಳುಪಾದ ವಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆರೆಸೇರಿದರೆ ಆ ವಸ್ತ್ರವು ಹೇಗೆ ಮಲಿನವಾಗುವುದೋ ಮತ್ತು ಪುನಃ ಅದನ್ನು ತೊಳೆದರೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶುಭ್ರವಾಗುವುದೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರನ್ನು ಏಕ ದೇಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ (ಪ್ವಲ್ಪ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ) ಅಥವಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯಾಗಲೀ ರಾಹುವು ಭೂಭಾಯೆಯಿಂದ ಮರೆಮಾಡಿದಾಗ ಆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಭಾಗಗಳು ಕಷ್ಟಗೊಂಡು ಅನಂತರ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಂತಿಯುಕ್ತಗಳಾಗಿ ತೋರುವುವು.

೩೭-೩೮. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಹುವಿನಿಂದ ಮರೆಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶಾಂತಿತತ್ಪರರಾಗಿ ತರ್ಪಣಾದಿಗಳಿಂದ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರನ್ನು ಪುನಃ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವರು. ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೆ, ಈರೀತಿ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವೂ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವೂ ಸಹ ನಡೆಯುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನಾಗು.

೩೯. ಮಾಂಸಮಯವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರು, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಮೋಹಗೊಳಿಸುವ ಈ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಗ್ರಹಣಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಲಾರರು. ಅಂದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಹಣವು ಚರ್ಮಚಕ್ಷುಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಲಾರದು.

ಪುಣ್ಯಂ ಮಹಾಪವಿತ್ರಂ ತು ಸ್ನಾನೇ ದಾನೇ ತಥಾ ಜಪೇ |

ವಿದಿತ್ವಾ ಚಾಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಸರ್ವದೇವಸಮಾಗಮಂ |

ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಶ್ರುತ್ವಾ ಪಠಿತ್ವಾ ಚ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ || ೪೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ರಾಹುಗ್ರಹಣವಿಚಾರೋ ನಾಮ

ತ್ರಯೋವಿಂಶತಿನೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೪೦. ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ಮತ್ತೂ ಜಪ ಇವುಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪುಣ್ಯಕರವೂ ಮಹಾ ಪವಿತ್ರವೂ, ಆಗಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳ ಸಮಾಗಮರೂಪವಾದ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಯಾರು ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುವರೋ ಕೇಳುವರೋ, ಅಥವಾ ತಾನೇ ಓದುವರೋ, ಅಂತಹವರು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ದೂರರಾಗುವರು. ಎಂದು ನಾರದರು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಹುಗ್ರಹಣದ ವಿಚಾರನಿರೂಪಣವೆಂಬ

ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಚತುರ್ವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಏವಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ವರ್ಣಿತಂ ಹರ್ಷವರ್ಧನಂ :

ಪ್ರೀತಿತ್ವಮಾಪ್ತವಾನೇವ ತತಃ ಸಂಶ್ರುತ್ಯ ನಾರದಾತ್ ॥ ೧ ॥

ವಿನಯಾದುಪಸಂಗಮ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಪುರತಸ್ತದಾ |

ನಿಶತ್ಯ ದೀನಯಾ ನಾಚಾ ಸಾಂಬಃ ಪಿತರಮಬ್ರವೀತ್ ॥ ೨ ॥

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಕಶ್ಚಲೇನ್ಯಾಭಿಭೂತೋಽಸ್ಮಿ ಮಲೇನಾಂಗಾವಸೇವಿನಾ |

ನೈದ್ಯೈರ್ನೌಷಧಿಭಿರ್ವಾಪಿ ನ ಶಾಂತಿರ್ವಿದ್ಯತೇ ನುಮ ॥ ೩ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ಸಾಂಬನು, ಹಾಗೆ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂತೋಷ ಜನಕವಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅನಂದಪಟ್ಟ ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಂದೆಯಾದ ಕೃಷ್ಣದೇವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ತಂದೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಮೃದುವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಹೇಳಿದನೆಂದು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೃಹದ್ಬಲ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

೩-೪. ತಂದೆಯೇ, ನನ್ನ ಅವಯವಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಕುಷ್ಠರೋಗ ರೂಪವಾದ ಕೊಳೆಯಿಂದ ಆವುಳುಪಟ್ಟು, ಶರೀರ ವಾಡ್ಯಂತವೂ ಮಲಿನವಾಗಿರುವುದು. ಈ

ವನಂ ಯಾ ಸ್ಯಾಮಿ ಗೋವಿಂದ ಅನುಜ್ಞಾಂ ದಾತುಮರ್ಹಸಿ ।

ಶಿವೇನ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಧ್ಯಾಯಸ್ವ ಪುರುಷೋತ್ತಮ || ೪ ||

ಅನುಜ್ಞಾತಃ ಸ ಕೃಷ್ಣೇನ ಸಿಂಧೋರುತ್ತರಕೂಲತಃ ।

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸಂತಾರಯಾಮಾಸ ಚಂದ್ರಭಾಗಾಂ ಮಹಾನದೀಂ || ೫ ||

ತತೋ ಮಿತ್ರವನಂ ಗತ್ವಾ ತೀರ್ಥಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವಿಶ್ರುತಂ ।

ಉಪವಾಸಕೃಶಃ ಸಾಂಬಃ ಶುಷ್ಕೋ ಧಮನಿ ಸಂತತಃ || ೬ ||

ಆರಾಧನಾರ್ಥೇ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಗುಹ್ಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಿದಂ ಜಗೌ ।

ಚತುರ್ಭಿಸ್ಸಂಮಿತಂ ವೇದೈಃ ಪುರಾಣಾಶಯಬೃಂಹಿತಂ || ೭ ||

ಕಶ್ಯಲವನ್ನು ಯಾವ ವೈದ್ಯರೂ, ಯಾವ ಔಷಧವೂ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲಾರವು ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಈ ಕಶ್ಯಲವು ಹೋದಹೊರತೂ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಕಮಲನೇತ್ರನಾದ ಗೋವಿಂದನೇ, ನಾನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ, ನೀನು ಅಲೋಚಿಸಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾನು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅನುಜ್ಞೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಾಂಬನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

೫. ಹೀಗೆ, ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಮೇಲೆ, ಕೃಷ್ಣದೇವನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಅವನ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟನು. ಸಾಂಬನು ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಪಡೆದು, ಸಿಂಧೂನದಿಯ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ಮಹಾನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದುವರಿದನು.

೬-೭. ಅಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆತ ಮಿತ್ರವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿರುವ ಆ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಉಪವಾಸ ವ್ರತಗಳನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾ ಕೃಶನಾದ ಸಾಂಬನು, ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ರಹಸ್ಯವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಪಠಿಸಿದನು.

ಯದೇತನ್ಮಂಡಲಂ ಶುಕ್ಲಂ ದಿವ್ಯಂ ಹೃಜರಮನ್ಯಯಂ ।

ಯುಕ್ತಂ ಮನೋಜವೈರಶ್ವೈಃ ಹರಿತ್ಯೈರ್ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃ

॥ ೮ ॥

ಅದಿರೇವ ಹಿ ಭೂತಾನಾಂ ಅದಿತ್ಯ ಇತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಃ ।

ತ್ಸೈಲೋಕ್ಯಚಕ್ಷುರೇಷೋಽತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ

॥ ೯ ॥

ಯ ಏಷ ಮಂಡಲೇ ಹೃಸ್ಕೀ ಪುರುಷೋ ದೀನ್ಯತೇ ಮಹಾನ್ ।

ಏಷ ವಿಷ್ಣುರಚಿಂತ್ಯಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚೈವ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ

॥ ೧೦ ॥

ರುದ್ರೋ ಮಹೇಂದ್ರೋ ವರುಣ ಆಕಾಶಃ ಪೃಥಿವೀ ಜಲಂ ।

ವಾಯುಃ ಶಶಾಂಕಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷಸ್ತಥೈವ ಚ

॥ ೧೧ ॥

೮-೯. “ದಿವ್ಯವಾದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು, ಶುಭ್ರವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದುದು, ಸರ್ವದಾ ನಾಶರಹಿತವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಹಸುರು ಬಣ್ಣದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ.

ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಮೂಲಭೂತನಾದ ಈ ಸೂರ್ಯನು ಅದಿತ್ಯನೆನಿಸಿರುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೇ ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಬೆಳಗಿಸಿ, ಜಗತ್ಪಾಠ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಿರುವನು.

೧೦-೧೧. ಈ ತೇಜೋರೂಪವಾದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನೇ. ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವು. ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನು. ರುದ್ರ, ಮಹೇಂದ್ರ, ಆಕಾಶ, ಭೂಮಿ, ನೀರು, ವಾಯು, ಚಂದ್ರ, ಮೇಘ ಮತ್ತು ಕುಬೇರನೂ ಸಹ ಇವನೇ ಆಗಿರುವನು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸೂರ್ಯನ ಆಕಾರಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಯ ಏಷ ಮಂಡಲೇ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಆಗ್ನಿವರ್ಚಾಃ ಪ್ರಕಾಶತೇ ।

ಸಹಸ್ರರಶ್ಮಿಶೇಖೋಽತ್ರ ದ್ವಾದಶಾತ್ಮಾ ದಿವಾಕರಃ ॥ ೧೨ ॥

ಯ ಏಷ ಮಂಡಲೇ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಪುರುಷೋ ದೀಪ್ಯತೇ ಮಹಾನ್ ।

ಏಷ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಾದೇವೋ ವೃತ್ತಕುಂಭನಿಭಃ ಶುಭಃ ॥ ೧೩ ॥

ಕಾಲೇ ಹ್ಯೇಷ ಮಹಾಯೋಗೀ ಸಂಹಾರೋತ್ಪತ್ತಿಲಕ್ಷಣಃ ।

ಯ ಏಷ ಮಂಡಲೇ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ತೇಜೋಭಿಃ ಪ್ರಾರಯನ್ಮಹೀಂ ॥ ೧೪ ॥

ಭ್ರಮತೇ ಹ್ಯವ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನೋ ಧಾತೃಖೋಽಮೃತಲಕ್ಷಣಃ ।

ನಾತಃ ಪರತರೋ ದೇವಸ್ತೇಜಸಾ ವಿದ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೧೫ ॥

೧೨. ಈ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಯಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸೂರ್ಯಪುರುಷನು. ಸಹಸ್ರ ರೇಖೆಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ದ್ವಾದಶಾತ್ಮಕನಾಗಿಯೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವನು.

೧೩. ಈ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನು, ದುಂಡು ಮಡಿಕೆಯಂತೆ ವರ್ತುಲಾಕಾರವುಳ್ಳವನು. ಇವನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮೇಶ್ವರ ಸ್ವರೂಪನು. ಈ ಮಹಾಯೋಗಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪುರುಷನು ಕಾಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಹಾರ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು.

೧೪-೧೫. ಈ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪನು. ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನು. ಮತ್ತು ಅವ್ಯತಮಯನೂ ಆಗಿರುವನು. ಈ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ದೇವರು ಮತ್ತಾರಿರುವರು ?

ಪುಷ್ಪಾತಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಹ್ಯೇಷ ನಿವ ಸ್ವಧ್ಯಾನ್ಮತೈಃ ।

ಅಂತಃಸ್ಥೋ ಮ್ಲೇಚ್ಛಜಾತೀಯಾಂಸ್ತೀರ್ಯಗ್ಯೋನಿಗತಾನಪಿ || ೧೬ ||

ಕಾರುಣ್ಯಾತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಪಾಸಿ ದೇವ ವಿಭಾವಸೋ ।

ಅಪತ್ನ ಚ ವಿನೋಕ್ತಾರ್ಥಂ ತ್ವಂ ಭಕ್ತಾನಭಿರಕ್ಷಸೇ || ೧೭ ||

ಚಿತ್ರಕುಷ್ಠಾಂಗಬಧಿರಾನ್ ಖಂಜಾನ್ ಪಂಗೂನ್ ಜಡಾಂಸ್ತಥಾ ।

ಪ್ರಸನ್ನವತ್ಸಲೋ ದೇವ ನೀರುಜಃ ಕುರುಷೇ ನರಾನ್ || ೧೮ ||

ದದ್ರುಗಂಡನಿಮಗ್ನಾಂಶ್ಚ ನಿರ್ವಾಣಾನ್ ಪುರುಷಾಂಸ್ತಥಾ ।

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶೀ ತ್ವಂ ದೇವ ಸಮುದ್ಧರಸಿ ಲೀಲಯಾ || ೧೯ ||

೧೬-೧೭. ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಧಾರೂಪವಾದ ಅನ್ಯತೆಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವನು. ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ದಯೆಯಿಂದ, ಮ್ಲೇಚ್ಛಜಾತಿಯವರನ್ನೂ, ತೀರ್ಯಕ್ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸಕಲ ಚರಾಚರಸ್ವರೂಪವಾದ ಭೂತಗಳನ್ನು ಸಹ ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನೆ, ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲವೇ ಈ ಜಗತ್ತು ರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ! ದೇವ ದೇವನೇ, ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಭಕಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ಉದ್ಧಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೇ!

೧೮. ಶರಣಾಗತರಾದ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ಅನೇಕ ನಿಧವಾದ ಕುಷ್ಠರೋಗಗಳಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವವರೂ, ಕೆವುಡರೂ, ಮೂಗರೂ ಕುಂಟರೂ ಮತ್ತು ಮೂಖತರೂ ಸಹ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ರೋಗಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿರುವರು.

೧೯. ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಒಡೆದು ಬಿರುಕುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ತುಂಬಾ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವ ಜನಗಳನ್ನೂ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ನೀನು ಉದ್ಧರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಲೀಲೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೇ!

ಕಾನೋ ಶಕ್ತಿಶ್ಚವ ಸ್ತೋತು ಮಾರ್ತೋಽಹಂ ರೋಗಪೀಡಿತಃ ।

ಸ್ತೂಯಸೇ ತ್ವಂ ಸದಾ ದೇವ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವಾದಿಭಿಃ ॥ ೨೦ ॥

ಮಹೇಂದ್ರಸಿದ್ಧಗಂಧರ್ವರಸ್ವರೋಭಿಃ ಸಗುಹ್ಯಕೈಃ ।

ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಕಿಂ ಪವಿತ್ರೈರ್ವಾ ತವ ದೇವ ಸಮೀರಿತೈಃ ॥ ೨೧ ॥

ಯಸ್ಯ ತೇ ಋಗೈಃ ಸಾಮ್ನಾಂ ತ್ರಿತಯಂ ಮಂಡಲೇ ಸ್ಥಿತಂ ।

ಧ್ಯಾನಿನಾಂ ತು ಪರಂ ಧ್ಯಾನಂ ಮೋಕ್ಷದ್ವಾರಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಿಣಾಂ ॥ ೨೨ ॥

ಅನಂತಂ ತೇಜಸಾಂ ತೇಜೋ ಹ್ಯಚಿಂತ್ಯಾವ್ಯಕ್ತನಿರ್ಮಲಂ ।

ಯದಸ್ಯ ಪಾಹ್ಯತಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ತೋತ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್ ಜಗತಃ ಪತೇ ॥ ೨೩ ॥

೨೦. ಎಲೈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕುಷ್ಮರೋಗದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವೆನು ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಮಹೇಶ್ವರ ಇವರಿಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅಂತಹ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ನನ್ಮತಹ ಸಣ್ಣ ಮನುಷ್ಯನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವರೀತಿ ಸ್ತುತಿಸುವೆನು.

೨೧. ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ಮಹೇಂದ್ರರು, ಸಿದ್ಧರು. ಗಂಧರ್ವರು, ಅಕ್ಷರ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಮತ್ತು ಗುಹ್ಯಕರೂ ಸಹ ನಿನ್ನನ್ನು ಪವಿತ್ರವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವರು.

೨೨. ಎಲೈ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನೇ, ನಿನ್ನ ಮಂಡಲದಲಿ. ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಮತ್ತು ಸಾಮವೇದಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದತ್ರಯಗಳೂ ನೆಲಸಿರುವುವು. ಈ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನ ಸ್ವರೂಪವೂ, ಮೋಕ್ಷಾಪ್ತಿಯವೇಗಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಬಾಗಿಲಂತೆಯೂ, ಆಗಿರುವುದು.

೨೩. ನಾಶರಹಿತನೂ, ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಯೋಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗದೇ ಪರಿಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವಾಗ ಎಷ್ಟೋ ನ್ಯೂನಾತಿರೇಕಗಳಿರಬಹುದು. ಎಲೈ ಜಗದೊಡೆಯನೇ, ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, “ಇದು ರೋಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನು ತೋರಿಸಿರುವ ಭಕ್ತಿ” ಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

ಅರ್ತಭಕ್ತಿಂ ಚ ವಿಜ್ಞಾಯ ತತ್ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಂತುಮರ್ಹಸಿ ।

ತಮುವಾಚ ನರಃ ಪ್ರೀತಃ ಸೂರ್ಯೋ ಜಾಂಬವತೀಸುತಂ ।

ಪ್ರೀತೋಸ್ತಿ ತಪಸಾ ವತ್ಸ ವರಂ ಬ್ರೂಹಿ ಯಮಿಚ್ಛಸಿ || ೨೪ ||

|| ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ||

ಯದಿ ಪ್ರಸನ್ನೋ ಭಗವಾನ್ ನಿಷ ಏನ ವರೋ ಮಮ ।

ಭಕ್ತಿರ್ಭವತು ಮೇ ನಿತ್ಯಂ ತ್ವಯಿ ದೇವೇ ಸನಾತನೇ || ೨೫ ||

|| ಸೂರ್ಯ ಉವಾಚ ||

ಭೂಯಸ್ತುಪ್ಪೋನ್ನಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ವರಂ ವರಯ ಸುವ್ರತ ।

ಸ ದ್ವಿತೀಯಂ ವರಂ ವನೇ ತಂ ದೇವಂ ವರದಂ ಶುಬಂ || ೨೬ ||

೨೪. ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಸಾಂಬನ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ತುಷ್ಠನಾಗಿ ಜಾಂಬವತೀ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು: “ವತ್ಸ ಸಾಂಬನೆ, ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾನು ಪ್ರೀತನಾಗಿರುವೆ. ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ವರವನ್ನು ಬೇಡು, ಕೊಡುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೨೫. ಸೂರ್ಯದೇವನು ಹೀಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾಂಬನು, “ಎಲೈ ಭಗವಂತನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವುದಾದರೆ ಸದಾ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಲಿಯೇ ಬಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ಇದೇ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವರವು” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

೨೬-೨೮. ಸಾಂಬನು ಹಾಗೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಸೂರ್ಯದೇವನು ಪನಃ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು, ಮಂಗಳಪದನೆ, ನಿನ್ನ ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುವೆನು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ವರವನ್ನು ಕೇಳು ಅದನ್ನು ಕೊಡುವೆನು ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆ ಕೊಡಲು, ಆಗ ಸಾಂಬನು ದೇವದೇವನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು, ದೇವನೆ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಈ ಕುಷ್ಠರೋಗರೂಪ ವಾಧ ಕಶ್ಮಲವು ಹೊರಟುಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಸೂರ್ಯದೇವನು

ಮಲಂ ಶರೀರಸ್ತಮಿದಂ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪ್ರಣಶ್ಯತು ।

ತಥಾಸ್ತಿಸ್ತಿತ್ಯುಕ್ತಮಾಶ್ರೋತೌ ಭಾಸ್ಯರೇಣ ಮಹಾತ್ಮನಾ || ೨೭ ||

ತನ್ಮುನೋಚ ಮಲಂ ಸಾಂಬೋ ಲೇಹಾತ್ ತ್ವಚಮಿವೋರಗಃ ।

ತತೋ ಲಬ್ಧವರಃ ಸಾಂಬೋ ರೂಪವಾಂಶ್ಚಾಭವತ್ಪುನಃ || ೨೮ ||

|| ಸೂರ್ಯ ಉವಾಚ ||

ಭೂಯಶ್ಚ ಶೃಣು ಕೋ ಸಾಂಬ ತುಷ್ಠೋಹಂ ಯದ್ಬ್ರವೀಮಿ ತೇ ।

ಅದ್ಯ ಪ್ರಭೃತಿ ತ್ವನ್ನಾಮ್ನಾ ಮಮ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಸುವ್ರತ || ೨೯ ||

ಕೃತೌ ಯೇ ಸ್ಥಾಪಯಿಷ್ಯಂತಿ ತೇಷಾಂ ಲೋಕಃ ಸನಾತನಃ || ೩೦ ||

ಸ್ಥಾಪಯಸ್ವ ಚ ಮಾನುಷ್ಯ ಚಂದ್ರಭಾಗಾತಟೇ ಶುಭೇ ।

ತ್ವತ್ಸನಾಮ ಇದಂ ಚಾಪಿ ಪುರಂ ಸಾಂಬ ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೩೧ ||

ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ನರಕೊಡಲು ಆ ವರದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಸಾಂಬನು, ಸರ್ಪವು ಘೇರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗುವಂತೆ, ಕುಸ್ವರೋಗದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಸುಂದರವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

೨೯-೩೦. ಸೂರ್ಯನು ಪುನಃ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು. ಸಾಂಬನೆ, ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿರುವ ನಾನು ನಿನಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು. ಕೇಳು. ಇದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ನನ್ನ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗುವುವು. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾರು ನನ್ನ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ, ಲೋಕವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು.

೩೧-೩೨. ಸಾಂಬನೆ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಈ ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸು. ಈ ಪಟ್ಟಣವೂ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳವೂ ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ

ಕೀರ್ತಿಪ್ರವಾಹವಾಯಾ ಲೋಕೇ ಯಾವದ್ಭೂಮಿಭವಿಸ್ಯತಿ |

ಭೂಯಶ್ಚ ತೇ ಪ್ರದಾಸ್ಯಾಮಿ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನಂ || ೩೨ ||

ಏವಂ ದತ್ತಾ ವರಂ ತಸ್ಮೈ ವೃಷ್ಟಿಸಿಂಹಾಯ ಭಾಸ್ಕರಃ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನಂ ದತ್ತಾ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ || ೩೩ ||

ಪಠೇದ್ವಿಜ ಇದಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರೀಕಾಲಂ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ಸರಃ |

ನಾರೀ ವಾ ದುಃಖಶೋಕಾರ್ತಾ ಮುಚ್ಯತೇ ಶೋಕಸಾಗರಾತ್ || ೩೪ ||

ಚಕ್ಷುಃಪೀಡಾ ಮನಃಪೀಡಾ ಗ್ರಹಪೀಡಾಭ್ಯ ಏವ ಚ |

ಬಂಧನೈರ್ನಿಗಡ್ಯಘೋರೈಃ ಕಾಷ್ಠಾಗಾರಗೃಹೇಷು ವಾ || ೩೫ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆಯಲಿ. ಅಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ನಾಶರಹಿತವಾಗಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿರುವವರೆವಿಗೂ ಹರಡಿರಲಿ. ಇದಲ್ಲದೆ, ನಿನಗೆ ನಾನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

೩೩. ಹೀಗೆ ಭಾಸ್ಕರನು, ವೃಷ್ಟಿವಂಶ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಸಾಂಬನಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದನು.

೩೪. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾತಃ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಾಯಂ, ಈ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅತನ ಸಕಲ ದುಃಖಗಳೂ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಮೋಕ್ಷಹೊಂದುವನು. ಶೋಕ ಪೀಡಿತಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಓದಿದರೆ, ಅವಳೂ ಎಲ್ಲಾ ಶೋಕಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸುಖಿಯಾಗುವಳು.

೩೫-೩೬. ನೇತ್ರ ಪೀಡೆಗಳೂ ಮನೋವೃಥೆಗಳೂ, ಗ್ರಹಶಂಕೆ ಮೊದಲಾದ ವುಗಳೆಲ್ಲ ಸೂರ್ಯಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ನಾಶವಾಗುವುವು.

ಅಲ್ಲದೆ ಕಠಿನವಾದ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಹ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ

ಅಧಸ್ತದಂತರಿಷ್ಟೇ ವಾ ಕ್ಷಮಶೇ ಭಕ್ತವತ್ಸಲಃ ।

ತ್ರಿಸಪ್ತಶತಮಾವರ್ತಹೋಮಸ್ತ್ವಾಸಪ್ತರಾತ್ರಿಕಂ

॥ ೩೬ ॥

ರಾಜ್ಯಕಾಮೋ ಲಭೇದ್ರಾಜ್ಯಂ ಧನಕಾಮೋ ಲಭೇದ್ಧನಂ ।

ರೋಗಾರ್ತೋ ಮುಚ್ಯತೇ ರೋಗಾನ್ ಯಥಾ ಸಾಂಬಸ್ತಥೈವ ಸಃ ॥೩೭॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ರೋಗಾಃ ಪನಯನೋ ನಾಮ

ಚತುರ್ವಿಂಶತತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಮನುಷ್ಯನು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಕ್ಷಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಕಲ ದುಃಖಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು.

ಯಾವನು ಏಳುರಾತ್ರಿಗಳು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಮುನ್ನೂರುಸಲದಂತೆ ಸೂರ್ಯಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪಾರಾಯಣಮಾಡಿ ಹೋಮಮಾಡುವನೋ, ಅಂತಹ ಪುರುಷನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ದ್ರವ್ಯಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದರೆ ಧನವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ರೋಗದಿಂದಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟು ಸಾಂಬನಂತೆ ಆರೋಗ್ಯ ಪಡೆಯುವನು.

ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸಾಂಬನ ರೋಗನಿವೃತ್ತಿ ನಿರೂಪಣವೆಂಬ

ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಪಂಚವಿಂಶತಿನೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಸ್ತುವಂಸ್ತತ್ರಗತಃ ಸಾಂಬಃ ಕೃಶೋಧಮನಿ ಸಂತತಃ ।

ರಾಜನ್ ನಾಮಸಹಸ್ರೇಣ ಸಹಸ್ರಾಂಶುಂ ದಿನಾಕರಂ

॥ ೧ ॥

ಖಿದ್ಯಮಾನಂ ತು ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸೂರ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣಾತ್ಮಜಂ ತಥಾ ।

ಸ್ವಪ್ನೇ ತು ದರ್ಶನಂ ದತ್ತ್ವಾ ಪುನರ್ವಚನಮಬ್ರವೀತ್

॥ ೨ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನೆ, ಸಾಂಬನು ಚಂದ್ರಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಕೃಶೋಧಮ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಕಿರಣನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಶರೀರ ಶ್ರಮದಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಕೃಶಾಂಗನಾಗಿರುವ ಕೃಷ್ಣನ ಮಗನಾದ ಸಾಂಬನನ್ನು ನೋಡಿ, ಸೂರ್ಯನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೩-೪. “ ಎಲೈ ಜಾಂಬವತೀ ಕುಮಾರನೂ, ಮಹಾಬಾಹುಶಾಲಿಯೂ ಅದೆ ಸಾಂಬನೆ, ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಸಹಸ್ರನಾಮಪಠನವು ಅತ್ಯಂತ ಶುಭಕರವಾಗಿರುವುದು. ಅದನ್ನೂ ಈಗ ನಿಲ್ಲಿಸು. ಅದರಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾನು ಯಾವ ನಾಮಗಳು ಅತ್ಯಂತ

॥ ಸೂರ್ಯ ಉವಾಚ ॥

ಸಾಂಬ ಸಾಂಬ ಮಹಾಬಾಹೋ ಶೃಣು ಜಾಂಬವತೀಸುತ ।

ಅಲಂ ನಾಮಸಹಸ್ರೇಣ ಪತಂಸ್ತ್ವೇವಂ ಸ್ತವಂ ಶುಭಂ ॥ ೩ ॥

ಯಾನಿ ನಾಮಾನಿ ಗುಹ್ಯಾನಿ ಪವಿತ್ರಾಣಿ ಶುಭಾನಿ ಚ ।

ತಾನಿ ತೇ ಕೀರ್ತಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಶ್ರುತ್ವಾ ತ್ವಮವಧಾರಯ ॥ ೪ ॥

ಓಂ ವಿಕರ್ತನೋ ವಿವಸ್ನಂಶ್ಚ ಮಾರ್ತಂಡೋ ಭಾಸ್ಕರೋ ರವಿಃ ।

ಲೋಕಪ್ರಕಾಶಕಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಲೋಕಚಕ್ಷುರ್ಗ್ರಹೇಶ್ವರಃ ॥ ೫ ॥

ಲೋಕಸಾಕ್ಷೀ ತ್ರಿಲೋಕೇಶಃ ಕರ್ತಾ ಕಾರ್ತಾ ತಮಿಸ್ರಹಾ ।

ತಪನಸ್ತಾಪನಶ್ಚೈವ ಶುಚಿಃ ಸಪ್ತಾಶ್ವವಾಹನಃ ॥ ೬ ॥

ರಹಸ್ಯಗಳಾಗಿ, ಪವಿತ್ರವೂ ಮತ್ತೂ ಮಂಗಳಕರವೂ ಆಗಿರುವವೋ ಅಂತಹ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಪಠಿಸು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗುವುದು. ಎಂದು ಸೂರ್ಯನು ಅಭಯಕೊಟ್ಟನು.

1 ಓಂ, ವಿಕರ್ತನಾಯನಮಃ	12 ಓಂ, ಕರ್ತ್ರೇನಮಃ
2 ಓಂ, ವಿವಸ್ವತೇನಮಃ	13 ಓಂ, ಹರ್ತ್ರೇ ನಮಃ
3 ಓಂ, ಮಾರ್ತಂಡಾಯನಮಃ	14 ಓಂ, ತಮಿಸ್ರಘ್ನೇ ನಮಃ
4 ಓಂ, ಭಾಸ್ಕರಾಯನಮಃ	15 ಓಂ, ತಪನಾಯ ನಮಃ
5 ಓಂ, ರವಯೇ ನಮಃ	16 ಓಂ, ತಾಪನಾಯ ನಮಃ
6 ಓಂ, ಲೋಕಪ್ರಕಾಶಕಾಯನಮಃ	17 ಓಂ, ಶುಚಯೇ ನಮಃ
7 ಓಂ, ಶ್ರೀಮತೇ ನಮಃ	18 ಓಂ, ಸಪ್ತಾಶ್ವವಾಹನಾಯ ನಮಃ
8 ಓಂ, ಲೋಕಚಕ್ಷುಷೇ ನಮಃ	19 ಓಂ, ಗಭಸ್ತಿಹಸ್ತಾಯ ನಮಃ
9 ಓಂ, ಗ್ರಹೇಶ್ವರಾಯನಮಃ	20 ಓಂ, ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

ಗಭಸ್ತಿಹಸ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ಸರ್ವದೇವನಮಸ್ಯುತಃ ।

ಏಕವಿಂಶತಿರಿತ್ಯೇಷಃ ಸ್ತವ ಇಷ್ಟಃ ಸದಾ ನುನು || ೭ ||

ಶರೀರಾರೋಗ್ಯದಕ್ಷೈವ ಧನವೃದ್ಧಿಯಶಸ್ಕರಃ ।

ಸ್ತವರಾಜ ಇತಿ ಖ್ಯಾತಃ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ವಿಶ್ರುತಃ || ೮ ||

ಯ ಏಕೇನ ಮಹಾಬಾಹೋ ದ್ವೇ ಸಂಧ್ಯೇಸ್ತಮನೋದಯೇ ।

ಸೌತಿ ಮಾಂ ಪ್ರಣತೋ ಭೂತ್ವಾ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ || ೯ ||

ಕಾಯಿಕಂ ವಾಚಿಕಂ ಚಾಪಿ ಮಾನಸಂ ಯಚ್ಚ ದುಷ್ಕೃತಂ ।

ತತ್ಸರ್ವಮೇಕಜಾಪ್ಯೇನ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ ಮಮಾಗ್ರತಃ || ೧೦ ||

ಏಷ ಜಾಪ್ಯಶ್ಚ ಹೋಮಶ್ಚ ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಮೇವ ಚ ।

ಬಲಿಮಂತ್ರೋಽರ್ಘ್ಯಮಂತ್ರಶ್ಚ ಧೂಪಮಂತ್ರಸ್ತಥೈವ ಚ || ೧೧ ||

10 ಓಂ, ಲೋಕಸಾಕ್ಷೀ ನಮಃ 21 ಓಂ, ಸರ್ವದೇವ ನಮಸ್ಕೃತಾಯ

11 ಓಂ, ತ್ರಿಲೋಕೇಶಾಯ ನಮಃ ನಮಃ

ಎಂಬ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ನಾಮಗಳು ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಷ್ಟವಾದವುಗಳು.

೮-೯. ಸಾಂಬನೇ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವು, ಸ್ತೋತ್ರರಾಜನೆಂದು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಪಾರಾಯಣದಿಂದ, ದೇಹಾರೋಗ್ಯವೂ, ದ್ರವ್ಯವೃದ್ಧಿಯೂ, ಶೀರ್ಷಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಸಹ ಉಂಟಾಗುವವು.

ಯಾರು ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅಸ್ತಮಯ ಮತ್ತು ಉದಯಕಾಲ ಈ ಎರಡು ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುವರೋ, ಅವರು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟು ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಡೆಯುವರು.

೧೦. ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಒಂದುಬಾರಿ ಜಪಿಸಿದರೂ, ದೇಹಸಂಬಂಧವಾದ, ಮಾತಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಒದಗುವ ಈ ಮೂರು ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವುವು.

೧೧-೧೨. ಈ ಮಹಾಸ್ತೋತ್ರವೇ ಜಪಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೇ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನೆ (ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ, ಮತ್ತು ದೇವ

ಅನ್ನ ಪ್ರದಾನೇ ಸ್ನಾನೇ ಚ ಪ್ರಣಿಪಾತೇ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೇ ।

ಪೂಜಿತೋಽಯಂ ಮಹಾಮಂತ್ರಃ ಸರ್ವವ್ಯಾಧಿಹರಃ ಶುಭಃ ॥ ೧೨ ॥

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತು ಭಗವಾನ್ ಭಾಸ್ಕರೋ ಜಗದೀಶ್ವರಃ ।

ಅಮಂತ್ರೈ ಕೃಷ್ಣತನಯಂ ತತ್ರೈವಾಂತರಧೀಯತ ॥ ೧೩ ॥

ಸಾಂಬೋಽಪಿ ಸ್ತವರಾಜೇನ ಸ್ತುತ್ವಾ ಸಸ್ತಾಶ್ಚನಾಹನಂ ।

ಪೂತಾತ್ಮಾ ನೀರುಜಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ತಸ್ಮಾದ್ರೋಗಾದ್ವಿಮುಕ್ತವಾನ್ ॥ ೧೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ರೋಗಾಪನಯನೇ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯವಕ್ತ್ರ

ವಿನಿಃಸೃತಸ್ತವರಾಜವರ್ಣನಂ ನಾಮ

ಪಂಚವಿಂಶತಿನೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ತೋಪಾಸನೆ) ಇವುಗಳೂ ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೇ ನಡೆಸಲ್ಪಡಬೇಕು. ಬಲಿಪ್ರದಾನ ಮಂತ್ರವು (ನೈವೇದ್ಯಮಾಡುವ ಮಂತ್ರವು) ಅರ್ಘ್ಯಕೊಡುವ ಮಂತ್ರವೂ, ಧೂಪ ಹಾಕುವ ಮಂತ್ರವೂ, ಹಾಗೆಯೇ, ಅನ್ನದಾನ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಮತ್ತೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಸಹ ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಈ ಮಹಾಮಂತ್ರವು ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವುದು.

೧೩. ಭಗವಂತನೂ ಜಗಮೊಡೆಯನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಈ ರೀತಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮಗನಾದ ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ನಾಮಗಳುಳ್ಳ ಸ್ತೋತ್ರರಾಜ ವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದನು.

೧೪. ಅದೇ ರೀತಿ ಜಾಂಬವತೀ ಕುಮಾರನಾದ ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯದೇವ ನನ್ನು ಆ ಸ್ತವರಾಜ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ಸಸ್ತಾಶ್ಚ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸುವ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕುಷ್ಠರೋಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳನಾಗಿ, ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ಸಾಂಬನ ರೋಗಾಪನಯನ ಪ್ರಕರಣದ ಸೂರ್ಯ ದೇವನ ಮುಖದಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ತೋತ್ರರಾಜನಿರೂಪಣವೆಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಷಡ್ವಿಂಶತತಮೋಧ್ಯಾಯಃ

ಅಥ ಲಬ್ಧವರಃ ಸಾಂಬಃ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ರೂಪಂ ಪುರಾತನಂ ।
ಮನ್ಯಮಾನಸ್ತದಾಶ್ಚರ್ಯಂ ಪ್ರಹೃಷ್ಟೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ ॥ ೧ ॥
ಪೂರ್ವಾಭ್ಯಾಸೇನ ತೇನೈವ ಸಾರ್ಥಮನ್ಯೈಸ್ತಪಸ್ವಿಭಿಃ ।
ಸ್ನಾನಾರ್ಥಂ ನಾತಿದೂರಸ್ಥಾಂ ಚಂದ್ರಭಾಗಾನದೀಂ ಯಯೌ ॥ ೨ ॥
ಸ ಸ್ನಾತಃ ಸಹಸೈವಾಥ ಪಶ್ಯತ್ಪ್ರಭಾವತೀಂ ।
ಉಹ್ಯಮಾನಾಂ ಜಲೌಘೇನ ಪ್ರತಿಮಾಮುನ್ಮುಖೀಂ ರವೇಃ ॥ ೩ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ಹಾಗೆ ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯದೇವನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಆಗ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಪವನಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ತಪಸ್ವಿಗಳೊಡನೆ ಒಂದುಸಾರಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರಭಾಗಾನದಿಗೆ ಬಂದನು.

೩-೪. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಜಾಗ್ರತೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಹಾಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆ ಚಂದ್ರಭಾಗಾನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತೀನೆಯೊಂದು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ತೇಲಿಬರುತ್ತಲಿದ್ದಿತು.

ಸತಾಮುಕ್ತೀರ್ಯ ಸಲಿಲಾತ್ ಅನಯಿತ್ವಾ ಸ್ವಮಾಶ್ರಯಂ ।

ತಸ್ಮಿನ್ ಮಿತ್ರವನೋದ್ದೇಶೇ ಸ್ವಾ ಪಯಿತ್ವಾ ವಿಧಾನತಃ ॥ ೪ ॥

ತತಸ್ತಾನೋವ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾಂ ರವೇಃ ।

ಕೇನೇತಯಂ ನಿರ್ಮಿತಾ ನಾಥ ಭವತೋ ಹ್ಯಾಕೃತಿಃ ಶುಭಾ ॥ ೫ ॥

ಪ್ರತಿಮಾ ತಮುನಾಚ್ಯಾಥ ಶೃಣು ಸಾಂಬ ಯತಸ್ತ್ವಿಯಂ ।

ನಿರ್ಮಿತಾ ಯೇನ ಚಾಸ್ತೇಷಾ ಪುರುಷೇಣ ಮದಾಕೃತಿಃ ॥ ೬ ॥

ಮಮಾತಿಶೇಷಸಾಕ್ಷ್ಯವಿಷ್ಣುಂ ರೂಪಮಾಸೀತ್ ಪುರಾತನಂ ।

ಅಸಹ್ಯಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತತೋಽಹಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಸುರೈಃ ॥ ೭ ॥

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಆ ಸಾಂಬನು ಹಾಗೆ ಬರುತ್ತಲಿರುವ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಶ್ವಮುಕ್ತೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಂದು, ಆ ಮಿತ್ರವನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿದನು.

೫. ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾದಮೇಲೆ ಸಾಂಬನು ಆ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಕುರಿತು “ಸ್ವಾಮಿಯೇ ! ದೇವದೇವನೆ, ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪನಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಆಕೃತಿಯು ಯಾರಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

೬. ಆಗ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು “ಚಕ್ಷುರ್ನೇ, ನನ್ನ ಆಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು” ಎಂದು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿತು.

೭-೧೧. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ ! ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ರೂಪವು ಬಹಳ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ಆ ತೇಜೋಮಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಸಕಲ ಬೂತಗಳೂ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳೂ, “ಎಲೈ ದೇವದೇವನೆ ! ನಿನ್ನ ರೂಪವು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸಹಿಸುವಂತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು” ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ನಾನು ಅದಗಂಗೆಯೆ ಆಗಲೆಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಒದಲಾಯಿಸುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದೆನು.

ಸಹ್ಯಂ ಭವತು ತೇ ರೂಪಂ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಭೃತಾಮಿಹ ।

ತತೋ ಮಯಾ ಸಮಾದಿಷ್ಟೋ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಮಹಾತಪಾಃ ॥ ೮ ॥

ತೇಜಸಃ ತಾತನಂ ಕುರ್ವನ್ ರೂಪಂ ನಿರ್ವರ್ತಯಸ್ವ ಮೇ ।

ತತಸ್ತು ಮತ್ಸಮಾದೇಶಾತ್ ತೇನ್ಯೇವ ನಿಪುಣಂ ತದಾ ॥ ೯ ॥

ಶಾಕದ್ವೀಪೇ ಶ್ರಮಿಂ ಕೃತ್ವಾ ರೂಪಂ ನಿರ್ವರ್ತತು ಮಯಾ ।

ಪ್ರೀತ್ಯಾ ತೇ ಸಾಂಪ್ರತಂ ಚೈವ ಸಮಯಾಕಾರಿತಂ ಪುನಃ ॥ ೧೦ ॥

ತೇನೇಯಂ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಾ ತ್ತು ನಿರ್ಮಿತಾ ಪ್ರತಿಮಾ ಮಮ ।

ಕೃತ್ವಾ ಹಿಮವತಃ ಪೃಥ್ವೀ ಪುಣ್ಯಸಿದ್ಧಿನಿಷೇವಿತೇ ॥ ೧೧ ॥

ತದರ್ಥಂ ಚಂದ್ರಭಾಗಾಯಾಂ ತತಸ್ತೇನಾವತಾರಿತಾ ।

ಭವತಸ್ತಾರಣಾರ್ಥಂ ಹಿ ಜಾತಂ ಸ್ಥಾನಮಿದಂ ಮಮ । ॥ ೧೨ ॥

ಆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಪಡೆದು ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವದೆ ಕ್ಷೋಷ್ಣರ ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಡೆದನು. ಇದರಿಂದ ನನ್ನ ರೂಪವು ಈ ರೀತಿ ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಮರದಿಂದ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿನಗೋಪ್ಪರ ಮಾಡಿಸಿರುವೆನು. ಆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಈ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪುಣ್ಯಪುರುಷರಾದ ಸಿದ್ಧರೇ ಮೊದಲಾದವರು ವಾಸಮಾಡುವ ಪವಿತ್ರವಾದ ಹಿಮಾಲಯ ಸರ್ವತನ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದನು.

೧೨-೧೩. ಆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಈ ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ನಗಿಯ ಮೂಲಕ ನಿನಗೋಪ್ಪರ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವದೆಕ್ಷೋಷ್ಣರವಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಸ್ಥಾನವು ಇಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ರುಚಿರಂ ಸರ್ವದಾ ತತ್ರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಮೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೧೩ ||

ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಮಮ ಪೂರ್ವಾರ್ಹೇ ಉದಿತೇ ರಜ್ಯತೇ ಜನಃ |
ಕಾಲಾತ್ಮಯೇ ಚ ಮಧ್ಯಾರ್ಹೇ ಸಾಯಾರ್ಹೇ ಚಾತ್ರ ನಿತ್ಯತಃ || ೧೪ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಶ್ರುತ್ವಾ ದೇವಸ್ಯ ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನಂ |
ಕೃತ್ವಾ ದೇವಗೃಹಂ ಸಾಂಬಃ ತತಃ ಪ್ರೋವಾಚ ನಾಶಂ || ೧೫ ||

|| ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ||

ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಸಾಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ರೂಪಯೇತತ್ ಸನಾತನಂ |
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನಂ ಜಾಹಿ ಭಾಸ್ಕರಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೧೬ ||

ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ತಿಳಿ. ಅಂದರೆ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಈ ಚಂದ್ರ ಭಾಗಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿನಗಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವೆನು.

೧೪. ನನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಇಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವಾರ್ಹದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ನಾನು (ಸೂರ್ಯನು) ಉದಯಿಸಿದಾಗ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಾರ್ಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಯಂ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಧನ್ಯರಾಗಬಹುದು.

೧೫. ಸಾಂಬನು, ಸೂರ್ಯನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿ ಬಹು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು. ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೋಸ್ಕರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅನಂತರ ನಾರದರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು; ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠ. ಮಹರ್ಷಿಯು ಬೃಹದ್ಬಲ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೧೬-೧೯. ಸಾಂಬನು ನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲಾ ದೇವರ್ಷಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಪುರಾತನವಾದ ಸೂರ್ಯನ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದೆನು.

ಸರ್ವಮೇತಚ್ಚ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ ಪುನಶ್ಚಿಂತಾಕುಲಂ ಮನಃ ।

ದೇವಸ್ಯ ಪರಿಚರ್ಯಾಯಾಃ ಪಾಲನಂ ಕಃ ಕರಿಷ್ಯತಿ || ೧೭ ||

ಗುಣಯುಕ್ತೋ ದ್ವಿಜೋ ಯೋ ಹಿ ಸಮರ್ಥಃ ಪರಿಪಾಲನೇ ।

ಮನ್ಯೇವಾನ್ಯುಗ್ರಹಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಚಿಂತಾಸ್ಸಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ || ೧೭ ||

ಏವಮುಕ್ತಸ್ತು ಸಾಂಬೇನ ನಾರದಃ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ತಂ || ೧೯ ||

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ನ ದ್ವಿಜಾಃ ಪರಿಗೃಹ್ಣಂತಿ ದೇವಸ್ಯಾತ್ಮೀಕೃತಂ ಧನಂ ।

ವಿದ್ಯತೇ ಚ ಧನಂ ಯತ್ರ ಗುರುಶ್ಚಾಯಂ ಸೃತಿಗ್ರಹಃ || ೨೦ ||

ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದೆನು. ಮತ್ತು ಆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆನು.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ಸಂದೇಹಗೊಂಡಿರುವುದು. ನನ್ನಿಂದ ಪ್ರತಿಸೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡುವರು ಯಾರು ? ಯಾರು ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವರು. ?

ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮತ್ತು ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸಮರ್ಥರೆಂಬುದನ್ನು ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ ತಿಳಿಸು " ಎಂದು ಕೇಳಿದೆನು.

ಹೀಗೆ ಸಾಂಬನು ಕೇಳಲು ನಾರದರು ಅವನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

೨೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುದೇವರ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣನಿಧಿಯಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ದೇವಚರ್ಮಗತೈಃ ದ್ರವ್ಯೈಃ ಕ್ರಿಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ನ ವಿದ್ಯತೇ |

ಅವಿಜ್ಞಾಯ ಚ ಕುರ್ವಂತಿ ಯೇ ಕ್ರಿಯಾಲೋಭಮೋಹಿತಾಃ || ೨೧ ||

ಅಸಾಂಕ್ಷೀಯಾ ಭವಂತೀಹ ತೇ ವೈ ದೇವಲಕಾ ದ್ವಿಜಾಃ |

ಅವಿಜ್ಞಾನವಿಧಾಸಂ ಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಲೋಭಮೋಹಿತಾಃ || ೨೨ ||

ದೇವಸ್ತು ಮುಪಯೋಕ್ತ್ಯಂತಿ ಪತಿತಾಸ್ತೇ ಭವಂತಿ ಹಿ |

ಗರ್ಹಿತಂ ಮಾನವಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ನ ಪ್ರಶಂಸಂತಿ ತೇ ದ್ವಿಜಾಃ || ೨೩ ||

ದೇವಸ್ತುಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತುಂ ಚ ಯೇ ಲೋಭಾದುಪಜೀವತಿ |

ಸ ಸಾಪಾತ್ಮಾ ಪರೇ ಲೋಕೇ ಗೃಹ್ಣ್ಯಚ್ಛೇನ ಜೀವತಿ || ೨೪ ||

ತತೋಽನ್ಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕಸ್ತೌ ದೇವಚರ್ಯಾಂ ಕರಿಸ್ಯತಿ |

ವಿಧಿಜ್ಞಂ ಜ್ಞಾನವಂತಂ ಚ ಪರಿಚರ್ಯಾಕ್ಷಮಂ ತಥಾ |

೨೧-೨೩. ದೇವರ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಾದವನು ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬಾರದು. ಕೆಲವರು ತಿಳಿಯದೆ, ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯದಾಸೆಗೆ ಮೋಹಗೊಂಡು ಈರೀತಿ ನಡೆಸುವರು.

ಹೀಗೆ ದ್ರವ್ಯದಾಸೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ದೇವರ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪಂಕ್ತಿಬಾಹ್ಯರಾಗುವರು. ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆಸೆಯಿಂದ ದೇವರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರೋ, ಅವರು ಪತಿತರಾಗುವರು. ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪೂಜ್ಯ ವಾದ ಮನುಷ್ಯರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಸಹ ನಿಂದಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಹೊಗಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರರೀತಿಯಿಂದ ಅವರು ಮನುಷ್ಯರೆನಿಸುವರು.

೨೪. ದೇವರ ಸ್ವತ್ತನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸ್ವತ್ತನ್ನೂ ಸಹ ಪಡೆದು ಅದರಿಂದ ಜೀವಿಸುವ ಜನರು ಪಾಪಿಗಳೆನಿಸಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹದ್ದುಗಳ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟವನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವರು.

೨೫. ಅದುದರಿಂದ " ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ! ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೂ, ಜ್ಞಾನಿಯೂ, ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದ ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಆ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನೇ

ಸಮಾಖ್ಯಾಸ್ಯತಿ ತೇ ದೇವಃ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ || ೫೨ ||

ನಾರದೇನೈವಮುಕ್ತಸ್ತು ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶಿರಸಾ ರವಿಂ ।

ಸಂಶಯಂ ಪರಿಪ್ರಚ್ಯ ಕಸ್ತೇ ಪೂಜಾಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ || ೫೩ ||

ವಿಜ್ಞಪ್ತೇತ್ಯಥ ಸಾಂಬೇನ ಪ್ರತಿಮಾ ತಮುವಾಚ ಹ ।

ನ ಯೋಗ್ಯಃ ಪರಿಚರ್ಯಾಯಾಂ ಜಂಬೂದ್ವೀಪೇ ಮಮಾನಘಃ || ೫೪ ||

ಮಮ ಪೂಜಾಪರಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಶಾಕದ್ವೀಪಾದಿಹಾನಯ ।

ಲವಣೋದಾತ್ಪರೇ ಪಾರೇ ಕ್ಷೀರೋದೇನ ಸಮಾವೃತಂ || ೫೫ ||

ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಸ್ಕರನನ್ನೇ ಮೊರೆ ಹೊಂದು ” ಎಂದು ನಾರದನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೫೩. ನಾರದನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಸಂಶಯವನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ “ಎಲೈ ದೇವದೇವನೆ, ನಿನ್ನ ಪೂಜೆಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾರಿರುವರು ? ” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು.

೫೪. ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು, ಆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯು “ ಎಲೈ ಪರಿಶುದ್ಧನೆ, ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡಲು ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಾದವರಿಲ್ಲವೆಂದನು.

೫೫. ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಾರರು. ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸಮರ್ಥರಾದವರು ಸಿಗುವರು. ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು. ಆ ಶಾಕ ದ್ವೀಪವು ಉಪ್ಪಿನ ಸಮುದ್ರದ ಆಚೆದಡದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದು ಜಂಬೂದ್ವೀಪಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದು. ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಯೋಗ್ಯರಾದವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಲು ಏರ್ಪಡಿಸು ಎಂದು ಸೂರ್ಯನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತನು.

ಜಂಬುದ್ವೀಪಾತ್ ಪರಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಶಾಕದ್ವೀಪ ಇತಿ ಸ್ಪೃತಃ ।

ತತ್ರ ಪುಣ್ಯಾ ಜನಪದಾ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಸಮಾಶ್ರಿತಾಃ ॥ ೨೯ ॥

ಮಗಾಶ್ಚ ಮಾಮಗಾಶ್ಚೈವ ಮಾನಸಾ ಮಂದಗಾಸ್ತಥಾ ।

ಮಗಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಯಿಷಾಃ ಮಾಮಗಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಸ್ತಥಾ ॥ ೩೦ ॥

ವೈಶ್ಯಾಸ್ತು ಮಾನಸಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಶೂದ್ರಾಶ್ಚೇಷಾಂ ತು ಮಂದಗಾಃ ।

ನ ತೇಷಾಂ ಸಂಕರಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಕೃತಃ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೩೧ ॥

ಧರ್ಮಸ್ಯಾನ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ವಾತ್ ಏಕಾಂತೇ ಸುಖಿತಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ।

ತೇಜಸ ಶ್ವಾಸ್ತದೀಯತ್ವಂ ನಿರ್ಮಿತಾ ವೈ ಪುರಾ ಮಯಾ ॥ ೩೨ ॥

ತೇಭ್ಯೋ ವೇದಾಶ್ಚ ಚತ್ವಾರಃ ಸರಹಸ್ಯಾ ಮಯೇರಿತಾಃ ।

ವೇದೋಕ್ತೈರ್ನಿವಿಧೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಪಠೈಃ ಗುಹ್ಯೈಃ ಮಯಾ ಕೃತೈಃ ॥

೨೯-೩೧. ಆ ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಿರುವುವು. ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಗಾ, ಮಾಮಗಾ, ಮಾನಸಾ ಮತ್ತು ಮಂದಗಾ ಎಂಬ ದೇಶಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುವು. “ಮಗ” ಎಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವರು. “ಮಾಮಗಾ” ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಹೇರಳವಾಗಿರುವರು. ವೈಶ್ಯರು “ಮಾನಸಾ” ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರು. “ಮಂದಗಾ” ಎಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯವೂ ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಅವರವರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಜಾತಿಸಾಂಕರ್ಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೩೨. ಈ ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ನೈಫಿಚರಿತವಾಗದೇ ಇರುವುದರಿಂದ (ಅಂದರೆ ಆಯಾಯ, ವರ್ಣದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸುಖವಾಗಿರುವರು. ಈ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದವರು.

೩೩-೩೫. ಆ ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ರಹಸ್ಯಸಹಿತವಾದ ಮುಗ್ಧಜುಸ್ಸುಮಾಧರ್ವಣಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಅನೇಕ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢವಾಗಿ ನನ್ನಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾದ ಅನೇಕ ವಿಸಯಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವೆನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಮಾಡು

ಮಾಮೇವ ತೇ ಚ ಧ್ಯಾಯಂತಿ ಮಾಂ ಜಪಂತೇ ಚ ನಿತ್ಯಶಃ ।

ಮದ್ಭಾವನಾಃ ಮಮ ಪರಾ ಮಧ್ಯಕ್ತಾ ಮತ್ಪರಾಯಣಾಃ ॥ ೩೪ ॥

ಮಮ ಶುಶ್ರೂಷಕಾ ಶ್ಲೈವ ಮಮೈವ ವ್ರತಚಾರಿಣಃ ।

ಅವ್ಯಂಗಧಾರಿಣಃ ಸರ್ವೇ ವಿಧಿದೃಷ್ಟೇನ ಕರ್ಮಣಾ ॥ ೩೫ ॥

ಕುರ್ವಂತಿ ತೇ ಸದಾ ತತ್ರ ಮಮ ಪೂಜಾಂ ಮನೋನುಗಾಂ ।

ತತ್ರ ದೇವಾಃ ಸಗಂಧರ್ವಾಃ ಸಿದ್ಧಾರ್ಷ ಸಹ ಚಾರಣೈಃ ॥ ೩೬ ॥

ವಿಹರಂತೇ ರಮಂತೇ ಚ ದೃಶ್ಯಮಾನಾರ್ಷ ತೈಃ ಸಹ ।

ಶ್ವೇತದ್ವೀಪೇ ತ್ವಹಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಕುಶದ್ವೀಪೇ ಮಹೇಶ್ವರಃ ॥ ೩೭ ॥

ಪುಷ್ಕರೇ ಚ ಸ್ಫುತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶಾಕದ್ವೀಪೇ ಚ ಭಾಸ್ಕರಃ ।

ತನ್ಮಗಾ ಮಮ ಪೂಜಾರ್ಥಂ ಶಾಕದ್ವೀಪಾದಿಹಾನಯ ॥ ೩೮ ॥

ವರು. ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಜಪಿಸುವರು. ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರುವರು. ಈ ನನ್ನ ಭಕ್ತರು ಸದಾ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸುತ್ತಿರುವರು. ನನ್ನನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಪೇವಿಸುವರು. ನನ್ನ ವ್ರತವನ್ನೇ ಅನವರತವೂ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂದ (ಆಚರಣೆಯಿಂದ) ಸುಂದರವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸುವರು.

೩೬. ಆ ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುವರು. ದೇವತೆಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಸಿದ್ಧಪುರುಷರೂ, ಸಹ ಚಾರಣರೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವರು.

೩೭-೩೯. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ! ನಾನು ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೆನಿಸುವೆನು. ಕುಶದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಮಹೇಶ್ವರನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವೆನು. ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ನನ್ನನ್ನು ಭಾಸ್ಕರನೆನ್ನುವರು.

ಆರೂಢೋ ಗರುಡಂ ಸಾಂಬ ಲೀಘಂ ಗಚ್ಛ ವಿಚಾರಯ

॥ ೩೯ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ತಥೇತಿ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯಾಜ್ಞಾಂ ರವೇರ್ಜಾಂಬವತೀಸುತಃ ।

ಪುನರ್ವಾರವತೀಂ ಗತ್ವಾ ಕಾಂತ್ಯಾಸತೀವ ಸಮಾವೃತಃ

॥ ೪೦ ॥

ಆಖ್ಯಾತಮಾನ್ ಪಿಶುಃ ಸರ್ವಂ ಸ್ತುತೀಯಂ ದೇವದರ್ಶನಂ ।

ತಸ್ಮಾಚ್ಛೈ ಗರುಡಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಯಯೌ ಸಾಂಬೋಽಧಿರುಹ್ಯ ತಂ

॥ ೪೧ ॥

ಶಾಕದ್ವೀಪಮನುಪ್ರಾಪ್ಯ ಸಂಪ್ರಹೃಷ್ಯ ತನೂರುಹಃ ।

ತತ್ರಾಪಶ್ಯದ್ಯಥೋದ್ದಿಷ್ಟಾರ್ಕ ಸಾಂಬ ತೇಜಸ್ವಿನೋ ಮರ್ಗಾ

॥ ೪೨ ॥

ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಗರುಡನವೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಶಾಕದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ" ಎಂದು ಸೂರ್ಯನು ಸಾಂಬನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು.

೪೦. ಜಾಂಬವತೀನುಗನಾದ ಸಾಂಬನು ಹಾಗೆಯೇ ಅಗಲೆಂದು ಸೂರ್ಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅತ್ಯಂತ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ, ಮತ್ತೆ ದ್ವಾರಕಾ ವತಿಗೆ ಬಂದನು.

೪೧-೪೨. ಆ ದ್ವಾರಕಾನಗರದಲ್ಲಿದ್ದ ತಂದೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ತನಗೆ ಉಂಟಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ದರ್ಶನವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಲಬ್ಧವಾದ ವರಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಅವನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗರುಡನನ್ನು ಹೊಂದಿ. ಅವನನ್ನೇರಿ ಸಾಂಬನು ಶಾಕದ್ವೀಪಕ್ಕೆಹೋಗಿ ಸಂತೋಷಹೊಂದಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಮಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕಂಡನು.

ವಿನಸ್ತಂತಂ ಪೂಜಯತೋ ಧೂಪಗಂಧಾದಿಭಿಃ ಶುಭೈಃ |

ಅಭಿನಾದ್ಯ ಚ ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಚೈವ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ || ೪೩ ||

ಪೃಷ್ಠಾಘೋನಾಮಯಂ ತೇಷಾಂ ಶ್ಲಾಘಯಾಮಾಸ ತಾಂಸ್ತತಃ |

ಯೂಯಂ ಹಿ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಾಣೋ ದ ಪೃಷ್ಠಾಶ್ಚ ಶುಭಾರ್ಥಿಭಿಃ || ೪೪ ||

ಯೋ ರಸೋರ್ಕ್ಯಸ್ಯ ಪೂಜಾಯಾಂ ತಸ್ಯ ಚೈವ ವರಪ್ರದಃ |

ತನಯಂ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಂ ವಿಷ್ಣೋ ನಾಮ್ನಾ ಸಾಂಬ ಇತಿರಿತಃ || ೪೫ ||

ಚಂದ್ರಭಾಗಾತಟೀ ಚಾಪಿ ಮಯಾ ಸೂರ್ಯೋ ನಿವೇಶಿತಃ |

ತೇನಾಹಂ ಪ್ರೇಷಿತಶ್ಚಾತ್ರ ಉತ್ತಿಷ್ಠಧ್ವಂ ವ್ರಜಾಮಹೇ || ೪೬ ||

೪೩-೪೪. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲರೂ ಧೂಪ, ಗಂಧ, ನೊದಲಾದ ಶುಭ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಸದಾ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಂಬನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ “ನೀವು ಪುಣ್ಯಪುರುಷರು. ಶುಭಾಪೇಕ್ಷೆಗಳಾದವರು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೂ ನೆರವೇರುವುವು” ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

೪೫-೪೬. “ನಾನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಗನು. ನನ್ನನ್ನು ಸಾಂಬನೆಂದು ಕರೆಯುವರು ನಾನು ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವೆನು. ಮತ್ತು ಅವನ ವರದಿಂದಲೇ ಈ ಸುರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿರುವುದು. ನಾನು ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೇ ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವೆನು. ಆ ದೇವರ ಪೂಜೆಗೋಸ್ಕರ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಸೂರ್ಯನೇ ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತ್ತಮರೇ! ಏಳಿ ಹೊರಡೋಣ” ಎಂದು ಶಾಕದ್ವೀಪದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೆಲ್ಲ ಕುರಿತು ಸಾಂಬನು ಹೇಳಿದನು

ತೇ ತಮೂಃಸುತಃ ಸಾಂಬಂ ಏವಮೇತನ್ ಸಂಶಯಃ ।

ಅಸ್ಮಾಕಮಪಿ ದೇವೇನ ಆಖ್ಯಾತಂ ಪೂರ್ವಮೇವ ಹಿ ॥ ೪೭ ॥

ಅಷ್ಟಾದಶಕುಲಾನೀಹ ಮಗಾನಾಂ ವೇದವಾಚಿನಾಂ ।

ಯಾಸ್ಯಂತಿ ಚ ತ್ವಯಾ ಸಾರ್ಥಂ ಯತ್ರ ಸನ್ನಿಹಿಸೋ ರವಿಃ ॥ ೪೮ ॥

ಸ ತು ಗೃಹ್ಯ ತತಸ್ತಾನಿ ದಶಚಾಷ್ಟೈ ಕುಲಾನಿ ಚ ।

ಅರೋಪ್ಯ ಗರುಡೇ ಸಾಂಬಃ ತ್ವರಿತಃ ಪುನರಭ್ಯಗಾತ್ ॥ ೪೯ ॥

ಸ ಪುತ್ರದಾರಸಂಯುಕ್ತೋ ಪೂಜಾ ಯಜ್ಞಾಯ ಚಾಗತಃ ।

ಸೋಲೈಽನ್ಯೈವ ತು ಕಾಲೇನ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಮಿತ್ರವನಂ ಪುನಃ ॥ ೫೦ ॥

ಕೃತ್ವಾಜ್ಞಾಂ ತಾಂ ರವೇಃ ಸಾಂಬೋ ಯತ್ಕೃತಂ ತನ್ನ ವೇದಯತ್ ।

ರವಿಃ ಶೋಭನಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಸನ್ನಃ ಸಾಂಬಮುಬ್ರವೀತ್ ॥ ೫೧ ॥

೪೭-೪೯. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು “ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಮಗೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಹಿಂದೆಯೇ ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವನು.

ಈ ಶಾಕದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವೇದವಾದಿಗಳಾದ ಮಗನಾಮಕರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕಾದಿನೆಂಟು ಕುಲಗಳಿರುವವು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿರುವ ಕಡೆಗೇ ಹೊರಡುವರು” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

೪೯-೫೦. ಆ ಸಾಂಬನು ಮಗವೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕಾದಿನೆಂಟು ಕುಲಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗರುಡನ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಬಂದನು. ಅನಂತರ ತಾನೂ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಬಹುಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿಯೇ ಮಿತ್ರವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

೫೧-೫೨. ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು, ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿದನು. ರವಿಯು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದನು.

ಮಮ ಪೂಜಾಕರಾಹ್ಯೇತೇ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಶಾಂತಿಕಾರಕಾಃ ।

ಮಮ ಪೂಜಾಂ ವಿಧಾನೋಕ್ತಾಂ ಕರಿಷ್ಯಂತಿ ಮನೋನುಗಾಂ ।

ಮತ್ಕೃತೇ ಚ ಪುನಶ್ಚಿಂತಾ ನ ತೇ ಕಾಚಿದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ

॥ ೫೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಮಗಾನಯನಂ ನಾಮ

ಷಡ್ವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

“ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಾ ಲೋಕಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವರು. ಮನುವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಇವರು ನಡೆಸುವರು. ಇನ್ನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಬರಲಾರದು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮಗಾ ಎಂಬ ಶಾಕದ್ವೀಪದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು

ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಿಕೆ ಎಂಬವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ

ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀಃ

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸಪ್ತವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಬೃಹದ್ಬಲ ಉವಾಚ ॥

ಅಹೋ ಸಭಾಗ್ಯಾಃ ಶ್ಲಾಘ್ಯಾಶ್ಚ ಕೃತಪುಣ್ಯಾಶ್ಚ ತೇ ಸದಾ ।

ಪೂಜಾರ್ಯಾಂ ಯೇ ರತಾಃ ಸೂರ್ಯೋ ಯೇಷಾಂ ಚೈವ ವರಪ್ರದಂ ॥೧॥

ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಸರ್ವಮೇವೈಷಾಂ ಇಹಚಾತುರ್ಮುಕ್ತ ಕಿಂ ಫಲಂ ।

ಅನಿತ್ಯೇ ಸತಿ ಮಾನುಷ್ಯೇ ದೇವಪೂಜಾ ರತಾ ಹಿ ಯೇ

॥ ೨ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪೂಜಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು, ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹರು, ಪುಣ್ಯವುರುಷರು, ಮತ್ತು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯನು ಇವರಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವನು. ಇವರು ಧನ್ಯರಲ್ಲವೆ !

೨-೩. ನರ್ವರವಾದ ಈ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ, ದೇವರ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ, ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಯೋಜನವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುವುದಲ್ಲವೇ ! ಆದರೆ, ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತ ಸದಾ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸುಖವಾಗಿ ಭೋಜನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ

ಕಿಂ ತು ಚಿಂತಯತಃ ಸೂರ್ಯಂ ಚಿಂತಯಿತ್ವಾ ಸುಭೋಜಕಾನ್ |
ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತಿ ತಥಾ ಚೈಷಾಂ ಹೃದಯೇ ಮಮ ಸಂಶಯಃ || ೩ ||

ಕಥಂ ಪೂಜಾಕರಾಹ್ಯೇತೇ ಕಿಂನುಗಾಃ ಕಿಂ ಚ ಯಾಜಿಕಾಃ |
ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಕಿಂ ಪರಂ ತೇಷಾಂ ಜ್ಞೇಯಸ್ತೇಷಾಂ ಕ ಏವ ಹಿ || ೪ ||
ಏತತ್ಸರ್ವಂ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ ತನ್ನಮಾಚ್ಯಾತು ಮರ್ಹಸಿ || ೫ ||

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉನಾಚ ||

ಮೋಕ್ಷವಾದಿನ ಏವೈತೇ ಕರ್ಮಯೋಗಂ ಸಮಾಶ್ರಿತಾಃ |
ಯಷ್ಟವ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ ಸೂರ್ಯಃ ಫಲಪುಷ್ಪೈರ್ಮನೋರಮೈಃ || ೬ ||
ತಥೈವಾನೌಷಧೀಭಿಶ್ಚ ಹ್ಯಾಜ್ಯಹೋಮೈಸ್ತಥೈವ ಚ |
ಹೋಮಂ ಯೇ ಮಂತ್ರತಃ ಕೃತ್ವಾ ಪರಂ ಹೋಮಂ ಪಿಬಂತಿ ತೇ || ೭ ||

ಕಾಲ ಕಳೆಯುವಂತೆ, ಸುಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವರ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವರಿಗಿಂತ ಅಭಿವೃದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ?

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನನಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತ ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

೪-೫. ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ, ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಗು ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಯಾಗಾದಿಶೌತಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವರೆ ? ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಪೂಜಾಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರುವರೇ ? ಇವರಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾದ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾವುದು ? ಇವರಿಗೆ ಜ್ಞೇಯವಾದ ವಸ್ತುವು ಯಾವುದು ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಬೃಹದ್ಬಲನು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೬-೮. ಈ ಸೂರ್ಯಪೂಜಕರಾದ ಮಗು ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮೋಕ್ಷವಾದಿಗಳು. ಇವರು ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವರು. ಇವರು ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಮನೋಹರನಾದ ಹಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಅನ್ನ, ಔಷಧಿ, ಆಜ್ಯಹೋಮ ಹವಿದಾಸ, ನೊದಲಾದ ವಿಧಿಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜೆಮಾಡುವರು ಅಲ್ಲದೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು

ಪರಂ ಹೋಮಸ್ಯ ಪಾನಾಚ್ಚ ಪೂಶಾತ್ಮನೋ ಹ್ಯಕಲ್ಮಷಾಃ ।

ವಿಶಂತಿ ಪರಮಾಂ ದಿವ್ಯಾಂ ಭಾಸ್ವರೀಂ ತೈಜಸೀಂ ಕಲಾಂ

॥ ೮ ॥

ಕರ್ಮಣಃ ಸಾಧನೇ ಚೈಕಾ ತನುರಗ್ನೌ ಸ್ಥಿತಾ ತು ಯಾ ।

ವಾಯುಮಾರ್ಗೇ ಸ್ಥಿತಾ ವೈಷ್ಣಿ ದ್ವಿತೀಯಾ ಚ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

॥ ೯ ॥

ತತಃ ಪರಂ ತೃತೀಯಾ ತತ್ಸತ್ಯತಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಮಂಡಲಂ ।

ಋಣಮಯಂ ಮಂಡಲಂ ತಚ್ಚ ದಿವ್ಯಂ ಹ್ಯಮರಮೃದಯಂ

॥ ೧೦ ॥

ಸ ತಸ್ಯ ಪುರುಷೋ ಮಧ್ಯೇ ಯೋಽಸೌ ಸದಶದಾತ್ಮಕಃ ।

ಪುರಾಪುರಸ್ಕ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಮಹಾಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ತಥೈವ ಚ

॥ ೧೧ ॥

ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವರು. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇವರು ಪವಿತ್ರವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ, ಪಾಪರಹಿತರೂ ಆಗಿ ತೇಜೋರೂಪನಾದ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನ ಉತ್ಪನ್ನವೂ ದಿವ್ಯವೂ ಆದ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯರಾಗುವರು.

೯-೧೦. ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳಾದ ಇವರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮೂರು ಶರೀರಗಳೇರ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಶರೀರವು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವುದು. ಎರಡನೆಯದು ವಾಯುಮಾರ್ಗವಾಗಿರುವ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಮೂರನೆಯದು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವೇ ಆಗಿರುವುದು. ಈ ಮಂಡಲವು ಋಗ್ವೇದ ಸ್ವರೂಪವೂ, ನಿತ್ಯವೂ ನಾಶರಹಿತವೂ ಆಗಿರುವುದು.

೧೧-೧೨. ಆ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸತ್ ಮತ್ತು ಅಸದ್ವ್ಯಾಪಿಯೂ, ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮನೂ, ಕಲಾರಹಿತನೂ, ಮತ್ತೂ ಕಲಾವಿಶಿಷ್ಟನೂ, ಆದ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ

ನಿಷ್ಕಲಃ ಸಕಲಶ್ಚೈವ ದ್ವೈವಿಧ್ಯಂ ತಸ್ಯ ಕಲ್ಪಿತಂ ।

ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ಸಕಲಶ್ಚೈವ ಸರ್ವಭೂತವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ

॥ ೧೨ ॥

ತ್ಯಣಗುಲ್ಮಲತಾವ್ಯಕ್ತವ್ಯಗಸಿಂಹಗಜದ್ವಿಜಾನ್ ।

ಸುರದ್ವಿಜಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ಸ್ಥಲಜಾಂಜಲಜಾಂಸ್ತಥಾ

॥ ೧೩ ॥

ವ್ಯಾಪ್ತ ಸ್ಥಿತಂ ಸ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವೇಷಾಮಂತರಾತ್ಮನಿ ।

ಯದಾ ಕಾಲಾತ್ಯಕಶ್ಚೈವ ದ್ವಿತೀಯಾಂ ತನುಮಾಶ್ರಿತಃ

॥ ೧೪ ॥

ನಿಷ್ಕಲಸ್ತು ಸದಾ ಜ್ಞೇಯಃ ಸಂಸ್ಥಿತಶ್ಚೈವಜೀವಿಂ ಕಲಾಂ ।

ಹಿಮಂ ಘನಂ ಚ ವರ್ಷಂ ಚ ತ್ರೈಕಾಲ್ಯಂ ಕುರುತೇ ಸದಾ

॥ ೧೫ ॥

ತೃತೀಯಾಯಾಂ ತನೌ ತಸ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಂಸ್ತಪ್ತರಂ ಪದಂ ।

ದೇವಯಾನಂ ಚ ಪಂಥಾನಂ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಸಂಸ್ಥಿತಂ

॥ ೧೬ ॥

ಕಾಣುವನು. ಹಾಗೆ ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿರುವ ಪರಮಪುರುಷನು ಆ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು.

೧೨-೧೫. ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು, ಹುಲ್ಲು, ಪೊದೆ, ಬಳ್ಳಿ, ಮರ, ಜೀಕೆ, ಸಿಂಹ, ಆನೆ, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಇತರ ಮನುಷ್ಯರು, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ನೀರು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿರುವನು.

ಕಾಲಾತ್ಯಕನಾದ ಇವನು ಎರಡನೆಯ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿದಾಗ ತೇಜೋ ರೂಪವಾದ ತಲೆಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ಕಾಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮ, ಬಿಸಿಲು ಮತ್ತು ಮಳೆ ಇವುಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನು.

೧೬-೧೭. ಸೂರ್ಯನ ಮೂರನೆಯ ಶರೀರವೇ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ತೃತೀಯಾಂಶವನ್ನಿಟ್ಟು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಈ ಪುಣ್ಯ ಸ್ಥಾನವು, ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಚಾರ ಮಾರ್ಗ

ಅದಿತ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತವಿದಃ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗವಿದಶ್ಚ ಯೇ ।

ತೇಽಸಿ ಗಚ್ಛಂತಿ ತತ್ಸಾಧನಂ ಸ ಚ ನೋಕ್ಷಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೧೭ ॥

ನಿರ್ದ್ವಂದ್ಯೋ ನಿರ್ಮಲಶ್ಚೈವ ತತ್ರ ಗತ್ವಾ ನ ಶೋಚತಿ ।

ನೇದೇಷು ಚ ವದಂತೀಮಂ ತ್ರಯೀಧರ್ಮಸ್ತು ಸಂಸ್ಥಿತಃ ॥ ೧೮ ॥

ಗಾಯತ್ರಾಸ್ತ ಚತುರ್ವಿಂಶತ್ಯಕ್ಷರಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ ।

ಪಂಚವಿಂಶತಿತ್ವತ್ಸಂ ಧ್ಯಾಯಂತಸ್ತತ್ತ್ವನೇದಿನಃ ॥ ೧೯ ॥

ಓಂಕಾರಸ್ಥಂ ತತಶ್ಚಾಪಿ ಧ್ಯಾಯಂತಿ ನೇದವಾದಿನಃ ।

ಅಕ್ಷರಂ ಚೈವನೋಕಾರಂ ಸಾರ್ಥಮಾತ್ರದ್ವಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ॥೨೦ ॥

ವಾಗಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯದೇವನ ಸಜತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದವರೂ, ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ ನಿಪುಣರೂ ಆದವರು ತಮ್ಮ ತಗದ್ಯಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಇದೇ ನೋಕ್ಷವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆದಿರುವುದು.

೧೮. ಏಕಾಕಿಯೂ, ಪರಿಶುದ್ಧನೂ ಆದ ಪುರುಷನು ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಅನಂತರ ಅವನು ಯಾವ ದುಃಖವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ನೇದಗಳೂ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವುವು. ನೇದಧರ್ಮಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿರುವುವು.

೧೯. ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವು ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳದ್ದು. ತತ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಈ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರ ವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವರು.

೨೦. ಓ, ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು ಎರಡೂವರೆ ಮಾತ್ರಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ವರ್ಣವಾಗಿರುವುದು. ವೃಂಜನವಾದ ಮಕಾರವು ಅರ್ಧಮಾತ್ರೆಯ ಕಾಲವುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳ ವನು.

ವದಂತಿ ಚಾರ್ಥಮಾತ್ರಸ್ಯ ಮಕಾರಂ ವ್ಯಂಜನಾತ್ಮಕಂ ।

ಧ್ಯಾಯಂತಿ ಚ ಮಕಾರಂ ಯೇ ಜ್ಞಾನಂ ತೇಷಾಂ ಮಹಾತ್ಮಕಂ ॥ ೨೦ ॥

ಮಕಾರಧ್ಯಾನಯೋಗಾಚ್ಛ ಮಯಾ ಹ್ಯೇತೇ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥ ೨೧ ॥

ಧೂಪಮಾಲ್ಯೈರ್ಜಪೈಶ್ವಾಸಿಪಿ ಹ್ಯುಪಚಾರೈಸ್ತಥೈವ ಚ ।

ಯೇ ಯಜಂತಿ ಸಹಸ್ರಾಂಶುಂ ತೇನ ತೇ ಯಾಜಕಾಃ ಸ್ಫುತಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸಪ್ತವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ.

೨೦-೨೧. ಮಕಾರವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗುವರು. ಪವರ್ಗಾಂತ್ಯವಾದ ಮಕಾರವು ಜ್ಞಾನಬೋಧಕವಾಗಿರುವುದೆ. ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡವರು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಾನು ಮಕಾರವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೇ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದೆನು.

೨೨. ಧೂಪ, ಹೂವು ಮತ್ತು ಜಪಗಳು ಅಲ್ಲದೇ ಇತರ ನೈವೇದ್ಯಾದ್ಯುಪಚಾರಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು (ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣನನ್ನು) ಪೂಜಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಗು ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಯಾಜಕರೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು ಎಂದು ಮುಷ್ಕರು ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೀಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಇಮಾಂ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಂ ಚ ಕಥ್ಯಮಾನಂ ನಿಬೋಧ ಮೇ ।

ಅಸ್ಥಿ ಸ್ಥೂಣಂ ಸ್ನಾಯುಯುತಂ ಮಾಂಸಶೋಣಿತಲೇಪನಂ ॥ ೧ ॥

ಚರ್ಮಾ ವನದ್ಧಂ ದುರ್ಗಂಧಿಪೂರ್ಣಂಮೂತ್ರಪುರೀಶಯೋಃ ।

ಜರಾಶೋಕಸಮಾವಿಷ್ಟಂ ರೋಗಾಯತನಮಾತುರಂ ॥ ೨ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನೇ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಈ ನಮ್ಮ ಶರೀರವು, ಕಡ್ಡಿಯಂತಿರುವ ಮೂಳೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದು. ನರಕಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದುದು. ರಕ್ತ ಮತ್ತು ಮಾಂಸಗಳು ಶರೀರದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿರುವುವು. ಸುತ್ತಲೂ ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಕಾಣದಂತೆ ಚರ್ಮವೆಂಬ ಹೊದಿಕೆಯು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ದುರ್ಗಂಧ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದು. ಫುರೀಸ (ಮಲ) ಮತ್ತು ಮೂತ್ರಗಳು ಸದಾ ಇದರಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿರುವುವು. ಈ ನಮ್ಮ ಶರೀರವು, ಮುಳ್ಳು ಮತ್ತು ದುಃಖವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವುದು. ರೋಗಗಳಿಗೆ ತವರುಮನೆಯಂತಿರುವುದು. ರಜೋಗುಣಯುಕ್ತವಾಗಿ ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಈ ಶರೀರವು ಭೂತಾದಿಗಳಿಗೆ (ಪಿಶಾಚಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ) ಮನೆಯಾಗಿರುವುದು. ಜ್ಞಾನಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನು, ಇಂತಹ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮೊದಲು ದೂರಮಾಡಬೇಕು.

ರಜಸ್ವಲನುನಿತ್ಯಂ ಚ ಭೂತಾಸ್ಸವಾಸಮಿದಂ ತ್ಯಜೇತ್ |

ಕೃಪಾಲುತ್ಸಂ ಕ್ಷಮಾ ಸತ್ಯಾರ್ಜವತ್ಸಮಥ ಶೌಚತಾ || ೩ ||

ಶಮತಾ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಏತನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ || ೪ ||

ಉಪಾಯಂ ಚಿಂತಯೇಗಸ್ಯ ಧಿಯಾ ಧೀರಃ ಸಮಾಹಿತಃ |

ಪ್ರಮಾಥಿತಾಚಲೇನ್ಯಾಪಿ ಮನಸಾ ಸಂಯತೇನ ತು || ೫ ||

ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಶಕುಂತಾನಿವ ಪಂಜರೇ |

ಇಂದ್ರಿಯೈರ್ನಿರ್ಯತ್ಯೇದೇಹೀ ಧಾರಣಾಭಿಶ್ಚ ತ್ಯಜ್ಯತಿ || ೬ ||

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೈರ್ದರ್ಶಯೇದ್ಭೂತಂ ಧಾರಣಾಭಿಶ್ಚ ದುಷ್ಕೃತಂ |

೩-೪. ಸಕಲಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆತೋರಿಸುವುದೂ, ತೊಂದರೆಮಾಡಿದರೂ, ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದೂ, ಸತ್ಯದಿಂದಲೂ, ಸನ್ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೂ ನಡೆಯುವುದೂ, ಶೌಚಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದೂ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೂ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮುಕ್ತನಾಗುವ ಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣವು.

ಎಲಿನಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯೂ, ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊಸರೂ, ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಸಮೂಹವು ಅಪ್ರಕಾರರೂಪದಿಂದ ಇರುವಂತೆ, ಮುಕ್ತನಾಗುವ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ದಯಾ, ಶೌಚಾದಿ ಗುಣಗಳು ಅಡಗಿರುವುವು.

೫-೬. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಪುರುಷನು ಈರಿತಿ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಶಾಂತನಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಬಲಿಷ್ಠವೂ, ಚಂಚಲವೂ, ಅದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೊದಲು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು, ಮನೋನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಬೇಕು.

ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆದಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣಿಯು ಧಾರಣಮೊದಲಾದ ಯೋಗಸಾಧನಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಹೊಂದುವನು.

೭. ಮನುಷ್ಯನು, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳಿಂದ ಶರೀರದ ದೋಷಗಳನ್ನು (ಅಂದರೆ ರೋಗಾದ್ಯುಪದ್ರವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು) ಸುಡಬಹುದು. ಧಾರಣೆಯಿಂದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಬಹುದು. ಧಾರಣೆಯಿಂದರೆ ಶುಭವಾದ ಅಶ್ರಯವಾದ

ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೇಣ ವಿಷಯಾನ್ ಧ್ಯಾನೇನಾನ್ವೀಶ್ವರಾನ್ ಗುಣಾನ್ || ೭ ||

ಯಥಾ ಸರ್ವತಥಾತೂನಾಂ ದೋಷಾ ದಹ್ಯಂತಿ ಧಾಮ್ಯತಾಂ ।

ತಥೇಂದ್ರಿಯಕೃತಾ ದೋಷಾ ದಹ್ಯಂತೇ ಚಿತ್ತನಿಗ್ರಹಾತ್ || ೮ ||

ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಂಶೋಧ್ಯ ಮನಸ್ತು ಮನಸೈವ ತು ।

ಭಾವಾನ್ ಭಾವೇನ ಸಂಶೋಧ್ಯ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ವಿಶೋಧಯೇತ್ ||

ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಹಿ ಪ್ರಸಾದೇನ ಹಂತಿ ಕರ್ಮ ಶುಭಾಶುಭಂ ।

ಶುಭಾಶುಭವಿನಿರ್ಮುಕ್ತೋ ನಿರ್ವ್ಹಂದ್ಯೋ ನಿಷ್ಪರಿಗ್ರಹಃ || ೧೦ ||

ನಾಭಿಚಕ್ರ, ಹೃದಯ, ಜಿಹ್ವಾಗ್ರ, ನಾಸಾಗ್ರ, ಶಿರಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಶರೀರದವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಂಗಳಕರವಾದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವುದು. ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರದಿಂದ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ ರೂಪವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಧ್ಯಾನಯೋಗದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲದ ಇತರ ಗುಣಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಬಹುದು. ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರವೆಂದರೆ ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಿಸುವುದು.

೮. ಸರ್ವತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಗೈರಿಕಾದಿ ಧಾತುಗಳ ದೋಷಗಳು, ಅವುಗಳನ್ನು ತಂದು ಆರಿದು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿಸುವುದರಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದೋಷವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗುವುವು.

೯. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ಹೃದಯವನ್ನು ಹೃದಯದಿಂದಲೂ ಭಾವಗಳನ್ನು ಭಾವಗಳಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ, ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಂದಲೇ ಆಯಾಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿದು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ದೂರಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

೧೦. ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೂರನಾಗಿ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವರಹಿತನೂ, ("ದ್ವಿತೀಯಾದ್ವೈತ ಭವಂಭವತಿ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಭಯರಹಿತನೂ) ಪರಿಗ್ರಹ ಶೂನ್ಯನೂ, ಮಮತೆಯನ್ನು ತೊರೆದವನೂ, ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನೂ ಆಗಿ, ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನೆನಿಸಿ, ಅನಂತರ ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

ನಿರ್ಮನೋ ನಿರಹಂಕಾರಸ್ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಂ ।

ಪೂರ್ವಾರ್ಹೇ ಲೋಹಿತಂ ರೂಪಂ ಋಜ್ವಯಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸ್ಕೃತಂ ॥೧೧॥

ಯಜುರ್ಮಯಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ತು ಶುಕ್ಲಂ ಮಾಧ್ಯಾಹ್ನಿಕಂ ಸ್ಕೃತಂ ।

ಕೃಷ್ಣಂ ತೃತೀಯಂ ಸಾಯಾರ್ಹೇ ಸಾನ್ನೋ ರೂಪಂ ತತಃ ಸ್ಕೃತಂ ॥೧೨॥

ಪ್ರಥಮಂ ರಾಜಸಂ ರೂಪಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸತ್ತ್ವಸಂಜ್ಞಿತಂ ॥ ೧೩ ॥

ತೃತೀಯಂ ತಾಮಸಂ ರೂಪಂ ತ್ರೈಗುಣ್ಯಂ ತಚ್ಚ ಸಂಜ್ಞಿತಂ ।

ತ್ರಯಾಣಾಂ ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಂ ॥ ೧೪ ॥

ಜ್ಯೋತಿಃ ಪ್ರಕಾಶಕಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತಚ್ಚ ನಿರಂಜನಂ ।

ತ್ವಿವಿಧ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತರತಾಃ ಸೂರ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತವೇದಿನಃ ॥ ೧೫ ॥

೧೧-೧೨. ಸೂರ್ಯನು ಪೂರ್ವಾರ್ಹದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನೂ, ಋಗ್ವೇದ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಆಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವನು. ಎರಡನೆಯ ರೂಪವು ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಇದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಯಜುರ್ವೇದ ರೂಪವಾಗಿರುವುದು. ಮೂರನೆಯ ರೂಪವು ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಇದು ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೋರುವುದು. ಅನಂತರ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮವೇದ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು.

೧೩-೧೪. ಸೂರ್ಯನ ಮೊದಲನೆಯ ರೂಪವು ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದುದು. ಎರಡನೆಯದು ಸತ್ತ್ವಗುಣಯುಕ್ತವಾದುದು. ಮೂರನೆಯದು ತಾಮಸ ರೂಪವು. ಈ ರೀತಿ ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ರೂಪವು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುವುದು. ಇವು ಮೂರಲ್ಲದೆ ಸಕಲಗುಣಭರಿತವಾದ ನಾಲ್ಕು ನೆಯದೇ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ನಿಜಸ್ವರೂಪವು.

೧೫-೨೦. ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮನೂ, ನಿರ್ಲಿಪ್ತನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಶಬ್ದ ರೂಪವಾದ ಮೂರು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಸೂರ್ಯ ತತ್ವಜ್ಞರು, ಹಿಂಕಾರವೇ ಮೊದಲಾಗಿಯುಳ್ಳ

ಹಿಂಕಾರಪ್ರಣವೈರ್ಯುಕ್ತಾ ಧ್ಯಾನನಿರ್ಧೂತಕಲ್ಮಷಾಃ ।

ಸ್ಥಿತಾಃ ಪದ್ಮಾಸನೇ ಧೀರಾ ನಾಭಿಸನ್ಯಸ್ತಪಾಣಯಃ ॥ ೧೬ ॥

ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಭಿಮಾರ್ಗಂ ಚ ಕುಂಭರೇಚಕಪೂರಕೈಃ ।

ತ್ರಿಭಿಃ ಸಂಶೋದ್ಯ ತಾನ್ ಪಂಚಮರುತೋ ದೇಹಮಧ್ಯಗಾನ್ ॥ ೧೭ ॥

ಪರಾಂಗುಷೇನ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ಮೂರ್ಧ್ವಮುನ್ನಮಯನ್ ಕ್ರಮಾತ್ ।

ನಾಭಿಪ್ರದೇಶೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚ ದೇವಮಗ್ನಿಮನಿಂಧನಂ ॥ ೧೮ ॥

ಸೋಮಂ ಚ ಹೃದಯೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಚಾಗ್ನಿಶಿಖಾಂ ಪುನಃ ।

ನಾತರಶ್ಮಿಮಿವಾಸಹ್ಯಂ ತಂ ಭಿತ್ತ್ವಾಽದಿತ್ಯಮಂಡಲಂ ॥ ೧೯ ॥

ತತಃ ಪರಂ ತು ಗಚ್ಛೇತ ಯೋಗಸ್ಥಃ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಂ ।

ಶತ್ರಗಂಧಾ ನ ಶೋಚಂತಿ ತತ್ಸರಂ ಪರಮಂ ಪದಂ ॥ ೨೦ ॥

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಗಮಾರ್ಗನಿರತರಾಗಿ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ನಾಭಿಗತವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ರೇಚಕ ಮತ್ತು ಪೂರಕ, ಕುಂಭಕಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣ, ಅಪಾನ, ವ್ಯಾನ ಉದಾನ, ಸಮಾನ, ಎಂಬ ಐದು ವಾಯುಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಿಮಾಡುವರು.

ಅನಂತರ ಕಾಲಿನ ಅಂಗುಷ್ಠದಿಂದ ನಾಭಿ ಪಕ್ಕಂತವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ವಿಧಿಯಿಂದ, ಶರೀರದ ನಾಭಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನನ್ನೂ, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಅನಂತರ ಪಂಚವಾಯುಗಳಿಂದಲೂ ತಲೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಸೇರುವರು. ಹೀಗೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ ಯಾವದುಃಖಕ್ಕೂ ಅವರು ಪಾತ್ರರಾಗಲಾರರು. ಇದೇ ಸೂರ್ಯನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನ.

ಪ್ರಥಮಂ ಹೃದಯಂ ಸ್ಥಾನಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಚಾಗ್ನಿಸಂಸ್ಥಿತಂ ।

ತೃತೀಯಂ ತಾಪಸಂ ಸ್ವಸ್ಥಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಂ ॥ ೨೧ ॥

ಸ್ಥಾನಂ ಚತುರ್ಥಂ ಪರಮಾತ್ಮನಸ್ತನೋಃ ।

ಭಾಸೋಃ ಸುರೇಶಸ್ಯ ವದಂತಿ ತಜ್ಞಾಃ ॥

ಸ್ಥಾನಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಪರಮಾತ್ಮನಸ್ತನೋಃ ।

ಭಾಸೋಃ ಸುರೇಶಸ್ಯ ವದಂತಿ ತಜ್ಞಾಃ ॥ ೨೨ ॥

ಜ್ಞೇಯಶ್ಚ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚ ನೃಣಾಂ ಸ ಏವ ।

ಸಂಸಾರವಿಚ್ಛಿನ್ನಕರಂ ಪದಂ ತತ್ ॥

ಇದಂ ತೃಪ್ತೀಣಾಂ ಚರಿತಂ ಮಯಾ ತೇ ।

ಪ್ರಖ್ಯಾಪಿತಂ ಯಾಜಕಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗಾತ್ ॥

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತು ಯಂ ಮೋಕ್ಷವಿದೋ ಭವಂತಿ ।

ಸಿದ್ಧಾಶ್ಚ ತತ್ಸಾಧನಮನಾವೃನ್ಯಂತಿ ॥ ೨೩ ॥

೨೧. ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ, ಹೃದಯವೇ ಮೊದಲನೆಯಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು. ಎರಡನೆಯದು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವುದು. ಮೂರನೆಯಸ್ಥಾನವು ತಾಪವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವುದು. ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವಾಗಿರುವುದು.

೨೨. ಸೂರ್ಯನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಪಂಡಿತರು, ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಲ್ಕನೆಯಸ್ಥಾನವೇ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವೆನ್ನುವರು. ಕೆಲವರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಆ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನವಾದ ಅಗ್ನಿ ದೇವನಲ್ಲಿ ಇರುವನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಎರಡು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೨೩. ಜ್ಞೇಯಪದಾರ್ಥವೂ, ಮೋಕ್ಷವೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸೂರ್ಯನೇ ಆಗಿರುವನು. ಈ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು, ಸಂಸಾರಬಂಧನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು. ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನೇ, ಯಾಜಕರ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ನೆಪದಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಋಷಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವೆನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ಇದಮಮೃತಸಮಂ ಪರಸ್ಯ ನೇದ್ಯಂ ।

ಕಿರಣಸಹಸ್ರಭೃತೋ ಹಿತಂ ಜನಾನಾಂ ॥

ಋಷಿಚರಿತಮನೇಕ್ಷ್ಯ ತತ್ತ್ವಸಾರಂ ।

ವ್ಯಸಗತನೋಹಧಿಯಃ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಮೋಕ್ಷಂ ॥ ೨೪ ॥

ಮಹತ್ಪ್ರೋಕ್ತಮಿದಂ ಜ್ಞಾನಂ ದೇಯಂ ಶ್ರದ್ಧಾವತಾಂ ನೃಣಾಂ ।

ನಾಸ್ತಿಕಾನಾಮಬುದ್ಧೀನಾಂ ನ ದೇಯಂ ಭೂತಿಮಿಚ್ಛತಾ ॥ ೨೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಮೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಂ ನಾಮ

ಅಷ್ಟವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೨೪. ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದದೂ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದೂ, ಜನಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೂ ಆದ ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಸಹಸ್ರಕಿರಣನ ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವಾದ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತ ಋಷಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ನಡೆಯುವ ಜನರು ತಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸ್ಥಿರವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು.

೨೫. ಅಯ್ಯ ಬೃಹದ್ಬಲನೆ, ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಹಾಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು. ದ್ರವ್ಯಸೆಯಿಂದ ದಡ್ಡರೂ ನಾಸ್ತಿಕರೂ ಆಗಿರುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಉಪದೇಶಿಸಬಾರದು ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೃಹದ್ಬಲನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕೋನ
ತ್ರಿಂಶತಿನೋಲ್ಛಾಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣಂ ಕ್ರಮಾತ್ ।

ಯಥೈವ ನಾರದೇನೋಕ್ತಂ ಸಾಂಬಾನುಗ್ರಹಕಾರಿಣಾ

॥ ೧ ॥

ನ ಪುರಾ ಪ್ರತಿಮಾ ಹ್ಯಾಸೀತ್ ಪೂಜ್ಯತೇ ಮಂಡಲೇ ರವಿಃ ।

ಯಥೈತನ್ಮಂಡಲಂ ವ್ಯೋನ್ನಿ ಸ್ಥೀಯತೇ ಸವಿತುಸ್ತದಾ

॥ ೨ ॥

ಏವಮೇವ ಪುರಾ ಭಕ್ತ್ಯಃ ಪೂಜ್ಯತೇ ಮಂಡಲಾಕೃತಿಃ ।

ಯತಃ ಪ್ರಭೃತಿ ಚಾಪ್ಯೇಷಾ ನಿರ್ಮಿತಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ

॥ ೩ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. “ಅಯ್ಯ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನೇ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಂಬನಿಗೆ ನಾರದನು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಈಗ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು,” ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

೨-೩. ಹಿಂದೆ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನು ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ವಾಸಮಾಡುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆ ಮಂಡಲವನ್ನೇ ಅರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪದಿವಸವಾದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಜನಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದನು.

ಸರ್ವಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪುರುಷಾಕ್ಷತಿಃ ।

ಪ್ರತಿಮಾಸ್ಥಾಪನಂ ಚೈವ ಪ್ರಮಾಣಂ ಚ ವಿಧಾನತಃ

॥ ೪ ॥

ಸರ್ವಲೋಕಹಿತಂ ಸಾಂಬ ಕಘ್ಯಮಾನಂ ನಿಜೋಧ ಮೇ ।

ಗೃಹೇಷು ಪ್ರತಿಮಾಯಾಸ್ತು ನ ತಾಸಾಂ ನಿಯಮಃ ಕ್ವಚಿತ್

॥ ೫ ॥

ಮನಸ್ಯೇವೇಷ್ಟಿತಾಃ ಕಾರ್ಯಾ ಸರ್ವಾ ಏವ ಶುಭಪ್ರದಾಃ ।

ದೇವಾಯತನವಿನ್ಯಾಸೇ ಕಾರ್ಯಂ ಮೂರ್ತಿಪರೀಕ್ಷಣಂ

॥ ೬ ॥

ಭೂಮೇಶ್ವ ಲಕ್ಷಣಂ ಯತ್ನಾತ್ ಪರೀಕ್ಷ್ಯಂ ತತ್ತ್ವತೋ ಬುಧೈಃ ।

ಅದೌ ಭೂಮಿಂ ಪರೀಕ್ಷೇತ ಕುರ್ಯಾದ್ಧೇವಗೃಹಂ ತತಃ

॥ ೭ ॥

೪. ಸಕಲಜನಗಳ ಹಿತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಆಕಾರಸೂಚಕವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ, ಅದನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಕೃತವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನೂ, ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ, ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು ಎಂದು ನಾರದರು ಇಂತೆಂದರು.

೫. ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ನಿಯಮವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇರಲೇಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

೬. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸಿ ಶುಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಆದರೆ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಮೂರ್ತಿಯ (ಪ್ರತಿಮೆಯ) ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

೭. ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಮೊದಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅನಂತರ ಅಲ್ಲಿ ದೇವರ ಗುಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಇಷ್ಟಗಂಧರಸೋಪೇತಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾಭೂಮಿಃ ಪ್ರಶಸ್ತತೇ ।

ಶರ್ಕರಾತುಷಕೇಶಾಃ ಸ್ಥಿಕ್ವಾರಾಂಗಾರವಿವರ್ಜಿತಾ

॥ ೮ ॥

ಮೇಘದುಂದುಭಿನಿಘೋಷಾ ಸರ್ವಬೀಜಪ್ರರೋಹಿಣೀ ।

ಶುಕ್ಲಾ ರಕ್ತಾ ತಥಾ ಪೀತಾ ಕೃಷ್ಣಾಭಾವಹಿತಾ ಕ್ಷಿತಿಃ

॥ ೯ ॥

ದ್ವಿಜರಾಜಸ್ಯ ವೈಶ್ವಾನಾಂ ಶೂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ।

ಪರೀಕ್ಷಿತಾಯಾಂ ಭೂಮ್ಯಾಂ ತು ಮಧ್ಯೇ ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಮಾಣತಃ ॥ ೧೦ ॥

೮. ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸ್ಥಳದಮಣ್ಣು ಮನೋಹರವಾದ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು. ದುರ್ಗಂಧಭೂಮಿ ಸ್ವವಾಗಿರಕೂಡದು. ಭೂಮಿಯು ಮೃದುವಾಗಿರಬೇಕು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಗೆದರೆ ಬೆಣಚುಕಲ್ಲು, ಹೊಟ್ಟು, ಕೂದಲು, ಮೂಳೆ ಉಪ್ಪು, ಮತ್ತು ಇದ್ದಿಲು, ಇವುಗಳು ದೊರೆಯಬಾರದು ಹಾಗೆದೊರೆತರೆ ಆ ಭೂಮಿಯು ಪ್ರಶಸ್ತನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬೇರೆ ಇವಾವುದೂ ಸಿಕ್ಕದೇ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

೯. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಗೆದರೆ ಅದರ ಶಬ್ದವು ಮೇಘ ಮತ್ತು ದುಂದುಭಿ ಎಂಬವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಶಬ್ದಕೊಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದರೂ ಬೆಳೆಯುವಂತಿರಬೇಕು. ಇಂತಹ ಭೂಮಿಯೇ ದೇವಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದಿರಬೇಕು.

೧೦ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಣ್ಣವು ಬಿಳುಪಾಗಿದ್ದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವೆಂದೂ, ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದೂ, ಪೀತವರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೂ, ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಅರ್ಹವಾದುದೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಂದರೆ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಯಜಮಾನನು ಯಾವಜಾತಿಯವನೋ ಅವನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು.

೧೦-೧೨. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಂತರ ಆ ಭೂಮಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಸುತ್ತಲೂ ಸಾರಿಸಿ ಚೌಕನಾಗಿ ಮಂಡಲ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ

ಉಪಲಿಪ್ಯ ಚತುರ್ಹಸ್ತಂ ಚತುರಸ್ರಂ ಸಮಂತತಃ |

ಹಸ್ತನಾತ್ರನುಧಃ ಖಾತ್ವಾ ಮಧ್ಯೇ ತಸ್ಯ ದಶಾಂಗುಲಂ || ೧೧ ||

ಗರ್ತಮುಕ್ತೀರ್ತಯೇತ್ತಂ ವೈ ಸಾಂಸುನಾ ಪರಿಪೂರಯೇತ್ |

ಸ ಮೇ ಸಮಗುಣಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಹೀನೇ ಹೀನಗುಣಾ ಭವೇತ್ || ೧೨ ||

ವರ್ಧಮಾನೇ ತು ಭೂಯೋಽಸೌ ಭವೇದ್ ವೃದ್ಧಿಕರೀ ಕ್ಷಿತಿಃ |

ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಮುಖಮುರ್ಕಸ್ಯ ಕದಾಚಿತ್ ಪಶ್ಚಿಮಾಮುಖಂ || ೧೩ ||

ಸ್ಥಾಪನೀಯಂ ಗೃಹೇ ಸನ್ಯಕ್ ಪ್ರಾಜ್ಞಮುಖೇ ಸ್ಥಾನಕಲ್ಪನಾ |

ಭವನಾದ್ವಕ್ಷಿಣೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ರವೇಃ ಸ್ಥಾನಗೃಹಂ ಸ್ಪೃತಂ || ೧೪ ||

ಅದರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೊಳದಷ್ಟು ಜಾಗವನ್ನು ಅಗೆದು ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಅಂಗುಲಗಳ ಅಳದಷ್ಟು ಹಳ್ಳವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಣ್ಣನ್ನೇ ಪುನಃ ಆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಭರ್ತಿಮಾಡಿದರೆ ಆ ಹಳ್ಳವು ಸರಿಯಾಗಿ ತುಂಬಿದರೆ, ಆ ಭೂಮಿಯು ಸಮವಾದ ಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭರ್ತಿಯಾಗದೇ ಸ್ವಲ್ಪಕಡಿನೆಯಾದರೆ ಅಲ್ಪಗುಣವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಆ ಮಣ್ಣು ಹಳ್ಳಭರ್ತಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿದರೆ ಅಂತಹ ಭೂಮಿಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಭೂಮಿಯೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು.

೧೩-೧೪. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ್ವದಿಗಿಳಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಅಥವಾ ವಿಗ್ರಹವು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರಬೇಕು. ಒಂದೊಂದುವೇಳೆ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಮನೆಯ ಅಥವಾ ದೇವಾಲಯದ ದಕ್ಷಿಣಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸ್ಥಾನದ ಮನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಗೃಹಂ ಕಾರ್ಯಂ ರನೇರುತ್ತರತಃ ಶುಭಮ್ ।

ಉದಜ್ಞುಖಂ ಭವೇಚ್ಛಂಭೋಃ ಮಾತ್ಪಾಣಾಂ ಚ ಗೃಹೋತ್ತಮಮ್ ॥೧೫॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪಶ್ಚಿಮತಃ ಸ್ಥಾಪ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುರುತ್ತರತಸ್ತಥಾ ।

ನಿಕ್ಷುಭಾ ದಕ್ಷಿಣೇ ಸಾರ್ಶ್ವೇ ರನೇ ರಾಜ್ಞೀ ತು ವಾಮತಃ ॥ ೧೬ ॥

ಪಿಂಗಲೋ ದಕ್ಷಿಣೇ ಭಾನೋಃ ವಾಮತೋ ದಂಡನಾಯಕಃ ।

ಶ್ರೀಮಹಾಶ್ವೇತಯೋಃ ಸ್ಥಾನಂ ಪುರಸ್ತಾದಂಶುಮಾಲಿನಃ ॥ ೧೭ ॥

೧೫. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಅಗ್ನಿಹೋತ, ಶಾಲೆಯನ್ನು (ಯಾಗಶಾಲೆ) ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಗಳಾದ (ಬ್ರಾಹ್ಮೀ, ಮಾಹೇಶ್ವರೀ, ಕೌಮಾರಿ, ವೈಷ್ಣವೀ, ವಾರಾಹೀ, ಇಂದ್ರಾಣೀ, ಮತ್ತೂಚಾಮುಂಡಾ ಇವರೇ ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಗಳು.) ಮನೆಯು ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ, ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ದಿಂಡಿಯ ವಿಗ್ರಹವಿರಬೇಕು. ಆ ದಿಂಡಿಯು (ಈಶ್ವರನು) ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮುಖವಾಗಿರುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಗಳ ಮನೆಯಿರಬೇಕು.

೧೬. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯನ್ನೂ (ಭಾಯಾದೇವಿ) ಎಡಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಞೀದೇವಿಯನ್ನೂ (ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯನ್ನೂ) ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

೧೭. ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ) ಪಿಂಗಲನ ವಿಗ್ರಹವಿರಬೇಕು. ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕರ ಪ್ರತಿಮೆಯಿರಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿರಬೇಕು.

ಅಶ್ವಿನೌ ತು ತತೋ ದ್ವಾರಿ ಪೂಜಾಕರ್ಮ ಗೃಹಾತ್ ಬಹಿಃ |
ದ್ವಿತೀಯಾಯಾಂ ತು ಕಕ್ಷಾಯಂ ರಾಜ್ಞಸೋಷೌ ನ್ಯವಸ್ಥಿತೌ || ೧೮ ||

ತೃತೀಯಾಯಾಂ ತು ಕಕ್ಷಾಯಾಂ ಸ್ಥಿತೌ ಕಲ್ಮಾಷಪಕ್ಷಿಣೌ |
ಜಾಂದಕೋ ಮಾಠರಃ ಸ್ಥಾಪ್ಯೋ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದಿಶಮಾಸ್ಥಿತೌ || ೧೯ ||

ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನಕ್ಷುತಾಪೌ ತು ಪಶ್ಚಿಮಾಂ ದಿಶಮಾಸ್ಥಿತೌ |
ಉದೀಚ್ಯಾಂ ಸ್ಥಾಪನೀಯಸ್ತು ಕುಬೇರಃ ಸೋಮ ಏನ ಚ || ೨೦ ||

ಉತ್ತರೇಣೈವ ತಾಭ್ಯಾಂ ತು ರೇವಂತಃ ಸವಿನಾಯಕಃ |
ಯದ್ರವೇರ್ವಿದ್ಯತೇ ಸ್ಥಾನಂ ಚತುರ್ದಿಕ್ಷು ತು ತತ್ರ ನಾ || ೨೧ ||

೧೮. ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪೂಜಾಗೃಹಕ್ಕಿಂತಲೂ (ಗರ್ಭಗುಡಿ) ಹೊರಗಡೆ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಾಸತ್ಯ ಮತ್ತು ದಸ್ರರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವಾರ ಪಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಗರ್ಭಗುಡಿಗಿಂತಲೂ ಹೊರಗಿನ ಅಂಗಣದ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಞ ಮತ್ತು ತೋಷ ಇವರನ್ನು ದ್ವಾರಪಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸಬೇಕು.

೧೯. ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಮಾಷ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರನ್ನು ದ್ವಾರಪಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಜಾಂದಕ ಮತ್ತು ಮಾಠರ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

೨೦, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನ ಮತ್ತು ನಕ್ಷುತಾಪ ಎಂಬಿಬ್ಬರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕುಬೇರ ಮತ್ತು ಸೋಮ (ಚಂದ್ರ) ಇವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

೨೧. ಕುಬೇರ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವರಿರುವ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕ ಮತ್ತು ರೇವಂತ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಅವರ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿನೋಡಿ ರೇವಂತ ಮತ್ತು ವಿನಾಯಕ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ಅರ್ಘ್ಯಾಯ ಮಂಡಲೇ ದ್ವೇ ನೈ ಕಾರ್ಯೇ ಸನ್ಯಾಸಸತ್ಯತಃ |

ದದ್ಯಾದುದಯವೇಲಾಯಾಂ ಅರ್ಘ್ಯಂ ಸೂರ್ಯಾಯ ದಕ್ಷಿಣೇ || ೨೨ ||

ಉತ್ತರೇ ಮಂಡಲೇ ದದ್ಯಾತ್ ಅರ್ಘ್ಯಮಸ್ತಂಗತೇ ರವೌ |

ಚತುರಶ್ರಂ ಚತುಃಶೃಂಗಂ ವ್ಯೋಮ ದೇವಗೃಹಾಗ್ರತಃ || ೨೩ ||

ಪ್ರತಿಮಾಪಾದಸೂತ್ರೇಣ ಕಾರ್ಯಂ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಮಂಡಲಂ |

ದಿಂಡಿಃ ಸ್ಥಾಪ್ಯಃ ಪುರಸ್ತಸ್ಮಾದಾದಿತ್ಯಾಭಿಮುಖಸ್ತಥಾ |

ಏಷ ಸ್ಥಾನವಿಧಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ದೇವಾನಾಂ ತು ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ || ೨೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕೋನಶ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೨೨. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸೂರ್ಯನ ಎಡಬಲಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

೨೩. ಚಚ್ಚಕ್ಷಾಕವಾಗಿಯೂ, ನಾಲ್ಕು ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆಗಿರುವ ವ್ಯೋಮದೇವನ (ಅಂತರಿಕ್ಷಾಧಿಪತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನ) ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ವಿಭಾಗಮಾಡಿದ ಉತ್ತರಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯ ಪ್ರಮಾಣದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಟ್ಟು ಮಂಡಲ ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಬೇಕು.

೨೪. ಹಿಂದೆಹೇಳಿದ ಮಧ್ಯಮಂಡಲದ ಮುಂದುಗಡೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ದಿಂಡಿಯನ್ನು (ಈಶ್ವರನನ್ನು) ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

ಆಯ್ಯ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನಿ, ಇದುವರೆವಿಗೆ ನಿನಗೆ ನಾನು, ಸೂರ್ಯನು ಮತ್ತು ಅವನ ಪರಿವಾರವೆನಿಸಿದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವಯಾವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು. ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ತ್ರಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಿವಿಸ್ತರಂ ।

ಅರ್ಚಾಃ ಸತ್ತವಿಧಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಶುಭವೃದ್ಧಯೇ ॥ ೧ ॥

ಕಾಂಚನೀ ರಾಜತೀ ತಾಮ್ರೀ ಪಾರ್ಥಿವೀ ಶೈಲಜಾ ತಥಾ ।

ನಾರ್ಕ್ಷೀ ನಾ ಲೇಖ್ಯಜಾ ಚೇತಿ ಮೂರ್ತಿಸ್ಥಾನಾನಿ ಸಪ್ತ ವೈ ॥ ೨ ॥

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ವಸಿಷ್ಠರು “ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲನೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು, ಎಂದು ಹೇಗೆಂದನು. ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಏಳು ವಿಧವಾಗಿರುವುವು. ಇವುಗಳು ಭಕ್ತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅಂದರೆ ದೈವಭಕ್ತರಾದವರು ಏಳು ವಿಧವಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಮಾನಿರ್ಮಾಣವಿಧಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಸಕಲಕಾರ್ಯಗಳೂ ಕೈಗೊಡುತ್ತಾ, ಬಹಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವರು.

೨. ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಮಣ್ಣು, ಕಲ್ಲು, ಮರ, ಮತ್ತು ಕಾಗದ ಅಥವಾ ರೊಟ್ಟು ಇವುಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಏಳುಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇವು ಏಳೇ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅಥವಾ ಮೂರ್ತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಮೂಲವಸ್ತುಗಳಾಗಿರುವುವೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಮಧುಕೋ ದೇವದಾರುಶ್ಚ ರಾಜವೃಕ್ಷಃ ಸಚಂದನಃ ।

ಬಿಲ್ವಶ್ಚಾಮ್ರತಕಶ್ಚೈವ ಖದಿರಶ್ಚಂಪಕಸ್ತಥಾ

॥ ೩ ॥

ನಿಂಬಃ ಶ್ರೀಪರ್ಣವೃಕ್ಷಶ್ಚ ತ್ವಶನಃ ಸರಲೋರ್ಜುನಃ ।

ರಕ್ತಚಂದನಪರ್ಯಂತಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸ್ಯುಃ ಪ್ರತಿಮಾದ್ರುಮಾಃ

॥ ೪ ॥

ವರ್ಣಾನಾಮಾನುಪೂರ್ಣೇಣ ದ್ವೌ ದ್ವೌ ವೃಕ್ಷೌ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ ।

ನಿಂಬಾದ್ಯಾಃ ಸರ್ವವರ್ಣಾನಾಂ ವೃಕ್ಷಾಃ ಸಾಧಾರಣಾಃ ಸ್ಫುತಾಃ

॥ ೫ ॥

ಕ್ಷೀರಿಣೋ ವರ್ಜಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ದುರ್ಬಲಾಶ್ಚೇ ಸ್ವಭಾವತಃ ।

ಚತುರ್ವಿಧೇಷು ನ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಯೇ ಯೇ ಸ್ಯುಸ್ತತ್ರ ವೃಕ್ಷಕಾಃ

॥ ೬ ॥

ಹಿವೈಮರ ಅಥವ ತಾಲೇಮರ, ದೇವದಾರು, ಸುವರ್ಣವೃಕ್ಷ, ಬಿಳಿಯಗುಧದ ಮರ, ಬಿಲ್ವಪತ್ರೇಮರ, ಅಮ್ರ (ಅಮಟಿಮರ) ತಕವೃಕ್ಷ, ಕಗ್ಗಲಿ, ಸಂಪಿಗೆ ಬೇವು, ಬನ್ನೀ, ಸರ್ಪವೃಕ್ಷ, ಸಾಗವಾನೀಮರ, ಅರ್ಜುನವೃಕ್ಷ, ಕೆಂಪುಚಂದನದ ಮರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಮೆಮಾಡಲು ಉತ್ತಮವಾದ ಮರಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು.

೫. ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಎರಡೆರಡು ಮರಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಬೇವಿನಮರವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಎಲಾ ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ಕ್ಷತ್ರ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರಿಂಬ ನಾಲ್ಕುವರ್ಣದವರಿಗೂ ಪ್ರತಿಮೆಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು.

೬. ಮರವನ್ನು ಕಡಿದಾಗ ಹಾಲುಬಂದರೂ (ಮರದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಒಂದು ದ್ರವ) ಆ ಮರಗಳು ಬಲಹೀನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನಾಲ್ಕುದಾರಿಗಳು ಒಂದೇಕಡೆ ಸೇರುವಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ವಿಗ್ರಹಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು.

೭-೯. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಹುತ್ತದ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆದಿರುವ ಮರಗಳೂ, ದೇವತಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ತರುಗಳೂ ಚೈತ್ಯ ವೃಕ್ಷಗಳೆನಿಸಿದ ಪೂಜ್ಯತರುಗಳೂ, ಪ್ರತಿಮಾನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳಲ್ಲ.

ದೇವತಾಯತನಸ್ಥಾಶ್ಚ ಯೇ ಚ ವಲ್ಮೀಕಿಸಂಭವಾಃ |

ಉತ್ತೀರ್ಣಾ ದೇವತಾ ಯೇಷು ಚೈತ್ಯವ್ಯಕ್ತಾಶ್ಚ ಯೇ ಸ್ಪೃತಾಃ || ೭ ||

ಸ್ಮಶಾನಾಶ್ರಯಜಾತಾಶ್ಚ ಪಕ್ಷಿಣಾಂ ನಿಲಯಾಶ್ಚ ತೇ |

ಸಕೋಟಿರಾಶ್ಚ ಯೇ ವ್ಯಕ್ತಾ ಶುಷ್ಕಾಗ್ರಾ ಯೇ ಚ ಸಾದವಾಃ || ೮ ||

ಅಸ್ತಾನಿಲಾನಲಹತಾಃ ಕುಂಜರಾಶನದೂಷಿತಾಃ |

ಗ್ರಾಮಾಭಾಸರಜೋದ್ಭಸ್ತಾ ಬಾಲದುರ್ಗಂಧಿನಸ್ತಥಾ || ೯ ||

ಅಕಾಲಫಲಪುಷ್ಪಾಶ್ಚ ಕುಲೇ ತಾಭ್ಯಾಂ ವಿನರ್ಜಿತಾಃ |

ಶೀರ್ಣವಜ್ರಶ್ಚ ತರವೋ ರೂಕ್ಷಾ ಧ್ವಂಷನಿಷೇವಿತಾಃ || ೧೦ ||

ಸ್ಮಶಾನಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆದಿರುವ ಮರಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳು ಗೂಡುಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮರಗಳೂ, ಮೊಟರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮರಗಳೂ ಮತ್ತು ಕೊಂಬೆಗಳ ತುದಿಯಲ್ಲಾ ಒಣಗಿಹೋಗಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುವುಗಳಲ್ಲ.

ಗಾಳಿಯಿಂದ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿರುವ ಮರಗಳೂ, ಬೆಂಕಿಬಿದ್ದ ಉರಿದು ಕರಿಯಾಗಿರುವ ಮರಗಳೂ, ಬೋಧಿವೃಕ್ಷವೂ, ಊರಿನಕೊಳೆಯನೀರು ಮತ್ತು ಮಲಮೂತ್ರಾದಿ ಕೆಟ್ಟಸದಾರ್ಥದಿಂದ ಬೆಳೆದಿರುವವುಗಳೂ, ಎಳೆಯ ಅಂದರೆ ಬಲಿಯದೆ ಇರುವ ವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಪ್ರತಿನೆಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೦. ಮತ್ತು ಕಾಲವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೂವು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಮರಗಳೂ, ಸಿಡಿಲಿನಿಂದ ಸೀಳಿಹೋದ ಮರಗಳೂ, ಕಾಗೆ ಹದ್ದುಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಗಿಡಗಳೂ, ಒಂದು ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರು ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಮರಗಳೂ ಅಥವಾ ವೃಕ್ಷಗಳೆನಿಸಿ ವಿಗ್ರಹ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಲಾರವು.

ಏಕಶಾಖಾ ದ್ವಿಶಾಖಾಶ್ಚ ತ್ರಿಶಾಖಾ ಅಧಮಾ ದ್ರುಮಾಃ ।

ಶುಚೌ ದೇಶೇ ನಿವಿಕ್ತೇ ಚ ಕೇಶಾಂಗಾರವಿವರ್ಜಿತೇ ॥ ೧೧ ॥

ಪ್ರಾಗುದಕ್ ಪ್ರವಣೇ ಹೃದ್ಯೇ ದೇಶೇ ಕಂಟಿಕವರ್ಜಿತೇ ।

ನಿಸ್ಪೀರ್ಣಸ್ಕಂಧನಿಟಿಃ ಪುಷ್ಪವಾನ್ಯುಜುರವ್ರಣಃ ॥ ೧೨ ॥

ಅಭುಗ್ನಾ ಹೀನೋಽನಿಕಟಿಃ ಸ ತು ಗ್ರಾಹ್ಯಃ ಶುಭಸ್ತರುಃ ।

ತಸ್ಯಾಸ್ಯಪ್ಪಸು ಮಾಸೇಷು ಗ್ರಹಣಂ ಕಾರ್ತಿಕಾದಿಷು ॥ ೧೩ ॥

ಪ್ರಶಸ್ತೇ ಪುಷ್ಪನಕ್ಷತ್ರೇ ಗುಣಯುಕ್ತೇ ಶುಭೇ ದಿನೇ ।

ಶಕುನೇ ಚ ಶುಭೇ ನಿತ್ಯಂ ಸೋಪವಾಸೋಽಧಿವಾಸಯೇತ್ ॥ ೧೪ ॥

ಸಮಂತಾದುಪಲಿಪ್ಯಾಥ ತಸ್ಯಾಧಸ್ತಾದ್ವಸುಂಧರಾಂ ।

ಗಾಯತ್ರಾ ಪರಿಪೂತೇನ ಪರಿತಃ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯ ವಾರಿಣಾ ॥ ೧೫ ॥

೧೧-೧೨. ಕೂದಲು, ಮನೀಗೆಡ್ಡೆ (ಇದ್ದಿಲು) ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ, ಮುಳ್ಳುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ, ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿ ಯಾಗಿಯೂ (ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ) ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದಕೂಡಿ ಹೂವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ನೆಟ್ಟಗೆ, ಗಂಟು ಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದದೇ ಇರುವ ಮರವು ವಿಗ್ರಹಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಮಂಗಳಕರವೂ ಆದುದು.

೧೩-೧೪. ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವೇ ಮೊಲಾದ ಎಂಟು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಕಾರ್ತಿಕ, ಮಾರ್ಗಶಿರ, ಪುಷ್ಯ, ಮಾಘ, ಫಾಲ್ಗುಣ, ಚೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ, ಜ್ಯೇಷ್ಠ, ಈ ಎಂಟು ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಶುಭ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಪುಷ್ಪನಕ್ಷತ್ರ ದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಒಳ್ಳೆಯವಾರ ಮತ್ತು ತಿಥಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಸರಿಯಾದ ಶಕುನ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, ಉಪವಾಸದಿಂದ ಹಿಂದೆಹೇಳಿದ ಮರಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬೇಕು.

೧೫-೧೬. ಮರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋದನಂತರ ಅದರಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾರಿಸಿ, ಆ ಮರದ ಕೆಳಭಾಗದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗಾಯತ್ರೀ ವಂತ್ರ

ಶುಕ್ಲೇ ಚಾಪರಿಭುಕ್ತೇ ಚ ಪರಿಧಾಯ ಚ ವಾಸಸೀ ।

ಪೂಜಯೇದ್ಗಂಧಮಾಲ್ಯೈಶ್ಚ ಧೂಪೈಃ ಸ ಬಲಿಕರ್ಮಭಿಃ || ೧೬ ||

ತತಃ ಕುಶಪರಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ಹುತ್ವಾಗ್ನಿಂ ಚ ತದಂತಿಕಂ ।

ದೇವದಾರುಸಮಿಧೈಶ್ಚ ಮಂತ್ರೇಣಾನೇನ ತತ್ತ್ವವಿಶ್ || ೧೭ ||

ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸತ್ಯಸಂಧಾಯ ।

ನಿತ್ಯಂ ಸೃಷ್ಟ್ರೇ ವಿಧಾತ್ರೇ ಚ ಚರಾಚರಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ||

ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮಸ್ಮಿನ್ ಕುರು ದೇವ ವೃಕ್ಷೇ ।

ಸೂರ್ಯಾವೃತಂ ಮಂಡಲಮಾವಿಶಸ್ವ ಸ್ವಾಹಾ || ೧೮ ||

ಏನಂ ಸಂಪೂಜಯಿತ್ವಾ ತು ವಾಕ್ಯೈಸ್ತಂ ಪರಿಶಾಂತಯೇ ।

ವೃಕ್ಷಲೋಕಸ್ಯ ಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಗಚ್ಛ ದೇವಾಲಯಂ ಶುಭಂ || ೧೯ ||

ದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ, ಶುಭ್ರವೂ, ಮತ್ತು ಹೊಸದೂ ಆದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಗಂಧ, ಹೂವು, ಧೂಪ ಮತ್ತು ನೈವೇದ್ಯಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು.

೧೭-೧೮. ಅನಂತರ ದರ್ಭೆಯ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಆ ಮರದ ಹತ್ತಿರ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ, ದೇವದಾರುವೃಕ್ಷದ ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು “ಓಂ ಪ್ರಜಾಪತಯೇ, ಸತ್ಯಸಂಧಾಯ, ನಿತ್ಯಂ ಸೃಷ್ಟ್ರೇ ವಿಧಾತ್ರೇ ಚ ಚರಾಚರಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮಸ್ಮಿನ್ ಕುರು ದೇವ ವೃಕ್ಷೇ ಸೂರ್ಯಾವೃತಂ ಮಂಡಲಮಾವಿಶಸ್ವ ಸ್ವಾಹಾ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು.

೧೯-೨೦. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡಿ ಆ ದೇವರ ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ “ಎಲೈ ದೇವನೇ, ಈ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲೋಸುಗ ಮಂಗಳಕರವಾದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನೀನು ಪ್ರವೇಶಿಸು. ಆಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಕತ್ತರಿಸಲಾರರು. ನಿನಗೆ ದಾಹಭೀತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಆ ದೇವನೆನಿಸುವೆ. ಸರ್ವದಾ ಜನಗಳು ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವರು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಜವಾದ ಶಾಂತಿಹೊಂದು

ದೇವ ತ್ವಂ ಯಾಸ್ಯಸೇ ತತ್ರ ಚ್ಛೇದವಾಹವಿವರ್ಜಿತಃ ।

ಕಾಲೇ ಧೂಪಪ್ರದಾನೇನ ಸ ಪುಷ್ಪೈರ್ಬಲಿಕರ್ಮಭಿಃ ॥ ೨೦ ॥

ಲೋಕಾಸ್ತಾಂ ಪೂಜಯಿಷ್ಯಂತಿ ತತೋ ಯಾಸ್ಯಸಿ ನಿರ್ವೃತಿಂ ।

ವೃಕ್ಷಮೂಲೇ ಕುತಾರಂ ಚ ಧೂಪೈಃ ಪುಷ್ಪೈಶ್ಚ ಪೂಜಯೇತ್ ॥ ೨೧ ॥

ಪ್ರಯಾತಾಯಾಂ ತು ಶರ್ಮರಾಂ ಪುನಃ ಸಂಪೂಜ್ಯ ತಂ ನಗಂ ।

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಸ್ತಥಾ ದತ್ತಾ ಯಾಜಕೇಭ್ಯಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ॥ ೨೨ ॥

ಛಿಂದ್ಯಾದ್ವನಸ್ಪತಿಂ ತಜ್ಞೈಸ್ತೈಃ ಕೃತೇ ಸ್ಪಸ್ತಿವಾಚನೇ ।

ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ಸಾತೋಽಸ್ಯ ಹ್ಯೈಶಾನ್ಯಾಂ ಚಾಪಿ ಯದ್ಭವೇತ್ ॥ ೨೩ ॥

ಅಥವಾ ಚೋತ್ತರಸ್ಯಾಂ ತು ತಥಾ ಛಿಂದ್ಯಾತ್ತು ನಾನ್ಯಥಾ ।

ಪೂರ್ವಶಾನ್ಯಾಮುದಕ್ಸಾಣೋ ದಿಕ್ಷು ತಿಸೃಷು ಚೋತ್ತಮಃ ॥ ೨೪ ॥

ಎಂದು ವೃಕ್ಷದೇವತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆ ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಧೂಪ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

೨೨. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಮಾರನೇದಿನ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಪುನಃ ಆ ಮರವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಮತ್ತೂ ಯಾಜಕರಿಗೂ (ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಆಚಾರ್ಯರು) ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೨೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ಪಸ್ತಿವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ನಿಪುಣರಾದ ಜನರು ಆ ಮರವನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಈರೀತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಅಮರವು ಪೂರ್ವ ಅಥವಾ ಈಶಾನ್ಯ ಅಥವಾ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಕಡಿಯಬಾರದು.

೨೪-೨೫. ಮರವನ್ನು ಕಡಿದಾಗ ಅದು ಪೂರ್ವ, ಈಶಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮವು. ನೈರುತ್ಯ, ಆಗ್ನೇಯ, ದಕ್ಷಿಣ ಈ ಮೂರು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ

ನೈರ್ಮುತ್ಯಾಗ್ನೇಯಯಾಮ್ಯಾಸು ದಿಕ್ಷು ಪಾತಸ್ತಶೋಭನಃ |

ವಾಯುನಿ ವಾರುಣೇಭ್ಯಾಂ ಚ ದಿಗ್ಭ್ಯಾಂ ಪಾತಸ್ತು ಮಧ್ಯಮಃ || ೨೫ ||

ಯಸ್ಯ ವಶ್ಯಾಸ್ಥಿತಾಃ ಶಾಖಾ ವಿನಿದಿಷ್ಟಾಃ ಸುಶಾಖಿನಃ |

ತಾಸು ಪೂರ್ವಂ ತತ್ಕೃತ್ವಾ ತತಃ ಸಶ್ವಾದಧೋಚ್ಚಿನತ್ || ೨೬ ||

ಅವಿಲಗ್ನಮಶಬ್ದಂ ಚ ಸತನಂ ತು ಪ್ರಕಸ್ಯತೇ |

ಉತ್ಪತೇ ದ್ವಿದಲಂ ಯಸ್ಯ ಅಪಶ್ಚ ಮಧುರಕ್ತಯೋಃ || ೨೭ ||

ಸರ್ಪಿಸ್ತೈಲಂ ಕ್ಷರೇದ್ವಸ್ತು ಪಾದಪಂ ತಂ ವಿವರ್ಜಯೇತ್ |

ಭೇದನಂ ತತ್ಕ್ಷಣೇ ವಾಪಿ ಮಂಡಲಂ ಯಸ್ಯ ದೃಶ್ಯತೇ || ೨೮ ||

ಸಗರ್ಭಂ ತಂ ವಿಜಾನೀಯಾತ್ ಚಿಹ್ನೈಃ ಸಮುಪಲಕ್ಷಿತಂ |

ಪೀತಕೇ ಮಂಡಲೇ ಗೋಧಾ ಕೃಷ್ಣೇ ದೀರ್ಘಬುಜಂಗಮಃ || ೨೯ ||

ಬಿದ್ದರೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದು. ವಾಯವ್ಯ ಮತ್ತು ವರುಣ ಈ ಎರಡು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ಮಧ್ಯಮ ಫಲಪ್ರದ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೨೬. ಯಾವಮರದ ಕೊಂಬೆಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಡಿಯುವವನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದೋ, ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅನಂತರ ಅಮರದ ಬುಡವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು.

೨೭. ಮರವು ಬೀಳುವಾಗ ಎಲ್ಲಿಯೂ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ ನಿಶ್ಚಬ್ದವಾಗಿ ಬಿದ್ದರೆ ಶೇಷವೆನಿಸುವದು. ಮರವು ಬಿದ್ದಮೇಲೆ ಎರಡು ಭಾಗವಾಗುವದು, ಆ ಮರದ ಬುಡದಿಂದ ಮಧುರಕ್ತಗಳಾದ ನೀರಾಗಲೀ, ಸುರಿಯುವುದೂ ಕಾಣಬಾರದು.

೨೮. ಮರವನ್ನು ಕಡಿದ ಕೂಡಲೇ ತುಸು, ಎಣ್ಣೆಯಂತಿರುವ ದ್ರವವು ಸುರಿಯುವುದಾದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಕಡಿದಕೂಡಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಂಡಲಗಳು (ದುಂಡಾದ ಭಾಗಗಳು) ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆ ಮರವು ಗರ್ಭವೃಕ್ಷವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕು.

೨೯-೩೦. ಆ ಮಂಡಲವು ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಡುಗರ್ಭವೆಂದೂ, ಕಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೆ ಸರ್ಪಗರ್ಭವೆಂದೂ, ಬೆಲ್ಲದಬಣ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಪಾಷಾಣಗರ್ಭವೆಂದೂ, ಕಸಿಲ

ಗುಡವರ್ಣೇ ತು ಪಾಪಾಣಃ ಕಪಿಲೇ ಗೃಹಗೋಧಿಕಾ ।

ಅಗ್ನಿವರ್ಣೇ ಜಲಂ ಜ್ವೇಯಂ ಮಂಜಿಷ್ಠಾಭೇ ಭವೇತ್ ಕ್ರಮಿಃ ॥ ೩೦ ॥

ದೋಷೈರೇತೈರ್ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಂ ದಾರುಶ್ರೇಷ್ಠಮುದಾಹರೇತ್ ।

ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಪಲ್ಲವೈಃ ಸನ್ಮುಕ್ ಕ್ವಚಿತ್ಕಾಲಂ ವಿಧಾರಯೇತ್ ॥ ೩೧ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬೇವುರಾಣೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಕಲ್ಪೇ ದಾರುಪರೀಕ್ಷಾ ನಾಮ
ತ್ರಿಂಶತ್ತನೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ವರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಹಲ್ಲಿಗರ್ಭವೆಂದೂ, ಅಗ್ನಿ ಯಂತೆ ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಜಲಗರ್ಭ
ವೆಂದೂ, ಮಂಜಿಷ್ಠದಂತೆ, ಶ್ಯಾಮಲಬಣ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ರಿಮಿಗರ್ಭವೆಂದೂ, ತಿಳಿಯ
ಬೇಕು.

೩೧. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಅವು ದೋಷಯುಕ್ತವಾದ ಮರಗಳೆಂದು
ತಿಳಿದು, ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಮರವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೊಳೆಯ
ಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆ ಮರವನ್ನು ಚಿಗುರುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಕೆಲವುಕಾಲ ಹಾಗೆಯೇ
ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅನೇಕ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು
ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೃಹದ್ದಲರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬವುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಲು
ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮರಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೆಂಬ ಮೂವತ್ತನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕತ್ರಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪ್ರತಿನಾಲಕ್ಷಣಂ ಕ್ರಮಾತ್ ।

ಏಕಹಸ್ತಾ ದ್ವಿಹಸ್ತಾ ಚ ತ್ರಿಹಸ್ತಾ ವಾ ಪ್ರಮಾಣತಃ

॥ ೧ ॥

ತಥಾ ಸಾರ್ಥತ್ರಹಸ್ತಾ ವಾ ಸವಿತುಃ ಪ್ರತಿಮಾ ಶುಭಾ ।

ಪ್ರಾಸಾದಾದ್ಧ್ವಾರತೋ ವಾಸಿ ಯತ್ಪ್ರಮಾಣಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ

॥ ೨ ॥

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ವಸಿಷ್ಠರು ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು, ಎಲೈ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು, ಎಂದು ಹೀಗೆಂದರು. ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಒಂದುಹಸ್ತ (ಮೊಳ) ಎರಡುಹಸ್ತ ಅಥವಾ ಮೂರುಹಸ್ತ ಉದ್ದವಾಗಿ ಇರಬಹುದು. ಅದು ಶುಭಕರವೆನಿಸುವುದು.

ಅಥವಾ ಪ್ರಾಸಾದ ಮತ್ತು ಬಾಗಿಲು ಇವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮೂರುವರೆಮೊಳದಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಪೂಜಾರ್ಥವನ್ನು ಬಯಸುವ ಪುರುಷನು ಪ್ರತಿಮಾನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗಮನಿಸಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇವರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದು.

ತದ್ವಾ ಪ್ರಮಾಣಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸತತಂ ಪ್ರಿಯಮಿಚ್ಛತಾ |

ಏಕಹಸ್ತಾ ಭವೇತ್ಸಾಮ್ಯಾ ದ್ವಿಹಸ್ತಾ ಧನಧಾನ್ಯದಾ

|| ೩ ||

ತ್ರಿಹಸ್ತಾ ಪ್ರತಿಮಾ ಭಾನೋಃ ಸರ್ವಕಾಮಪ್ರದಾ ಸ್ಪೃತಾ |

ಸಾರ್ಧತ್ವತಯಹಸ್ತಾ ತು ಸುಭಿಕ್ಷಕ್ಷೇಮಕಾರಿಕಾ

|| ೪ ||

ಅಗ್ರೇ ಮಧ್ಯೇ ಚ ಮೂಲೇ ಚ ಪ್ರತಿಮಾ ಸರ್ವತಃ ಶುಭಾ |

ಗಾಂಧರ್ವೀ ಸಾ ತು ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಬಹುಧಾನ್ಯಧನಾವಹಾ

|| ೫ ||

ದೇವಾಗಾರಸ್ಥಾ ಯದ್ಧಾರಂ ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಾಂಗಮುತ್ಸೃಜೇತ್ |

ತ್ಯತೀಯೇ ಪಿಂಡಿಕಾ ಕಾರ್ಯಾ ದ್ವೌ ಭಾಗೌ ಪ್ರತಿಮಾ ಭವೇತ್

|| ೬ ||

೩-೪. ಒಂದುಮೊಳ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸೌಮ್ಯವಾದುದು. ಎರಡುಮೊಳ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯು ಧನಧಾನ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುವು. ಮೂರುಮೊಳ ಉದ್ದವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವುದು. ಮೂರೂವರೆ ಮೊಳದ ಪ್ರತಿಮೆಯು, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸುಭಿಕ್ಷವನ್ನೂ ಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು.

೫. ಪ್ರತಿಮೆಯ ತುದಿ ಮಧ್ಯಭಾಗ ಮತ್ತು ಬುಡ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಸಮ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಗಾಂಧರ್ವೀಪ್ರತಿಮೆಯೆನಿಸುವುದು. ಇದು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಧನ ಧಾನ್ಯಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಮಾಡುವುದು.

೬. ದೇವಾಲಯದ ಬಾಗಿಲಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಎಂಟುಭಾಗಮಾಡಿ ಆ ಎಂಟನೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಒಂದುಭಾಗ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅದರ ಅಳತೆಯಿಂದ ಪಿಂಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. (ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನೆಡುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಮರ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ತುಂಡಿಗೆ ಪಿಂಡಿಕಾ ಎಂದು ಹೆಸರು.) ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಅಂಗುಲೈಃ ಸ್ವೈರ್ಭವೇನ್ನೂರ್ತಿರಶೀತಶ್ಚತುರಂಗುಲಾ |

ವಿಸ್ತಾರಾಯಾಮತಃ ಕಾರ್ಯಂ ವದನಂ ದ್ವಾದಶಾಂಗುಲಂ || ೭ ||

ಮುಖಾತ್ಪ್ರಭಾಗಂ ಚಿಬುಕಂ ಲಲಾಟಂ ನಾಸಿಕಾಂ ತಥಾ |

ಕರ್ಣೌ ನಾಸಿಕಯಾ ತುಲ್ಯೌ ಸಾಣ್ಣ್ಯೋರ್ವಾ ನಿಯತೇ ತಯೋಃ || ೮ ||

ನಯನೇ ದ್ವ್ಯಂಗುಲೇ ಸ್ಯಾತಾಂ ತತ್ಪ್ರಭಾಗೇ ತು ತಾರಕೇ |

ತೃತೀಯಂ ತಾರಕಾಭಾಗೇ ಕುರ್ಯಾದ್ಧ್ವಷ್ಟಿಂ ವಿಚಕ್ಷಣಃ || ೯ ||

ಲಾಟಂ ಮಸ್ತಕೋತ್ಪೇಧಂ ಕುರ್ಯಾತ್ತ್ವತ್ಸಮಮೇವ ತು |

ಪರಿಣಾಹಸ್ತು ಶಿರಸೋ ಭವೇದ್ಧ್ವಾತ್ರಿಂಶದಂಗುಲಂ || ೧೦ ||

೭. ಪ್ರತಿಮೆಯಪ್ರಮಾಣವು ಯಜಮಾನನ ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲಕ್ಕೆ ಮೀರಬಾರದು. ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಖವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಎಂಬತ್ತನಾಲ್ಕುಅಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಹನ್ನೆರಡಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಮುಖವನ್ನಿರಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಖವು ಮೂರ್ತಿಯ ಒಟ್ಟು ಅಳತೆಯ ಏಳನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಿರಬೇಕೆಂದು ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

೮-೯. ಮುಖಪ್ರಮಾಣದ ಮೂರನೆಯ ಒಂದುಭಾಗದಿಂದ ಗಲ್ಲವನ್ನೂ, ಹಣೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮೂಗನ್ನೂ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಬೇಕು. ಕಿವಿಯ ಅಳತೆಯು ಮೂಗಿನ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿಮೆಯಕಣ್ಣುಗಳು ಎರಡಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣವಿರಬೇಕು. ಆ ಕಣ್ಣಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೂರನೆಯ ಒಂದುಭಾಗ ಅಳತೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆ ಗುಡ್ಡಿಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಪುನಃ ಮೂರುಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಶಿಲ್ಪಿಯು ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಬೇಕು.

೧೦. ಹಣೆ ಮತ್ತು ತಲೆ ಇವುಗಳ ಎತ್ತರವು ಸಮನಾಗಿರಬೇಕು. ಶಿರಸ್ಸಿನ ಸುತ್ತಲತೆಯು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಅಂಗುಲವಿರಬೇಕು.

ತುಲ್ಯಾ ನಾಸಿಕಯಾ ಗ್ರೀವಾ ಮುಖೇನ ಹೃದಯಾಂತರಂ ।

ಮುಖಮಾತ್ರಾ ಭವೇನ್ನಾಭಿಃ ತತೋ ಮೇಢ್ರಮನಂತರಂ ॥ ೧೧ ॥

ಮುಖವಿಸ್ತಾರಮುರಸಃ ತತೋಽರ್ಧಂ ತು ಕಟಿರ್ಭವೇತ್ ।

ಬಾಹುಪ್ರವಾಹಾ ತತ್ತುಲ್ಯಾ ವೂರೂಜಂಘ್ರೇ ಚ ತತ್ಸಮೇ ॥ ೧೨ ॥

ಗುಲ್ಫಾಧಸ್ತಾತ್ಪ್ರ ಸಾದಃ ಸ್ಯಾದುಚ್ಛ್ರಿತಶ್ಚತುರಂಗುಲೈಃ ।

ಷಡಂಗುಲಸ್ತು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಃ ತಸ್ಯಾಂಗುಷ್ಠೋಽಂಗುಲತ್ರಯಂ ॥ ೧೩ ॥

ಪ್ರದೇಶಿನೀ ಚ ತತ್ತುಲ್ಯಾ ಹೀನಾಃ ಶೇಷಾ ನಖೈರ್ಯುತಾಃ ।

ಚತುರ್ದಶಾಂಗುಲಃ ಸಾದಸ್ಯಾಯಾಮಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೧೪ ॥

೧೧. ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಎತ್ತರವು ಮೂಗಿನ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟೇ ಇರಬೇಕು. ನಾಭಿ ಮತ್ತು ಹೃದಯದ ಅಂತರಪ್ರಮಾಣವು ಮುಖಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರಬೇಕು. ನಾಭಿಯು (ಹೊಕ್ಕಳು) ಹೊರಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವಂತೆ ತೋರಬೇಕು. ಅನಂತರ ಶಿಶುವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು.

೧೨. ಎದೆಯ ಪ್ರಮಾಣವು ಮುಖದ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ನೊಂದಿದ ಅಳತೆಯು ಎದೆಯ ಸುತ್ತಳತೆಯ ಅರ್ಧದಷ್ಟಿರಬೇಕು. ತೋಳು ಮತ್ತು ಮೊಳಕೈಗಳು ತೊಡೆ ಮತ್ತು ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕು.

೧೩. ಹರಡಿನ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕು. ಅದು ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲದಷ್ಟು ದಪ್ಪವಿರಬೇಕು. ಆರು ಅಂಗುಲ ಅಗಲವಿರಬೇಕು. ಆ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಮೂರು ಅಂಗುಲ ಉದ್ದವಿರಬೇಕು.

೧೪. ಕಾಲುಂಗುಷ್ಟದ ವಕ್ರದ ಬೆರಳು ಅಂಗುಷ್ಟದಷ್ಟೇ ಉದ್ದವಿರಬೇಕು. ಉಳಿದ ಬೆರಳುಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತೊಂದು ಪರಸ್ಪರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿರಿದಾಗಿರಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉಗುರುಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಬಿಡಿಸಿರಬೇಕು. ಸಾದದ ಉದ್ದವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲವಿರಬೇಕು.

ಏವಂ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಾ ಯಾ ಭವೇತ್ಸೂಚಿತಲಕ್ಷಣಾ ।

ಅಂಸೌ ಭುಜೌ ತಥೈವೋರೂ ಭ್ರೂಲಲಾಟಿಂ ಸನಾಸಿಕಂ ॥ ೧೫ ॥

ಗಂಡಂ ಚ ನಿಯತಂ ಮೂರ್ತೀಃ ಕುರ್ಯಾತ್ತಜ್ಞಃ ಸಮುನ್ಮತಿಂ ।

ವಿಶಾಲಧವಲಾ ತಾಮ್ರಪಕ್ಷ್ಮಲಾಯತಲೋಚನಃ ॥ ೧೬ ॥

ಸಸ್ಮಿತಾನನಪದ್ಮಾಸ್ಯ ಚಾರುಬಿಂಬಾಧರಃ ಶುಭಃ ।

ರತ್ನಪ್ರೋದ್ಭಾಸಿಮುಕುಟಃ ಕಟಿಕಾಂಗದಹಾರವಾನ್ ॥ ೧೭ ॥

ಅನ್ಯಂಗಪದಬಂಧಾದಿಸಮಾಯೋಗೋಪಶೋಭಿತಃ ।

ಸುಬಾಹುಮಂಡಲಶ್ಚಾರುನಿಚಿತ್ರಮಣಿಕುಂಡಲಃ ॥ ೧೮ ॥

೧೫-೧೬. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪೂಜಾರ್ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹೆಗಲು, ಭುಜ, ತೊಡೆ, ಹುಬ್ಬು, ಹಣೆ ಮತ್ತು ನಾಸಿಕ ಗಂಡಪ್ರದೇಶ (ಕಪೋಲಪ್ರದೇಶ) ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಉಬ್ಬಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ, ನಿಪುಣನಾದ ಶಿಲ್ಪಿಯು ರಚಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಶುಭ್ರವಾಗಿಯೂ ಕೆಂಪಾದ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ರೆವೆಗಳ ಕೂದಲುಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿರಬೇಕು.

೧೭-೧೮. ವಿಗ್ರಹವು ಪದ್ಮದಂತಿರುವ ಮುಖವಿಂದ ಕೂಡಿ ಮುಗುಳುನಗೆಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿರುವಂತಿರಬೇಕು. ತುಟೆಗಳು ತೊಂಡೆಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ದುಂಡಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿರಬೇಕು. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಶುಭಪ್ರದನೆನಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಮೂರ್ತಿಗೆ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಿರೀಟವೂ, ಕಡಗ, ಭುಜಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಹಾರ ಇವುಗಳೂ ಕಾಣುವಂತಿರಬೇಕು. ಕಾಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಅನ್ಯಂಗಾಭರಣವನ್ನೂ, ಪದಬಂಧವೆಂದರೆ ಕಾಲುಬಳೆಯನ್ನೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ಬಾಹು ಮಂಡಲವನ್ನೂ, ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಣಿ ಮಂಡಲವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

ಕರಾಭ್ಯಾಂ ಕಾಂಚನೀಮುದ್ರಾಪ್ರಾಪ್ತಹಸ್ತಸರೋರುಹಾಂ ।

ವಿನಂ ಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತಾಂ ಕಾರಯೇದೀದ್ವಿತಪ್ರದಾಂ || ೧೯ ||

ಪ್ರಜಾಭ್ಯಶ್ಚ ತದಾ ಭಾನುಃ ಶಿನಾರೋಗ್ಯಾಭಯಪ್ರದಃ ।

ಅತ್ಯಂಗಾಯಾಂ ನೃಪಭಯಂ ಹೀನಾಂಗಾಯಾನುಕಲ್ಪತಾ || ೨೦ ||

ಧ್ಯಾತಾಯಾಂ ಚಕ್ಷುಷಃ ಪೀಡಾ ಕೃಶಾಯಾಂ ತು ದರಿದ್ರತಾ ।

ಸಕ್ಷತಾಯಾಂ ಭಯಂ ಶಸ್ತ್ರಾತ್ ಸ್ಫುಟಿತಾ ಮೃತ್ಯುಕಾರಿಣೀ || ೨೧ ||

ದಕ್ಷಿಣಾವನತಾಯಾಂ ತು ಶಶ್ವತ್ಸಾದಾಯುಷಃ ಕ್ಷಯಃ ।

ಉತ್ತರಾವನತಾಯಾಂ ತು ವಿಯೋಗೋ ಭವತಿ ಧ್ರುವಂ || ೨೨ ||

೧೯. ವಿಗ್ರಹದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಮುದ್ರಾಂಗುರಗಳೂ, ಕಮಲಗಳೂ ಇರುವಂತೆ ಕೆತ್ತಬೇಕು. ಈರೀತಿ ಎಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಆಗ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಕರ್ತೃವಿನ ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸುವುದು.

೨೦. ಈರೀತಿ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಆಗ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಭಕ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ಆಭಯವನ್ನೂ (ಅಂದರೆ ಯಾವಭೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನೂ) ಉಂಟುಮಾಡುವನು. ಪ್ರತಿಮೆಯಾಂಗಗಳು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಜಭಯವೂ, ಕಡಿಮೆ ಅವಯವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು.

೨೧. ವಿಗ್ರಹವು ಚಿಂತಾಸಕ್ತವಾಗಿರುವಂತಿದ್ದರೆ, ದೃಷ್ಟಿ ದೋಷವುಳ್ಳದ್ದಾದರೆ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ನೇತ್ರಪೀಡೆಯುಂಟು. ಕೃಶವಾಗಿದ್ದರೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯ (ಬಡತನವು) ವುಂಟಾಗುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೆ ಶಸ್ತ್ರಭಯವು. ಬಿಂದು ಪಾಲಾಗಿದ್ದರೆ ಮೃತ್ಯುವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಫಲಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವುವು.

೨೨. ಪ್ರತಿಮೆಯು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿದ್ದರೆ ಕರ್ತೃವಿನ ಆಯುಸ್ಸು ಕ್ಷಯವಾಗುವುದು. ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ವಾಲಿದ್ದರೆ ವಿಯೋಗವುಂಟಾಗುವುದು. ಇದು ನಿಶ್ಚಯ.

ನಾತಿಲೋಕ್ಯಾ ನ ಚಾಲೋಕ್ಯಾ ಯಜ್ಞೇ ಮೂರ್ತಿಃ ಪ್ರಶಸ್ತತೇ |

ತಸ್ಮಾದ್ಭಾಸ್ವರಭಕ್ತೇನ ಲೋಕದ್ವಯಹಿತೈಷಿಣಾ

|| ೨೩ ||

ತಾ ಮೂರ್ತಯಃ ಶುಭಾಃ ಕಾರ್ಯಾಸ್ತದಧೀನಾಸ್ತು ಸಂಪದಃ |

ಶಿರೋರುಗಂಡವದನೈಃ ಸರ್ವಾಂಗಾವಯವೈಸ್ತಥಾ |

ಏವಂ ಲಕ್ಷಣಸಂಪೂರ್ಣಾ ಸಾ ಶುಭಾ ಪ್ರತಿಮಾ ನೃಣಾಂ

|| ೨೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಏಕತ್ರಿಂಶತ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೨೩. ವಿಗ್ರಹದ ದೃಷ್ಟಿಯು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತೆ ಕ್ರೂರವಾಗಿರಬಾರದು, ದೃಷ್ಟಿಶೂನ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರಬಾರದು. ಯಾವಾಗಲೂ ನೆಟ್ಟಗಿರುವ ಮೂರ್ತಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸುವುದು. ಇಹಪರಗಳೆಂಬೆರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿತವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಭಕ್ತನು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಶುಭಕರವಾದ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಸಕಲವಿಶ್ವಾರ್ಥಗಳೂ ಆ ವಿಗ್ರಹದ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೨೪. ತಲೆ, ಎದೆ, ಕಪೋಲ, ಮುಖ, ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅವಯವಗಳೂ ಈ ಎಲ್ಲಾಭಾಗವೂಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ, ಪ್ರತಿಮೆಯು ಎಲ್ಲಾಜನರಿಗೂ ಶುಭಕರವೆನಿಸಿ ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀ

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ತಮೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ||

ಅತೋಽಧಿವಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಂ ವಿಧಿದೃಷ್ಟೇನ ಕರ್ಮಣಾ |

ಸಾಮುದ್ರಂ ತೋಯಮಾಹೃತ್ಯ ಜಾಹ್ನವ್ಯಂ ಯಾಮುನಂ ತಥಾ || ೧ ||

ಸಾರಸ್ವತಂ ಜಲಂ ಪುಣ್ಯಂ ಚಾಂದ್ರಭಾಗಂ ಸಸೈಂಧವಂ |

ಪೌಷ್ಕರಂ ಚ ಜಲಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಗಿರಿಪ್ರಸ್ರವಣೋದಕಂ || ೨ ||

ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೩. ಅನಂತರ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ಅಧಿವಾಸ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನೋ ಗಂಗಾನದಿಯ ನೀರನ್ನೋ ಅಥವಾ ಯಮುನಾನದಿಯ ನೀರನ್ನೋ ತಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಇರಿಸಿ ಜಲಾಧಿವಾಸಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಸಾರಸ್ವತ ಜಲ, (ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು) ಚಂದ್ರಭಾಗಾನದಿಯ ನೀರು, ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು, ಶುಭ್ರವಾದ ಕೊಳದನೀರು ಅಥವಾ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನುಗುವ ನೀರು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ತಂದು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಅಧಿವಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಅನ್ಯದ್ವಾ ಶುಚಿ ಯತ್ತೋಯಂ ನದೀನದತಡಾಗಜಂ ।

ಯಥಾ ಫಕ್ತ್ಯಾ ತದಾಹ್ವತ್ಯ ಕಲಶೈಃ ಕಾಂಚನಾದಿಭಿಃ ॥ ೩ ॥

ತತಸ್ತು ಮಣಿರತ್ನಾನಿ ಸರ್ವಬೀಜಾಷಧೀ ಸ್ತಥಾ ।

ಸುಗಂಧಾನಿ ಚ ಮಾಲ್ಯಾನಿ ಸ್ಥಲಜಾನ್ಯಂ ಬುಜಾನಿ ಚ ॥ ೪ ॥

ಚಂದನಾನಿ ಚ ಮುಖ್ಯಾನಿ ಗಂಧಾಂಶೈ ವಿವಿಧಾನ್ ನರಾನ್ ।

ಬ್ರಾಹ್ಮೀಂ ಸುವರ್ಚಲಾಂ ಮುಸ್ತಾಂ ವಿಷ್ಣುಕ್ಯಾಂತಾಂ ಶತಾವರೀಂ ॥ ೫ ॥

ದೂರ್ವಾಂ ಚ ಶಂಖಪುಷ್ಪೀಂ ಚ ಪ್ರಿಯಂಗೂಂ ರಜನೀಂ ವಚಾಂ ।

ಸಂಭೃತ್ಯೈತಾಂ ಸ್ತು ಸಂಭಾರಾನ್ ನಾನಾಕರ್ಮವಿಧಾನವಿತ್ ॥ ೬ ॥

ವಟಾರ್ಶತ್ಕಶಿರೀಷಾಣಾಂ ಪಲ್ಲವೈಃ ಕುಶಸಂಯುತೈಃ ।

ಕಲಶೋಪರಿ ವಿನ್ಯಸ್ತೈರ್ಧೇಯಂ ಸ್ನಾನೋದಕಂ ರವೇಃ ॥ ೭ ॥

ಅಥವಾ ಶುದ್ಧವಾದ ನದೀ, ನದ ಮತ್ತು ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೀರನ್ನು ಚಿನ್ನವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಲಶಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಅದರಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಧಿವಾಸ ಮಾಡಿಸಬಹುದು.

೪-೭. ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು, ರತ್ನಗಳು, ಎಲ್ಲಾ ಬೀಜಗಳೂ, ಜ್ಯೋತಿರ್ಲತೆಗಳೂ, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳು, ಹೂಮಾಲೆಗಳು, ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೆಳೆದ ಹೂಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಮಲವೇ ಮೊದಲಾದ ಪುಷ್ಪಗಳು, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಚಂದನಗಳು ಉತ್ತಮವಾದ ಅನೇಕವಿಧ ಗಂಧಗಳೂ, ಸೋಮಲತೆ, ಸುವರ್ಚಲ ಎಂಬ ಲತೆ, ಕೊನ್ನಾರಿಗೆಡ್ಡಿ, ವಿಷ್ಣುಕ್ಯಾಂತಿ ಶತಾವರೀ, ಗರಿಕೆ, ಶಂಖಪುಷ್ಪ, ನವಣೆ, ರಜನೀ, ಬಜೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೭. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸುವರ್ಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಲಶಗಳಿಂದ ತಂದ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಕಲಶಗಳಮೇಲೆ ಅಲ, ಅರಳಿ, ಬಾಗೇಮರಗಳ ಪಲ್ಲವ, ದರ್ಭೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಬೇಕು. (ಕಲಶಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಪಲ್ಲವಾವಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.) ಅನಂತರ ಆ ಕಲಶೋದಕದಿಂದ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕು.

ಕಾಂಚನೈರಾಜತೈಸ್ತಾ ಮೈರ್ಮ್ಯಮೈಃ ಕಲಶೈ ಸ್ತಥಾ ।

ಸಾಕ್ಷತೈಃ ಸಹಿರಣೈಶ್ಚ ಸರ್ವಾಷಧಿಸಮನ್ವಿತೈಃ ॥ ೮ ॥

ಗಾಯತ್ರೀಪರಿಭೂತೈಸ್ತೈರಪ್ಯಭಿಃ ಸ್ತಾ ಪಯೇದ್ರವಿಂ ।

ಕುಶೋತ್ತರಾಂಸ್ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ವೇದೀಂ ಪಕ್ಷೇಷ್ವಿಕಾಮಯೀಂ ॥ ೯ ॥

ತಸ್ಯಾಂ ವೇದ್ಯಾಂ ಸಮಾರೋಹ್ಯ ಪರಿಧಾಪ್ಯಚ ನಾಸಸೀ ।

ಪ್ರತಿನಾಮಾಭಿಷಿಂಚೇತ ಸೋಪವಾಸಃ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ॥ ೧೦ ॥

ಮೂರ್ಧ್ನೈ ಸತ್ಪಾಷಧೀನ್ದತ್ತಾ ತಥೈವಾನುಲಿಕಾನಿ ಚ ।

ವಾಕ್ಯಮುಚ್ಚಾರಯೇದೇವನು ಪರ್ಯವಕಿಗಜ್ಜಾಲಂ ॥ ೧೧ ॥

ದೇನಾಸ್ತಾಮಾಭಿಷಿಂಚೇತು ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ವಿಷ್ಣುಶಿವಾದಯಃ ।

ವೋಮಗಂಗಾಂ ಬುಪೂರ್ಣೇನ ಶುದ್ಧೇನ ಕಲಶೇನ ತು ॥ ೧೨ ॥

೮-೯. ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಅಥವಾ ಮಣ್ಣು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಎಂಟು ಕಲಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಕ್ಷತೆಕಾಳುಗಳು, ಸುರ್ವಣನಾಣ್ಯಗಳು, ಸಕಲ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲತೆಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಆ ಕಲಶವನ್ನು ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರ ದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧಿಮಾಡಿ, ಆ ನೀರಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಂದ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಂದ ಜಗಲಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. (ವೇದಿಕೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು).

೧೦: ಅನಂತರ ಆ ವೇದಿಕೆಯಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅದರಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಉಪವಾಸವ್ರತದಿಂದ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕು.

೧೧-೧೨. ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಮೆಯಮೇಲೆ ನಾನಾವಿಧವಾದ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನೂ ನೆಲೆಯ ಕಾಯಿಯನ್ನು ಸಹ ಇರಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ನೀರನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ, “ಎಲೈ ದೇವದೇವನಾದ ಸೂರ್ಯನೇ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು, ವ್ಯೋಮ ಗಂಗಾಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಕಲಶದಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಲಿ ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಮರುತಶ್ವಾಸಭಿಷಿಂಚಂತು ಭಕ್ತಿಮಂತೋ ದಿವಸ್ವತೇ ।

ಮೇಘತೋಯಸುಪೂರ್ಣೇನ ದ್ವಿತೀಯಕಲಶೇನ ತು

॥ ೧೩ ॥

ಸಾರಸ್ವತೇನ ತೋಯೇನ ಪೂರ್ಣೇನ ಸುರಸತ್ತಮಾಃ ।

ವಿದ್ಯಾಧರಾಭಿಷಿಂಚಂತು ಲೋಕಸಾಲಾಃ ಸಮಾಗತಾಃ

॥ ೧೪ ॥

ಸಾಗರೋದಕಪೂರ್ಣೇನ ಚತುರ್ಥಕಲಶೇನ ತು ।

ವಾರಿಣಾ ಪರಿಪೂರ್ಣೇನ ಪದ್ಮರೇಣುಸುಗಂಧಿನಾ

॥ ೧೫ ॥

ಪಂಚಮೇನಾಭಿಷಿಂಚಂತು ನಾಗಾಶ್ಚ ಕಲಶೇನ ತೇ ।

ಹಿಮವದ್ದೇವಕೂಟಾದ್ಯಾ ಅಭಿಷಿಂಚಂತು ಪರಶತಾಃ

॥ ೧೬ ॥

೧೩. “ ಎಲೈ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಧಿಪತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನೇ, ಮೇಘಗಳ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಎರಡನೆಯ ಕಲಶದಿಂದ ಸಸ್ಯಮರುತ್ತುಗಳೂ (ವಾಯುಗಳೂ) ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಲಿ” ಎನ್ನ ಬೇಕು.

೧೪. ಎಲೈ ಭಾಸ್ಕರನೇ, ಸರಸ್ವತೀನದಿಯ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಲಶದಿಂದ ವೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ವಿದ್ಯಾಧರರು” ನಿನಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಲಿ. ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

೧೫. ಎಲೈ ದೇವನೇ, ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರು, ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಿಂದ ತಂದಿರುವ ಈ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಲಶದಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ತಾನು ನೀರಿನಿಂದ ಬೇಕು.

ಕಮಲದ ಪರಾಗದಿಂದ ಸುವಾಸನೆ ಹೊಂದಿರುವ ನೀರಿನಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಐದನೆಯ ಕಲಶದಿಂದ ನಾಗರು ನಿನಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

೧೬. ಎಲೈ ದೇವನೇ, ಹಿಮವಂತ, ಹೇಮಕೂಟ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ವತಗಳು, ಬೆಟ್ಟದ ಝರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ನೀರಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಈ ಆರನೆಯ ಕಲಶಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

ನಿರ್ಯುರೋದಕಪೂರ್ಣೇನ ಪಷ್ಪೇನ ಕಲಶೇನ ತು ।

ಸರ್ವತೀರ್ಥಾಂಬುಪೂರ್ಣೇನ ಕಲಶೇನ ದಿವಸ್ವತೇ || ೧೭ ||

ಸಪ್ತಮೇನಾಭಿಷಿಂಚಂತು ಋಷಯಃ ಸಪ್ತಖೇಚರಾಃ ।

ವಸವಶ್ಚಾಭಿಷಿಂಚಂತು ಕಲಶೇನಾಪ್ತಮೇನ ತೇ || ೧೮ ||

ಅಪ್ಪಮಂಗಲಯುಕ್ತೇನ ದೇವದೇವ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ !

ಸ್ನಾಪಯಿತ್ವಾ ಕ್ರಮೇಣೈವ ಸ್ನಾನಕರ್ಮವಿಧಾನವಿತ್ || ೧೯ ||

ತತೋ ವರ್ಧನಿಕಾಂ ಗೃಹ್ಯ ನಾರಿಧಾರಾಂ ಸಮುತ್ಸೃಜೇತ್ ।

ತ್ರಿಂಶತ್ತು ಪುರತೋಽರ್ಕಸ್ಯ ಆಚಮಸ್ಯೇತಿ ಚಾಬ್ರುವನ್ || ೨೦ ||

ತತೋಽನ್ಯತ್ರ ಶುಚೌ ದೇಶೇ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ್ಯೋಪಲೇಪನೇ ।

ತಂಡುಲ್ಯೈಃ ಪಂಚರಾಗೈಶ್ಚಾ ಲಿಖೇಚ್ಚತುರಂತಿಕಂ || ೨೧ ||

೧೭. ಎಲೈ ಸೂರ್ಯನೇ, ಸಕಲ ತೀರ್ಥೋದಕಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಈ ಏಳನೆಯ ಕಲಶಗಳಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷಸಂಚಾರಿಗಳಾದ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳೂ ನಿನಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಲಿ ಎನ್ನ ಬೇಕು.

೧೮. ಅನಂತರ ಎಲೈ ದೇವದೇವನೇ, ಅಪ್ಪಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ನೀರುಳ್ಳ ಈ ಎಂಟನೆಯ ಕಲಶದಿಂದ ಅಪ್ಪವಸುಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಲಿ. ದೇವೋತ್ತಮನೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

೧೯-೨೦. ಈ ರೀತಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕಲಶವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಿಮೆಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದಮೇಲೆ, ಮಡಿಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒತ್ತಿ ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಮುಂದೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮೂವತ್ತುಸಲ ಆಚಮನಮಾಡು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

೨೧. ಅನಂತರ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾರಿಸಿ ಅಕ್ಕಿಯಹಿಟ್ಟಿನ ರಂಗೋಲಿಯಿಂದಲೂ, ಪಂಚರಾಗಗಳ ಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು.

ಸತಾಕಾಶೋರಣಚೈತ್ರಧ್ವಜಮಾಲಾದ್ಯಲಂಕೃತಂ ।

ವಿಚಿತ್ರಸೃಗ್ವಿಕಾನಾಡ್ಯಂ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕುಸುಮೋತ್ಕರಂ

॥ ೨೨ ॥

ತಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ಕುಶಾಸ್ತ್ರೀರ್ಣೇ ಮೂರ್ತಿಂ ಸ್ಥಾಪ್ಯ ವಿವಸ್ವತಃ ।

ತಸ್ಯ ಚಾನಾಹನಂ ಕೃತ್ವಾ ದದ್ಯಾದರ್ಘ್ಯಂ ಪ್ರಯತ್ನತಃ

॥ ೨೩ ॥

ಸುವರ್ಣಮಧುಪರ್ಕಾದಿಸುಮನೋದೀಪಧೂಪಕೈಃ ।

ದೇವಾಯ ಸ್ವರ್ತಯೇದ್ಗ್ನಂ ಚ ಸವತ್ಸಾಂ ರೋಹಿಣೀಂ ಶುಭಾಂ ॥ ೨೪ ॥

ಓಂ ನಮೋ ಗೋಪತಯ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸಹಸ್ರಾಂತೋ ಪ್ರಸೀದ ಮೇ ।

ಏವಂ ಮಂತ್ರೇಣ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಪರಿಧಾಯ್ ಚ ವಾಸಸೀ

॥ ೨೫ ॥

೨೨-೨೩. ಆಮೇಲೆ. ಬಾವುಟ, ತೋರಣ, ಭತ್ತಿ, ಧ್ವಜ, ಹಾರ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ, ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಹಾರ ತೋರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಹೂ ಮಾಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಆಸ್ಥಳವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ನೆಲದಮೇಲೂ ಹೂವನ್ನು ಹರಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಸ್ಥಳದ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಆವಾಹನ ಮಾಡಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೨೪. ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪ, ಮಧುಪರ್ಕ ದ್ರವ್ಯಗಳು, ಸುಗಂಧಯುತವಾದ ಪುಷ್ಪಗಳು ಮತ್ತು ಧೂಪಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಿ, ಕರುವಿನೊಡಗೂಡಿದ ರೋಹಿಣೀ ಧೇನುವನ್ನು ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು.

೨೫. “ಓ ನಮೋ ಗೋಪತಯೇ” ಎಂದು (ಅಂದರೆ ಕಿರಣಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವೆಂದು) ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ ಸಹಸ್ರಕಿರಣನಾದ ದೇವನೇ ಶಾಂತನಾಗು. ನನ್ನಲ್ಲಿ, ಅನುಗ್ರಹಮಾಡು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ “ಸಹಸ್ರಾಂತೋ ಪ್ರಸೀದಮೇ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಆ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಹೊದಿಸಬೇಕು.

ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮಾನೇಷ್ಟ್ಯ ಬದ್ಧೋತ್ಸಂಗಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಸರ್ವಗಂಧೈಃ ಸಮಾಲಿಸ್ಯ ಚಂದನಾಗುರುಕುಂಕುಮೈಃ

|| ೨೬ ||

ಅಲಂಕಾರೈರಲಂಕೃತ್ಯ ಕುಸುಮೈಶ್ಚ ಸುಗಂಧಿಭಿಃ |

ಮಾಲಾಭಿಶ್ಚ ವಿಚಿತ್ರಾಭಿರಾಬದ್ಧಾಭಿರನೇಕತಃ

|| ೨೭ ||

ತತೋ ಧೂಪಂ ಚ ನೈವೇದ್ಯಂ ದದ್ಯಾಚ್ಛೈವ ಪ್ರಯತ್ನತಃ |

ತತ್ರೋರಣಂ ಸಮುತ್ತಾಪ್ಯ ಮಣೇಃ ಶಾರಾದಯಾ ಧುಯಾ

|| ೨೮ ||

ಪ್ರಜ್ವಾಲ್ಯಾಗ್ನಿಂ ವಿಧಾನೇನ ಕುರ್ಯಾಚ್ಛಾಂತಿಂ ವಿಧಾನತಃ |

ತತಃ ಸ್ವಲಂಕೃತಾಂ ಸ್ನಾತಾಂ ಮಣಿರತ್ನವಿಭೂಷಿತಾಂ

|| ೨೯ ||

ಕೃತಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಂ ರಕ್ಷಾಂ ಪ್ರತಿನೂನುಧಿವಾಸಯೇತ್ |

ದೇನಾಗಾರಾತ್ತಥೈಶಾನೇ ದಿಗ್ಭಾಗೇ ದಿವ್ಯಸಂಜ್ಞಿತೇ

|| ೩೦ ||

೨೬-೨೭. ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ತಾನು ಸೊಂಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಸಕಲ ಗಂಧಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಲೇಪನ ಮಾಡಿ, ಚಂದನ, ಅಗುರು, ಕುಂಕುಮಗಳಿಂದಲೂ, ಸುವಾಸನೆಯಾದ ಹೂವುಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮಾಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕಾರಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಧೂಪ, ದೀಪ ಮತ್ತು ನೈವೇದ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

೨೮-೨೯. ಅನಂತರ ಮಣಿ, ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ತೋರಣವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ, ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹುತಮಾಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಕ್ರಮದಿಂದ ಶಾಂತಿಕರ್ಮವನ್ನು ಚರಿಸಬೇಕು. ಅಮೇಲೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ ಸ್ವತಿಸ್ಥೆ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟಿರುವ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿವಾಸಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೩೦-೩೧. ದೇವರಮನೆಯಿಂದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕಿರುವ ದಿವ್ಯಸಂಜ್ಞಕವಾದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಅದರಮೇಲೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಚಾವೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಛಾಸಿ

ಕೃತ್ವಾ ಕುಶಪರಿಸ್ಥೀರ್ಣೇ ವಸ್ತ್ರಾಸ್ತರಣಸಂವೃತೇ ।

ಪೂರ್ವಶೀರ್ಷಾಂ ಶುಭಾಂ ಶಯ್ಯಾಂ ಶುಕ್ಲಾಂ ಶುಕ್ಲಾಂಬರೋತ್ತಮಾಂ ॥

ತಸ್ಯಾಂ ಸಂವೇಶಯೇತ್ಸಮ್ಯಕ್ ಮಹಾಶ್ವೇತಾಮುದೀರಿತಾಂ ।

ನಿಕ್ಷುಭಾಂ ದಕ್ಷಿಣೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ವಾನೋ ರಾಜ್ಞೀಂ ಚ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ॥ ೩೨ ॥

ದಂಡಹಿಂಗಲಕೌ ಚಾಸ್ಯ ಸ್ಥಾಪ್ಯಾ ಪಾದಪ್ರವೇಶಿತೌ ।

ತಸ್ಯಾಂ ಶಂಖಸಿತಾಯಾಂ ತು ಶಯ್ಯಾಯಾಂ ಪ್ರತಿಮಾಂ ರವೇಃ ॥ ೩೩ ॥

ವಸೇಚ್ಚ ರಜನೀಂ ತತ್ರ ಸ್ತೂಯಮಾನಂ ಚತುರ್ದಶಂ ।

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈರ್ವಂದಿಭಿಶ್ಚಾಪಿ ಗೀತಜ್ಞೈರ್ವರಣೈಸ್ತಥಾ ।

ಕುರ್ಯಾಜ್ಞಾಗರಣಂ ತತ್ರ ಸೂರ್ಯಭಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತೈಃ ॥ ೩೪ ॥

ಅದರಮೇಲೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಲೆಯಾಗುವಂತೆ ಶುಭ್ರವರ್ಣವಾದ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಸಬೇಕು.

೩೨. ಆ ಹಾಸಿಗೆಯಮೇಲೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯನ್ನೂ, ಬಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯನ್ನೂ, ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಞೀದೇವಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

೩೩. ಆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಶಂಖದಂತೆ ಬಿಳುಪಾದ ಈ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅನಂತರ ಅದರ ಕಾಲಿನ ಹತ್ತಿರ ದಂಡನಾಯಕ ಹಿಂಗಲ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಇರಿಸಬೇಕು.

೩೪. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಶಯ್ಯಾಧಿವಾಸಮಾಡಿಸಿದಮೇಲೆ, ಆ ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯಭಕ್ತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಸ್ತೋತ್ರ ಪಾಠಕರು, ಸಂಗೀತಗಾರರೂ ಇವರುಗಳ ಸಮೂಹಗಳೊಡನೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರ ಬೇಕು.

ಪ್ರಭಾತಾಯಾಂ ತು ಶರ್ವಯಾರ್ಘ್ಯಂ ಬೋಧಯೇದ್ವಿಗ್ನಿಧಾನತಃ ।

ಹವಿಸ್ಯಂ ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ಯಾಜಕಾಂಸ್ತಥಾ ॥ ೩೫ ॥

ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಶ್ಚ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಕೃತೇ ವೈ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನೇ ।

ದೀನಾಂಧಾನ್ ಕೃಪಣಾದೀಂಶ್ಚ ಸರ್ವಾನನ್ನೇನ ತೋಷಯೇತ್ ॥ ೩೬ ॥

ತತೋ ಗರ್ಭಗೃಹಸ್ಥಾನಮಧ್ಯೇ ಕೃತ್ವಾ ತು ಪಿಂಡಿಕಾಂ ।

ಅನಟೇ ಚಾಸ್ಯ ಸೌವರ್ಣಂ ನ್ಯಸ್ಯ ಸಪ್ತಹಯಂ ರಥಂ ॥ ೩೭ ॥

ಸರ್ವಬೀಜೌಷಧೀಶ್ಚೈವ ತತ್ರ ದತ್ವಾ ವಿಧಾನನಿತ್ 。

ದತ್ತಾಘ್ಯಂ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ತತ್ರ ಯಜಮಾನಃ ಸಹಾಯನಾನ್ ॥ ೩೮ ॥

೩೫-೩೬. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಬಲಭಾಗದಿಂದ ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿ, ತಾನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭುಂಜಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಬಂದ ಋತ್ವಿಕೃಗಳನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯನನ್ನೂ ದಕ್ಷಿಣ ತಾಂಬೂಲಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಅವರುಗಳಿಂದ ಸ್ವಸ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಂಗಳಾಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು, ದೀನರೂ, ಕುರುಡರೂ, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಅನಾಥರಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಹಾಕಿ ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸಬೇಕು.

೩೭-೩೮. ಅನಂತರ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಿಂಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು ಇರಿಸಿ, ಸಕಲ ಬೀಜಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಔಷಧಿಗಳನ್ನೂ (ಮೂಲಿಕೆಗಳು) ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಟ್ಟು (ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ) ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನು ಜನಸಹಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

೩೯-೪೦. ಬಿಳಿಯಸಾಸುವೆಯನ್ನೂ ಆ ಪಿಂಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅನಂತರ, ಶಂಖ ದುಂದುಭಿ ಇವುಗಳ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ, ತಾಳಗಳ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಪುಣ್ಯಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಆ ಸೂರ್ಯದೇವಾ

ಗೌರಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವಪಾಂ ದತ್ತಾ ಅರ್ಚಾಂ ಸಂಸ್ಥಾ ಪಯೇತ್ತತಃ |
ಶಂಖದುಂದುಭಿನಿಘೋಷೈ ಹಸ್ತಾಧಾರಾಸಹಾಕ್ಷತೈಃ || ೩೯ ||

ಕೃತ್ವಾ ಪುಣ್ಯಾಹಶಬ್ದೇನ ಸ್ವಾಲಯಸ್ಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ |
ಶುಭೇ ಲಗ್ನೇ ದಿನೇ ಯುಕ್ತೇ ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇ ಭಾನವೇಕ್ಷಣೇ || ೪೦ ||

ಮುಹೂರ್ತೇ ಚ ಶುಭೇ ಭಾನೋಃ ಪ್ರತಿಮಾಂ ಸ್ಥಾಪಯೇದ್ಬುಧಃ |
ನಾಥೋಮುಖೀಂ ನೋರ್ಧ್ವಮುಖೀಂ ನ ಪಾರ್ಶ್ವಾಂ ನ ನತಾಂಸ್ತಥಾ |
ಸ ಮಾಮುಭಿಮುಖೀಂ ಚೈವಾಂ ಪ್ರತಿಮಾಂ ಚ ನಿವೇಶಯೇತ್ || ೪೧ ||

ಪತ್ನೌ ಚಾಸ್ಯ ತತಃ ಸನ್ಯುಕ್ತಾರ್ಪಯೋರ್ವಿನಿವೇಶಯೇತ್ |
ನಿಕ್ಷುಭಾಂ ದಕ್ಷಿಣೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ರವೇರಾಜ್ಞೀಂ ತು ವಾಮತಃ || ೪೨ ||

ಪಿಂಗಲೋ ದಕ್ಷಿಣೇ ಭಾನೋಃ ವಾಮತೋ ದಂಡನಾಯಕಃ |
ಸ್ಥಾಪ್ಯಶ್ಚೈವ ತತೋ ವಹ್ನಿಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ನಿಧಿವತ್ ಪುನಃ || ೪೩ ||

ಲಯವನ್ನೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಶುಭ ಲಗ್ನ, ಶುಭ ನಕ್ಷತ್ರಯುತವಾದ ಪೂರ್ವಾಹ್ನದ ಸೂರ್ಯನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿರುವ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೪೧. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿಯೂ, ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿರುವಂತೆಯೂ, ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಓಲುವಂತೆಯೂ ಬಗ್ಗುವಂತೆಯೂ ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ಸಮನಾಗಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಎದುರುದೃಷ್ಟಿಯಿರುವಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೪೨. ಅನಂತರ ಆಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪತ್ನಿಯಾದ ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿಯನ್ನೂ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾನುವಿನ ಅರ್ಧಾಂಗಿನಿಯಾದ ರಾಜ್ಞೀದೇವಿಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೪೩-೪೪. ಸೂರ್ಯನ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಳನನ್ನೂ, ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕನನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಪುನಃ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ

ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಶಾಂತಿಕರ್ಮವಿಧಾನಂ ನಿತ್
 ಹೋಮಯೇತ್ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಸ್ವಾಹಾಕಾರೈರಿತಸ್ತತಃ || ೪೪ ||

ತತಸ್ತದುಪಹಾರಾರ್ಥಂ ಸಂಭಾರೈಃ ಸ್ವಾಹ್ ಸಮಾಹೃತ್ಯೈಃ |
 ನೋದಕೋಲ್ಲಾಪಿಕಾಪೂಪಶಷ್ಟುಲೀಭೂತಶೀರ್ಷಕೈಃ || ೪೫ ||

ಕೈಸರೈಃ ಪಾಯಸೋನ್ನಿಶ್ರೈಃ ಸರ್ವದಿಕ್ಷು ಪ್ತಿಸೇದ್ವಲಿಂ |
 ತರ್ಪಯೇತ್ತ್ವೀರಮಧ್ವಾಜೈಃ ಸ್ತೂಯಾತ್ಸೋಶ್ರೈಶ್ಚ ಭಾಸ್ಕರಂ || ೪೬ ||

ವಿಪ್ರೇಭ್ಯೋ ಯಾಜಕೇಭ್ಯಶ್ಚ ತತೋ ದದಾಚ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾಂ |
 ಸೂರ್ಯಕ್ರತೌ ಮಹಾಪುಣ್ಯೇ ತೇನ ಕುರ್ಯಾಚ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾಂ || ೪೭ ||

ಸ್ಥಾಪ್ಯತೇನೇನ ವಿಧಿನಾ ಮಧ್ಯಕ್ಷೈಃ ಪ್ರತಿನಾ ತು ಯಾ |
 ಸಾ ತು ವೃದ್ಧಿಕರೀ ನಿತ್ಯಂ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಚ ಸದಾ ಭವೇತ್ || ೪೮ ||

ಮಾಡಿ ಯಜಮಾನನ ಶಾಂತಿನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ (ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ) ಶಾಂತಿಕರ್ಮಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಆಚಾರ್ಯನು ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಹಾಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು.

೪೫-೪೬. ಆಮೇಲೆ ಉಪಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮೊದಲು ತಂದಿಟ್ಟಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ, ಕಡುಬು, ಕರ್ಜಿಗೆಕಾಯಿ, ಕರಿಗಡುಬು, ಒಬ್ಬಟ್ಟಿ, ಚಕ್ಕಲಿ ಮತ್ತು ಸಜ್ಜವ್ವ ಇವೇಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ, ಪಾಯಸದಿಂದ ಬೆರಸಿರುವ ಎಳ್ಳುಪುಡಿ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಮತ್ತು ಹಾಲು, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ತುಪ್ಪ ಇವುಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಬೇಕು.

೪೭. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಮಹಾಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಸೂರ್ಯಯಾಗದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನು ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ದಾವಮಾಡಬೇಕು.

೪೮. ಈರಿತಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ (ಸೂರ್ಯನ) ಭಕ್ತರು ನನ್ನ ಪ್ರತೀಮೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆ ಆ ಪ್ರತೀಮೆಯು ಅಂತಹವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಮತ್ತು ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅದರ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನು ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನವಿದೆ.

ಚತುರ್ಣಾಮಹಿ ವರ್ಣಾನಾಂ ಸ್ಥಾಪಯೇದ್ಯಸ್ತು ಭಾಸ್ಕರಂ ।

ಸೋತ್ತೀರ್ಣ ಸ್ಪರ್ಶಸಂಸಾರಾತ್ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ ॥ ೪೯ ॥

ಪಶ್ಯಂತಿ ಮಾನವಾ ಯೇ ತು ಆದಿತ್ಯಸ್ಯಾಧಿವಾಸನಂ ।

ಸಪ್ತಜನ್ಮಸು ತೇ ಜಾತಾ ನೀರೋಗಾಃ ಸಂಭವಂತಿ ಹಿ ॥ ೫೦ ॥

ತ್ರಿರಾತ್ರಂ ಯೇಪ್ಯುಪಾಸಂತೇ ಭಾನೋರ್ಯಾತ್ರಾಧಿವಾಸಿತಂ ।

ಗಂಧಮಾಲೋಪಹಾರೈಶ್ಚ ತೇ ಯಾಂತಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಂ ॥ ೫೧ ॥

ಆತ್ತೀಯಂ ಪರಕೀಯಂ ಚ ಪ್ರತಿಮಾಸ್ಥಾಪನಂ ರವೇಃ ।

ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಪುಮಾನ್ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸ ಪಾಪಾತ್ಪರಿಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೫೨ ॥

೪೯. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿಸುವರೋ, ಅಂತಹವರು ಸಂಸಾರಬಂಧನ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ದಾಟಿ ಸೂರ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯರಾಗುವರು.

೫೦. ಸೂರ್ಯನ ಅಧಿವಾಸವನ್ನು ನೋಡಿದವರು ಏಳುಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೋಗವನ್ನೂ ಹೊಂದದೇ ಸೂರ್ಯನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವರು.

೫೧. ಮೂರು ರಾತ್ರಿಗಳು ಹಾಗೆ ಯಾರು ಸೂರ್ಯನಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಗಂಧ, ಹೂಮಾಲೆ ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವರೋ, ಅವರು ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು.

೫೨. ಸ್ವಂತ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿದರೇ ಆಗಲಿ, ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಮಾಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರಾಗಲೀ, ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವುವು.

ದಶಾನಾಮುಶ್ವಮೇಧಾನಾಂ ವಾಜಪೇಯಶತಸ್ಯ ಚ ।

ಫಲಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಪುರುಷಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸ್ಯ ದಿನಾಕರಂ

॥ ೫೩ ॥

ಯಾವತ್ಕೀರ್ತಿಃ ಪುಣ್ಯಕೃತೋ ಭಾನೋಃ ಸ್ಥಾನನೀಶನಾತ್ ।

ತಾವತ್ಸ ತು ಯದುಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ

॥ ೫೪ ॥

ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾ ರವಿಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಿಧಿದೃಷ್ಟೇನ ಕರ್ಮಣಾ ।

ಮಾಸೇ ಮಾಸೇ ಕ್ರತುಫಲಂ ಲಭತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ

॥ ೫೫ ॥

ಏಕಾಹೇನಾಪಿ ಯದ್ಭಾನೋಃ ಪೂಜಯಾ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಫಲಂ ।

ನ ವ್ರತೈರುಪವಾಸೈರ್ವಾ ದಾನೈರ್ವಾ ತದವಾಸ್ಯತೇ

॥ ೫೬ ॥

೫೩. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದ ಪುರುಷನು ಹತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಂಟಾದ ಫಲವನ್ನೂ, ನೂರು ವಾಜಪೇಯಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಫಲವನ್ನೂ ಸಹ ಪಡೆಯುವನು.

೫೪. ಪುಣ್ಯಪ್ರದನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕೀರ್ತಿಯು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವವರೆವಿಗೂ, ಎಲೈ ಯದುವಂಶಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಸಾಂಬನೆ, ಅವನು ಸೂರ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗುವನು.

೫೫. ಪ್ರತಿತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರು, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಯಾಗಾಚರಣೆಯಿಂದ ಬರುವ ಫಲವನ್ನು ತಪ್ಪದೇಹೊಂದುವರು.

೫೬. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಒಂದೇದಿನ ಪೂಜೆಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಫಲವು, ನಾನಾವಿಧಿಯಿಂದಲೂ ಇತರ ವ್ರತಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ದಾನ ಧರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಲಭಿಸಲಾರದು.

ಕೃತ್ವಾ ತು ಯನ್ಮಹತ್ಪಾಪಂ ಯಃ ಪಶ್ಚಾತ್ತೇವತೇ ರವಿಂ ।

ಸ ಯಾತಿ ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ತು ನರೋ ವಿಗತಕಲ್ಮಷಃ ॥ ೫೭ ॥

ನ ಭವೇದ್ಧುಷ್ಕಾ ಯಾ ಚ ಭೂಮಿಶ್ಚಂದ್ರೇಣ ಸಂಯುತಾ ।

ಸ್ವರ್ಗೇ ಮಹೀಯತೇ ತಾನದ್ಯಾವತ್ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ವೇಶ್ಮಿನಿ ॥ ೫೮ ॥

ಇತ್ಯೇವಂ ಸುಜಯತಿ ತಸ್ಯ ಯಶ್ಚ ಭಾನೋಃ ।

ಭೂತಾನಾಂ ಸ್ಥಿತಿನಿಲಯಪ್ರಸೂತಿಹೇತೋಃ ॥

ಶ್ರೀಭಾಗೀ ಭವತಿ ನರೋ ನಿರ್ಕೇತತಾರೋ ।

ಕಲ್ಪಾನಾಂ ವಸತಿಶತಂ ಚ ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ॥ ೫೯ ॥

ಯಃ ಪ್ರಾಸಾದಂ ರಚಯತಿ ಪುನಾನ್ದೇವತಾನಾಂ ಸ್ರಯತ್ನಾತ್ ।

ಕೀರ್ತಿಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಭವತಿ ವಿಫಲಾ ವಂಶಮಾರ್ಗಾನುಜಾತಾ ॥

೫೭. ಎಷ್ಟೇ ಪಾಪಿಷ್ಠ ನೆನಿಸಿದ್ದರೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಪುರುಷನು ಪಾಪರಹಿತನಾಗಿ ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುವನು.

೫೮. ಚಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ಭೂಮಿಯು ಎಲ್ಲಿಯವರೆವಿಗೆ ದುಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರನಿರುವವರೆಗೂ ಸೂರ್ಯಭಕ್ತನು ಸೂರ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗುವನು.

೫೯. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಪಂಚಭೂತಮಯವಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಕರ್ತನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು, ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದು ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆಹೋಗಿ ನೂರು ಕಲ್ಪಗಳವರೆವಿಗೂ ಆ ಸೂರ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುವನು.

೬೦. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಸಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಚಿಸುವವನಿಗೆ ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವನು

ದಿವ್ಯಾನ್ಯಾಮಾನ್ಲಬತಿ ಚ ಸದಾ ಕಾಮತಶ್ಚಾಪ್ರಮೇಯಾನ್ ।

ತಾನ್ ಭುಕ್ತ್ವಾಸೌ ಪುನರಪಿ ಭವೇಚ್ಛಕ್ರವರ್ತೀ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ॥ ೬೦ ॥

ಯೇ ಮಾನವಾಸ್ತ್ರಿದಶಮೂರ್ತಿನಿಕೇತಕಾನಿ ।

ಕುರ್ವೀತ ಸಾಧುಜನದೃಷ್ಟಿಮನೋಹರಾಣಿ ॥

ತೇಷಾಂ ವೃತ್ತೇಷ್ವಪರಮಾರ್ಥಮಯೇ ಶರೀರೇ ।

ಲೋಕೇ ಪರಿಭ್ರಮತಿ ಕೀರ್ತಿಮಯಂ ಶರೀರಂ ॥ ೬೧ ॥

ಇತಿ ಮುನಿಋಷಭಃ ಸುತಾಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ।

ವಿಧಿಮುಪದಿಶ್ಯ ಚ ನಾರದೋ ಜಗಾಮ ॥

ಸ ಚ ಸವಿತುರಿದಂ ಚಕಾರ ಭಕ್ತ್ಯಾ ।

ಭವನವರಂ ಭುವಿ ಶಾಶ್ವತಂ ಚ ನಾಮ್ನಾ ॥ ೬೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಪ್ರತಿಮಾಕಲ್ಪೇ ನಾಮ

ದ್ವಾತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ದಿವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಅಪರಿಮಿತ ಐಹಿಕ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿ ಆಜನ್ಮ ಕಳೆದ ನಂತರ, ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಭೂಮಂಡಲಕ್ಕೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನು.

೬೧. ದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಆಲಯವನ್ನು ಸತ್ಪುರುಷರು ನೋಡಲು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವಂತೆ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯರು, ಈ ನಶ್ವರದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೃತ್ತರಾದರೂ, ಅವರ ಕೀರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಶಾಶ್ವತಶರೀರವು ಮಾತ್ರ ನಾಶ ಹೊಂದದೆ ಸಂಚಾರಮಾಡುವುದು.

೬೨. ಈರೀತಿ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ನಾರದರು ವಿಷ್ಣುವಿನ (ಕೃಷ್ಣನ) ಮಗ ನಾದ ಸಾಂಬನಿಗೆ ಸೂರ್ಯೋಪಾಸನಾವಿಧಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ಅನಂತರ ಆ ಸಾಂಬನು ಸೂರ್ಯೋಪಾಸನೆಮಾಡಿ ಆಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೂ ಆದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು.

ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಕಲ್ಪವೆಂಬ ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ತ್ರಯ
ಸ್ತ್ರೀಶತತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನಾರದ ಉವಾಚ ॥

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಧ್ವಜಾರೋಪಣಮುತ್ಸುತಮಂ ;

ಪುರಾ ದೇವಾಸುರೇ ಯುದ್ಧೇ ಯೋದ್ಧುಂ ದೇವೈರ್ಜಯೇಪ್ಸುಭಿಃ ॥ ೧ ॥

ಕೃತಾನ್ಯುಪರಿ ಚಿಹ್ನಾನಿ ವಾಹನಾನಿ ಶುಭಾನಿ ತು ।

ಲಕ್ಷ್ಮಚಿಹ್ನಧ್ವಜಃ ಕೇತುರಿತಿ ಪರ್ಯಾಯನಾಮುಭಿಃ

॥ ೨ ॥

ಮೂವತ್ತುಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧-೨. ಸಾಂಬನೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಧ್ವಜಾರೋಪಣವೆಂಬ ಉತ್ಸವ ವಿಷಯ ವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು, ಎಂದು ನಾರದರು ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಹಿಂದೆ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದಾಗ, ದೇವತೆಗಳು ಜಯಾಪೇಕ್ಷೆ ಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ರಥದಮೇಲೆ ವಾಹನಗಳ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಶುಭ ಸೂಚಕಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಲಕ್ಷ್ಮ, ಚಿಹ್ನ, ಧ್ವಜ, ಕೇತು ಈ ನಾಲ್ಕು ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು. (ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪದಗಳು) ಧ್ವಜವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದುದೂ ಆಗಲೇ. ಈಗ ಅದರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಎಂದು ನಾರದರು ಇಂತೆಂದರು.

ಕೀರ್ತಿತಸ್ಯ ಚ ತಸ್ಯೇಹ ಪ್ರಮಾಣಂ ಗದತಃ ಶೃಣು ।

ಧ್ವಜವಂಶಸ್ತು ಕರ್ತವ್ಯೋ ಹ್ಯವಿದ್ಧಯಜುರವ್ರಣಃ ॥ ೩ ॥

ಪ್ರಾಸಾದೇನ ಸ ತುಲ್ಯಸ್ತು ಧ್ವಜವಂಶಃ ಪ್ರಮಾಣತಃ ।

ಸತಾಕಾ ಚ ಧ್ವಜೇ ಕಾರ್ಯಾ ಧ್ವಜವಂಶೇ ವಿಲಂಬಿನೀ ॥ ೪ ॥

ದೇವಾಗಾರಸ್ಯ ಶಿಖರಾತ್ ತ್ರಿಭಾಗಮುಪಮಾರ್ಜನೀ ।

ಯುಕ್ತವಸ್ತ್ರಮಯೀ ಚಿತ್ರಾ ಸ ಘಂಟಾಸುಮನೋಹರಾ ॥ ೫ ॥

ಧ್ವಜಾಗ್ರೇ ಚಾಪಿ ಕರ್ತವ್ಯೋ ದೇವತಾಲಿಂಗಸೂಚಕಃ ।

ಕಾಂಚನೋ ವಾಘಠ ರಾಪ್ತೋ ವಾ ಮಣಿರತ್ನಮಯೋಪಿ ವಾ ॥ ೬ ॥

ರಂಗಕಾಲಿಖಿತೋ ವಾಪಿ ತದ್ವಾಹನಸಮಾಕೃತಿಃ ।

ಗರುತ್ಮಾಂಸ್ತು ಧ್ವಜೇ ವಿಷ್ಣೋರೀಶ್ವರಸ್ಯ ಧ್ವಜೇ ವೃಷಃ ॥ ೭ ॥

೩-೪. ಬಾವುಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಬಿದಿರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಿರಿಯದೇ, ನೆಟ್ಟಗೆ ಯಾವತರಹದ ಗಂಟುಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ನಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಆ ಧ್ವಜದ ದಂಡ ಪ್ರಮಾಣವು ಪ್ರಾಸಾದದ (ಉಪರಿಗೆಯ) ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರಬೇಕು. ಆ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಸತಾಕೆಯನ್ನು ಬಿದಿರು ದಂಡದಲ್ಲಿ ಜೋಲುಬೀಳುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು.

೫. ದೇವಾಲಯದ ಶಿಖರದ ಮೂರನೆಯ ಒಂದುಭಾಗದಷ್ಟು, ಕೆಳಗೆ ಜೋಲು ವಂತೆ ಸತಾಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣದಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಗಂಟೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವಂತೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕು.

೬. ಧ್ವಜದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಗುರುತನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಆಯಾಯ ದೇವತೆಗಳ ವಾಹನಗಳನ್ನು, ಚಿನ್ನದಿಂದಲೋ, ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದಲೋ, ಮಣಿ ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಬಣ್ಣದಿಂದಲೋ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರಬೇಕು ಆ ಆಕೃತಿಯ ವಾಹನಗಳ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರಬೇಕು.

೭-೯. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಗರುಡನೂ, ಈಶ್ವರನ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ವೃಷಭವೂ (ಎತ್ತೂ) ಬ್ರಹ್ಮನ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮವೂ, ಸೂರ್ಯಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಪೃಷ್ಠೀವೂ, ವರು

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಂಕಜಂ ಕಾರ್ಯಂ ರನೇರ್ಯೋಮ ಸ್ತುತೋ ಧ್ವಜೇ |
ಹಂಸೋ ಜಲಾಧಿಪಸ್ಯೋಕ್ತೋ ಧನದಸ್ಯ ನರೋ ಧ್ವಜೇ || ೮ ||

ಮಯೂರಃ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಸ್ಯ ಹೇರಂಬಸ್ಯ ಚ ಮೂಷಕಃ |
ಕುಂಜರೋ ದೇವರಾಜಸ್ಯ ಯನುಸ್ಯ ಮಹಿಷೋ ಧ್ವಜೇ || ೯ ||

ಸಿಂಹೋ ಧ್ವಜೇ ತು ದುರ್ಗಾಯಾಞತೈಷಾ ಧ್ವಜಕಲ್ಪನಾ |
ಯಸ್ಯ ಯೋ ವಾಹನಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಧ್ವಜಸ್ತಸ್ಯ ಸ ಏವ ತು || ೧೦ ||

ತತಃ ಸರ್ವಾಪಧೀಭಿಸ್ತು ಸ್ನಾಪಯಿತ್ವಾ ಪ್ರಯತ್ನತಃ |
ಸಮಾಲಭ್ಯ ಚ ಬದ್ಧೀಯಾನ್ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರತಿಸರಂ ತತಃ || ೧೧ ||

ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ ಶುಭಾಂ ವೇದೀಂ ಕಲಶೈರುಪಶೋಭಿತಾಂ |
ತಸ್ಯಾಂ ವೇದ್ಯಾಂ ಸಮಾರೋಪ್ಯ ತಾಂ ರಾತ್ರೀಮಧಿವಾಸಯೇತ್ || ೧೨ ||

ಉಪಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಹಂಸವೂ, ಕುಂಜರಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಮಯೂಷ್ಯನೂ, ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯ
ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ನವಿಲೂ, ಗಣಕತಿಯಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಇಲಿಯೂ, ಇಂದ್ರಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಕೋಣವೂ
ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹವೂ, ಈರೀತಿ ಧ್ವಜಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಯಾ ವಾಹನಗಳ
ಅಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು.

೧೦. ಯಾವ ದೇವತೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯು ವಾಹನವಾಗಿರುವುದೋ ಅದೇ
ಆ ದೇವತೆಗೆ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಗುರುತಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯತತ್ತ್ವ.

೧೧. ಅನಂತರ ಸಕಲ ಔಷಧಿಗಳಿಂದಲೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಿ
(ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ) ಆಮೇಲೆ ಆ ಧ್ವಜದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಕಣವನ್ನು (ಪ್ರತಿ
ಸರವನ್ನು) ಕಟ್ಟಬೇಕು.

೧೨. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಮಂಗಳಕರವಾದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆ ವೇದಿಕೆಯ
ಮೇಲೆ ಕಲಶಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಬಾವುಟವನ್ನು ಏರಿಸಿ ಆ
ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿವಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ನಾನಾಕುಸುಮಚಿತ್ರಾಶ್ಚ ಸ್ತುಜಸ್ತಸ್ಯಾಂ ಚ ಲಂಬಯೇತ್ |

ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ವೈ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ಧೂಪಮಸ್ಯ ನಿವೇದನಂ || ೧೩ ||

ಬಲಿಕರ್ಮ ತತಃ ಕುರ್ಯಾತ್ ಕೃತರಾಪೂಪಕಾದಿಭಿಃ |

ಪಲಲೋಲ್ಲಿಸಿಕಾಭಿಶ್ಚ ದಧಿಪಾಯಸಮೋದಕೈಃ || ೧೪ ||

ಉದ್ದಿಶ್ಯ ಲೋಕಪಾಲೇಭ್ಯೋ ಬಲಿಂ ದದ್ಯಾತ್ತು ನಾಯನೇ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಾಚ್ಯಾಥ ಕೃತ್ವಾ ಪುಣ್ಯಾಹಮಂಗಳಂ || ೧೫ ||

ವಾದಿತ್ರಕೃತನಿರ್ಘೋಷಂ ಜಯಶಬ್ದೇನ ಸಂಕುಲಂ |

ಶುಭೇ ಲಗ್ನೇ ದಿನೇ ಋಷ್ಣೇ ಧ್ವಜಮಾರೋಪಯೇದ್ವಧಃ || ೧೬ ||

ಏವಮಾರೋಪಯೇದ್ಯಸ್ತು ಧ್ವಜಂ ದೇವಾಲಯೋಪರಿ |

ಶ್ರಿಯಾ ಸಂವರ್ಧತೇ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಚ ಶುಭಾಂ ಗತಿಂ || ೧೭ ||

೧೩-೧೪. ಅಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಕೂವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಹೂವಾಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಆ ಧ್ವಜಕ್ಕೆ ಮಾಲಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಧೂಪ ದೀಪ ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಕೃತರ (ಎಳ್ಳುಉಂಡೆ, ಅಥವಾ ಎಳ್ಳಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳು) ಕಡಲು, ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಮೊಸರು, ಹಾಲು, ಪಾಯಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಬೇಕು.

೧೫-೧೬. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಬಲಿಯನ್ನು ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ನಾಯುವಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ ಜಯಘೋಷದಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಶುಭಲಗ್ನ ಶುಭದಿವಸ, ಶುಭನಕ್ಷತ್ರ, ಇವುಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಸೇರುವ ದಿವಸವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ದಿವಸ ಪುಂಡ್ರಿತನಾದವನು ಧ್ವಜಾರೋಪಣ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೭. ಈ ರೀತಿ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಧ್ವಜಾರೋಪಣೆ ಮಾಡುವವನು ಅನಂತರತಃ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ನ ಸುರಾ ವಸ್ತುಮಿಚ್ಛಂತಿ ಧ್ವಜಹೀನೇ ಸುರಾಲಯೇ ।
 ಮಂತ್ರಸ್ತು ಸ್ಥಾಪನೇ ಪ್ರೋಕ್ಷೋ, ವಿಧಾನಚ್ಛೇದ್ವಜಸ್ಯ ತು ॥ ೧೮ ॥
 ಏಹ್ಯೇಹಿ ಭಗವನ್ನೀಶ ವಿನಿರ್ಮಿತಾಪರಿಚರವಾಯುಸಾರ್ಥಾನುಸಾರಿಣಾ ।
 ಶ್ರೀಕರಶ್ರೀನಿನಾಸರಿಪುಧ್ವಂಸಕಾರಿನ್ ಪಕ್ಷಿನಿಲಯಸರ್ವದೇವತಾ ॥
 ಸತತಂ ಕುರು ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಶಾಂತಿಂ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನಂ ಚ ಮೇ ಭವತು ।
 ಸರ್ವವಿಘ್ನಾ ಅಪಸರಂತು ಸ್ವಾಹಾ (ಧ್ವಜಾರೋಪಣ ಮಂತ್ರೋತ್ತಮಂ) ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಧ್ವಜಾರೋಪಣಂ ನಾಮ
 ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೧೮-೧೯ ಧ್ವಜವಿಲ್ಲದ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ವಾಸಮಾಡಲು ಅಸೇ
 ಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಧ್ವಜಾರೋಪಣವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರು “ ಏಹ್ಯೇಹಿ
 ಸರ್ವವಿಘ್ನಾ ಅಪಸರಂತು ಸ್ವಾಹಾ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಧ್ವಜಾರೋಪಣ ಮಾಡು
 ವರು. (ಕರಮಾತ್ರನೇ ಸಪರಿವಾರನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆಬಂದು ಸಂಪತ್ಪ್ರದನಾಗಿ, ಶತ್ರುನಾಶಕ
 ನಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸು. ನಮ್ಮ ವಿಘ್ನಗಳೆಲ್ಲಾ
 ಪರಿಹಾರವಾಗಲಿ.)

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಧ್ವಜಾರೋಪಣ ನಿರೂಪಣವೆಂಬ
 ಮೂವತ್ತುಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಚತುಸ್ತೀಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಅಥ ಸಂವತ್ಸರೇ ಪೂರ್ಣೇ ಸ್ಥಾಪಿತಸ್ಯ ದಿವಸ್ಪತೇಃ ।

ಸಾಂಬಃ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಭೂಯೋಪಿ ನಾರದಂ ಚರ್ಷಿಸತ್ತಮಂ

॥ ೧ ॥

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಸ್ಥಾಪಿತಸ್ಯ ಸಹಸ್ರಾಂಶೋಃ ಪೂರ್ಣೇ ಸಂವತ್ಸರೇ ಪುನಃ ।

ಕಥಂ ಸಾಂವತ್ಸರೇ ಪೂಜಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಚರ್ಷಿಸತ್ತಮಂ

॥ ೨ ॥

ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಒಂದುವರ್ಷಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸಾಂಬನು ಪುನಃ ಬುಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಾರದನನ್ನು ಮುಂದೆಹೇಳುವಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು

೨. “ ಎಲೈ ಬುಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಾರದನೇ, ಸಹಸ್ರಕಿರಣನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದುವರ್ಷವಾಯಿತು. ಈಗ ಆ ದೇವನಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಯಾವರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕು ” ಎಂದು ಸಾಂಬನು ನಾರದನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಯಥೋಕ್ತೇನ ವಿಧಾನೇನ ಪ್ರತಿಮಾಸ್ಥಾಪನೇ ಕೃತೇ ।

ಸಂವತ್ಸರೇ ತತಃ ಪೂರ್ವೇ ಸ್ನಾನಕರ್ಮವಿಧಾನವಿತ್ || ೩ ||

ತೀರ್ಥೋದಕಮುಪಾನೀಯ ಹೃನ್ಮಚ್ಛಾಪಿ ಜಲಂ ಶುಚಿಃ ।

ಪೂರ್ವೋಕ್ತೇನ ವಿಧಾನೇನ ಪ್ರತಿಮಾಂ ಸ್ನಾಪಯೇದ್ವಿಧಃ || ೪ ||

ಜಪೇಚ್ಛ ತೀರ್ಥಸಾಮಾನಿ ಮನಸಾ ಸಂಸ್ಕರೇತ್ತತಃ ।

ಪುಷ್ಕರಂ ನೈಮಿಷಂ ಚೈವ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ ಪೃಥೂದಕಂ || ೫ ||

ಗಂಗಾಸರಸ್ವತೀಸಿಂಧುಶ್ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ಚ ನರ್ಮದಾ ।

ಪಯೋಷ್ಣೀ ಯಮುನಾ ತಾಮ್ರಾ ಕ್ಷಿಪ್ರಾ ವೇತ್ರವತೀ ತಥಾ || ೬ ||

೩-೪. ಆಗ ನಾರದನು ಸಾಂಬನಮಾತನನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೀಗೆಂದನು; ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಕ್ರಮದಿಂದ (ಹಿಂದೆ ನಾನುನಿನಗೆ ಹೇಳಿದಕ್ರಮದಿಂದ) ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ ಒಂದುವರ್ಷಕಳೆಯಲು, ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿತಿಳಿದ ಯಜಮಾನನು ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ತೀರ್ಥೋದಕವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಸರಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನೀರನ್ನೂ ತರಿಸಿ ಹಿಂದೆಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕು.

೫-೬. ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವಾಗ ತೀರ್ಥಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ (ಜಪಿಸುತ್ತಾ) ಪುಷ್ಕರ, ನೈಮಿಷ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಪೃಥೂದಕಾ, ಗಂಗಾ, ಸರಸ್ವತಿ, ಸಿಂಧು, ಚಂದ್ರಭಾಗಾ, ನರ್ಮದಾ, ಪಯೋಷ್ಣೀ, ಯಮುನಾ ತಾಮ್ರಾ, ಕ್ಷಿಪ್ರಾ, ವೇತ್ರವತೀ, ಮೊದಲಾದ ಸರೋವರಗಳೂ, ಸಾಗರಗಳೂ, ನದಿಗಳೂ, ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳೂ, ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವ ಜಲದಲ್ಲಿ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ಎಂದು ಮನಸಾಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ಸರಿತಃ ಸಾಗರಾಶ್ಚೈವ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಕಲ್ಪಯಂತು ವೈ ।

ಏವಂ ಸ್ನಾನವಿಧಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಹ್ಯರ್ಚಯಿತ್ವಾ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಚ || ೭ ||

ಧೂಪಮರ್ಘಂ ಚ ದತ್ವಾ ತು ಪ್ರತಿಮಾಮಧಿವಾಸಯೇತ್ ।

ತ್ರಿರಾತ್ರಂ ಸಪ್ತರಾತ್ರಂ ವಾ ಮಾಸಾರ್ಧಂ ಮಾಸನೀವ ಚ || ೮ ||

ಅತೋಽಸ್ಯ ಕಾರಯೇದ್ಯಾತ್ರಾಂ ಶಾಂತಿಹೇತೋರ್ಜನಸ್ಯ ಚ ।

ರಥೇನ ದರ್ಶನೀಯೇನ ಕಿಂಕಣೇಜಾಲಮಾಲಿನಾ || ೯ ||

ಪ್ರೀಣಯಿತ್ವಾ ದ್ವಿಜಾಸ್ತರ್ವಾನ್ದಕ್ಷಿಣಾಭೋಜನಾದಿಭಿಃ ।

ರಥಸ್ಥಾಂ ಪ್ರತಿಮಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಕುರ್ಯಾತ್ಸ್ಥಾನಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ || ೧೦ ||

ಏವಂ ತು ತ್ರಿಯಮಾಣಾಯಾಂ ಯಾತ್ರಾಯಾಂ ಪ್ರತಿವತ್ಸರಂ ।

ಪ್ರಜಾಶ್ಚ ಸುಖಮೇಧಂತೇ ರಾಜಾ ಜಯತಿ ಚಾಹತಾತ್ || ೧೧ ||

೭-೮. ಹೀಗೆ ಸ್ನಾನವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಡೆಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಧೂಪವನ್ನು ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಆ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮೂರು ರಾತ್ರಿ, ಅಥವಾ ಏಳು ರಾತ್ರಿ, ಅರ್ಧತಿಂಗಳು, (ಹದಿನೈದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ) ಅಥವಾ ಒಂದು ತಿಂಗಳುಕಾಲ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಹಿಂದೆ ತಂದಿಟ್ಟಿರುವ ತೀರ್ಥೋದಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿವಾಸಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೯. ಅನಂತರ ಆ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಜಾಶಾಂತಿಗೋಸ್ಕರ ಸುಂದರವೂ ಗಂಟೆಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೂ ಆದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿ ಯಾತ್ರೆಮಾಡಿಸಬೇಕು. (ಮೆರವಣಿಗೆ ಅಥವಾ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿಸಬೇಕು)

೧೦ ದ್ವಿಜರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ತಾಂಬೂಲಗಳಿಂದ, ಒಳ್ಳೆಯ ಭೋಜನಗಳಿಂದಲೂ ಸಂತೋಷಪಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ರಥದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ದೇವಾಲಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರುವಂತೆ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೧೧-೧೨. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಉತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸುಖ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ರಾಜನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ

ನೀರುಜಶ್ವ ಜನಃ ಸರ್ವೋ ಗವಾಂ ಶಾಂತಿರ್ಭವೇತ್ತಥಾ ।

ಕರ್ಣರಶ್ವಾಪಿ ಯಾತ್ರಾಯಾಃ ಸ್ವರ್ಗಭಾಜೋ ಭವಂತಿ ವೈ || ೧೨ ||

|| ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ||

ಕಥಂ ಸಂಚಾಲಯೇದ್ಭಯಃ ಸ್ಥಾಪಿತಾಂ ಪ್ರತಿನಾಂ ಸಕೃತ್ ।

ಏತತ್ತ್ವ ವದ ವಿಪ್ರರ್ಷೇ ಸುಮಹಾನ್ ಸಂಶಯೋ ಹಿ ಮೇ || ೧೩ ||

ಪೂರ್ವಮೇವ ಸಹಸ್ರಾಂಶೋರ್ಯಾರ್ಣವಹೇತೋರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ಸಂವತ್ಸರಸ್ಯಾವಯವೈ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಕಲ್ಪಿತೋ ರಥಃ || ೧೪ ||

ಸರ್ವೇಷಾಂ ತು ರಥಾನಾಂ ವೈ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸ ಚ ರಥಃ ಸ್ತುತಃ ।

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ತತಸ್ತ್ವನ್ಯೇ ಸ್ಯಂದನಾ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ || ೧೫ ||

ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವನು. ಜನಗಳೆಲ್ಲರೂ ರೋಗಹೀನರಾಗುವರು. ಗೋವುಗಳೆಲ್ಲಾ ನೆಮ್ಮದಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯದೇವನ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಯಜಮಾನನು ಇಹದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರುವನು.

೧೩. ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯು ಹೀಗೆ ನುಡಿಯಲು ಸಾಂಬನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಪುನಃ ನಾರದನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಚಾಲನೆಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? (ಹಾಗೆ ಮಾಡದೇ ಹೋದರೆ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅಧಿವಾಸಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ.) ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನನ್ನ ಸಂದೇಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡು” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೧೪-೧೫. ಆಗ ನಾರದನು, ಅಯ್ಯ ಸಾಂಬನೆ, ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ಸಹಸ್ರಕಿರಣ (ಸೂರ್ಯ) ನು ಸಂಚಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೊದಲೇ ಸಂವತ್ಸರದ ಅವಯವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ರಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಆ ರಥವು ಎಲ್ಲಾ ರಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದುದು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೂರ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ

ಕಲ್ಪಿತಾಃ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಸೋಮಾದೀನಾಮನೇಕಶಃ ।

ವೈವಸ್ವತೇನ ಚ ತತೋ ಮನುನೇಕ್ಷ್ವಾಕವೇ ಪುನಃ ॥ ೧೬ ॥

ರಥೋ ದತ್ತಸ್ತು ತೇನಾತಿಮಾನುಷೇಷ್ವವತಾರಿತಃ ।

ಅತಸ್ತು ರಥಯಾನೇನ ಚಾಲನಂ ತು ಹಿತಂ ರವೇಃ ॥ ೧೭ ॥

ತಸ್ಮಾನ್ನ ದುಷ್ಯತೇ ಸಾಂಬ ಸವಿತುಶ್ಚಾಲನಂ ಚ ಯತ್ ।

ತಸ್ಮಾದ್ರಥೇನ ಪರ್ಯೇತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ ಪೃಥಿವೀಮಿವಾಂ ॥ ೧೮ ॥

ಗಚ್ಯನ್ನದೃಶ್ಯತೇ ಚೈವ ಮಂಡಲಂ ಸವಿತುಃಸದಾ ।

ಅದೃಶ್ಯಂ ಚಂಚಲಂ ದೃಷ್ಟಂ ಯಸ್ಮಾಜ್ಜಾಂಬವತೀಸುತ ॥ ೧೯ ॥

ಸಂವತ್ಸರದ ಸ್ವರೂಪವಾದ ರಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಮೇಲೆ, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಸೋಮನೇ (ಚಂದ್ರನೆ) ಮೊದಲಾದ ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಥಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಸೂರ್ಯರಥವು ವೈವಸ್ವತಮನುವಿನಿಂದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವು ಆ ಸೂರ್ಯರಥವನ್ನು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ರಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ ಎಳೆದರೆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು.

೧೮. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ, ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಚಾಲನೆಮಾಡಿ ರಥದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿ ಉತ್ಸವ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಬಗೆಯ ದೋಷವೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸೂರ್ಯನು ಈ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಥದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತೇ ಸಂಚರಿಸುವನು.

೧೯. ಜಾಂಬವತೀ ಪುತ್ರನೆ; ಅದರಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ಮಂಡಲವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣದೆ, ಚಲನೆಯ ವೇಗದಿಂದ ಚಂಚಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು.

'ತದೇತಾಂ ರಥಯಾತ್ರಾಂ ತು ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಾನೋರ್ಮನೀಷಿಭಿಃ |

ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಚಾಲನಂ ನಾಸ್ತಿ ದೇವಾನಾಂ ಯದುನಂದನ || ೨೦ ||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವಾದೀನಾಂ ಸ್ಥಾಪಿತಾನಾಂ ವಿಧಾನತಃ |

ತಸ್ಮಾದ್ರಥೇನ ದೇವಸ್ಯ ರವೇರ್ಯಾತ್ರಾಭಿಧೀಯತೇ || ೨೧ ||

ಪ್ರಜಾನಾಮಿಹ ಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರತಿಸಂವತ್ಸರಂ ತಥಾ |

ಕಾಂಚನೋ ವಾಘ ರೌಪ್ಯೋ ವಾ ದೃಢದಾರುಮಯೋಽಪಿ ವಾ || ೨೨ ||

ದೃಢಾಕ್ಷರಥಚಕ್ರೈಶ್ಚ ರಥಃ ಕಾರ್ಯಃ ಸುಯಂತ್ರಿತಃ |

ತಸ್ಮಿನ್ನಥೇ ವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠೇ ಕಲ್ಪಿತೇ ಸುಮನೋಹರೇ || ೨೩ ||

ಆರೋಪ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾಂ ಯತ್ನಾದ್ಭೋಜಯೇದ್ವಾಜಿನಃ ಶುಭಾನ್ |

ಹರಿಲ್ವಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನಾನ್ ಸುಮುಖಾನ್ವರವರ್ತಿನಃ || ೨೪ ||

೨೦-೨೧. ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಒಪ್ಪಿರುವರು. ಉಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ಚಾಲನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಯದುನಂದನನೇ! ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ರಥದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೨೨. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರತಿವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಅಥವಾ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಮರ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಸರಿಸಿ ದೃಢವಾದ ಅಚ್ಚು ಮತ್ತು ಚಕ್ರಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ರಥವನ್ನು ನಿಯಮದಿಂದ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೨೩-೨೪. ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಮನೋಹರವೂ ಆದ ರಥದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಿರಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹರಿದ್ವರ್ಣಯುಕ್ತವೂ, ಸುಂದರವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವುಗಳೂ ಆದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಆ ರಥಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಆ ಕುದುರೆಗಳು ತನಗೆ ಅಧೀನವಾಗಬೇಕು.

ಕುಂಕುಮೇನ ಸಮಾಲಬ್ಧಾಂಶ್ಚಾಮರೇಣ ವಿಭೂಷಿತಾನ್ |
 ಸದಶ್ಚಾನ್ಯೋಜಯಿತ್ವಾ ತು ರಥಾಚಾರ್ಯಂ ಪ್ರದಾಸಯೇತ್ || ೨೫ ||

ವಿಧಿವತ್ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ತು ಧೂಪಮಾಲಾನುಲೇಪನೈಃ |
 ಆಹಾರೈರ್ವಿವಿಧೈಶ್ಚಾಪಿ ಭೋಜಯಿತ್ವಾ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾನ್ || ೨೬ ||

ಸೂರ್ಯಕ್ರತೌ ತು ವಿತತೇ ಏವಮಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ |
 ಯಚ್ಚಿಂತಯತಿ ಭಗ್ನಾಶಃ ಕ್ಷುಧಯಾ ಚ ಪ್ರಪೀಡಿತಃ || ೨೭ ||

ಅದಾತಾ ಹಿ ಪಿತೃಂಸ್ತೇನ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾನಪಿ ವಾತಯೇತ್ |
 ಯಜ್ಞಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾಹೀನಃ ಸವಿತುರ್ನ ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ || ೨೮ ||

ತಸ್ಮಾನ್ನಾನಾವಿಧೈಃ ಕಾಮೈರ್ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾನ್ನವಿಸ್ತರೈಃ |
 ಪ್ರೀಣಯಿತ್ವಾ ಜನಂ ಸರ್ವ ಮಿಮಮುಚ್ಚಾರಯೇದ್ವಿಧಿಂ || ೨೯ ||

೨೫-೨೬. ಆ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಕುಂಕುಮಗಳನ್ನು ಬಳಿದು ಚಾಮರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಾರಥಿಯ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಆ ಸಾರಥಿಯನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಧೂಪ, ಮಾಲೆ, ಅನುಲೇಪನ ಇವುಗಳಿಂದ ಅರ್ಚಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ನಾನಾವಿಧ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಾದಿ ಆಹಾರಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರನ್ನು ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು.

೨೭-೨೮. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸೂರ್ಯಯಾಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದರೂ, ನಿರಾಶನಾದ ಅವನಿಂದ, ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಯಜಮಾನನ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾದ ಪಿತೃಗಳು ಹೀನಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಡುವರೆಂದು ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುವರು ದಕ್ಷಿಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಸೂರ್ಯಯಾಗವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಲಾರದು.

೨೯. ಅದುದರಿಂದ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಜನಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ಬಲಿಂ ಗೃಹ್ಲಂತು ಮೇ ದೇವಾ ಅದಿತ್ಯಾ ವಸವಸ್ತಥಾ ।

ಮರುತಶ್ಚಾಶ್ವಿನೌ ರುದ್ರಾಃ ಸುಪರ್ಣಾಃ ಪನ್ನಗಾ ಗ್ರಹಾಃ ॥ ೩೦ ॥

ಅಸುರಾ ಯಾತುಧಾನಾಶ್ಚ ರಥಸ್ಥಾ ದೇವತಾಶ್ಚ ಯಾಃ ।

ದಿಕ್ಪಾಲಾ ಲೋಕಪಾಲಾಶ್ಚ ಯೇ ಚ ವಿಘ್ನವಿನಾಯಕಾಃ ॥ ೩೧ ॥

ಜಗತಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕುರ್ವಾಣಾಃ ತಥಾ ದಿವ್ಯಾ ಮಹರ್ಷಯಃ ।

ಮಾ ವಿಘ್ನೋ ಮಾ ಚ ಮೇ ಪಾಪಂ ಮಾ ಚ ಮೇ ಪರಿಪಂಥಿನಃ ॥ ೩೨ ॥

ಸೌಮ್ಯಾ ಭವಂತು ತೃಪ್ತಾಶ್ಚ ದೇವಾ ಭೂತಗಣಾಸ್ತಥಾ

॥ ೩೩ ॥

ವಾಮುದೇವೈಃ ಪವಿತ್ರೈಶ್ಚ ಮಾನಸೋಕ್ತರಥಂತರೈಃ ।

ಆಕೃಷ್ಣೇನ ರಜಸೇತಿ ಯಚಮೇತಾನುದಾಹರೇತ್ ॥ ೩೪ ॥

೩೦-೩೩. ದೇವತೆಗಳೂ, ಆದಿತ್ಯರೂ, ವಸುಗಳೂ, ಮರುತ್ತುಗಳೂ, ಅಶ್ವಿನಿ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಏಕಾದಶರುದ್ರರೂ, ಸುಪರ್ಣರೂ, (ಗರುಡರೂ) ಅಂದರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ನಾಗಗಳೂ, ನವಗ್ರಹಗಳೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಯಾತುಧಾನರೂ ರಥದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳೂ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರೂ, ಲೋಕಪಾಲಕರೂ, ವಿಘ್ನಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ದೇವತೆಗಳೂ, ಮತ್ತು, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ದಿವ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ನಾನು ಕೊಡುವ ಈ ಬಲಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ನನಗೆ ವಿಘ್ನವೂ ಪಾಪವೂ, ಶತ್ರುಗಳೂ, ಸಹ ಇರಬಾರದು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲಾ ದೇವಗಣಗಳೂ ಭೂತಗಣಗಳೂ ಸಹ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೩೪. ಅನಂತರ ಪವಿತ್ರವಾದ ವಾಮುದೇವ, ಮಾನಸೋಕ್ತ, ರಥಂತರ, ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಕೃಷ್ಣೇನರಜಸಾ, ಎಂಬ ಸವಿತೃದೇವತಾಕವಾದ ಯುಕ್ತಿನಿಂದಲೂ ಸ್ತಾವಿಯನ್ನು ಭಜಿಸಬೇಕು.

ತತಃ ಪುಣ್ಯಾಹಶಬ್ದೇನ ಕೃತವಾದಿತ್ರನಿಸ್ವನಃ ।

ರಥಾಪಕ್ರಮಣಂ ಕುರ್ಯಾದ್ವತ್ಸನಾ ಸುಖಮೇಧತೇ || ೩೫ ||

ಪುರುಷೈಶ್ಚಾಪಿ ವೋಡವ್ಯಃ ಸೂರ್ಯಭಕ್ತಿ ಸಮನ್ವಿತೈಃ ।

ಸುಕೃತಾಗ್ರಹದಾನ್ಯೈಶ್ಚ ಬಲೀವದ್ಯೈರಥಾಪಿ ವಾ || ೩೬ ||

ಯಥಾಪರ್ಮಮುದಾನಸ್ಯಾದ್ವಿಜನೇ ಪಥಿ ಗಚ್ಛತಃ ।

ಯುಗಾಕ್ಷಜಕ್ರಭಂಗೋ ವಾ ತಥಾ ನೇಯಃ ಶನೈಃ ಶನೈಃ || ೩೭ ||

ರಥಭಂಗೇ ದ್ವಿಜಭಯಂ ಭಗ್ನೇಷ್ವೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ ಚ ।

ತುಲಾಭಂಗೇ ತು ವೈಶ್ಯಾನಾಂ ಶಮ್ಯಾಃ ಶೂದ್ರಭಯಂ ಭವೇತ್ || ೩೮ ||

೨೫. ಅನಂತರ ಪುಣ್ಯಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಥವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. (ಎಳೆಯಬೇಕು) ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸೂರ್ಯಾನುಗ್ರಹವೂ ಸುಖವೂ ಲಭಿಸುವುದು.

೨೬. ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳೂ ದಾನಶೀಲರೂ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಪುರುಷರು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ಅಥವಾ ಹೋರಿಗಳನ್ನಾದರೂ ಕಟ್ಟಿ ಎಳೆಸಬಹುದು.

೨೭. ಜನರಹಿತವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಥವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ನೊಗ, ಅಚ್ಚು, ಚಕ್ರ, ಇವುಗಳಾವುದಕ್ಕೂ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು.

೩೮-೪೦. ಹೀಗೆ ರಥವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ರಥವೇ ಮುರಿದು ಹೋದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭಯವುಂಟಾಗುವುದು. ಅಚ್ಚು ಮುರಿದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಹಾನಿಯುಂಟು. ರಥದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕಿಯು (ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರಮಾಡಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಕುವರು ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ತುಲಾಶಬ್ದದಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿದೆ) ಮುರಿದು ಹೋದರೆ ವೈಶ್ಯರಿಗೆ

ಯುಗಭಂಗೇ ತ್ವನಾವೃಷ್ಟಿಃ ಪೀಠಭಂಗೇ ಪ್ರಜಾಭಯಂ ।

ಪರಚಕ್ರಾಗಮಂ ವಿದ್ಯಾಚ್ಛಕ್ರಭಂಗೇ ರಥಸ್ಯ ತು ॥ ೩೯ ॥

ಧ್ವಜಸ್ಯ ಪತನೇ ಚಾಪಿ ಭಯಂ ನೃಣಾಂ ವಿನಿದಿಶೇತ್ ।

ಪ್ರತಿನಾ ವ್ಯಂಗತಾಯಾಂ ತು ರಾಜ್ಞೀನುರಣಮಾದಿಶೇತ್ ॥ ೪೦ ॥

ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸುರಥೇ ಸಾಂಬ ಸರ್ವಜಾನಪದೇ ಭಯಂ ।

ಉತ್ಪನ್ನೇಷ್ಟೇವಮಾದ್ಯೇಷು ಹೃತ್ಪಾತೇಷ್ಟಕುಭೇಷು ಚ । ॥ ೪೧ ॥

ಬಲಿಕರ್ಮ ತತಃ ಕುರ್ಗೂಚ್ಯಾಂತಿಹೋನುಂ ತಥೈವ ಚ ।

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ಯೋಜಯೇದ್ಯಸು, ಭೂಯೋ ದದ್ಯಾಚ್ಛ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ॥ ೪೨ ॥

ಪೂರ್ವೋತ್ತರೇ ದಿಶೋ ಭಾಗೇ ರಥಸ್ಯಾಗ್ನಿಂ ಪ್ರಕಲ್ಪಯೇತ್ ।

ಸಮಿದ್ಧಿಸ್ತು ಘೃತಾಕ್ರಾಭಿರ್ಹೋಮಯೇಜ್ಞಾ ತನೇದಸಂ ॥ ೪೩ ॥

ತೊಂದರೆಯು. ನೊಗದ ಕೀಲು ಮುಂದರೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಭಯ ತವ್ವುವುದಿಲ್ಲ. ಮೂಕಿಯು ಮುಂದು ಹೋದರೆ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಪೀಠವು ಮುಂದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಭಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯು. ರಥದ ಚಕ್ರವೇ ಭಗ್ನವಾದರೆ ಶತ್ರುರಾಜರು ಬಂದು ದೇಶವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವರು. ಮತ್ತು ಅಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಬಾವುಟವು ಬಿದ್ದು ಹೋದರೆ ಜನರಿಗೆ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕಷ್ಟವುಂಟು. ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸೂರ್ಯ ದೇವನ ಪುತಿಯೆಗೆ ಏನಾದರೂ ವಿಚಾರವುಂಟಾದರೆ ಆ ದೇಶದ ರಾಣಿಯು ಮೃತಳಾಗುವಳು.

೪೧-೪೨. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೆ ! ರಥವೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಮುಗುಚಿಕೊಂಡರೆ ಸಕಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಯವುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಇವೇ ನೊದಲಾದ ಅನುಂಗಳ ಸೂಚಕಗಳಾದ ಉತ್ಪಾತಗಳುಂಟಾಗರೆ. ಆಗ ಬಲಿಕರ್ಮವನ್ನೂ ಶಾಂತಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೪೩-೪೪. ರಥವು ಭಂಗವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ ತುಪ್ಪದಿಂದ ನೆನಸಿದ ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನಿಗೆ ಹೋಮ

ಸ್ವಾಹಾಕಾರಂ ವದನ್ನಮ್ಯಗ್ಧೇವತಾಭ್ಯಸ್ತನುಕ್ರಮಾತ್ ।
 ಗ್ರಹೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪ್ರಜಾಭ್ಯಶ್ಚ ನಾಮಾನ್ಯುದ್ಧಿಶ್ಯ ಹೋಮಯೇತ್ । ೪೪ ॥

ಪ್ರಥಮಂ ಚಾಗ್ನಯೇ ಸ್ವಾಹಾ ಸ್ವಾಹಾ ಸೋಮಾಯ ಚೈವ ಹಿ ।
 ಸ್ವಾಹಾ ಪ್ರಜಾಪತಯ ಇತಿ ದದ್ಯಾದಾಹುತಯಃ ಕ್ರಮಾತ್ । ೪೫ ॥

ಸ್ವಸ್ತಸ್ತಿಸ್ತಹ ಚ ನಿಪ್ರೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ರಾಜ್ಞೇ ತಥೈವ ಚ ।
 ಗೋಭ್ಯಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ಪ್ರಜಾಭ್ಯಶ್ಚ ಜಗತಃ ಶಾಂತಿರಸ್ತು ವೈ । ೪೬ ॥

ಶನ್ನೋಽಸ್ತು ದ್ವಿಪದೇ ನಿತ್ಯಂ ಶನ್ನಶ್ನಾಸ್ತು ಚತುಷ್ಪಥೇ ।
 ಶಂಪ್ರಜಾಭ್ಯಸ್ತಥೈವಾಸ್ತು ಶಂಸದಾತ್ಮನಿ ಚಾಸ್ತು ಮೇ । ೪೭ ॥

ಭೂಃ ಶಾಂತಿರಸ್ತು ದೇವೇಶ ಭುವಃ ಶಾಂತಿಸ್ತಥೈವ ಚ ।
 ಸ್ಯಶ್ಶೈವಾಸ್ತು ತಥಾ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಸ್ಸರ್ವತ್ರವಾಸ್ತು ನಃ । ೪೮ ॥

ಮಾಡಬೇಕು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ವಾಹಾಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಗ್ರಹಗಳಿಗೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ, ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

೪೫. ಮೊದಲು “ಅಗ್ನೇಯೇ ಸ್ವಾಹಾ” ಎಂದೂ, ಅಮೇಲೆ “ಸೋಮಾಯ ಸ್ವಾಹಾ” ಎಂದೂ ಅನಂತರ “ಪ್ರಜಾಪತಯೇ ಸ್ವಾಹಾ” ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಯಾಯ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು.

೪೬-೪೮. ಅನಂತರ ಅಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ, ರಾಜನಿಗೂ, ಗೋವುಗಳಿಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿಗೂ ಸಹ ಮಂಗಳವುಂಟಾಗಲಿ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು, ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕುಕಾಲಿನ ಪಶುವರ್ಗಕ್ಕೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ, ನಮಗೂ ಸಹ ಶಾಂತಿಯು ಲಭಿಸಲಿ. ಭೂಲೋಕವೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ, ಭುವರ್ಲೋಕ ಸುವರ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗಲಿ; ಎಲೈ ದೇವೇಶನೇ; ಸರ್ವತ್ರ ಶಾಂತಿಯು ಲಭಿಸಲಿ.

ತ್ವಮೇವ ಜಗತಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪೋಷ್ಯಾ ಚೈವ ತ್ವಮೇವ ಹಿ ।

ಪ್ರಜಾಃ ಸಾಲಯ ದೇವೇಶ ಶಾಂತಿಂ ಕುರು ದಿವಸ್ಪತೇ ॥ ೪೯ ॥

ಇದಮನ್ಯಚ್ಚ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶಾಂತೇಃ ಪರಮಕಾರಣಂ ।

ಯಾತ್ರಾಕಾರಣಭೂತಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸ್ವಜನ್ಮನಃ ॥ ೫೦ ॥

ದುಷ್ಪಾನ್ಸ್ರಹಾಂಶ್ಚ ವಿಜ್ಞಾಯ ಗ್ರಹಶಾಂತಿಂ ಸಮಾಚರೇತ್ ।

ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಾಃ ಕರ್ತವ್ಯಾಸ್ಸ ಮಿಥೋಽಥ ಪ್ರಮಾಣತಃ ॥ ೫೧ ॥

ಅರ್ಕಮಯ್ಯಸ್ತರ್ಥಾಃ ಕರ್ತವ್ಯಾಃ ಪಾಲಾಶ್ಯಃ ಶಶಿನಸ್ತಥಾ ।

ಖಾದಿಯೌಶ್ಚೈವ ಭೌಮಾಯ ಹೃಪಾಮಾಗೋರ್ ಬುಧಾಯ ಚ ।

ಅಶ್ವತ್ಥಾಶ್ಚೈವ ಜೀನಾಯ ಹ್ಯೌದುಂಬರೈಃ ಸಿತಾಯ ಚ ॥ ೫೨ ॥

೪೯. “ನೀನೇ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವವನು. ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುವವನೂ ನೀನೇ ಆಗಿರುವೆ; ಎಲೈ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಧಿಪತಿಯಾದ ದೇವೇಶನೇ; ಸರ್ವತ್ರ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು” ಎಂದು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

೫೦. ಆಯ್ಯ ಸಾಂಬನಿ, ಯಾತ್ರೇಗೆ ಕಾರಣಭೂತನೂ ಸ್ವಯಂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೊಂದುವವನೂ, ಪರಮ ಪುರುಷನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಲು ಮುಖ್ಯಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು.

೫೧. ಗ್ರಹಗಳು ದುಷ್ಟವಾಗಿವೆಯೇ (ಕ್ರೂರವಾಗಿವೆಯೇ) ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಂದಂಟಾಗುವ ಕ್ರೂರಫಲಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನವಗ್ರಹ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಹೋಮ ಮಾಡಲು ಸಮಿತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರ ಎಂದರೆ, ಒಂದು ಚೋಟುದ್ದ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೫೨-೫೩. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಎಕ್ವದ ಸಮಿತ್ತುಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾದವುಗಳು. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮುತ್ತುಗದ ಸಮಿತ್ತುಗಳೂ, ಅಂಗಾರಕನಿಗೆ ಕಗ್ಗಲಿ ಸಮಿತ್ತುಗಳೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠ

ಅಸಿತಾಯ ಶಮೀಮಯೋ ದೂರಾಃ ಕಾರ್ಯಾಸ್ತು ರಾಹವೇ ।

ಕೇತವೇ ತು ಕುಶಾಃ ಕಾರ್ಯಾ ದಕ್ಷಿಣಾಂಚಾಪ್ಯತಃ ಶೃಣು ॥ ೫೩ ॥

ಸೂರ್ಯಾ ಯ ಚೋತ್ತಮಾಂ ಭೇನುಂ ಶಂಖಂ ದದ್ಯಾತ್ಪ್ರಭೇಂದನೇ ।

ರಕ್ತೋರ್ಣಂ ಚೈವ ಭಾಮಾಯ ಕಾಂಚನಂ ಸೋಮಸೂನವೇ ॥ ೫೪ ॥

ಹೀತನಾಸಾಂಸಿ ಜೀವಾಯ ಶುಕ್ರಾಯಾಶ್ವಂ ಸಿತಂ ತಥಾ ।

ಶನೈಶ್ಚರಾಯ ಗಾಂ ನೀಲಾಂ ರಾಹವೇ ಖಂಡಪಾಯಸಂ ॥ ೫೫ ॥

ಭಾಗಂ ತು ಕೇತವೇ ದದ್ಯಾಚ್ಛೃಷ್ಟೇಷಾಂ ಭೋಜನಾನಿ ಚ ।

ಗುಡಾದನಂ ತು ಸೂರ್ಯಾ ಸೋಮಾಯ ಘೃತಪಾಯಸಂ ॥ ೫೬ ॥

ವಾದವುಗಳು. ಬುಧನಿಗೆ ಅಪಾಮಾರ್ಗ, (ಉತ್ತರಣ) ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಅರಳೇ, ಶುಕ್ರನಿಗೆ ಅತ್ತಿ, ಶನೈಶ್ಚರನಿಗೆ ಬನ್ನೀ, ರಾಹುವಿಗೆ ಗಂಕೆ, ಕೇತುವಿಗೆ ದರ್ಭೆ, ಹೀಗೆ ಸಮಿತ್ತುಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಈಗ ದಾನಕೊಡುವ ವಿವರಣವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು.

೫೪-೫೫. ಸೂರ್ಯಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹಸುವನ್ನು ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಶಂಖವನ್ನೂ, ಅಂಗಾರಕನಿಗೆ ಕೆಂಪು ಉಣ್ಣೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ, ಚಂದ್ರನ ಮಗನಾದ ಬುಧನಿಗೆ ಚಿನ್ನವನ್ನೂ, ಗುರುವಿಗೆ ಹಳದಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ, ಶನೈಶ್ಚರನಿಗೆ ಕಪ್ಪು ಹಸುವನ್ನೂ, ರಾಹುವಿಗೆ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೇ ಪಾಯಸವನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಕೇತುವಿಗೆ ಅಡನ್ನೂ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಈ ಒಂಬತ್ತು ಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ಭೋಜನವಿಧಿಯನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

೫೬-೫೮ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಬೆಲ್ಲದನ್ನವನ್ನೂ, ಚಂದ್ರನಿಗೆ ತುಪ್ಪದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾಯಸವನ್ನೂ (ಹೆಚ್ಚು ತುಪ್ಪ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಯಸವನ್ನೂ)

ಹವಿಷ್ಯಮನ್ನಂ ಭೌಮಾಯ ಕ್ಷೀರಾನ್ನಂ ಸೋಮಸೂನವೇ |

ದಧ್ಯೋದನಂ ತು ಜೀನಾಯ ಶುಕ್ರಾಯಾಥ ಘೃತಾಶನಂ || ೫೭ ||

ತಿಲಪಿಷ್ಪಂ ಚ ಮಾಷಂ ಚ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಾಯ ದಾಪುರೀತ್ |

ಯಥಾ ಬಾಣಪ್ರಹಾರಾಣಾಂ ನಾರಣಂ ಕವಚಂ ಸ್ಪೃತಂ |

ತಥಾ ದೈವೋಪಘಾತಾನಾಂ ಶಾಂತಿರ್ಭವತಿ ನಾರಣಂ || ೫೯ ||

ಅಹಿಂಸಕಸ್ಯ ದಾಂತಸ್ಯ ಧರ್ಮಾರ್ಜಿತಧನಸ್ಯ ಚ |

ನಿತ್ಯಂ ಚ ನಿಯಮಸ್ಥಸ್ಯ ಸದಾನುಗ್ರಹದಾ ಗ್ರಹಾಃ || ೬೦ ||

ಅಂಗಾರಕನಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಚಂದ್ರಪುತನಾದ ಬುಧನಿಗೆ ಹಾಲನ್ನವನ್ನೂ, ಗುರುವಿಗೆ (ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ) ಮೊಸರನ್ನವನ್ನೂ, ಶುಕ್ರನಿಗೆ ತುಪ್ಪದ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಶನೈಶ್ವರನಿಗೆ ಎಳ್ಳಿನ ಚಿಗಲಿಯನ್ನೂ ರಾಹುವಿಗೆ ಮಾಂಸವನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಕೇತುವಿಗೆ ಚಿತ್ರಾನ್ನವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಉದ್ದಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ನಿವೇದನ ಮಾಡಬೇಕು.

೫೯. ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಾಣಗಳು ತಗಲಿ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಘಾಯಗಳಾಗದಂತೆ ವಜ್ರಕವಚವು ಹೇಗೆ ಶರೀರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೋ, ಅದರಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಉಪಘಾತಕಗಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಶಾಂತಿಮಾಡುವುದರಿಂದ ತಡೆಯುಂಟಾಗಿ ಸುಖವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ದೇವತೆಗಳು ತಮಗಾದ ಅವಯವ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಕುಪಿತರಾದರೂ ಈ ರೀತಿ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುಪಿತರಾಗದೆ ಶಾಂತರಾಗುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೬೦. ಅಹಿಂಸಾಪರನೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವವನೂ, ಧರ್ಮರೀತಿಯಿಂದಲೇ ದ್ರವ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವವನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಯಮಗಳಿಂದಿರುವವನೂ ಆದ ಪುರುಷನಿಗೆ ನವಗ್ರಹಗಳು ಸದಾ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವುವು.

ಗೃಹಾ ಗಾವೋ ನರೇಂದ್ರಾಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶ್ಚ ವಿಶೇಷತಃ ।

ಪೂಜಿತಾಃ ಪೂಜಯಂತೀತೇ ನಿರ್ದಹಂತ್ಯಪಮಾನಿತಾಃ ॥ ೬೧ ॥

ಯಥಾ ಸಮುತ್ಥಿತಂ ಯಂತ್ರಂ ಯಂತ್ರೇಣ ಪ್ರತಿಹನ್ಯತೇ ।

ತಥಾ ಸಮುತ್ಥಿತಾಂ ಪೀಡಾಂ ಗೃಹಶಾಂತ್ಯಾ ಪ್ರಶಾಮಯೇತ್ ॥ ೬೨ ॥

ಯಜ್ಞನಾಂ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಾನಾಂ ತಥಾ ನಿತ್ಯೋಪವಾಸಿನಾಂ ।

ಜಪಹೋಮಪರಾಣಾಂ ಚ ಗೃಹಪೀಡಾ ಪ್ರಶಾಮ್ಯತಿ ॥ ೬೩ ॥

ಏನಂ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಜಾಶಾಂತಿಂ ಕೃತ್ವಾ ಚ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಂ ।

ಪುನಃ ಸೂರ್ಯರಥಂ ಕೃತ್ವಾ ಕುರ್ಯಾತ್ಪ್ರಕ್ರಮಣಂ ತತಃ ॥ ೬೪ ॥

೬೧. ನವಗ್ರಹಗಳೂ, ಗೋವುಗಳೂ, ರಾಜರೂ, ಸರ್ಪಗಳೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಸಹ ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಿದವರಿಗೆ ತಾವೂ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವರು. ಇಲ್ಲದೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸದೇ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ನಿಸಂದೇಹವಾಗಿ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವರು.

೬೨. ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದಿರುವ ಯಂತ್ರವು ಇನ್ನೊಂದು ಯಂತ್ರದಿಂದ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ, ಒಂದು ಯಂತ್ರದ ಬಾಧೆಯನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಯಂತ್ರವು ತಪ್ಪಿಸುವಂತೆ, ದೇವತೆಗಳ ಉಪ ಘಾತಕಗಳಿಂದಂಟಾಗಿರುವ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಗೃಹಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವ ಶಾಂತಿಕರ್ಮವು ನಾಶಪಡಿಸುವುದು.

೬೩. ಯಾಗಶೀಲರೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸತ್ಯವಚನವನ್ನೇ ಆಡುವವರೂ ನಿತ್ಯವೂ ಉಪವಾಸಮಾಡುವವರೂ, ಮತ್ತು ಜಪ ಹೋಮ ಇವುಗಳನ್ನಾಚರಿಸುವುದರಲ್ಲಾಸಕ್ತರೂ ಆದ ಜನರಿಗೆ ಗೃಹಪೀಡೆಯು ಬರಲಾರದು. ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಬಂದರೂ ಜಾಗೃತೆಯಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವುದು.

೬೪. ಹೀಗೆ ಪ್ರಜಾಶಾಂತಿಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಪುನಃ ಸೂರ್ಯರಥವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಬೇಕು.

ನಾಗರ್ಗಶೇಷಂ ತತೋ ಗತ್ವಾ ನಯೇದ್ದೇವಾಲಯಂ ತತಃ |

ಅವತಾರ್ಯ ರಥಾಚ್ಛೇದನಂ ಸ್ಥಾಪಯೇನ್ಮಂಡಲೇ ತಥಾ || ೬೫ ||

ಚತುರ್ಥೇಹನಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತತೋ ವಿಶ್ರಮಣಂ ರವೇಃ |

ಧೂಪಮಾಲೋಪಹಾರೈಶ್ಚ ಪೂಜಯೇನ್ಮಂಡಲಂ ಪುನಃ || ೬೬ ||

ಏವಂ ವಿಧಿಂ ತು ಸೂರ್ಯಾಯ ಯಃ ಕುರ್ವ್ಯಾತ್ಪೂಜಾಂ ಮಾನವಃ |

ಸ ಪರಾರ್ಥಂ ತು ವರ್ಷಾಣಾಂ ಸೂರ್ಯಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ || ೬೭ ||

ನ ಕುಲೇ ಜಾಯತೇ ತಸ್ಯ ದರಿದ್ರೋ ವ್ಯಾಧಿಶೋಪಿ ವಾ | || ೬೮ ||

೬೫. ರಥವು ಉದನವಾಗಿಯೇ ಅಥವಾ ರಥಾವಯವಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಮೂರ್ತಿ ವಿಹಾರಗಳಾಗಲಿ, ರಥ ವಿಹಾರವಾಗಲಿ, ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಿಂದ, ಮುಂದೆ ಎಳೆಯುತ್ತಾ ಉಳಿದಿದ್ದ ದಾರಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ದೇವಾಲಯದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ಅನಂತರ ರಥದ ಮೇಲಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಬೇಕು.

೬೬. ಆಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು ಅದಿನ ಧೂಪ, ಪುಷ್ಪ, ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಆ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ವನ್ನು ಪುನಃ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

೬೭. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ವಿಧಿಪ್ರಕಾರ ಪೂಜೆಮಾಡುವವನು ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಪೂಜ್ಯನೆನಿಸುವನು.

೬೮. ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯವ್ರತ ವಿಧಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ದರಿದ್ರನೂ, ರೋಗಿಯೂ, ಆದವನು ಎಂದೂ ಜನಿಸಲಾರನು. ಅಂದರೆ ಅವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವವರು, ಯಾವಾಗಲೂ ಬಡವರಾಗದೆ ಶ್ರೀಮಂತರೆನಿಸಿ ಅರೋಗ ದೃಢಕಾಯರಾಗಿರುವರು.

ಅಥ ಸಂವತ್ಸರೇ ಪೂರ್ಣೇ ಭಾನೋರ್ಯಾತ್ರಾ ದಿನೇ ಯದಿ |

ರಥಪ್ರಕ್ರಮಣಂ ತತ್ರ ಕಥಂಚಿನ್ನಿ ಕೃತಂ ಭವೇತ್

|| ೬೯ ||

ತತೋ ದ್ವಾದಶವರ್ಷೇಷು ಕರ್ತವ್ಯಂ ನಾಂತರಾ ಪುನಃ |

ಶಾಂತಿಕರ್ಮಾಥ ಕೃತ್ವಾ ವೈ ಹೋತವ್ಯಂ ಭೂತಿನಿಚ್ಛತಾ

|| ೭೦ ||

ಶಕ್ರಧ್ವಜಸ್ಯ ಚಾಪ್ಯೇವಂ ಯದಿ ನೋತ್ಥಾಪನಂ ಕೃತಂ |

ತತೋ ದ್ವಾದಶಕೇ ವರ್ಷೇ ಕರ್ತವ್ಯಂ ನಾಂತರಾ ಪುನಃ

|| ೭೧ ||

ಇತಿ ಮುನಿಋಷಭಃ ಸುತಾಯ ವಿಷ್ಣೋಃ |

ವಿಧಿಮುಪದಿಶ್ಯ ತು ನಾರದೋ ಜಗಾಮ |

೬೯-೭೦. ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ ಒಂದು ವರ್ಷವಾದ ಮೇಲೆ, ಆ ವರ್ಷದ ಅರಂಭದ ದಿನ ಸೂರ್ಯನ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ರಥ ಯಾತ್ರೆಯು ನಿಂತ ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಾಂತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿಸಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಮಾಡಿದರೆ ಯಜಮಾನನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

೭೧. ಹೀಗೆ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಕ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಏರಿಸಬೇಕೋದರೆ, ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಶಕ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಪುನಃ ಆರೋಹಣ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ವಜಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು.

೭೨. ಈ ರೀತಿ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಯು ಜಾಂಬವತೀ ಕುಮಾರನಾದ ಸಾಂಬನಿಗೆ ಸೂರ್ಯೋಪಾಸನಾ ವಿಧಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಹೊರಟು

ಸ ಚ ದಶತದೀಧಿತೇಶ್ವಕಾರ ।

ಪ್ರಣಿಪತಿತಾರ್ಹರಸ್ಯ ದೇವಯಾತ್ರಾಂ

॥ ೭೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ದೇವಯಾತ್ರಾ ನಾಮ

ಚತುಸ್ತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಹೋದನು. ಅನಂತರ ಆ ಕೃಷ್ಣ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬನು ಅದರಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಚರಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದವರ ಪೀಡೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ದೇವಯಾತ್ರಾ ವರ್ಣನೆಯೆಂಬ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

ಶ್ರೀ:

|| ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ||

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಪಂಚತ್ರಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ವಸಿಷ್ಠ ಉನಾಚ ||

ಪುನರ್ಯಾತ್ರಾವಿಧಿಂ ಚೇಮಂ ಸಮಾಸಾತ್ಕಥಯಾಮಿ ತೇ ।

ನಾರದೇನೈವ ಕಥಿತಂ ಸಾಂಬೋಽನುಗ್ರಹಕಾರಣಂ || ೧ ||

ವರ್ತಮಾನೇ ತು ಭಾಗೇ ವೈ ರಥೇ ದೇವಗಣೇ ಸ್ಥಿತೇ ।

ಯಸ್ಯ ಯಶ್ಚ ನಿಯೋಗಃ ಸ್ಯಾದ್ಧೇವಸ್ಯ ಕಥಿತೋ ಮಯಾ || ೨ ||

ಸ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಮನಸಾ ಸ್ಥಾಪನೀಯೋ ರಥೇ ಬುಧೈಃ ।

ದ್ಯೌರ್ಮಹೀದೇವಮೂರ್ತಿಸ್ಥೇ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತೇ || ೩ ||

ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. “ಅಯ್ಯ ಬೃಹದ್ಬಲನೆ; ಪುನಃ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯು ಸೂರ್ಯದೇವನ ಯಾತ್ರಾವಿಧಿಯನ್ನು ಸಾಂಬನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿನಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು” ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ಹೇಗೆಂದರು.

೨. ಸೂರ್ಯನ ರಥದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ಯಾವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ರೀತಿ ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರುವೆನು.

೩. ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಥದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿ ಇವುಗಳ ಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪವೇ ರಥವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ದೇವೇಶನಾದ ಸೂರ್ಯನ ಮೂರ್ತಿಯ ವಿಷಯವನ್ನೂ ರಥದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವನ್ನೂ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವೆನು.

ತಥೈವ ರಾಜ್ಞೇ ದ್ಯೌಜ್ಞೇಯಾ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಪೃಥಿವೀ ಸ್ಪೃತಾ ।

ನಿತಾಭ್ಯಾಮಪಿ ದೇವೀಭ್ಯಾಂ ತಥೈವ ಸವಿತುಸ್ತಥಾ ॥ ೪ ॥

ದಂಡಿನಂ ಪಿಂಗಲಾದೀನಾಂ ಪೃಥಕ್ಕಾರ್ಯೋ ರಥಕ್ರಮಃ ।

ಮನಸಾ ಚಿಂತಯೇದೇವಂ ಯಥಾಸ್ಥಾನೇಷು ದೇವತಾಂ ॥ ೫ ॥

ದಿಕ್ಪಾಲಾನೋಕಪಾಲಾಂಶ್ಚ ಕಲ್ಪಯೇನ್ಮನಸೈವ ತು ।

ದೇವೋ ದೇವಮಯಶ್ಚೈವ ಸರ್ವದೇವಮಯಸ್ತಥಾ ॥ ೬ ॥

ಮಂಡಲಂ ತ್ವೌಜಮಯಂ ಚೈವ ಭಂದಾಂಸಿ ಚ ತಥೈವ ಚ ।

ಗಾಯತ್ರೀ ಚೈವ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪ ಜಗತ್ಯಾನುಷ್ಟುಪೇವ ಚ ॥ ೭ ॥

ಪಂಕ್ತಿಶ್ಚ ಬೃಹತೀಚೈವ ಉಷ್ಣಿಗೇವ ಚ ಸಪ್ತಮೀ ।

ಅತೋ ವೇದಮಯತ್ವಾಚ್ಚ ಭಂದಸಾಂ ಚೈವ ಕಲ್ಪನಾತ್ ॥ ೮ ॥

೪-೫. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಞೇ ಎಂದೂ, ಪೃಥಿವಿಗೆ ನಿಕ್ಷುಭಾ ಎಂದೂ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯರು. ಇವರೊಡನೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ದಂಡಿ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಲ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ವರಿಗೂ ರಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವರವರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವರೆಂದು ಮನಸಾ ಯೋಚಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು.

೬-೭. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು ಋಗ್ವೇದ ಮಯವಾಗಿರುವುದು. ಆ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಗಾಯತ್ರೀ, ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್, ಜಗತೀ, ಅನುಷ್ಟುಪ್, ಪಂಕ್ತಿ, ಬೃಹತೀ, ಮತ್ತು ಉಷ್ಣಿಕ್, ಈ ಏಳು ಭಂದಸ್ಸುಗಳೂ ಅಶ್ವರೂಪದಿಂದ ಇರುವುವು.

೮-೯. ಸೂರ್ಯನ ರಥವೆಲ್ಲವೂ ವೇದಮಯವೂ ಭಂದೋವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆದುದರಿಂದ ರಥವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಎಳೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ

ರಥಪ್ರಕ್ರಮಣೇ ಸೂರೋ ವೋಢವೋ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಿಃ ।

ಉಪವಾಸಪರೈರ್ಯುಕ್ತೈರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈರ್ವೇದಪಾರಗೈಃ

॥ ೯ ॥

ಯಥೋಕ್ತಕರಣಾಚ್ಛೈವ ಶುಭಾ ಶಾಂತಿರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ ।

ಸಾಯಕಶ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಾಸಾಂ ದೇವತಾನಾಂ ದಿನಾಕರಃ

॥ ೧೦ ॥

ವಿನ್ಯಾಸೇಷು ರಥಾನಾಂ ಚ ದೇವತಾಯತನೇಷು ಚ

॥ ೧೧ ॥

ತತೋ ಧೂಪೋಪಹಾರೈಶ್ಚ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ತತಃ ।

ದಿಗ್ಗೇವಾನುಚರಾಂಶ್ಚೈವ ಪೂಜಯನ್ಪೂಜ್ಯತೇ ಶ್ರಿಯಾ

॥ ೧೨ ॥

ಅಪೂಜ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂರೈರಮಪರಾನ್ಯಸ್ತು ಪೂಜಯೇತ್ ।

ತದಜ್ಞಾನಕೃತಂ ಪಾಪಂ ನ ತದ್ಗುಹ್ಯಂತಿ ದೇವತಾಃ

॥ ೧೩ ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿಯೂ, ವೇದಪಾರಂಗತರಾಗಿಯೂ ಉಪವಾಸ ದಿಂದಿರುವವರೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆನಿಸುವರು.

೧೦-೧೧. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶಾಂತಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ರಥೋತ್ಸವ ನಡೆಸಿದರೆ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಶಾಂತಿಯು ಲಭಿಸುವುದು. ರಥವಿನ್ಯಾಸಮಾಡುವಾಗಲೂ, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸೂರ್ಯನೇ ಒಡೆಯನೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಅರಿತಿರಬೇಕು.

೧೨. ಮೊದಲು ಧೂಪ ದೀಪ ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅನಂತರ ದಿಕ್ಪಾಲಕರು, ಸಾಧುಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳು ಇವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪೂಜಿಸ ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿದರೆ ಪೂಜಕನು ಐಶ್ವರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗುವನು.

೧೩. ಮೊದಲು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸದೇ, ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು ವವನು ಮೂಢನೆನಿಸುವನು. ಆತನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಪೂಜೆಯನ್ನು, “ ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಸ್ವರೂಪವೆಂದು ” ದೇವತೆಗಳು ಭಾವಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪಾಪವು ಸಂಘಟಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾತ್ರಾಕಾಲೇ ತು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸವಿತುರ್ದೀಕ್ಷಿತಾಂ ತನುಂ ।

ಯೇ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಂತಿ ತದಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ತೇ ಭವಿಸ್ಯಂತ್ಯಕಲ್ಮಷಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾನುಮಾವಾಸ್ಯಾಂ ದಾನಂ ಪುಣ್ಯತರಂ ತಥಾ ।

ಅಷಾಢೇ ಕಾರ್ತಿಕೇ ಮಾಘೇ ತಿಥ್ಯಃ ಪುಣ್ಯತರಾಃ ಸ್ಫುತಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ಮಹತ್ವಂ ಚ ತಿಥೇಃ ಪುಣ್ಯಂ ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರೇಸು ಭಾಷಿತಂ ।

ಕಾರ್ತಿಕ್ಯಾಂ ಚ ವಿಶೇಷೇಣ ಮಹಾಕಾರ್ತಿಕ್ಯುದಾಹೃತಾ ॥ ೧೬ ॥

ಏನಂ ಕಾಲಸಮಾಯೋಗಾಚ್ಛಾತ್ರ ಕಾಲೇ ನಿಶಿಷ್ಯತೇ ।

ದರ್ಶನಾಚ್ಛ ಮಹತ್ಪುಣ್ಯಂ ಸರ್ವಪಾಪಹರಂ ಪರಂ ॥ ೧೭ ॥

೧೪. ಸೂರ್ಯನ ರಥೋತ್ಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀಕ್ಷಾವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿರುವ ಆ ಸೂರ್ಯನ ಶರೀರವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಿದವರು ಪಾಪರಹಿತರಾಗುವರು.

೧೫. ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಮತ್ತು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ದಾನಕೊಡುವುದು ಪುಣ್ಯಕರವೆನಿಸುವದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಅಷಾಢ, ಕಾರ್ತಿಕ, ಮಾಘಮಾಸಗಳ ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಮತ್ತು ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ತಿಥಿಗಳು ವಿಶೇಷ ಸುಕೃತ ಪ್ರದಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

೧೬. ತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಪುಣ್ಯವಿಚಾರವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ನಡೆಯಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ತಿಥಿಗಳು ಮಹಾ ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದೂ, ಕೃತ್ತಿಕಾಯುತವಾದ ತಿಥಿಗೆ ಮಹಾ ಕಾರ್ತಿಕವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

೧೭. ಈ ರೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ನಡೆದರೆ ಪುಣ್ಯಬರುವುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಸೂರ್ಯಯಾತ್ರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಸಕಲಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು.

ಉಪವಾಸಪರೋ ಯಶ್ಚ ತಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಧೃತವ್ರತಃ |

ಪೂಜಯೇದ್ಭಾಸ್ಕರಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸ ಗಚ್ಛೇತ್ಪರಮಾಂ ಗತಿಂ || ೧೮ ||

ದೇವೋಯಂ ಯಜ್ಞಪುರುಷೋ ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಕಾಂಕ್ಷಯಾ |

ಪ್ರತಿಮಾಯಾಂ ಸ್ಥಿತೋ ಭೂತ್ವಾ ಪೂಜ್ಯತೇ ಮಾನುಷೈಃ ಸದಾ || ೧೯ ||

ಸ್ನಾನಾದ್ಧಾನಾಜ್ಞಪಾದ್ಧೋಮಾತ್ಸಂಯೋಗಾದ್ದೇವಕರ್ಮಣಃ |

ಶಿರಸೋ ವಪನಾಚ್ಚಾಪಿ ದೀಕ್ಷಿತಃ ಪುರುಷೋ ಭವೇತ್ || ೨೦ ||

ಕೇಶಾನಾಂ ವಪನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಸೂರ್ಯಭಕ್ತ್ಯೈಃ ಸದಾ ನರೈಃ |

ಸೂರ್ಯಕ್ರತೌ ಶುಚಿಶ್ಚೈವಂ ದೀಕ್ಷಿತಃ ಪುರುಷೋ ಭವೇತ್ || ೨೧ ||

೧೮. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪುಣ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ವ್ರತನಿಯಮವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನು ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

೧೯. ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಲೋಕಾನುಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಭಕ್ತರಿಂದ ಪೂಜಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವನು.

೨೦. ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ಜಪ, ಹೋಮ, ದೇವಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವುದು ಮತ್ತು ವಪನ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಮಾಡುವ ಪುರುಷನು ದೀಕ್ಷಿತನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

೨೧. ಸೂರ್ಯವ್ರತದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಮೊದಲು ಕ್ಷೌರಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸೂರ್ಯಯಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು ಪರಿಶುದ್ಧನೆನಿಸಿಕೊಂಡು ದೀಕ್ಷಿತನೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಚತುರ್ಣಾಮಸಿ ವರ್ಣಾನಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸೂರ್ಯಂ ಚ ನಿತ್ಯಶಃ ।

ಏವಂ ಯೇ ತು ಕರಿಸ್ಯಂತಿ ತೇ ನರಾ ನಿತ್ಯದೀಕ್ಷಿತಾಃ ।

ತೀರ್ಣವ್ರತಾ ಮಹಾತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ಶುಭಾಂ ಗತಿಂ ॥ ೨೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಪಂಚತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೨೨. ಬ್ರಹ್ಮ, ಕ್ಷತ್ರ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರೆಂಬ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದಲ್ಲಿ :ಯಾರು ನಿತ್ಯವೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರೋ, ಆ ಜನರು ನಿತ್ಯದೀಕ್ಷಿತರೆನಿಸುವರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸೂರ್ಯಾರ್ಚನವ್ರತವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಷಟ್ತ್ರಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಬೃಹದ್ಬಲ ಉವಾಚ ॥

ಶ್ರುತಂ ಮಯೇದಂ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರ ಯಾತ್ರಾಯಾಃ ಕರಣಂ ಶುಭಂ ।

ಅಗ್ನೀರ್ಧೂಪಸ್ಯ ಚ ತಥಾ ವಿಧಿಮಾಚಕ್ಷ್ವ ಸುವ್ರತ ॥ ೧ ॥

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಅಥಾತಃ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಹ್ಯಗ್ನಿ ಧೂಪವಿಧಿಕ್ರಿಯಾಂ ।

ಸ್ನಾನಮಾಚಮನಂ ಚಾಘೋಷಘೃದಾನಂ ತಥೈವ ಚ ॥ ೨ ॥

ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. “ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯೇ; ನೀನು ಹೇಳಿದ ಸೂರ್ಯನ ಶುಭಕರವಾದ ಯಾತ್ರಾಪ್ರಕರಣವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಈಗ ಅಗ್ನಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಧೂಪಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಿಧಿಯನ್ನು ದೇವಸ್ವರೂಪನಾದ ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು ” ಎಂದು ಬೃಹದ್ಬಲನು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು.

೨. ಹಾಗೆ ಬೃಹದ್ಬಲರಾಜನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಯು “ ಎಲೈ ರಾಜನೇ; ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಗ್ನಿ ಧೂಪದ ವಿಧಿಯನ್ನೂ, ಸ್ನಾನ, ಆಚಮನ ಮತ್ತು ಅರ್ಘ್ಯದಾನ ಇವುಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಸಹ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು ” ಎಂದು ಹೇಗೆಂದನು.

ಅಥ ಮೃದ್ಧಿಸ್ತೃಭಿಃ ಸ್ನಾತ್ವಾ ನಾಸಸೀ ನಿರ್ಮಲೇ ಶುಭೇ ।

ಪರಿಧಾಯ ಚ ಸಾವಿತ್ರಾ ಹ್ಯಾಚಮೇಚ್ಛ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ॥ ೩ ॥

ಜಲಸ್ಥೋ ನಾಚಮೇದ್ವಿದ್ವಾಜ್ಞಲಾದುತ್ತೀರ್ಯ ನಿತ್ಯಶಃ ।

ಅಚಮೇತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನೇನ ಸಾವಿತ್ರಾ ಸುಸಮಾಹಿತಃ ॥ ೪ ॥

ಅಪ್ಸು ಸೂರ್ಯಸ್ತಥಾಗ್ನಿಶ್ಚ ನಾಗದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ ।

ತಸ್ಮಾದುತ್ತೀರ್ಯ ಚಾಚಾಮೇನ್ನೋಪಹನ್ಯಾಜ್ಞಲಾಶಯಂ ॥ ೫ ॥

ಉಪನಿಶ್ಯ ಶುಚೌ ದೇಶೇ ಪ್ರಯತಃ ಪ್ರಾಗುದಜ್ಞುಖಃ ।

ಸಾದೌ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಹಸ್ತೌ ಚ ಅಂತರ್ಜಾನುಸ್ತಥಾಚಮೇತ್ ॥ ೬ ॥

೩. ಮೊದಲು ಮೂರುಸಲ ಮೃತ್ತಿಕಾಶೌಚಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಶುಭ್ರವೂ, ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶವೂ, ಆದ ಮಂಗಳವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಮೇಲೆ ಸಾವಿತ್ರೀಮಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

೪. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಚಮನ ಮಾಡಬಾರದು. ಸಂಡಿತನಾದವನು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ (ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ) ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

೫. ನೀರಿನಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯನೂ, ಅಗ್ನಿಯೂ, ನಾಗದೇವಿ (ಸ್ವರ್ಗಕನ್ಯೆಯೂ) ಸರಸ್ವತಿಯೂ ಸದಾ ನೆಲಸಿರುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಅಚಮನ ಮಾಡದೇ ಮೇಲಕ್ಕೆ ದಡದಮೇಲೆ ಬಂದೇ ಅಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದಲೇ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ಯಾವರಿತಿಯಿಂದಲೂ ನಾಶಪಡಿಸಬಾರದು.

೬. ಜಲಾಶಯದ ದಡದಲ್ಲಿ, ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡನಂತರ, ಪೂರ್ವ ಅಥವಾ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಎರಡು ಮೊಳಕಾಲುಗಳ ಒಳಗೆ ಕೈ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪ್ರಸನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಃ ಪಿಬೇದಾಪಃ ಪ್ರಯತಃ ಸುಸಮಾಹಿತಃ ।

ದ್ವಿಧಾಪಮಾರ್ಜನಂ ಕೃತ್ವಾ ತ್ರಿಭಿರಭ್ಯುಕ್ಷಣಂ ಪುನಃ

॥ ೭ ॥

ಮೂರ್ಧ್ಧಾನಂ ಖಾನಿ ಚಾತ್ಮಾನ ಮುಪಸ್ಪೃಶ್ಯಾನುಪೂರ್ವಶಃ ।

ಅಚಾಂತೋಽರ್ಕಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಶೌಚೇಚ್ಛುಃ ಶುಚಿತಾಮಿಯಾತ್ ॥ ೮ ॥

ಕ್ರಿಯಾಂ ಯಃ ಕುರುತೇ ಮೋಹಾದನಾಚಮ್ಯೇಹ ನಾಸ್ತಿಕಃ ।

ಭವಂತಿ ತಾ ವೃಥಾ ತಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಃ ಸರ್ವಾ ನ ಸಂಶಯಃ

॥ ೯ ॥

ಶುಚಿಷ್ಠಾಮಾಹಿ ನೈ ದೇವಾ ವೇದೈರೇವಮುದಾಹೃತಾಃ ।

ನಾಸ್ತಿಕಂ ಚಾಶುಚಿಂ ಚೈವ ವರ್ಜಯಂತಿ ಸದಾ ಸುರಾಃ

॥ ೧೦ ॥

೭-೮. ಅಚಮನ ಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೂರುಸಲ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಅನಂತರ ಎರಡುಸಲ ಮಾರ್ಜನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಮೂರುಸಲ ನೀರನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಮೇಲೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಲೆಯನ್ನೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಹೃದಯವನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಚಮನಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಶೌಚಾಪೇಕ್ಷೆಯಾದ ಪುರುಷನು ಶುಚಿಯಾಗುವನು.

೯. ಮೊದಲು ಅಚಮನ ಮಾಡದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ನಾಸ್ತಿಕನು ಮಾಡಿದ ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ವೃಥಾವಾಗುವು ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೦. ದೇವತೆಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಶುಚಿಯಾಗಿರುವಿಕೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸ ತಕ್ಕವರೆಂದು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅಶುಚಿಯೂ, ನಾಸ್ತಿಕನೂ (ಕರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ ದವನು) ಆದ ಜನರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ದೇವತೆಗಳು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವರು. ಅಂದರೆ ಅಂತಹವರು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಯುಷಯಃ ಪಿತರಶ್ವಾಪಿ ಯೇ ಚಾನ್ಯೇಸಿ ಶುಚಿವ್ರತಾಃ ।

ಶೌಚಮೇವಂ ಪ್ರಶಂಸಂತಿ ಶೌಚಾಜ್ಞಾನಂ ವಿಧೀಯತೇ || ೧೧ ||

ಆಚಾಂತೋ ಮೌನಮಾಸ್ತಾಯ ದೇವಾಗಾರಂ ವಿಶೇತ್ತತಃ ।

ಶ್ವಾಸಾಂತರ್ಹಿ ನಿಮಿತ್ತಂ ಹಿ ಪ್ರಾಣಮಾಚ್ಛಾದ್ಯ ನಾಸಸಾ || ೧೨ ||

ಶಿರಃ ಪ್ರಾವೃತ್ಯ ಚೈನಾಥ ಕೇಶೋದವಿನಿವೃತ್ತಯೇ ।

ತತಃ ಪೂಜಾಂ ರನೇಃ ಕುರ್ಯಾತ್ಪ್ರಸ್ಥೈರ್ನಾನಾವಿದ್ಯೈಃ ಶುಭೈಃ || ೧೩ ||

ಜನೇನ ವರ್ತಮಾನೇನ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಕರಣ್ಣಪನ್ ।

ಧೂಪಂ ತತೋಽಗ್ನಯೇ ದತ್ತಾ ಪ್ರಥಮಂ ಗುಗ್ಗುಲಾಹುತಿಂ || ೧೪ ||

೧೧. ಯುಷಿಗಳೂ ಪಿತೃಗಳೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಶುದ್ಧರಾದ ಆಚಾರ ಶೀಲರೂ ಸಹ ಈ ರೀತಿ ಶೌಚಕರ್ಮವನ್ನು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಹೊಗಳುವರು. ಶುದ್ಧವಾದ ಈ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವು ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು.

೧೨-೧೩. ಆಚಮನ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಮೌನವನ್ನು ತಾಳಿ ದೇವಾಲಯ ವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಶ್ವಾಸಾಂತರ್ಗತವಾದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ವಿಧಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿ, ತಲೆಯ ಕೂದಲುನೀರು ಬಿದ್ದು ಮೈಲಿಗೆಯಾಗದಿರುವಂತೆ ತಲೆಯನ್ನು ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಾನಾವಿಧವಾದ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯ ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

೧೪-೧೬. ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಮೂಲ ಮಂತ್ರ ಜಪವನ್ನು ಕೈ ಗುರುತಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಜಪಮಾಡುತ್ತಾ, ಮೊದಲು ಅಗ್ನಿಗೆ ಗುಗ್ಗುಲಾಹುತಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಅನಂತರ ಧೂಪವನ್ನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಕೈಯಿಂದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಬೊಗಸೆಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಹೂವುಗಳನ್ನೂ ಧೂಪದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಸುವಾಸಿತವ

ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಂ ತತೋ ಗೃಹ್ಯ ತಚ್ಛಿಲಾಯಾಂ ಪ್ರಧೂಪ್ಯ ಚ |

ರನೇರ್ಮೂರ್ಧನಿ ತಂ ದತ್ವಾ ವಾಚನೇತಾಮುದಾಹರೇತ್ || ೧೫ ||

ಓಂವ್ರತನಯಂ ವ್ರತಿನೋ ವರ್ಧಯಂತಿ ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ

ಪಿತರಶ್ಚ ಸರ್ವೇ ತಸ್ಯಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸವಮನಾಮಹೇ ಯಸ್ತೇಜಸಃ

ಪ್ರಥಮಮಜೋ ವಿಭಾತಿ || ೧೬ ||

ಧೂಪವೇಲಾಃ ಸ್ಪೃತಾಃ ಪಂಚ ಜಪೇಷ್ಟೇವಂ ಚ ಪಠತು |

ಮಹಾವಿದ್ಯಾಸು ಯಾಃ ಪಂಚ ವಕ್ಷ್ಯೇಹಂ ತಾಃ ಪುನಃ ಕ್ರಮಾತ್ || ೧೭ ||

ದಂಡನಾಯಕವೇಲಾ ತು ಪ್ರದೋಷೇ ಯಕ್ಷದರ್ಶನಾತ್ |

ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು, “ ಓಂ ವ್ರತ ನಯಂ ವ್ರತಿನೋ ವರ್ಧಯಂತಿ ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಿತರಶ್ಚ ಸರ್ವೇ, ತಸ್ಯಾದಿ ತ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸವಮನಾಮಹೇಯ ಸ್ತೇಜಸಃ ಪ್ರಥಮಮಜೋ ವಿಭಾತಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

(ಹೇ ಸೂರ್ಯದೇವನೆ; ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಅರ್ವಿಭವಿಸಿರು ವರು. ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸು ತ್ತಿರುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೇ ನೀನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವೆ.)

೧೭. ಧೂಪಹಾಕುವ ವೇಲೆಯೂ ಮತ್ತು ಜಪ ಮಾಡುವ ಕಾಲವೂ ಸಹ ಐದು ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮಹಾಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದಕವಾದ ಈ ಸೂರ್ಯನ ಉಪಾಸನಾ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಐದು ವೇಲೆಯನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಈಗ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು.

೧೮. ಪ್ರದೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಾಣುವ ವೇಲೆಯು ದಂಡನಾ ಯಕವೇಲೆಯೆನಿಸುವುದು. ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲಿನ ಕಾಲವು ಪ್ರತ್ಯೂಷ

ರಾಜ್ಞೇನೇಲಾ ತು ಪ್ರತ್ಯೂಷೇ ತದ್ವತ್ಕಾರ್ಯಾ ನಿಜಾನತಾ || ೧೮ ||

ತ್ರಿಕಾಲಂ ತು ರನೇಃ ಪೂಜಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಸೂರ್ಯದರ್ಶನಾತ್ |
ಅರ್ಥೋದಿತೇ ಖಮಧ್ಯಸ್ಥೇ ಭಾನೋರ್ವಾಸ್ತಂಗತೇ ತಥಾ || ೧೯ ||

ಮಿಹಿರಾಯ ಚ ಪೂರ್ವಾರ್ಧೇ ಮಧ್ಯಾರ್ಧೇ ಜ್ವಲನಾಯ ಚ |
ಅರ್ಥೋದ್ಯಮ್ನಂಡಲೇ ದೇಯಾ ನೀಚಾರ್ಧೇ ವರುಣಾಯ ಚ || ೨೦ ||

ರಕ್ತಚಂದನಮಿಶ್ರಾಣಿ ಗಂಧೋದಕಯುತಾನಿ ಚ |
ಪದ್ಮಾನ್ವಿತರನೀರಾಣಿ ತಥಾ ರಕ್ತೋತ್ಪಲಾನಿ ಚ || ೨೧ ||

ವೆನಿಸುವುದು. ಈ ಪ್ರತ್ಯುಷಕಾಲವು ರಾಜ್ಞೇಲ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು ಈ ರೀತಿ ಈ ಎರಡು ವೇಳೆಯನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದು ಪಂಡಿತನಾದವನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾರ್ಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೯-೨೦. ಸೂರ್ಯನು ಕಾಣಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನು ಅರ್ಧಹುಟ್ಟಿರುವುದು ಮೊದಲನೆಯ ಕಾಲವು. ಇದೇ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ವೆನಿಸುವುದು. ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಎರಡನೆಯ ಕಾಲವಾಗಿ ಮಧ್ಯಾರ್ಧ ವೆನಿಸುವುದು. ಸೂರ್ಯನು ಅರ್ಧಮುಳುಗಿದಾಗ ಮೂರನೆಯ ಕಾಲವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ನೀಚಾರ್ಧ ಅಥವಾ ಸಾಯಾಹ್ನ ವೆನಿಸುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಿಹರಸಂಜ್ಞ ಕನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ, ಮಧ್ಯಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಜ್ವಲನ ಸಂಜ್ಞ ಕನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ನೀಚಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವರುಣಸಂಜ್ಞ ಕನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

೨೧-೨೨. ರಕ್ತ ಚಂದನದಿಂದಲೂ ಗಂಧೋದಕದಿಂದಲೂ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪದ್ಮ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ ಕಣಿಗಳು ಹೂವುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ನೈದಿಲಿ ಹೂವನ್ನೂ ಕುಂಕುಮ ಕೇಸರಿಯ ನೀರಿನಿಂದ ಮಿಶ್ರವಾದ ಕುಂಟಕ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ

ಕುಂಕುನೋದಕನಿಶ್ರಾಣಿ ತಥಾ ಕುರಟಿಕಾಣಿ ಚ |

ಗಂಧಾದ್ಯಾನ್ಯಥ ವಾನ್ಯಾನಿ ಕೃತ್ವಾ ತಾಮ್ರಸ್ಯ ಭಾಜನೇ || ೨೨ ||

ಭೂಯೋ ಧೂಪಂ ತತೋ ದದ್ಯಾತ್ಸಮಂತ್ರಾಂ ಗುಗ್ಗುಲಾಹುತಿಂ |

ಅರ್ಘಸಾತ್ರಂ ತತೋ ಗೃಹ್ಯ ಕುರ್ಯಾದಾನಾಹನಂ ರವೇಃ || ೨೩ ||

ಏಹಿ ಸೂರ್ಯಸಹಸ್ರಾಂಶೋ ತೇಜೋರಾಶೇ ಜಗತ್ಪತೇ |

ಅನುಕಂಪಯ ಮಾಂ ಭಕ್ತಂ ಗೃಹಾಣಾರ್ಘಂ ದಿನಾಕರ || ೨೪ ||

ಅನೇನಾನಾಹನಂ ಕೃತ್ವಾ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ ಸಂಸ್ಥಿತಃ ಕ್ಷಿತೌ |

ರವೇರ್ನಿವೇದಯೇದರ್ಘಮಾದಿತ್ಯಹೃದಯಂ ಜಪೇತ್ || ೨೫ ||

ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಗಂಧ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨೩. ಆಮೇಲೆ ಮಂತ್ರ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಗುಗ್ಗುಲಾಹುತಿ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅನಂತರ ಅರ್ಘಸಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಬೇಕು.

೨೪-೨೫. “ಏಹಿ, ಸೂರ್ಯ, ಸಹಸ್ರಾಂಶೋ ತೇಜೋರಾಶೇ ಜಗತ್ಪತೇ, ಅನುಕಂಪಯಮಾಂ ಭಕ್ತಂ ಗೃಹಾಣಾರ್ಘಂ ದಿನಾಕರ; ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಆವಾಹನ ಮಾಡಿ, ಮೊಳಕಾಲುಗಳನ್ನೂರಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಆಮೇಲೆ ಆದಿತ್ಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. (ಎಲೈ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನೇ, ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನೇ, ತೇಜೋರಾಶಿಯೇ, ಜಗದೊಡೆಯನೇ, ಭಕ್ತನಾದ ನಾನು ಕೊಡುವ ಅರ್ಘ್ಯದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸು. ಎಂಬುದೇ ಆ ಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥ.)

ಓಂನನೋ ಭಗವತೇ ಅದಿತ್ಯಾಯ ವರಿಷ್ಠಾಯ ವರೇಣ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೈಕಕರ್ತ್ರೇ ।

ಓಂ ಈ ಈಶಾನಾಯ ಪುರಾಣಾಯ ಪುರಾಣಪುರುಷಾಯ ಚ || ೨೬ ||

ಓಂ ಸೋಮಾಯ ಚ ಯುಗ್ಯಜುಃ ಸಾಮಾಥರ್ವಣೇ || ೨೭ ||

ಓಂ ಭೂಃ ಓಂಭುವಃ ಓಂಸ್ವಃ ಓಂಮಹಃ ಓಂಜನಃ ।

ಓಂತಪಃ ಓಂಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಮಧ್ಯಪರತಅದಿತ್ಯಾಯಸ್ವಾಹಾ || ೨೮ ||

ಸಾವಿತ್ರಾ, ಪರಿಪೂತೇನ ನಾರಿಣಾ ತು ತತಃ ಪರಂ ।

ಪರಿತಃ ಪರಿನ್ಯಜ್ಯಾಥ ಧೂಪಧಾಜನಮುಚ್ಚ್ರಿಯೇತ್ || ೨೯ ||

ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ವಸ್ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ।

ಧೀಮಹಿ ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ || ೩೦ ||

ತತೋ ನಿವೇದಯೇದ್ಧೂಪಂ ತೃಚಮೇನಾಮುದಾಹರನ್ || ೩೧ ||

ತ್ವಮೇಕೋ ರುದ್ರಾಣಾಂ ವಸೂನಾಂ ಪುರಾತನೋ ।

ದೇವಾನಾಂ ಗೀರ್ಭಿರಭಿಷ್ವತಃ ಶಾಶ್ವತೋ ದಿವಿ || ೩೨ ||

೨೬-೨೯. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ “ಓಂ ನನೋ ಭಗವತೇ.....ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಮಧ್ಯಪರತ ಅದಿತ್ಯಾಯ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಚೈರಿಸಿ, ಸಾವಿತ್ರೀಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಸಾರಿಸಿ ಅನಂತರ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕ ಬೇಕು.

೩೦. ಇದು ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವು. ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾ ಸ್ಥಳ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ಮಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೩೧-೩೩. ಸ್ಥಲವನ್ನು ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಧೂಪಹಾಕುವಾಗ, “ತ್ವಮೇಕೋ ರುದ್ರಾಣಾಂ ವಸೂನಾಂ ಪುರಾತನೋ ದೇವಾನಾಂ ಗೀರ್ಭಿರಭಿಷ್ವತಃ” | ಎಂಬ

ಪೂನಾಡ್ಲೇನೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಚಾಪ್ಯನೇನ ತು || ೩೩ ||

ಓಂ ನಮೋ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಯ | ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ |

ಸದಾ ಪಶ್ಯಂತಿ ಸೂರಯಃ | ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುರಾತತಂ ಸಾಯಾಹ್ನೇ

ಚಾಪ್ಯನೇನ ತು || ೩೪ ||

ಓಂ ನಮೋ ವರುಣಾಯ ಓಂ ಆಕೃಷ್ಣೇನ ರಜಸಾ ವರ್ತಮಾನೋ |

ನಿವೇಶಯನ್ಮ ಮೃತಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ಚ | ಹಿರಣ್ಯಯೇನ ಸವಿತಾ ರಥೇನಾ

ದೇವೋ ಯಾತಿ ಭುವನಾನಿ ಪಶ್ಯನ್ || ೩೫ ||

ಅನೇನ ವಿಧಿನಾ ದತ್ತಾ ಧೂಪಂ ಸೂರ್ಯಾಯ ಭೋಜಕಃ |

ಉತ್ಕ್ಲಿಪ್ತೇನೈವ ಧೂಪೇನ ವಿಶೇದ್ಗರ್ಭಗೃಹಂ ತತಃ || ೩೬ ||

ತತಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಧೂಪಂ ತು ಪ್ರತಿಮಾಯೈ ನಿವೇದಯೇತ್ |

ಮಂತ್ರೇಣ ಮಿಹಿರಾಯೇಹಿ ಧೂಪಂ ದತ್ವೇತಿ ನಿತ್ಯತಃ || ೩೭ ||

ಮಕ್ಕನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಎರಡು ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಮಕ್ಕನಿಂದ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಬಹುದು.

೩೪. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಧೂಪ ಹಾಕುವಾಗ, “ ಓಂ ನಮೋ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಯ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ ಸದಾ ಪಶ್ಯಂತಿ ಸೂರಯಃ ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುರಾತತಂ ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

೩೫-೩೬. “ ಓಂ ನಮೋ ವರುಣಾಯಭುವನಾನಿ ಪಶ್ಯನ್ ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಆರಾಧಕನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಧೂಪವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಅಮೇಲೆ ಗರ್ಭಗುಡಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಬೇಕು.

೩೭. ಗರ್ಭಗುಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಆ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಮಿಹಿರಾಯನಮಃ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು.

ತಲೋ ರಾಜ್ಞೇ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ನಿಕ್ಷುಭಾಯೈ ನಮೋ ನಮಃ ।

ದಂಡನಾಯಕಸಂಜ್ಞಾಯ ಪಿಂಗಲಾಯ ಚ ವೈ ನಮಃ ॥ ೩೮ ॥

ತಲೋ ರಾಜ್ಞೇ ಚ ತೋಷಾಯ ಕಲ್ಮಾಷಾಯ ಗರುತ್ಮತೇ ।

ಫತಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಕುರ್ವನ್ ದಿಗ್ವೇನೇಭ್ಯೋ ನಿವೇದಯೇತ್ ॥ ೩೯ ॥

ದಂಡಿನೇ ಚ ತಲೋ ದದ್ಯಾದ್ರೈವಂತಾನುಚರಾಯ ಚ ।

ಪೂರ್ವೇಣ ನಮ ಇಂದ್ರಾಯ ದಕ್ಷಿಣೇನ ಯಮಾಯ ಚ ॥ ೪೦ ॥

ಪಶ್ಚಿಮೇನ ಜಲೇಶಾಯ ಕುಬೇರಾಯೋತ್ತರೇಣ ಚ ।

ಉತ್ತರೇಣೈವ ಸೋಮಾಯ ದದ್ಯಾದ್ಧೃವಂ ವಿಚಕ್ಷಣಃ ॥ ೪೧ ॥

ಶೃಂಗೇ ಸೌಮನಸೇ ಧೂಪಮಿಶಾನಾಯ ನಿವೇದಯೇತ್ ।

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯೇ ತ್ವಗ್ನಯೇ ದತ್ವಾ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚಿತ್ರಸಂಜ್ಞಿತೇ ॥ ೪೨ ॥

೩೮-೩೯. ಅನಂತರ ರಾಜ್ಞೇದೇವಿಗೂ, ನಿಕ್ಷುಭಾದೇವಿ, ದಂಡನಾಯಕ, ಪಿಂಗಲ, ರಾಜ್ಞ, ತೋಷ, ಕಲ್ಮಾಷ, ಗರುಡ, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಮೇಲೆ ದಿಗ್ವೇದತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು.

೪೦-೪೧. ಅಮೇಲೆ ದಂಡಿಗೂ ರೈವಂತನಿಗೂ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಅನಂತರ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 'ಇಂದ್ರಾಯನಮಃ' ಎಂದು ಇಂದ್ರನಿಗೂ, ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 'ಯಮಾಯನಮಃ' ಎಂದು ಯಮನಿಗೂ, ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 'ಜಲೇಶಾಯನಮಃ' ಎಂದು ವರುಣನಿಗೂ, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 'ಕುಬೇರಾಯನಮಃ, ಎಂದು ಕುಬೇರನಿಗೂ ಸಹ ಧೂಪವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು.

೪೨-೪೩. ಸೌಮನಸ್ಸೆಂಬ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಈಶಾನನಿಗೂ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನೆಂಬ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿಗೂ ಧೂಪವನ್ನು ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಬೇಕು.

ಚಂದ್ರಭಾಸೇ ತತಃ ಶೃಂಗೇ ಧೂಪಂ ದತ್ತಾ ತು ವಾಯವೇ |

ಮಧ್ಯೇ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾಯ ಸೂರ್ಯಾಯ ಪರಮಾತ್ಮನೇ || ೪೩ ||

ಅದಿತ್ಯೇಭ್ಯೋಽಥ ರುದ್ರೇಭ್ಯೋ ಮರುದ್ಭ್ಯಶ್ಚಾಶ್ವಿನೋಸ್ತಥಾ |

ಯಾಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ನೇವತಾ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ನಮಸ್ತಾಭ್ಯೋಽಪಿ ನಿತ್ಯಶಃ || ೪೪ ||

ಏವಮುದ್ದಿಶ್ಯ ನಾಮಾನಿ ಧೂಪಂ ದತ್ತಾ ತತಸ್ಸಂವೈಃ |

ಉತ್ಕ್ಲಿಪ್ತೋ ಯತ್ರ ವೈ ಧೂಪೋ ಮುಕ್ತಾ ತತ್ರೈವ ತಂ ಪುನಃ || ೪೫ ||

ಸೂರ್ಯಂ ಗುಹ್ಯೈರಭಿಷ್ಪತ್ಯ ಹ್ಯೈವಂ ವಿಜ್ಞಾಪಯೇತ್ತತಃ |

ಅರ್ಚಿತೋ ಹಿ ಯಥಾ ಶಕ್ತ್ಯಾ ಮಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಿಭಾವಸೋ || ೪೬ ||

ಅಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಾ ಶಿಖರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು.

೪೪. ಅನಂತರ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಿಗೂ, ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರಿಗೂ, ಸಪ್ತ ಮರು ತ್ತುಗಳಿಗೂ, ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತು ಈ ವ್ಯೋಮದಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರವೆಂದು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು.

೪೫-೪೬. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇವತೆಯ ಹೆಸರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಮಾಡಿ ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಧೂಪವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಧೂಪವನ್ನು ಟ್ಟಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರಹಸ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಪಡಿಸಿ ಅನಂತರ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನೇ, ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತಾ ನುಸಾರವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಹೀಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡುವೆನು. ಈಗ ನೀನು ಇದರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿ, ಐಹಿಕ, ಮತ್ತು ಅಮುಷ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡು ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಐಹಿಕಾಮುಷ್ಮೀಕೀನಾಥ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಂ ಕುರುಷ್ವ ಮೇ ।

ಏವಂ ತ್ರಿಷವಣಿಸ್ತಾ ತೋ ಯೋಽರ್ಚಯೇತ್ಸ್ರಯತಃ ಸದಾ ।

ವಿಧಿನಾ ತು ಯಥೋಕ್ತೇನ ಸೋಽಶ್ವಮೇಧಫಲಂ ಲಭೇತ್ || ೪೭ ||

ಯಶ್ಚೈವಂ ಕುರುತೇ ನಿತ್ಯಂ ಯಥೋಕ್ತಂ ಧೂಪವಿಸ್ತರಂ ।

ಸ ಪುತ್ರವಾನರೋಗೀ ಚ ಮೃತಃ ಸಂಲೀಯತೇ ರವೌ || ೪೮ ||

ವಿಧಿನಾ ತು ಯಥೋಕ್ತೇನ ತ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಯತ್ನತಃ ।

ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ ಸಫಲಾನಿ ಭವಂತಿ ಚ || ೪೯ ||

ಪುಷ್ಪಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಯದಾ ನಸ್ಯಾತ್ಪತ್ರಂ ಸಮುಪಹಾರಯೇತ್ ।

ಪತ್ರಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ತತೋ ಧೂಪಂ ಧೂಪೋ ನ ಸ್ಯಾತ್ತತೋ ಜಲಂ || ೫೦ ||

೪೭. ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ವೇಳೆಯೂ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮದಂತೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವನು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

೪೮. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಈ ರೀತಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕುವವನು ಪುತ್ರವಂತನಾಗಿಯೂ, ನೀರೋಗಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಮೃತನಾದಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗುವನು.

೪೯. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಧೂಪವೇ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಪೂಜೆಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳೂ ಸಿದ್ಧಿಸಿ ಸಫಲವಾಗುವುವು.

೫೦-೫೧. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಉತ್ತಮವಾದ ಪುಷ್ಪವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಪತ್ರೆಯನ್ನೇ ಪೂಜೆಮಾಡಬಹುದು. ಪತ್ರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಧೂಪವನ್ನೂ, ಧೂಪವೂ.

ಸರ್ವಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ಸದಾ ಚೈವ ಪ್ರಣಿಪಾತೇನ ಪೂಜಯೇತ್ |

ಅಶಕ್ತಃ ಪ್ರಣಿಪಾತೇಽಪಿ ಮನಸಾ ಪೂಜಯೇತ್ತತಃ

|| ೫೧ ||

ಅಸಂಭವೇ ತು ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ನಿಧಿರೇಷಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ |

ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಭವೇ ಚೈವ ಸರ್ವಮೇವೋಪಹಾರಯೇತ್

|| ೫೨ ||

ಮಂತ್ರಾದ್ಯಾಃ ಕಥಿತಾ ಯೇ ತು ಪುಷ್ಪಧೂಪನೀದನೇ |

ವ್ಯಾಹಾರಾತ್ಸ್ಮರಣಾಚ್ಛೈವ ತೇಷಾಂ ಪ್ರೀತೋ ಭವೇದ್ರವಿಃ

|| ೫೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬವುರಾಣೇ ಷಟ್ಪ್ರಿಂತೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೇವಲ ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ, ಪೂಜಿಸಬಹುದು. ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನು ಕೇವಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬಹುದು.

೫೨. ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆ ರೀತಿ ಕೇವಲ ಮನಸಾ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬಾರದು. ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.

೫೩. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪುಷ್ಪಗಳೂ, ಧೂಪಗಳೂ, ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. ಆ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರೀತಿಹೊಂದುವನು. ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೃಹದ್ಬಲನಿಗೆ ಸೂರ್ಯಪೂಜಾವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಂಬವುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಸಪ್ತತ್ರಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ಅತೋಽಗ್ರೇ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ವಿಧಾನಮನುಪೂರ್ವಕಃ ।

ಧೂಪೋ ನಿವೇದ್ಯತೇ ಯೇನ ಆದಿತ್ಯಸ್ಯಾಗ್ನಿನಾ ಸದಾ ॥ ೧ ॥

ಶುಚಿರಗ್ನಿಃ ಸ್ತುತಃ ಸೂರ್ಯೋ ವಾಯುಸ್ತಸ್ಯ ಸುತಃ ಸ್ತುತಃ ।

ಅಸ್ಯಾಂತಸ್ಥಃ ಸ ವೈ ಯಸ್ಮಾತ್ತತೋಽಸೌ ವಾಯುನಾಂತರಃ ॥ ೨ ॥

ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಅಯ್ಯ ಬೃಹದ್ಬಲನೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಧೂಪವನ್ನು ನಿವೇದನಮಾಡುವ ವಿಧಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು, ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಯು ಇಂತೆಂದನು.

೨. ಅಗ್ನಿಗೆ ಶುಚಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಆ ಅಗ್ನಿ ಪುರುಷನು ವಾಯುವುತ್ರನು. ವಾಯುವೇ ಸೂರ್ಯನು. ವಾಯುವಿನಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಬೆಂಕಿ ವಾಯುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ಅಗ್ನಿವಾಯುಗಳು ಇಬ್ಬರೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿದ್ದೇ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವರು.

ಅತೋಽಸ್ಯ ತೇಜ ಉತ್ಥಾಪ್ಯ ರವೇರ್ಧೂಪಂ ನಿವೇದಯೇತ್ |

ತಮುತ್ಥಾಪ್ಯ ವಿಧಾನೇನ ಶುಚೌ ದೇಶೇ ನಿವೇಶ್ಯ ಚ || ೩ ||

ಮಂತ್ರೇಣ ತು ರವಿಂ ದೇವಂ ನಿತ್ಯಮೇವಂ ಪ್ರಸಾಗಯೇತ್ |

ಅರಣ್ಯಾಂ ತು ಶಮೀಮಯ್ಯಾಂ ಪಿಪ್ಪಲಾಂ ಪುತ್ರಕಂ ರವೇಃ || ೪ ||

ನಿರ್ಮಥ್ಯ ತಂ ಸಮುತ್ಥಾಪ್ಯ ಧಮಯೇಧ್ಯಜನೇನ ತು |

ಮೂರ್ತಿನುಲ್ಲಿಖ್ಯ ದರ್ಭೇಣ ಹ್ಯಗ್ನಿಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ಯತ್ನತಃ || ೫ ||

ತತಃ ಸ್ತುಚಂ ಸ್ತುವಂ ಚೈವ ಪ್ರಣೀತಾಮಾಜ್ಯಭಾಜನಂ |

ಪ್ರಮೃಜ್ಯ ಸ್ವರ್ಶಯೇದಗ್ನಿಂ ಕುಶೇನಾಗ್ನಿಂ ಚ ಸಂಸ್ಪೃಶೇತ್ || ೬ ||

೩. ಆದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಪುರುಷನ ತೇಜಸ್ಸು ವಾಯುವಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. (ಅಂದರೆ ಅಗ್ನಿಗೆ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಿದರೆ ಆ ಧೂಪದ ಹೊಗೆಯು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದುಗಡೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗುಗ್ಗುಲಾದಿ ಧೂಪಗಳನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ)

೪-೫. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಂತ್ರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಬನ್ನೀಮರದ (ಅರಣಿ) ತುಂಡಿನಲ್ಲಾಗಲೀ ಅರಳೀಮರದ ಕೊಂಟಿನಲ್ಲಾಗಲೀ ಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕಡೆದು, ಅನಂತರ ಬೀಸಣಿಗೆಯಿಂದ ಬೀಸಿ ಪುಟ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಮೇಲೆ ದರ್ಭೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೬. ಅಮೇಲೆ ಸ್ತುಕ್ ಸ್ತವ ಎಂಬ ಹೋಮ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಣೀತಾ ಪಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ಆಜ್ಯಪಾತ್ರೆ (ತುಪ್ಪದಪಾತ್ರೆ)ಗಳನ್ನೂ ದರ್ಭೆಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ದರ್ಭೆಯಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿಸಬೇಕು.

ಕುಲಂ ಗೃಹ್ಯ ತು ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಮಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಥಮಮುತ್ಸೃಜೇತ್ |
ನಾಗ್ನಿಂ ಮುಖೇನೋಪಧಮೇನ್ನ ಚ ಸಾದೌ ಪ್ರತಾಪಯೇತ್ || ೭ ||

ಅಧಸ್ತಾನೋಪಧ್ಯಾಚ್ಛೇ ನ ಚೈನಮಭಿಲಂಘಯೇತ್ |
ಸುಸಮಿದ್ಧಂ ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ಹೋಮಯೇಜ್ಞಾ ತನೇದಸಂ : ೮ ||

ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಾಃ ಕರ್ತವ್ಯಾಃ ಸಮಿಧೋಽಥ ಪ್ರಮಾಣತಃ |
ಸೃಥುಪ್ರಮಾಣಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ದೇವದಾರುಮಯೀ ತಥಾ || ೯ ||

ಅತಿನಾತ್ರಾಸ್ತಥೇಧ್ಯಾಶ್ಚ ಕರ್ತವ್ಯಾಃ ಸ್ವಪ್ರಮಾಣತಃ |
ಪಾಲಾಶೋಽರ್ಕಸ್ತ್ವಪಾಮಾರ್ಗಃ ಶಮ್ಯಶ್ಚತ್ಫವಿಕಂಕತಃ || ೧೦ ||

೭-೮. ದರ್ಭೆಯನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತುಸ್ಸವನ್ನು ಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಉದಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಾಸಬಾರದು.

ಬೆಂಕಿ ಉರಿಯುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದಾಟಬಾರದು. ಅಗ್ನಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುತವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು.

೯. ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗೇಣುದ್ದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸ ಬೇಕು. ದೇವದಾರು ವೃಕ್ಷದ ಸಮಿತ್ತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಮಾಡಿ ದ್ದರೂ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ.

೧೦-೧೧. ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ (ಒಂದು ಚೋಟಿ ಗಿಂತಲೂ) ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ದವಾಗಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಮುತ್ತುಗ, ಎಕ್ಕ, ಉತ್ತ ರಣಿ, ಬನ್ನಿ, ಅರಳಿ, ವಿಕಂಕತ (ವ್ಯಾಘ್ರಪಾದ ವೃಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳುವರು.) ಅತ್ತಿ

ಉದುಂಬರಸ್ತಥಾ ಬಿಲ್ವಃ ಚಂದನೋ ಯಜ್ಞಯಾಶ್ಚ ಯೇ |
ಸರಲೋ ದೇವದಾರುಶ್ಚ ಶಾಲಶ್ಚ ಖದಿರಸ್ತಥಾ | ೧೧ ||

ಸಮಿದರ್ಭೇ ಪ್ರಶಸ್ತಾಸ್ತು ವೃಕ್ಷಾಹ್ಯೇತೇ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ |
ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕೋ ನಕ್ತಮಾಲಃ ಕಪಿತ್ಥಃ ಶಾಲ್ಮಲೀ ತಥಾ | ೧೨ ||

ಬಿಲ್ವಜಃ ಕೋವಿದಾರಶ್ಚ ಕರಂಜಃ ಶಲ್ಲಕೀದ್ರುಮಃ |
ಚಿರಬಿಲ್ವಸ್ತಥಾಕ್ರೋಟಿಃ ತಿಕ್ತಕಾಮ್ರಾತಕೌ ತಥಾ | ೧೩ ||

ನಿಂಬೋ ವಿಭೀತಕಶ್ಚೈತೇ ಹೋಮಕರ್ಮಣಿ ಗರ್ಹಿತಾಃ |
ಏನಂ ಸಮೇಧಿತಸ್ಯಾಗ್ನೇಃ ಸಮಂತಾತ್ಪುರನಿಷ್ಕರಂ | ೧೪ ||

ದತ್ತಾ ಪ್ರಾಗುತ್ತಮಂ ತಂತುಂ ತತಸ್ತಂ ಪರಿಮಾರ್ಜಯೇತ್ |
ಸಾವಿತ್ರೀ ಪರಿಪೂತೇನ ವಾರಿಣಾ ತ್ರಿಃ ಸಮಂತತಃ | ೧೫ ||

ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆ, ಚಂದನ, ಯಜ್ಞಯ, ಸರಲ, ದೇವದಾರು, ಶಾಲ, ಮತ್ತು ಕಗ್ಗಲೀ
ಈ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮಿತ್ತುಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವುಗಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

೧೨-೧೩. ಉದ್ದಾಲಕವೃಕ್ಷ, ಕರಂಜವೃಕ್ಷ, ಬೇಲದಮರ, ಬೂರುಗದಮರ
ಕಿರುಬಿಲ್ವ, ಕೋವಿದಾರ, ಸಲ್ಲಕಿ, ಚಿರಬಿಲ್ವ, ಅಕ್ರೋಟಿಕವೃಕ್ಷ, ಹುಣಿಸೇಮರ,
ಮತ್ತು ಅಮಟೇಮರ, ಬೇವಿನಮರ, ಕಲಿವೃಕ್ಷ, (ಭೂತಾವಾಸವೃಕ್ಷ) ಈ ಮರ
ಗಳ ಸಮಿತ್ತುಗಳು ಹೋಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲ.

೧೪-೧೫. ಹೀಗೆ ಪುಟಹಾಕಿರುವಾಗ ಅಗ್ನಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ದರ್ಭೆಯಿಂದ
ವಿಷ್ಕರವನ್ನು (ಪರಿಸ್ತರಣ) ಮಾಡಬೇಕು. ಅದು ಪೂರ್ವದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾರ
ವನ್ನಿಟ್ಟಂತೆ ತೋರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧ
ವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ಮೂರುಸಲ ಮೋಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ತತಃ ಕುಶಮಯಂ ಕೃತ್ವಾ ಹ್ಯಾತ್ಮನೋಛಾಂಗುಲೀಯಕಂ ।

ತತೋಽಗ್ನೀರ್ದಕ್ಷಿಣೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಕಲ್ಪಯೇದ್ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತನುಂ ॥ ೧೬ ॥

ತತಃ ಸುಚಂ ಸುವಂ ಚೈವ ಪ್ರಣೀತಾನಾಜ್ಯಭಾಜನಂ ।

ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ಸ್ಪರ್ಶಯೇದಗ್ನಿಂ ಸುವಂ ಚಾಜ್ಯೇನ ಸಂಸ್ಪೃಶೇತ್ ॥ ೧೭ ॥

ತತೋ ಭೂಮೌ ನಿಷಣ್ಣೇನ ಜಾನುನಾ ಸುಸಮಾಹಿತಃ ।

ಪಾಣೇ ತು ಪುಟಿಕಾ ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಣಮೇಜ್ಞಾತನೇದಸಂ ॥ ೧೮ ॥

ಅಹ್ವಾನಂ ತು ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ರವೇಸ್ತತ್ರ ಸಮಾಹಿತಃ ।

ಪುರಾಣೋಕ್ತೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಹ್ಯನೇನಾಥ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ॥ ೧೯ ॥

೧೬. ಅನಂತರ ತಾನೂ ದರ್ಭೆಯ ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ, ಅಗ್ನಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶರೀರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. (ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು.)

೧೭. ಆಮೇಲೆ ಸ್ತುಕ್, ಸುವ, ಅಜ್ಯಪಾತ್ರೈ, ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ, ಅಗ್ನಿ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿಸಿ, ಅನಂತರ ಸುವವನ್ನು ತುಪ್ಪದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ತುಪ್ಪದಿಂದ ಆ ಸುವವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

೧೮. ಅನಂತರ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮೊಳ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂರಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಅಗ್ನಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೯-೨೦. ಆಮೇಲೆ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ, ಕೈ ಮುಗಿದು ಕೊಂಡು ಪುರಾಣೋಕ್ತವಾದ, “ ನಮೋ ನಮೋ ಯೋ ಭವತೀಹ ಶಶ್ವದುತ್ತಿಷ್ಠ ಮಾನೋ ಜಗತೋ ಹಿತಾಯ । ಆವಾಹಯಾಮ್ಯದ್ಯ ತಮೀಶಮಾದ್ಯಂ ಕರೋತು ಸೋಗ್ನಾ ವಿಹ ಸಂನಿಧಾನಂ ” ॥ “ ಏಹ್ಯೇಹಿ, ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷಯ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ ಅಬಿಂಧನೋಗ್ನೇ ಶುಚಿನಾಮಧೇಯ । ಇಮಾಂ ಸ್ವಕೇಯಾಂ ತನುಮಾವಿಶಸ್ವ

ಸಮೋನಮೋ ಭೋ ಭವತೀಹ ಶಶ್ವದುತ್ತಿಷ್ಠಮಾನೋ |
ಜಗತೋ ಹಿತಾಯ ಆವಾಯಾಮ್ಯದ್ಯ ತಮೀಶಮಾದ್ಯಂ ||
ಕರೋತು ಸೋಽಗ್ನಾ ವಿಹ ಸಂನಿಧಾನಂ

|| ೨೦ ||

ಏಹೈಹಿ ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷಯ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ ಅಂಬಿಧನೋಗ್ನೇ
ಶುಚಿನಾಮಧೇಯ | ಇಮಾಂ ಸ್ವಕೀಯಾಂ ತನುಮಾವಿಶಸ್ವ
ಹವಿರ್ಹುತಂ ದೇವ ಮಯಾ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ

|| ೨೧ ||

ಏನಂ ಕೃತ್ವಾಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರಂ ಸಾಹ್ವಾನಂ ಚ ದಿವಾಕರಂ |
ತತೋ ವಿಜ್ಞಾ ಪಯೇದಗ್ನಿಂ ಯಚಮೇತಾನುದಾಹರನ್

|| ೨೨ ||

ಮಮಾಗ್ನೇರ್ವಚೋಽ ವಿಹವೇಷ್ಟಸ್ತು ವಯಂತ್ಯೆನ್ನಾನಾಸ್ತನ್ತಂ ಪು
ಷೇನು ಮಹ್ಯಂ ನನುಂತಾಂ ಪ್ರದಿಶತ್ವತಸ್ತಸ್ತಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಸ್ಪತನಾ
ಜಯೇನು || ೨೩ ||

ಹವಿರ್ಹುತಂ ದೇವ ಮಯಾ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನನ್ನು
ಅನಾಹನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

(ಜಗತ್ತಿನ ಪೃಷ್ಟಿರಕ್ಷಣಿಗಾಗಿ ಉದಯಾಸ್ತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಜಗತ್ತನ್ನೂ
ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ವಂದನೆ. ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯಪರಮಾತ್ಮನು ಈ
ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ. ನಾಶರಹಿತನಾದ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯೇ, ಜಲ
ಭಕ್ಷಕನಾದ ಅಗ್ನಿರೂಪಿಯೇ, ನಿನ್ನ ನಿಜರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿ
ನಾನು ಕೊಡುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂಬುದೇ ಈ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ.)

೨೨-೨೪. ಈ ರೀತಿ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಅಹ್ವಾನ
ಮಾಡಿ ಅನಂತರ, ಅಗ್ನಿ ದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಮಮಾಗ್ನೇರ್ವಚೋಽ.....
ಜಯೇನು” || “ ಉತ್ತಿಷ್ಠ ಪುರುಷರ್ಷಭಸ್ವಾಹಾ ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರ
ದಿಂದ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. “ಎಲೈ ಅಗ್ನಿರೂಪಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನೇ, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಯೂ
ಅಥವಾ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನಗೆ ವರ್ಚಸ್ಸು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಲಿ.

ಉತ್ತಿಷ್ಠ ಪುರುಷಾರ್ಪಣಾ ಹರಿಹಿಂಗಳ ದೀಪ್ತಜಿಹ್ವಾ ।

ಲೋಹಿತಾಕ್ಷ ದೇಹಿ ಮೇ ದದಾಮಿ ತೇ ಸ್ವಾಹಾ || ೨೪ ||

ತತಃ ಪರಮಗ್ನಿ ಹೋತ್ರಮಂತ್ರೇಣ ಮಾರ್ಗಮುಚ್ಚರನ್ ।

ಪರಮಾಹುತಿಂ ದದ್ಯಾದಾದಾಯ ಸ್ವಾಹಾ || ೨೫ ||

ತಥೈವ ಚ ಯಜ್ಞಾ ಅತ್ತೀಯೇ ಮತ್ತಿಷಾಸಹಿತಾಯ ಚ ।

ತತಃ ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಾಭಿಃ ಪಾಲಾಶೀಭಿ ಯಥಾವಿಧಿ || ೨೬ ||

ದೇವದಾರುಮಯಿಾಭಿಶ್ಚ ಶಮೀಮಯೀಭಿರೇವ ಚ ।

ಸಮಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಘೃತಾಕ್ರಾಭಿಃ ಹೋಮಯೇಜ್ಞಾ ತನೇದಸಂ || ೨೭ ||

ರತ್ನಿಮಾತ್ರಂ ಸ್ಯವಂ ಗೃಹ್ಯ ಘೃತೇನೈವ ತು ಹೋಮಯೇತ್ ।

ಅತಃ ಕ್ಷೀರೇಣ ಗನ್ಯೇನ ತತೋನ್ನೇನ ಚ ಹೋಮಯೇತ್ || ೨೮ ||

ನಿನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ನಾವು ಈ ಹವಿದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವೆವು. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ, ಸಕಲ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇರುವವರೆಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗುವರು. ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ನಾವು ಜಯಿಸುವೆವು ” ಎಂಬುದೇ ಆ ಮಂತ್ರಾರ್ಥ.

೨೫. ಆಮೇಲೆ ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರ ಪ್ರಧಾನಹೋಮ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪರಮಾಹುತಿ ಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಬೇಕು.

೨೬-೨೭. ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ದ್ವೀಶಿಸಿ ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಮುತ್ತುಗದ ಮತ್ತು ದೇವದಾರು ಮರದ ಅಥವಾ ಬನ್ನೀ ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ತುಪ್ಪದಿಂದ ನೆನಸಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡ ಬೇಕು.

೨೮. ಮುಷ್ಟಿ ಬದ್ಧವಾದ ಮೊಳದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತುವದಿಂದ ಘೃತ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಹಸುವಿನ ಹಾಲು, ಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ಚರು ಇವು ಗಳ ಹೋಮವನ್ನೂ ನಡೆಸಬಹುದು.

ನವಾಭಿರೋಷಧೀಭಿಶ್ಚ ತಿಲವ್ರೀಹಿಯವೈಸ್ತಥಾ ।

ಶಾಲೀಫಲಕಶ್ಯಾಮಾಕೈರ್ಗೋಧೂಮೈಶ್ಚೈವ ಹೋಮಯೇತಃ ॥ ೨೯ ॥

ಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಮಮಾಯಾಂ ನಾ ಹೋಮಯೇಚ್ಛಾ ವಿಶೇಷತಃ ।

ಚೈತ್ರಾಂ ತಥಾರ್ಶಯುಜ್ಯಾಂ ನಾ ಕುರ್ಯಾದಗ್ನಿಂ ತಥಾ ಕ್ರಿಯಾಂ ॥ ೩೦ ॥

ಬಹುದ್ರವ್ಯೇಂಧನೈಶ್ಚಾಗ್ನೌ ಸುಸಮಿದ್ಧೇ ವಿಶೇಷತಃ ।

ವಿಧೂಮೇ ಲೇಲಿಯಾನೇಚ ಹೋಮಯೇತ್ಯುರ್ಮಸಿದ್ಧಯೇ ॥ ೩೧ ॥

ಅಪ್ರಬುದ್ಧೇ ಸಧೂಮೇ ನಾ ಜುಹುಯಾನ್ಮಹುತಾಕನೇ ।

ಯಜಮಾನೋ ಭವೇದಂಧೋ ಹ್ಯಪುತ್ರ ಇತಿ ಚ ಶ್ರುತಿಃ ॥ ೩೨ ॥

ಅರ್ಚಿಸ್ತಾನ್ಮಂಡಿತಶಿಖಃ ತಪ್ತಕಾಂಚನಸನ್ನಿಭಃ ।

ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾವರ್ತೋ ವಹ್ನಿಃ ಸ್ಯಾತ್ಕುರ್ಮಸಿದ್ಧಯೇ ॥ ೩೩ ॥

೨೯. ಒಣಗದಿರುವ ವನಸ್ಪತಿಗಳು, ಮತ್ತು ಎಳ್ಳು, ಅಕ್ಕಿ, ಬತ್ತ, ಸಾಮೆ ಗೋಧಿ ಮುಂತಾದ ಈ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೋಮ ಮಾಡಬೇಕು.

೩೦. ಪೂರ್ಣಮಾ ಅಥವಾ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚೈತ್ರ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಯುಜ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ ತನ್ನೂಲಕ ಸೂರ್ಯತೃಪ್ತೃರ್ಥವಾದ ಹೋಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. (ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಆ ಕಾಲಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.)

೩೧. ಅಗ್ನಿಯು ಪುಟವಾಗಿ ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವಾಗ ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಸೌದೆಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು.

೩೨. ಬೆಂಕಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉರಿಯದೆ ಹೊಗೆಯಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೋಮ ಮಾಡಬಾರದು. ಹೀಗೆಮಾಡಿದರೆ ಯಜಮಾನನು ಕುರುಡನಾಗುವನು. ಮತ್ತು ಪುತ್ರಹೀನನಾಗುವನು.

ನೈವಾಕಲ್ಯಾಣೇ ಯುವತೀರ್ನಾಲ್ಪವಿದ್ಯೋ ನ ಬಾಲಿಶಃ ।

ಹೋತಾ ಸ್ಯಾದಗ್ನಿಹೋತ್ರಸ್ಯ ನಾತೋ ನಾಸಂಸ್ಕೃತಸ್ತಥಾ ॥ ೩೪ ॥

ನರಕೇ ತು ಪತಂತ್ಯೇತೇ ಜುಹ್ವತಶ್ಚ ಧನಕ್ಷಯಃ ।

ತಸ್ಮಾದ್ವೈ ಜ್ಞಾನಕುಶಲೋ ಹೋತಾ ಸ್ಯಾದ್ವೇದಪಾರಗಃ ॥ ೩೫ ॥

ಯತ್ಫಲಂ ಕರ್ಮಣಸ್ತಸ್ಯ ತತೋ ನಿಗದಿತಂ ಶೃಣು ।

ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ ಸರ್ವಕಾಮೋಽಯಂ ಸೋಽಶ್ವಮೇಧಫಲಂ ಲಭೀತ್ ॥ ೩೬ ॥

೩೩. ಅಗ್ನಿಯು ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಾದ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಕಾರವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯಜಮಾನನು ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಯಜಮಾನನ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯೊದಗುವುದು.

೩೪. ಅಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೂ, ಅಲ್ಪ ವಿದ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನೂ, ಮೂರ್ಖನಾದವನೂ ರೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದವನೂ ಗರ್ಭಾಧಾನಾದಿಪೋಡಶ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಲ್ಲದವನೂ ಸಹ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ.

೩೫. ಹೀಗೆ ಅಯೋಗ್ಯರಾದವರು ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅವರು ಇಹ ದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪರದಲ್ಲಿ ನರಕವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಹೋಮಮಾಡುವವನು ಜ್ಞಾನಿಯೂ, ವೇದಪಾರಂಗತನೂ ಆಗಿರಬೇಕು.

೩೬. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಅಗ್ನಿಮುಖ ಹೋಮಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಸಿದರೆ ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಮಾಡಿದ ಫಲವು ಲಭಿಸುವುದು. ಸರ್ವಕಾಮಾ ಧ್ಯಕ್ಷನಾಗುವನು. (ಎಂದರೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುವು.)

ಸಾಂಬಪುರಾಣಂ

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಅಗ್ನಿವಿಧಾನಂ ನಾನು
ಸಪ್ತತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿವಿಧಿಯೆಂಬ ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಾಯ ನಮಃ ॥

ಅಥ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇ ಅಷ್ಟತ್ರಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ ॥

ತತ್ತೇಹಂ ವರ್ಣಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಸಾಂಬೇನ ಚ ಯಥಾ ಪುನಃ ।

ನಾರದಃ ಪರಮೋದಾರಃ ಪೃಷ್ಠೋಽಭೂತ್ಸಂಶಯಂ ಮಹತ್ ॥ ೧ ॥

॥ ಸಾಂಬ ಉವಾಚ ॥

ಕೃತಾ ದಾರುಪರೀಕ್ಷಾ ನೇ ಪ್ರತಿನಾಲಕ್ಷಣಂ ತಥಾ ।

ದೇವಯಾತ್ರಾವಿಧಾನಂ ಚ ಹೃಗ್ನಿಕಾರ್ಯವಿಧಿಸ್ತಥಾ ॥ ೨ ॥

ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧. ಅಯ್ಯ; ಬೃಹದ್ವಲರಾಜನೇ, ಉದಾರ ಸ್ವಭಾವದವನಾದ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಸಾಂಬನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದ ಮಹಾ ಸಂಶಯವನ್ನು ಈಗ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬೃಹದ್ವಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

೨-೫. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನಾದ ನಾರದನೇ; ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆವಿಗೆ ಮರದ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಲಕ್ಷಣ, ದೇವರ ಯಾತ್ರಾವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯವಿಧಿ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾನು

ಅತಃ ಪರಂ ತು ವಿಪ್ರೇಂದ್ರ ಪ್ರಬ್ರೂಹಿ ಮನು ಪೃಚ್ಛತಃ ।

ದೇವಪೂಜಾಫಲಂ ಯಚ್ಚ ಯಚ್ಚ ದಾನಫಲಂ ಭವೇತ್ || ೩ ||

ಪ್ರಣಿಪಾತೇ ನಮಸ್ಕಾರೇ ತಥಾ ಚೈವ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೇ ।

ಧೂಪದೀಪಪ್ರದಾನೇ ಚ ಸಂಮಾರ್ಜನವಿಧೌ ಚ ಯತ್ || ೪ ||

ಉಪವಾಸೇ ಚ ಯತ್ಸ್ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಯತ್ಪಲಂ ನಕ್ತಭೋಜನಂ ।

ಅರ್ಘ್ಯ ಕೀದೃಶಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಕುತ್ರ ವಾಸಂ ಪ್ರದೀಯತೇ || ೫ ||

ಕಥಂ ಚ ಕ್ರಿಯತೇ ಭಕ್ತಿಃ ಕಥಂ ದೇವಃ ಪ್ರಸೀದತಿ ।

|| ನಾರದ ಉವಾಚ ||

ಭಕ್ತಿಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಸಮಾಧಿಂ ಚ ಕಥ್ಯಮಾನಂ ನಿಬೋಧ ಮೇ || ೬ ||

ಕೇಳುವ ಈ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾ ಸಾಂಬನು ಹೀಗೆಂದನು.

“ ಅಯ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯೇ; ದೇವಪೂಜೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದರಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಫಲವಾವುದು ? ದಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವಫಲ ಲಭಿಸುವುದು ? ದೇವರಿಗೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ, ಧೂಪ, ದೀಪ ಇವುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿಡುವುದರಿಂದಲೂ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಸಾರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಗುಡಿಸುವುದು ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಉಪವಾಸ ವ್ರತ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ರಾತ್ರಿ ಮಾತ್ರ ಊಟ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಲಭಿಸುವ ಸುಕೃತವಾವುದು ? ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಕೊಡಬೇಕು ? ಆ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು ? ಹೀಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು ? ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

೬. ಎಲೈ ಸಾಂಬನೇ; ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಎಂದು ನಾರದರು ಸಾಂಬನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದರು.

ಮನಸೋ ಭಾವನಾ ಭಕ್ತಿರಿಚ್ಛಾ ಶ್ರದ್ಧಾ ಚ ಕಥ್ಯತೇ ।

ಧ್ಯಾನಂ ಸಮಾಧಿರಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಶೃಣು ಭಕ್ತಿನಿಕಲ್ಪನಾಂ

॥ ೭ ॥

ತತ್ಕಥಾಯಾಂ ರಮೇದ್ಯಸ್ತು ಸ ನೈ ಭಕ್ತಃ ಸನಾತನಃ ।

ನಿತ್ಯಂ ತು ತನ್ನನಾಶ್ಚೈವ ದೇವಪೂಜಾರತಃ ಸದಾ

॥ ೮ ॥

ತತ್ಕರ್ಮಕೃದ್ಭವೇದ್ಯಸ್ತು ಸ ನೈ ಭಕ್ತಃ ಸನಾತನಃ ।

ದೇವಾರ್ಥಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಯಃ ಕರ್ಮಾಣ್ಯನುಮನ್ಯತೇ

॥ ೯ ॥

ಕೀರ್ತನಾದ್ವಾಪ್ನೋಮಾಂಚೇ ಸ ನೈ ಭಕ್ತತರೋ ನರಃ ।

ನಾಭ್ಯಸೂಯೇಚ್ಛ ತದ್ಭಕ್ತಂ ನ ವಂದ್ಯಚ್ಛಾನ್ಯದೇವತಾಃ

॥ ೧೦ ॥

೭. ಅಯ್ಯಾ ಸಾಂಬನೆ; ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿರಭಾವನೆಯೇಭಕ್ತಿ ಯೆನಿಸುವುದು. ಮಾಡುವ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯು; ಧ್ಯಾನವೇ ಸಮಾಧಿ; ಈ ರೀತಿ ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧಾ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊ, ಈಗ ಭಕ್ತಿಯ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು.

೮. ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆ ಸೂರ್ಯ ದೇವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾ ಅವನ ಸಂಖ್ಯಂಧವಾದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುರಾಣವಾಚನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಭಕ್ತನೆನಿಸುವನು.

೯. ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪೂಜೆಗೋಸ್ಕರ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಸಕ್ತಿ ಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆ ಪೂಜಾಕರ್ಮವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಮಾಡುವವನೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಭಕ್ತನೆನಿಸುವನು.

೧೦-೧೧. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯದೇವನ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅನಂದಬಾಷ್ಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹೊಂದುವವನೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯಭಕ್ತನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅದಿತ್ಯವ್ರತಧಾರೀ ಚ ಸ ನೈ ಭಕ್ತತರೋ ನರಃ |

ಏವಂಏಧಕ್ರಿಯಾಭಕ್ತಿಃ ಸದಾ ಕಾರ್ಯಾ ನಿಜಾನತಾ || ೧೧ ||

ಗಚ್ಛಂಸ್ತಿಸ್ವಸ್ವಪಜ್ಞಾಘ್ರಾನ್ನಶ್ಚಂಶ್ಚಾನಿಮಿಷಂಸ್ತಥಾ |

ಯಃ ಸ್ಮರೇದ್ಭಾಸ್ಕರಂ ನಿತ್ಯಂ ಸ ನೈ ಭಕ್ತತರೋ ನರಃ || ೧೨ ||

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಮಾಧಿನಾ ಚೈವ ಶುದ್ಧೇನ ಮನಸಾ ತಥಾ |

ಕ್ರಿಯತೇ ನಿಯಮೋ ಯಸ್ತು ಧ್ಯಾನಂ ವಾ ಯತ್ಪ್ರದೀಯತೇ || ೧೩ ||

ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತಿ ತದ್ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಿತರಸ್ತಥಾ |

ಸೂರ್ಯಭಕ್ತನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಪಡದೆ ಸೂರ್ಯಾತಿರಿಕ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮಸು, ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಭಕ್ತನೆನಿಸುವನು.

ಆದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಈ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯದೇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಸೇವೆಮಾಡಬೇಕು.

೧೨. ಸಂಚರಿಸುವಾಗಲೂ, ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವಾಗಲೂ, ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವಾಗಲೂ, ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗಲೂ, ಊಟಮಾಡುವಾಗಲೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿಯೂ ಎಡಬಿಡದೆ ಸೂರ್ಯಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವ ಮಾನವನು ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸುವನು.

೧೩. ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಧ್ಯಾನದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಸಹ ಆಚರಿಸುವ ನಿಯಮ (ವ್ರತ) ಮತ್ತು ದಾನ ಇವುಗಳನ್ನು, ದೇವತೆಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರೂ ಮತ್ತು ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು.

೧೪. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಪತ್ರೆ, ಹೂವು, ಹಣ್ಣು ಮತ್ತು ನೀರು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಆದರೆ

ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಯತ್ಸಮುಪಾಹೃತಂ || ೧೪ ||

ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತಿ ತದ್ದೇವಾ ನಾಸ್ತಿಕಾನ್ಸರ್ಜಯಂತಿ ಚ |

ಭಾವಶುದ್ಧಿಃ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಾ ನಿಯಮಾಚಾರಸಂಯುತಾ || ೧೫ ||

ಭಾವಶುದ್ಧ್ಯಾ ಕೃತಂ ಯಚ್ಚ ತತ್ಸರ್ವಂ ಸಫಲಂ ಭವೇತ್ |

ಸ್ತುತಿಜಾಪೋಪಹಾರೇಣ ಪೂಜಯಾ ಚ ವಿವಸ್ವತಃ || ೧೬ ||

ಉಪವಾಸೇನ ಪಷ್ಯಾಂ ಚ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ |

ಪ್ರಣಿಧಾಯ ಶಿರೋ ಭೂಮ್ಯಾಂ ನಮಸ್ಕಾರಂ ಕರೋತಿ ಯಃ || ೧೭ ||

ಮಾತ್ರ ನಾವು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಪದಾರ್ಥವು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು; ಅಲ್ಲದೇ ಸಿಕ್ಕಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಂದರೆ ವಿಧಿಜೋದಿತವಲ್ಲದ ವಸ್ತುಗಳ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿದರೆ ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

೧೫. ಪೂಜೆಮಾಡುವವನು ನಿಯಮ, ಆಚಾರ ಇವುಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಾನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವೇ ಸಫಲವಾಗುವುದು. ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು. ಭಾವಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೇ ನಿಯಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ಅಡಂಬರ ಕೋಪದಿಂದ ಮಾಡುವ ದೈವಪೂಜೆಯು ಎಂದಿಗೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೬. ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯನ ಸ್ಮರಣೆ, ಜಪ, ಮಿತವಾದ ಆಹಾರಸೇವನೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಪಷ್ಪಾದಿವಸ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಹಾರವೇನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಉಪವಾಸದಿಂದಿದ್ದು ಸತ್ತಮೇ ತಿಥಿಯಲ್ಲಾರಾಧಿಸುವವನಸಕಲ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವುವು.

೧೭. ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನಿರಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ (ದೀರ್ಘದಂಡ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ,) ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದವನ ಸಕಲ ಪಾಪಗಳೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದೇ ನಾಶವಾಗುವುವು.

ತತ್ಕೃಣಾತ್ಸರ್ವಪಾಪೇಭ್ಯೋ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ |

ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತೋ ನರೋ ಯಸ್ತು ರವೇಃ ಕುರ್ಯಾತ್ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ || ೧೮ ||

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೇಕೃತಾ ತೇನ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಾ ವಸುಂಧರಾ |

ಸೂರ್ಯಂ ಮನಸಿ ಯಃ ಕೃತ್ವಾ ಕುರ್ಯಾದ್ವಾ ಚ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಂ || ೧೯ ||

ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೇಕೃತಾಸ್ತೇನ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಭವಂತಿ ಹಿ |

ಏಕಾಹಾರಪರೋ ಭೂತ್ವಾ ಪೃಷ್ಠಾಂ ಯೋಽರ್ಚಯತೇ ರವಿಂ || ೨೦ ||

ನಿಯಮವ್ರತಧಾರೀ ಚ ರವೇರ್ಭಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತಃ |

ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ಚ ಮಹಾಭಾಗ ಸೋಽಶ್ವಮೇಧಫಲಂ ಲಭೇತ್ || ೨೧ ||

೧೮. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿದರೆ, “ ಜಂಬೂ, ಪ್ಲಕ್ಷ ಕುಶ, ಕ್ರೌಂಚ, ಶಾಕ, ಶಾಲ್ಮಲಿ, ಪುಷ್ಕರ, ” ಎಂಬ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು.

೧೯. ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಆ ದೇವನನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದವನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಗುವುದು. (ಸೂರ್ಯನು ಸಕಲ ದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ ಅವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೇ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಫಲವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವ.)

೨೦-೨೧. ಎಲೈ ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ಸಾಂಬನೆ, ಒಂದೇಹೊತ್ತು ಆಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿಯಮದಿಂದ ಪಷ್ಠೀದಿವಸ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಪ್ತಮಿಯದಿನವೂ ಒಂದೇಹೊತ್ತಿನ ಆಹಾರ ನಿಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನೂ ಸಹ, ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಅಹೋರಾತ್ರೋಪನಾಸೇನ ಪೂಜಯೇದ್ಯಸ್ತು ಭಾಸ್ಕರಂ ।

ಸಪ್ತನ್ಯಾಮುಫ ಪಷ್ಠಾಂ ಚ ಸೂರ್ಯಲೋಕಂ ಸ ಗಚ್ಛತಿ ॥ ೨೨ ॥

ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷಸ್ಯ ಸಪ್ತನ್ಯಾಮುಪನಾಸಪರೋ ನರಃ ।

ಸ್ಮರಣೋಪಹಾರೇಣ ಪೂಜಯೇದ್ಯಸ್ತು ಭಾಸ್ಕರಂ ॥ ೨೩ ॥

ಸರ್ವಪಾಪನಿರ್ನುಂಕ್ತಸ್ಸೂರ್ಯಲೋಕಂ ಸ ಗಚ್ಛತಿ ।

ಅರ್ಕಸಂಪುಟಿಸಂಯೋಜ್ಯಮುದಕಪ್ರಸೃತಂ ಪಿಬೇತ್ ॥ ೨೪ ॥

ಕ್ರಮವೃದ್ಧ್ಯಾ ಚತುರ್ವಿಂಶದೇಕೈಕಂ ಜಾಪಯೇತ್ಪುನಃ ।

ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಸಂವತ್ಸರಾಭ್ಯಾಂ ತು ಸಮಾಪ್ತನಿಯಮೋ ಭವೇತ್ ॥ ೨೫ ॥

೨೨. ಸಸ್ಮೀ ಮತ್ತೂ ಸಪ್ತಮೀ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳೆರಡುಹೊತ್ತೂ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡುವವನು ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನೇ ಸೇರುವನು.

೨೩. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಸಪ್ತಮಿಯದಿನ ಉಪವಾಸದಿಂದಿದ್ದು ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ನೈವೇದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಇತರ ಪೂಜಾರ್ಹವಾದ ರಕ್ತವರ್ಣದ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

೨೪-೨೫. ಹೀಗೆ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಸಪ್ತಮಿಯದಿನ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ, ಆ ದೇವನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದ ಸೂರ್ಯಸಂಪುಟದ ಸಂಬಂಧವಾವ, ಒಂದುಬೊಗಸೆ ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಸಪ್ತಮಿಗೆ ಒಂದು ಬೊಗಸೆಯಂತೆ (24) ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸಪ್ತಮಿಗಳು ಸಂಖ್ಯಾವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಪಾನಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕುಬೊಗಸೆ ನೀರು ದೊರೆಯುವುದು. ಆಗ ಸೂರ್ಯ ವ್ರತನಿಯಮವು ಮುಗಿಯುವುದು. (ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಸಪ್ತಮಿಯು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ಬರುವುದು. ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸಪ್ತಮಿಗಳು ಬರುವುವು. ಅಷ್ಟು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ನಿಯಮವೂ ಮುಗಿಯುವುದು.) ಇದೊಂದು ಆದಿತ್ಯವ್ರತದ ನಿಯಮವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸರ್ವಕಾಮಪ್ರದಾ ಹ್ಯೇಷಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಹಸ್ಯ ಸಪ್ತಮೀ ।

ಮಾಘಶುಕ್ಲಸ್ಯ ಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ಸದಾದಿತ್ಯದಿನಂ ಭವೇತ್ || ೨೬ ||

ಸಪ್ತಮೀ ವಿಜಯಾ ನಾನು ತತ್ರ ದತ್ತಂ ಮಹತ್ಪಲಂ ।

ಸ್ನಾನಂ ದಾನಂ ಜಪೋ ಹೋಮ ಉಪವಾಸಸ್ತಭ್ಯವ ಚ || ೨೭ ||

ಸರ್ವಂ ವಿಜಯಸಪ್ತಮ್ಯಾಂ ಮಹಾಪಾತಕನಾಶನಂ ।

ಯೇ ತ್ಯಾದಿತ್ಯದಿನೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಶ್ರಾದ್ಧಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಮಾನವಾಃ || ೨೮ ||

ಜಪಂತಿ ಚ ಮಹಾಶ್ವೇತಾಂ ತೇ ಲಭಂತೇ ಯಥೇಷ್ಟಿತಂ ।

ಯೇಷಾಂ ಧರ್ಮಕ್ರಿಯಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸದೈವೋದ್ವಿತ್ಯ ಭಾಷ್ಯರಂ || ೨೯ ||

೨೬-೨೭. ಮಾಘಶುಕ್ಲಸಪ್ತಮಿಯ ತಿಥಿಯು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರವಾದ ದಿನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಮಾಘಶುಕ್ಲ ಸಪ್ತಮಿಗೆ ವಿಜಯಾಸಪ್ತಮೀ ಎಂದು ಹೆಸರುಂಟು. ವಿಜಯ ಸಪ್ತಮಿಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಶೇಷ ಫಲ ಪ್ರದವಾದವುಗಳು. ಅಲ್ಲದೇ ಆ ದಿನವೆ ಮಾಡುವ ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ಜಪ, ಹೋಮ ಮತ್ತು ಉಪವಾಸ ನೊದಲಾದ ಇವೆಲ್ಲವೂ, ಯಜಮಾನನ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯವೇ ನೊದಲಾದ ಮಹಾಪಾಪಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವುವು.

೨೮. ಈ ಅದಿತ್ಯದಿನದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಮಾಘಶುಕ್ಲ ಸಪ್ತಮಿಯ ದಿನ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವ ಮಾನವರೂ, ಮಹಾ ಶ್ವೇತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವವರೂ, ಸಹ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪಡೆಯುವರು.

೨೯. ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಸಕಲ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವವರೆಲ್ಲರೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ರೋಗ ಇವುಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗದೆ ಸುಖವಾಗಿ ಜೀವಿಸುವರು.

ನ ಕುಲೀ ಜಾಯತೇ ತೇಷಾಂ ದರಿದ್ರೋ ವ್ಯಾಧಿಕೋಽಪಿ ವಾ ।

ಶ್ವೇತಯಾ ರಕ್ತಯಾ ವಾಪಿ ಪೀತವೃತ್ತಿಕಯಾಪಿ ವಾ ॥ ೩೦ ॥

ಉಪಲೇಪನಕರ್ತಾ ಚ ಚಿಂತಿತಂ ಲಭತೇ ಸುಖಂ ।

ಚಿತ್ರಭಾನುಂ ವಿಚಿತ್ರ್ವೈಶ್ವ ಕುಸುಮೈಸ್ತು ಸುಗಂಧಿಭಿಃ ॥ ೩೧ ॥

ಪೂಜಯೇತ್ಸೋಪವಾಸೋ ಯಃ ಸ ಕಾಮಾನೀಪ್ಸಿತಾನ್ಲಭೇತ್ ।

ಘೃತೇನ ದೀಪಂ ಪ್ರಜ್ವಾಲೃ ತಲತ್ಪಲೇನ ವಾ ಪುನಃ ॥ ೩೨ ॥

ದೀರ್ಘಾಯುರ್ವಪುಷಾ ಯುಕ್ತಶ್ಚಕ್ಷುಷಾ ನ ಚ ಹೀಯತೇ ।

ದೀಪದಾನಾನ್ನ ರೋ ನಿತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನದೀಪೇನ ದೀಪ್ಯತೇ ॥ ೩೩ ॥

೩೦. ಬಿಳಿಯದು, ಕೆಂಪು ಅಥವಾ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯ ದೇವನ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಉಪಲೇಪನ ಮಾಡಿಸುವವನು ಅಂದರೆ ಅಲಂಕರಿಸುವವನು ತಾನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಸುಖವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಡೆಯುವನು.

೩೧. ಬಣ್ಣಬಣ್ಣವಾದ ಮತ್ತು ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಉಪವಾಸವ್ರತದಲ್ಲಿದ್ದು ಚಿತ್ರಭಾನುವನ್ನು (ಸೂರ್ಯನನ್ನು) ಪೂಜಿಸುವ ಮಾನವನು ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಮನೋರಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಡೆಯುವನು.

೩೨. ತುಪ್ಪದಿಂದಲಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಎಳ್ಳಿನ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದಾಗಲೀ ಸೂರ್ಯ ದೇವನಿಗೆ ದೀಪವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ ದೀಪಾರಾಧನೆ ಮಾಡಿದವನು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೃಢವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನೇತ್ರ ಸಂಬಂಧವಾದ ರೋಗಗಳಿಗಾವು ದಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾಗದೆ ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳುವನು.

೩೩. ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನಿತ್ಯವೂ ಸತ್ಪಾತ್ರನಿಗೆ ದೀಪ ದಾನ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ಜ್ಞಾನದೀಪದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವನು. (ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವನು) ಮತ್ತು ಅವನು, ಬುದ್ಧಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಷ್ಟಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗದಂತೆ ತಡೆಯುವನು. (ಅಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವೈಕಲ್ಯವಾಗಲೀ, ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಣೆಯಾಗಲೀ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.)

ಸ ಚ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯೈಶ್ಚಾಪಿ ನ ಕದಾಚಿದ್ವಿಮುಹ್ಯತಿ ।

ತಿಲಾಃ ಪವಿತ್ರಂ ಪರಮಂ ತಿಲದಾನಮನುತ್ತಮಂ

॥ ೩೪ ॥

ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯೇ ಚ ದೀಪೇ ಚ ಮಹಾಪಾತಕನಾಶನಂ ।

ದೀಪಂ ದದಾತಿ ಯೋ ನಿತ್ಯಂ ದೇವಸ್ಯಾಯತನೇಷು ಚ

॥ ೩೫ ॥

ಚತುಷ್ಟಥೇಷು ರಥ್ಯಾಸು ರೂಪವಾನ್ಸುಭಗೋ ಭವೇತ್ ।

ದವಿಸಾ ಪ್ರಥಮೇ ಕಲ್ಪೇ ದ್ವಿತೀಯಸ್ತ್ವಾಪಥೀರಸಃ

॥ ೩೬ ॥

ವಸಾಮೇದೋಽಸ್ಥಿನಿರ್ಯಾಸಾನ್ ತು ದೇಯಂ ಕಥಂಚನ ।

ಭವತ್ಯಾರ್ಥಗತಿರ್ದೀಪೋ ನ ಕದಾಚಿದಧೋಗತಿಃ

॥ ೩೭ ॥

೩೪. ಎಳ್ಳು ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಈ ಎಳ್ಳುದಾನವು ವಿಶೇಷ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರದವಾದುದು. ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ, ದೀಪವನ್ನು ಉರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ ಎಳ್ಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪವೂ ಸಹ ನಾಶವಾಗುವುದು.

೩೫. ದೇವಾಲಯ, ನಾಲ್ಕು ಬೀದಿಗಳು ಸೇರುವ ಜಾಕಗಳು ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳನ್ನಿಡಿಸುವವನು, ರೂಪವಂತನೂ ಸೌಭಾಗ್ಯವಂತನೂ ಆಗುವನು.

೩೬. ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಕಾವಿಸ್ಥಿನಿಂದ ಹೋಮಮಾಡುವುದು ಮೊದಲನೆಯ ಕಲ್ಪವು; ವನಸ್ಪತಿಗಳ ರಸಗಳಿಂದ ಹೋಮಮಾಡುವುದು ಎರಡನೆಯ ಕಲ್ಪ. ಅದರೆ, ವಪೆ, ಮೇದಸ್ಸು, (ಕೊಬ್ಬು) ಮೂಳೆ ಮತ್ತು ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುರೋದ್ದೇಶಕವಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಹೋಮಮಾಡಬಾರದು.

೩೭-೩೮. ದೇವಾಲಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಿಂದ ಉರ್ಧ್ವ ಗತಿಯುಂಟಾಗುವುದೇ ಹೊರತು ಎಂದಿಗೂ ಅಧೋಗತಿ ಬರ

ದಾನಂ ದೀಪಸ್ಯ ಚಾಪ್ಯೇವಂ ನ ತೀರ್ಯಗ್ಗತಿಮಾಪ್ನುಯಾತ್ |

ಜ್ವಲಮಾನಂ ಸದಾ ದೀಪಂ ನ ಹರೇನ್ನಾಪಿ ನಾಶಯೇತ್ || ೩೮ ||

ದೀಪಹರ್ತಾ ಭವೇದಂಧಸ್ತಮೋಗತಿರಸುಪ್ರಭಃ |

ದೀಪದಾತಾ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕೇ ದೀಪಮಾತ್ರೇವ ರಾಜತೇ || ೩೯ ||

ಯಃ ಸದಾರ್ಚಯತೇ ಸೂರ್ಯಂ ಚಂದನಾಗುರುಕುಂಕುಮೈಃ |

ಸ ಪೂಜ್ಯತೇ ಗರೋ ನಿತ್ಯಂ ಧನೇನ ಯಶಸಾ ಶ್ರಿಯಾ || ೪೦ ||

ರಕ್ತಚಂದನಮಿಶ್ರಿಸ್ತು ರಕ್ತಪುಷ್ಪೈಃ ಶುಚಿರ್ನರಃ |

ಉದಯೇಽರ್ಘ್ಯಂ ಸದಾ ದತ್ತಾ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸಂವತ್ಸರಾಲ್ಲಭೇತ್ || ೪೧ ||

ಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ದೀಪದ ಉರಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಅಘೋಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು. ಹೀಗೆಯೇ ದೀಪದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವನು ತೀರ್ಯಕ್ಕಾಗಳ ಗತಿಯನ್ನು (ಸದ್ಗತಿಯಿಲ್ಲದ ಇತರ ಗತಿಗಳನ್ನು) ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಉರಿಯತ್ತಿರುವ ದೀಪವನ್ನು ಅಸುಕರಿಸುವುದಾಗಲೀ ಅರಿಸುವುದಾಗಲೀ ಮಾಡಬಾರದು.

೩೯. ದೀಪವನ್ನು ಅಪಸುರಿಸುವವನು ಕುರುಡನಾಗಿ ಕಾಂತಿ ಹೀನನಾಗುವನು. ದೀಪದಾನ ಮಾಡುವವನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳ ಸಮೂಹದಂತೆಯೇ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನು.

೪೦. ಸೂರ್ಯದೀಪವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಂದನ, ಅಗುರು ಮತ್ತು ಕುಂಕುಮ ಇವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುವವನು ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಪಡೆದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯನೆನಿಸುವನು.

೪೧. ಮಾನವನು ಶುಚಿಯಾಗಿ ಕೆಂಪುಚಂದನ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಹೂಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯ ದೇವನಿಗೆ ಉದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವ ಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು.

ಉದಯಾತ್ಪರಿವರ್ತಂ ತು ಯಾವದಸ್ತಮನಸ್ಥಿತಿಃ ।

ಜಸನ್ನ ಭಿಮುಖಃ ಕಿಂಚಿನ್ನಂತ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರಮುಥಾಪಿ ವಾ || ೪೨ ||

ಅದಿತ್ಯವ್ರತಮೇತತ್ತು ಮಹಾಪಾತಕನಾಶನಂ ।

ಅರ್ಘ್ಯಾಣ ಸಹಿತಾಂ ಚೈವ ಸವತ್ಸಾಂ ಗಾಂ ಪ್ರದಾಪಯೇತ್ ।

ಉದಯೇ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತಃ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ || ೪೩ ||

ಸುವರ್ಣಭೇನ್ಮನದ್ವಾಹಂ ವಸುಧಾಂ ವಸ್ತುಸಂಯುತಾಂ ।

ಅರ್ಘ್ಯಂ ಪ್ರದಾಯ ಲಭತೇ ಸದಾ ಜನ್ಮಾನುಗಂ ಫಲಂ || ೪೪ ||

ಅಗ್ನಿ ತೋಯೇ ಚಾಂತರಿಕ್ಷೇ ಶುಚೌ ಭೂಮ್ನಾಂ ತಥೈವ ಚ ।

ಪ್ರತಿನಾಯಾಂ ತಥಾ ಪಿಂಡ್ಯಾಂ ದದ್ಯಾದರ್ಘ್ಯಂ ಪ್ರಯತ್ನತಃ || ೪೫ ||

೪೨. ಸೂರ್ಯೋದಯದಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವವರೆವಿಗೂ, ಸೂರ್ಯದೇ ವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನೋ ಅಥವಾ ಸ್ತೋತ್ರವೇ ನೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನೋ ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವುದೇ ಅದಿತ್ಯಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಮಹಾ ವ್ರತವು. ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿ ಮಹಾ ಪಾತಕಗಳನ್ನೂ ಸಹ ನಾಶಪಡಿಸುವುದು.

೪೩. ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನಂತರ ಕರುವಿನೊಡಗೂಡಿದ ಕರೆಯುವ ಹಸುವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದಾನಮಾಡಿದರೆ ಸಕಲ ಪಾಪಗಳೂ ತೊಲಗುವುವು.

೪೪. ಚಿನ್ನ, ಹಸು, ಎತ್ತು, ಭೂಮಿ ಇವುಗಳನ್ನು ವಸ್ತು ಸಮೇತವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಅನಂತರ ಆ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದರೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಫಲಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಪಡೆಯುವನು.

೪೫. ಅಗ್ನಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಶುಚಿಯಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದುಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಅರ್ಘ್ಯಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ನಾಪಸೆವ್ಯಂ ನ ನಾ ಸವ್ಯಂ ದದ್ಯಾದಭಿಮುಖಃ ಸದಾ |

ಸ ಘೃತಂ ಗುಗ್ಗುಲಂ ದಗ್ಧ್ವಾ ರವೇರ್ಭಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತಃ

|| ೪೬ ||

ತತ್ತ್ವಜಾತ್ನವ್ವರ್ತಸಾಪೇಭ್ಯೋ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ |

ಶ್ರೀನಾಸಕತುರುಷ್ಯಾಣಾಂ ದೇವದಾರೋಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಕರ್ಪೂರಾಗುರುಧೂಪಾನಾಂ ದಾಕಾರಃ ಸ್ವರ್ಗಗಾಮಿನಃ

|| ೪೭ ||

ಅಯನೇ ಹ್ಯುತ್ತರೇ ಸೂರ್ಯಮಥವಾ ದಕ್ಷಿಣಾಯನೇ |

ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ವಿಶೇಷೇಣ ಸರ್ವಸಾಹೈ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ

|| ೪೮ ||

ವಿಷುವೇಷೂಪರಾಗೇಷು ಪಡಶೀತಿಮುಖೇಷು ಚ |

ಪೂಜಯಿತ್ವಾ ರವಿಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ನಾತ್ಮಾನಂ ಶೋಚಯೇತ್ಪನಃ

|| ೪೯ ||

೪೬ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಎಡ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಂದಿಗೂ ಕೊಡಬಾರದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ನೆನಸಿದ ಗುಗ್ಗುಲ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕುವವನು, ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು.

೪೭. ಶ್ರೀಗಂಧ, ಹಾಲುಮಡ್ಡೀ, ಸಾಮ್ರಾಣಿ, ದೇವದಾರು, ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ ಮತ್ತು ಅಗುರು ಇವುಗಳ ಧೂಪಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯದೇವನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹಾಕುವವರು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೪೮. ಉತ್ತರಾಯಣ ಅಥವಾ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುವವನು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವನು.

೪೯. ವಿಷುವತ್ತುಣ್ಯಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಮೇಷ ಮತ್ತು ತುಲಾಸಂಕ್ರಮಣ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ) ಗ್ರಹಣಮೊದಲಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಪಡಶೀತಿ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಮಿಥುನಾ, ಕನ್ಯಾ, ಧನುಸ್ಸು, ಮೀನಸಂಕ್ರಮಣದಿನದಲ್ಲಿ) ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವವನು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖಗಳಿಗೊಳಗಾಗದೇ ಸುಖವಾಗಿರುವನು.

ಏವಂ ನೇಲಾಸು ಸರ್ವಾಸು ತ್ವನೇಲಾಸು ಚ ಮಾನವಃ ।

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪೂಜಯತೇ ಯೋಽರ್ಕಂ ಸೋಽರ್ಕಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ ॥

ಕೃಸರೈಃ ಪಾಯಸಾಪೂಪೈಃ ಪಲಲೋನ್ನಿಶ್ರಿತೋದನೈಃ ।

ಬಲಿಂ ದತ್ವಾ ತು ಸೂರ್ಯಾಯ ಸರ್ವಕಾಮಮನಾಪ್ನುಯಾತ್ ॥ ೫೧ ॥

ಘೃತೇನ ತರ್ಪಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧೋ ಭವೇನ್ನರಃ ।

ಕ್ಷೀರೇಣ ತರ್ಪಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಮನಸ್ತಾಪೈರ್ನಯುಜ್ಯತೇ ॥ ೫೨ ॥

ದಧ್ನಾ ತು ತರ್ಪಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಂ ಲಭೇನ್ನರಃ ।

ಮಧುನಾ ತರ್ಪಣಂ ಕೃತ್ವಾ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸಂವತ್ಸರಾಲ್ಲಭೇತ್ ॥ ೫೩ ॥

೫೦. ಈ ರೀತಿ, ಶುಭದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಗೃಹಣಾದಿ ಕ್ರೂರದಿನಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುವವನು ಸೂರ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಾ ಸುಖಿಸುವನು.

೫೧. ಎಳ್ಳುಂಡೆ (ಚಿಗಳ ಉಂಡೆ) ಪಾಯಸ, ಒಬ್ಬಟ್ಟು, ಮಾಂಸ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಅನ್ನ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯಮಾಡುವವನು ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು.

೫೨. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತುಪ್ಪದಿಂದ ತರ್ಪಣಮಾಡಿದರೆ ಅಂದರೆ ಅಭಿಷೇಕ, ಅರ್ಘ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾನವನು ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಹಾಲಿನಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಸಕಲ ದುಃಖಗಳೂ ದೂರವಾಗುವುವು.

೫೩. ಮೊಸರಿನಿಂದ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯು ಕೂಡಲೇ ಆಗುವುದು. ಜೇನುತುಪ್ಪದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದರೆ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾರ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು.

ಸ್ನಾನಾರ್ಥಮಾಹರೇದ್ಯಸ್ತು ಜಲಂ ಭಾನೋಃ ಸಮಾಹಿತಃ ।

ತೀರ್ಥಾದ್ವಾ ಶುಚಿವಾರ್ಯನ್ಯತ್ಸ ಯಾತಿ ಪರಮಂ ಗತಂ || ೫೪ ||

ಭತ್ರಂ ಧ್ವಜಂ ವಿತಾನಂ ಚ ಪತಾಕಾಂ ಚಾಮರಾಣಿ ಚ ।

ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಭಾನವೇ ದತ್ವಾ ಗತಿಮಿಷ್ಟಾಮನಾಪ್ನುಯಾತ್ || ೫೫ ||

ಯಚ್ಚ ದ್ರವ್ಯಂ ನರೋ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಅದಿತ್ಯಾಯ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ।

ತತ್ತಸ್ತುಚ್ಛೇತಸಾಹಸ್ರಮುತ್ಪಾದಯತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ || ೫೬ ||

ಮಾನಸಂ ವಾಚಿಕಂ ಚಾಪಿ ಕಾಯಿಕಂ ಯಚ್ಚ ದುಷ್ಕೃತಂ ।

ಸರ್ವಂ ಸೂರ್ಯಪ್ರಣಾಮೇನ ತತ್ಕ್ಷಣಾದೇವ ನಶ್ಯತಿ || ೫೭ ||

೫೪. ಸೂರ್ಯದೇವನ ಸ್ನಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿಯಮದಿಂದ ಪುಣ್ಯ ತೀರ್ಥಗಳಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಶುಚಿಕರವಾದ ಜಲಾಶಯಗಳಿಂದಲೋ ನೀರನ್ನು ತಂದು ಅದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸುವವನು ಉತ್ತಮವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

೫೫. ಭೆತ್ತಿ, ಧ್ವಜ, ಬಾವುಟ, ವಿತಾನ (ಬಿಸಿಲು ಬೀಳದೇ ಇರುವಂತೆ ದೇವರಮೇಲೆ ಚೌಕನಾಗಿ ಸಾಲ್ಪು ಕೋಲುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಒಟ್ಟಿ) ಮತ್ತು ಚಾಮರ ಇವುಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದವನು ತಾನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಪದವಿಯನ್ನು ತಪ್ಪದೇಹೊಂದುವನು.

೫೬. ಮನುಷ್ಯನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ದಾನ ಅಥವಾ ಖರ್ಚುಮಾಡುವ ದುಡ್ಡಿನ, ನೂರು ಅಥವಾ ಸಾವಿರ ಪಾಲಿನಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೂರ್ಯದೇವನು ಅವನಿಗೆ ಕರುಣಿಸುವನು.

೫೭. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಭಕ್ತನ, ಮಾನಸಿಕ, ವಾಚಿಕ ಮತ್ತು ಕಾಯಿಕವಾದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದುಬಾರಿ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ನಾಶವಾಗುವುವು.

ಏಕಾಹೇನಾಪಿ ಯದ್ಭಾಗ್ಯನೋಃ ಪೂಜಯಾ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಫಲಂ ।

ಯಥೋಕ್ತದಕ್ಷಿಣೈರಿಷ್ಟೈರ್ನ ತು ಕ್ರತುಶತ್ಯೈರಸಿ

॥ ೫೮ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣೇಷ್ವತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೫೮. ಒಂದೇದಿನ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ನೂರು ಯಾಗಗಳಿಂದಲೂ ಲಭಿಸಲಾರದು. (ಅಂದರೆ ನೂರು ಯಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಉಂಟಾಗುವ ಫಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಒಂದೇದಿನದ ಸೂರ್ಯಾರಾಧನೆಯಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲವು ಅಧಿಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು) ಎಂದು ಬೃಹದ್ದಲರಾಜನಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸಾಂಬಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

